

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM-0610-3-24

Druk nr 204
Warszawa, 14 lutego 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

**- o zmianie zakresu obowiązywania Traktatu
o konwencjonalnych siłach zbrojnych
w Europie, podpisanego w Paryżu dnia
19 listopada 1990 r.**

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Spraw Zagranicznych.

Z poważaniem

Donald Tusk

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

U S T A W A

z dnia

**o zmianie zakresu obowiązywania Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych
w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r.**

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zmiany zakresu obowiązywania Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r., przez zawieszenie jego stosowania.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

Dokonuje się zmiany zakresu obowiązywania Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 roku, która polega na zawieszeniu jego stosowania od dnia 2024 roku.

Na dowód czego wydany został Akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie, dnia

2024 roku.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Andrzej Duda

PREZES RADY MINISTRÓW

Donald Tusk

UZASADNIENIE

I. Wyjaśnienie potrzeby i celu zawieszenia stosowania umowy międzynarodowej

Dnia 7 listopada 2023 r. państwa członkowskie Sojuszu Północnoatlantyckiego wydały wspólne oświadczenie o planowanym zawieszeniu stosowania Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 73), zwanego dalej „Traktatem CFE” lub „Traktatem”. Zapowiedź tę poparli wszyscy sojusznicy w ramach NATO, w tym państwa niebędące stronami Traktatu CFE, a także Królestwo Szwecji jako państwo zaproszone do członkowska w Sojuszu. Krok ten uzasadniono nadzwyczajną zmianą okoliczności spowodowaną wypowiedzeniem Traktatu CFE przez Federację Rosyjską ze skutkiem na dzień 7 listopada 2023 r.¹⁾ oraz agresją zbrojną Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie, naruszającą cele Traktatu CFE, jak również powszechnie przyjęte normy prawa międzynarodowego. Państwa sojusznicze NATO uznały sytuację, w której będą zobowiązane do stosowania postanowień Traktatu CFE, podczas gdy Federacja Rosyjska nie jest już jego stroną, za niemożliwą do utrzymania. Rzeczpospolita Polska opowiedziała się w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego za zawieszeniem stosowania Traktatu CFE oraz brała aktywny udział w opracowaniu tekstu ww. oświadczenia.

Traktat CFE przewiduje m.in. ustanowienie bezpiecznej i stabilnej równowagi konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie na niższych niż dotychczas poziomach, eliminowanie nierównowagi szkodzącej stabilności i bezpieczeństwu oraz eliminowanie zdolności do dokonania niespodziewanego ataku i rozpoczęcia działań ofensywnych na dużą skalę w Europie. Główny element Traktatu stanowi założenie o redukcji istniejącego ofensywnego uzbrojenia konwencjonalnego, posiadanego przez państwa członkowskie NATO oraz państwa byłego Układu Warszawskiego (czołgi, bojowe wozy opancerzone, artylerię o kalibrze 100 mm i większym, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe). Traktat zakłada, że ograniczenia ilościowe uzbrojenia oraz obowiązek przekazywania szczegółowych informacji o potencjałach sił zbrojnych, a także poddanie tych informacji weryfikacji, przyczynią się do zmniejszenia prawdopodobieństwa dokonania niespodziewanej napaści zbrojnej i rozpoczęcia działań na dużą skalę.

Zawieszenie stosowania Traktatu CFE należy uznać w obecnej sytuacji za konieczne ze względów bezpieczeństwa i obronności oraz interesu polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej. Krok ten jest podyktowany szeregiem działań Federacji Rosyjskiej ukierunkowanych

---

¹⁾ Federacja Rosyjska notą z 9 czerwca 2023 r. poinformowała o wypowiedzeniu Traktatu CFE i 7 listopada 2023 r. zgodnie z jego postanowieniami (art. XIX) przestała być stroną Traktatu.

na celowe unicestwienie dorobku Traktatu CFE jako jednego z filarów architektury bezpieczeństwa w Europie. Pierwszym z nich było odstąpienie Federacji Rosyjskiej od wykonywania postanowień Traktatu CFE, począwszy od 2007 r., tj. od momentu nielegalnego zawieszenia przez nią stosowania Traktatu. W odpowiedzi należące do NATO strony Traktatu CFE zaprzestały współpracy z Federacją Rosyjską w ramach tego instrumentu, mimo że Federacja Rosyjska wciąż pozostawała jego stroną, co pozwalało na jej powrót do wykonywania Traktatu.

Dokonany w 2022 r. przez Federację Rosyjską, przy współudziale Republiki Białorusi – pozostającej stroną Traktatu CFE, akt zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie, stanowił rażące naruszenie zakazu użycia siły przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej i niepodległości politycznej innego państwa, równoznaczny z naruszeniem zarówno postanowień Traktatu i jego głównych celów, jak również art. 2 ust. 4 Karty Narodów Zjednoczonych i norm międzynarodowego prawa zwyczajowego. Wszczęcie konwencjonalnej agresji zbrojnej na dużą skalę na obszarze stosowania Traktatu CFE oznacza tym samym podważenie głównego celu Traktatu.

Późniejsze wypowiedzenie przez Federację Rosyjską Traktatu CFE i zwolnienie się od ustalonej Traktatem odpowiedzialności za bezpieczeństwo i stabilną równowagę sił zbrojnych w Europie oddziałuje bezpośrednio na interesy i obronność dotychczasowych stron Traktatu CFE, w tym Rzeczypospolitej Polskiej.

Dalszą współpracę na podstawie Traktatu CFE, w tym możliwości wykonywania przez inne strony Traktatu (w szczególności dotyczy państw współpracujących z Federacją Rosyjską w ramach sojuszu wojskowego OUBZ²⁾) inspekcji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jednostek wojskowych i tzw. rejonów wskazanych, a także konieczności przekazywania przez Rzeczpospolitą Polską notyfikacji dotyczących m.in. zmian w stanach posiadania ujętego w Traktacie konwencjonalnego uzbrojenia czy też rocznej informacji o Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, należy uznać za stwarzającą zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego.

W warunkach nieuczestniczenia Federacji Rosyjskiej w Traktacie CFE, a tym samym braku jakichkolwiek ograniczeń dla sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej, nie ma obecnie podstaw do respektowania przez Rzeczpospolitą Polską ujętych w Traktacie ograniczeń ilościowych dotyczących uzbrojenia konwencjonalnego w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz

---

²⁾ W skład Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, oprócz Federacji Rosyjskiej, wchodzi następujące państwa-strony Traktatu CFE: Armenia, Białoruś, Kazachstan.

realizacji obowiązku notyfikowania i wymiany informacji dotyczących posiadanego sprzętu wojskowego.

Z uwagi na powyższe zachodzi uzasadniona konieczność zawieszenia stosowania Traktatu CFE w całości.

II. Wskazanie różnic między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Odstąpienie Federacji Rosyjskiej od realizacji postanowień Traktatu CFE w 2007 r., trwająca od 2022 r. wojna Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie oraz wypowiedzenie Traktatu przez Federację Rosyjską 7 listopada 2023 r. radykalnie zmieniły zakres zobowiązań międzynarodowych stron Traktatu.

W wyniku działań Federacji Rosyjskiej doszło do znaczącej destabilizacji równowagi konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie. Przyczyniło się to do powstania nieprzewidzianej przez strony Traktatu zasadniczej zmiany okoliczności, stanowiących podstawę wcześniejszej zgody umawiających się stron na związanie się Traktatem. Zmiana ta w sposób istotny godzi w interesy obronności i bezpieczeństwa państw sojuszniczych NATO oraz czyni wypełnianie określonych w nim celów i obowiązków różnym od pierwotnie zakładanego.

Ze względu na brak przewidzianego Traktatem CFE mechanizmu dostosowującego realizację jego celów do zmieniających się okoliczności – szczególnie w zakresie eliminowania zdolności do dokonania niespodziewanego ataku lub rozpoczęcia działań ofensywnych na dużą skalę – powinny one być realizowane za pomocą innych instrumentów prawnych przewidzianych w prawie międzynarodowym, w tym w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. poz. 439), dalej „KWPT”, oraz w prawie zwyczajowym.

Wskutek zawieszenia stosowania Traktatu CFE Rzeczpospolita Polska, podobnie jak pozostali sojusznicy, nadal będzie formalnie związana Traktatem, lecz nie będzie zobowiązana do stosowania jego postanowień.

III. Wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych zawieszenia stosowania umowy międzynarodowej

1. Zawieszenie stosowania Traktatu nie wywoła skutków społecznych.
2. Zawieszenie stosowania Traktatu nie spowoduje skutków o charakterze gospodarczym.
3. Zawieszenie stosowania Traktatu nie będzie wywierać skutków finansowych dla podmiotów sektora finansów publicznych w postaci zmniejszenia ich dochodów lub

zwiększenia ich wydatków ani dodatkowych następstw finansowych dla budżetu państwa, innych niż przewidziane w danej części budżetowej. Ponadto, w następstwie zawieszenia stosowania Traktatu, Rzeczpospolita Polska zaprzestanie finansowania wydatków związanych z funkcjonowaniem ustanowionej Traktatem CFE Wspólnej Grupy Konsultacyjnej (Joint Consultative Group).

4. Zawieszenie stosowania Traktatu CFE na skutek zasadniczej zmiany okoliczności spowodowanej bezprawnymi działaniami Federacji Rosyjskiej, wspieranej przez Republikę Białorusi, nie wywoła dodatkowych następstw politycznych, zwłaszcza w kontekście aktualnych relacji dwustronnych z ww. państwami.
5. Skutkiem prawnym zawieszenia stosowania Traktatu CFE będzie zwolnienie Rzeczypospolitej Polskiej z obowiązku wykonywania Traktatu we wzajemnych stosunkach z innymi umawiającymi się stronami Traktatu oraz konieczności wykonywania wszelkich decyzji Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, a także wszystkich innych dokumentów i deklaracji związanych z implementacją Traktatu CFE.

IV. Wyjaśnienie wyboru trybu zawieszenia stosowania umowy międzynarodowej

Traktat CFE nie przewiduje możliwości zawieszenia jego stosowania przez umawiające się strony. W konsekwencji prawnomiędzynarodową podstawą prawną zawieszenia stosowania Traktatu CFE powinien być przepis art. 62 KWPT, który wyraża normę międzynarodowego prawa zwyczajowego, zgodnie z którą zasadnicza zmiana okoliczności, jaka nastąpiła w stosunku do tych, które istniały w czasie zawarcia umowy międzynarodowej, i jaka nie była przewidziana przez strony, może zostać powołana jako podstawa zawieszenia stosowania umowy, jeżeli: (a) istnienie tych okoliczności stanowiło istotną podstawę zgody stron na związanie się umową oraz (b) wskutek tej zmiany radykalnie przekształci się zakres obowiązków pozostałych jeszcze do wykonania na podstawie umowy międzynarodowej.

Traktat CFE został ratyfikowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dnia 13 listopada 1991 r. na podstawie obowiązujących wówczas przepisów konstytucyjnych, a następnie ogłoszony w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Traktat stanowi ponadto układ wojskowy, o którym mowa w art. 89 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.). Tym samym należy stwierdzić, że Traktat CFE wypełnia przesłanki określone w art. 241 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a w konsekwencji uznać go za umowę ratyfikowaną za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie.

Z uwagi na powyższe, na gruncie prawa krajowego, zawieszenie stosowania Traktatu CFE nastąpi na podstawie art. 25 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 i 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127).

Zgodnie z uchwałą nr 242/2008 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie realizacji przez Rzeczpospolitą Polską zobowiązań wynikających z porozumień międzynarodowych dotyczących kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz środków budowy zaufania i bezpieczeństwa (M.P. z 2011 r. poz. 5) ministrem właściwym w odniesieniu do Traktatu CFE jest minister właściwy do spraw zagranicznych.

**Wykaz Państw-Stron Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, podpisanego
w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r.**

1. Republika Armenii,
2. Republika Azerbejdżanu,
3. Królestwo Belgii,
4. Republika Białorusi,
5. Republika Bułgarii,
6. Republika Czeska,
7. Królestwo Danii,
8. Republika Francuska,
9. Republika Grecji,
10. Gruzja,
11. Królestwo Hiszpanii,
12. Republika Islandii,
13. Kanada,
14. Republika Kazachstanu,
15. Wielkie Księstwo Luksemburga,
16. Republika Mołdawii,
17. Królestwo Niderlandów,
18. Republika Federalna Niemiec,
19. Królestwo Norwegii,
20. Rzeczpospolita Polska,
21. Republika Portugalska,
22. Rumunia,
23. Republika Słowacka,
24. Stany Zjednoczone Ameryki,
25. Republika Turcji,
26. Ukraina,
27. Węgry,
28. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej,
29. Republika Włoska.

DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Załącznik do nru 15, poz. 73 z dnia 20 lutego 1995 r.

73

TRAKTAT O KONWENCJONALNYCH SIŁACH ZBROJNYCH W EUROPIE

Królestwo Belgii, Republika Bułgarii, Czeska i Słowacka Republika Federacyjna, Królestwo Danii, Republika Francuska, Republika Grecka, Królestwo Hiszpanii, Królestwo Holandii, Republika Islandii, Kanada, Wielkie Księstwo Luksemburg, Republika Federalna Niemiec, Królestwo Norwegii, Rzeczpospolita Polska, Republika Portugalska, Rumunia, Stany Zjednoczone Ameryki, Republika Turecka, Republika Węgierska, Republika Włoska, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, określane dalej jako Państwa-Strony,

Kierując się postanowieniami "Mandatu rokowań w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie" z 10 stycznia 1989 r. i przeprowadziwszy te rokowania w Wiedniu poczynając od 9 marca 1989 r.,

Kierując się zadaniami i celami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, w której ramach toczyły się rokowania nad tym Traktatem,

Przywołując swoje zobowiązania do powstrzymywania się we wzajemnych stosunkach, jak również w stosunkach międzynarodowych w ogóle, od groźby użycia lub użycia siły przeciwko integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych,

Świadome potrzeby zapobiegania wszelkim konfliktom zbrojnym w Europie,

Świadome wspólnej odpowiedzialności ponoszonej przez nie wszystkie za poszukiwanie dróg osiągnięcia większej stabilności i bezpieczeństwa w Europie,

Dążąc do zastąpienia konfrontacji zbrojnej nowym, opartym na pokojowej współpracy, wzorcem stosunków bezpieczeństwa między wszystkimi Państwami-Stronami i przyczynienia się tym samym do przewyciężenia podziału Europy,

Oddane celom ustanowienia bezpiecznej i stabilnej równowagi konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie na niższych niż dotychczas poziomach, eliminowania nierównowagi szkodzącej stabilności i bezpieczeństwu oraz eliminowania, co jest zadaniem priorytetowym, zdolności do dokonania niespodziewanego ataku i rozpoczęcia działań ofensywnych na dużą skalę w Europie,

Przypominając, że podpisały one lub przystąpiły do Układu Brukselskiego z 1948 r., Układu Waszyngtońskiego z 1949 r. lub Układu Warszawskiego z 1955 r., oraz że mają prawo być lub nie być stronami układów o sojuszu,

Mając na celu zapewnienie, że liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w strefie stosowania Traktatu nie przekroczą 40 000 czołgów bojowych, 60 000 bojowych wozów opancerzonych, 40 000 środków artyleryjskich, 13 600 samolotów bojowych i 4 000 śmigłowców uderzeniowych,

Potwierdzając, że zamiarem niniejszego Traktatu nie jest negatywne oddziaływanie na interesy bezpieczeństwa jakiegokolwiek Państwa,

Potwierdzając swoje zobowiązanie do kontynuowania procesu kontroli zbrojeń konwencjonalnych, w tym rokowań, biorąc pod uwagę przyszłe wymogi europejskiego bezpieczeństwa i stabilności w świetle wydarzeń politycznych w Europie,

Uzgodniły, co następuje:

ARTYKUŁ I

1. Każde Państwo-Strona będzie wykonywać zobowiązania zawarte w niniejszym Traktacie zgodnie z jego postanowieniami, w tym zobowiązania odnoszące się do następujących pięciu kategorii konwencjonalnych sił zbrojnych: czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce bojowe.

2. Każde Państwo-Strona będzie realizować także inne przedsięwzięcia zawarte w niniejszym Traktacie, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności zarówno w okresie redukcji konwencjonalnych sił zbrojnych, jak i po zakończeniu redukcji.

3. Traktat niniejszy obejmuje "Protokół o istniejących typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu", zwany dalej "Protokołem o istniejących typach", wraz z Aneksem; "Protokół o procedurach regulujących reklasyfikację określonych modeli lub wersji samolotów szkolno-bojowych na nieuzbrojone samoloty treningowe", zwany dalej "Protokołem o reklasyfikacji samolotów"; "Protokół o procedurach regulujących redukcję uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", zwany dalej "Protokołem o redukcji"; "Protokół o procedurach regulujących kategoryzację śmigłowców bojowych i rekategoryzację wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych", zwany dalej "Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców"; "Protokół o notyfikacji i wymianie informacji", dalej zwany "Protokołem o wymianie informacji", wraz z "Aneksem o formularzu wymiany informacji", zwany dalej "Aneksem o formularzu"; "Protokół o inspekcji"; "Protokół o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej" oraz "Protokół o tymczasowym stosowaniu niektórych postanowień Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", zwany dalej "Protokołem o tymczasowym stosowaniu". Każdy z tych dokumentów stanowi integralną część niniejszego Traktatu.

ARTYKUŁ II

1. Dla celów niniejszego Traktatu:

A) termin "grupa Państw-Stron" oznacza grupę Państw-Stron, które podpisały Układ Warszawski* z 1955 r., składającą się z Republiki Bułgarii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej, Rumunii, Republiki Węgierskiej, Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, lub grupę Państw-Stron, które podpisały lub przystąpiły do Traktatu Brukselskiego** z 1948 r. lub Traktatu Waszyngtońskiego***

---

* "Układ o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej" podpisany w Warszawie 14 maja 1955 roku.

** "Układ o Współpracy Gospodarczej, Społecznej i Kulturalnej oraz Zbiorowej Samoobronie" podpisany w Brukseli 17 marca 1948 roku.

*** "Pakt Północnoatlantycki" podpisany w Waszyngtonie 4 kwietnia 1949 roku.

z 1949 r., składającą się z Królestwa Belgii, Królestwa Danii, Republiki Francuskiej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii, Królestwa Holandii, Republiki Islandii, Kanady, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Królestwa Norwegii, Republiki Portugalskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Republiki Tureckiej, Republiki Włoskiej oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

B) termin "strefa stosowania" oznacza całe lądowe terytorium Państw-Stron w Europie od Oceanu Atlantyckiego do Uralu, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wysp Państw-Stron, w tym Wyspy Owcze należące do Królestwa Danii, Svalbard, z Wyspą Niedźwiedzią włącznie, należące do Królestwa Norwegii, Wyspy Azorskie i Maderę należące do Republiki Portugalskiej, Wyspy Kanaryjskie należące do Królestwa Hiszpanii oraz Ziemię Franciszka Józefa i Nową Ziemię należące do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W przypadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich strefa stosowania obejmuje całe terytorium leżące na zachód od rzeki Ural i Morza Kaspijskiego. W przypadku Republiki Tureckiej strefa stosowania obejmuje terytorium Republiki Tureckiej na północ i na zachód od linii ciągnącej się od punktu przecięcia się granicy tureckiej z 39 równoleżnikiem do Muradiye, Patnos, Karayazi, Tekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Dogankent, Gözne i dalej do morza.

C) termin "czołg bojowy" oznacza samobieżny opancerzony pojazd bojowy o dużej sile ognia, przede wszystkim z głównej armaty strzelającej ogniem bezpośrednim i pociskami o dużej prędkości początkowej, niezbędnej do rażenia celów opancerzonych i innych, odznaczający się dużą mobilnością podczas jazdy w trudnym terenie oraz posiadający wysoki poziom samoochrony, i który nie jest skonstruowany i wyposażony głównie do transportu wojsk. Takie opancerzone pojazdy służą za zasadniczy system uzbrojenia w formacjach pancernych i innych formacjach zmechanizowanych wojsk lądowych.

Czołgi bojowe są to gąsienicowe, opancerzone pojazdy bojowe o wadze nie mniejszej niż 16,5 tony w stanie nie załadowanym, które są uzbrojone w armatę o obrocie 360° i kalibrze co najmniej 75 mm. Ponadto wszelkie kołowe opancerzone pojazdy bojowe wchodzące na wyposażenie, które spełniają wszystkie wyżej podane kryteria, będą także uważane za czołgi bojowe.

D) termin "bojowy wóz opancerzony" oznacza samobieżny pojazd z opancerzeniem zdolny do poruszania się w trudnym terenie. Bojowe wozy opancerzone obejmują transportery opancerzone, bojowe wozy piechoty i bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem.

Termin "transporter opancerzony" oznacza opancerzony pojazd bojowy, zaprojektowany i wyposażony do transportu drużyny piechoty, który z zasady jest uzbrojony w będącą jego integralną lub organiczną częścią broń o kalibrze mniejszym niż 20 mm.

Termin "bojowy wóz piechoty" oznacza opancerzony pojazd bojowy, zaprojektowany i wyposażony przede wszystkim do transportu drużyny piechoty, który zwykle umożliwia prowadzenie ognia z wnętrza pojazdu pod osłoną opancerzenia, jest uzbrojony w będącą jego organiczną lub integralną częścią armatę o kalibrze co najmniej 20 mm, a niekiedy posiada wyrzutnie przeciwpancernych pocisków raketowych. Bojowy wóz piechoty stanowi główny system uzbrojenia formacji i jednostek piechoty zmechanizowanej lub zmotoryzowanej wojsk lądowych.

Termin "bojowy wóz z ciężkim uzbrojeniem" oznacza opancerzony pojazd bojowy z będącą jego integralną lub organiczną częścią armatą o kalibrze co najmniej 75 mm, służącą do prowadzenia ognia bezpośredniego, ważący co najmniej 6,0 ton w stanie niezaladowanym, którego nie obejmuje definicja transportera opancerzonego, bojowego wozu piechoty lub czołgu bojowego.

E) termin "waga w stanie nie załadowanym" oznacza wagę pojazdu bez amunicji, paliwa, oleju i smarów, usuwalnego reaktywnego pancerza, części zamiennych, narzędzi i akcesoriów, usuwalnego sprzętu wentylacyjnego, załogi i jej wyposażenia osobistego.

F) termin "artyleria" oznacza systemy o dużych kalibrach zdolne do rażenia celów naziemnych, przede wszystkim ogniem pośrednim. Takie systemy artylerii zapewniają zasadnicze wsparcie ogniem pośrednim połączonym formacjom różnych rodzajów wojsk.

Systemami artylerii dużego kalibru są armaty, haubice, środki artyleryjskie łączące w sobie właściwości armat i haubic, moździerz i wieloprowadnicowe wyrzutnie raketowe o kalibrze 100 mm i większym. Ponadto, każdy powstały w przyszłości system artyleryjski dużego kalibru do prowadzenia ognia bezpośredniego, który ma wtórne możliwości prowadzenia efektywnego ognia pośredniego, będzie wliczany do pułapów dla artylerii.

G) termin "utrzymywane konwencjonalne siły zbrojne" oznacza konwencjonalne siły zbrojne jakiegokolwiek Państwa-Strony, które utrzymuje ono w strefie stosowania na terytorium innego Państwa-Strony.

H) termin "wyznaczone miejsce stałego składowania" oznacza miejsce z wyraźnie określonymi granicami fizycznymi, gdzie znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, zaliczane do ogólnych pułapów, ale nie będące przedmiotem ograniczeń, dotyczących uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w jednostkach czynnych.

I) termin "most czołgowy" oznacza samobieżny opancerzony pojazd zdolny do przewożenia oraz - poprzez wbudowane mechanizmy - do ustawiania i zdejmowania konstrukcji mostowej. Pojazd taki wraz z konstrukcją mostową stanowi zintegrowany system.

J) termin "uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem" oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, stanowiące przedmiot ograniczeń liczbowych zawartych w artykułach IV, V i VI.

K) termin "samolot bojowy" oznacza samolot ze stałą lub zmienną geometrią skrzydeł, uzbrojony i wyposażony do zwalczania celów przez użycie kierowanych i niekierowanych pocisków raketowych, bomb, karabinów, działek lub innego uzbrojenia, a także każdy typ lub wersję takiego samolotu, który wykonuje inne funkcje wojskowe, takie jak rozpoznanie lub walkę radioelektroniczną. Termin "samolot bojowy" nie obejmuje samolotów szkolno-treningowych.

L) termin "śmigłowiec bojowy" oznacza wiropłat uzbrojony i wyposażony do zwalczania celów lub wykonywania innych funkcji wojskowych. Termin "śmigłowiec bojowy" obejmuje śmigłowce uderzeniowe i śmigłowce wsparcia bojowego. Termin "śmigłowiec bojowy" nie obejmuje nieuzbrojonych śmigłowców transportowych.

M) termin "śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec bojowy wyposażony do stosowania kierowanych pocisków przeciwpancernych, kierowanych pocisków klasy "powietrze-ziemia" lub "powietrze-powietrze" oraz wyposażony w zintegrowany system kierowania ogniem i naprowadzania na cel tych rodzajów broni. Termin "śmigłowiec uderzeniowy" obejmuje wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe i wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe.

N) termin "wyspecjalizowany śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec uderzeniowy, zaprojektowany głównie do stosowania broni kierowanej.

O) termin "wielozadaniowy śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec uderzeniowy zaprojektowany do wykonywania wielorakich funkcji wojskowych i wyposażony do stosowania broni kierowanej.

P) termin "śmigłowiec wsparcia bojowego" oznacza śmigłowiec bojowy nie spełniający wymogów kwalifikujących go do śmigłowców uderzeniowych, który może być uzbrojony w różnego rodzaju broń o charakterze samoobronnym lub powierzchniowym, taką jak karabiny, działka, niekierowane pociski raketowe i bomby lub bomby kasetowe, lub który może być wyposażony do wykonywania innych funkcji wojskowych.

Q) termin "uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem" oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe, podstawowe samoloty treningowe, nieuzbrojone samoloty treningowe, śmigłowce bojowe, nieuzbrojone śmigłowce transportowe, mosty czołgowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych i pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty, podlegające wymianie informacji zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji".

R) termin "na wyposażeniu" , gdy odnosi się do konwencjonalnych sił zbrojnych oraz uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe, podstawowe samoloty treningowe, nieuzbrojone samoloty treningowe, śmigłowce bojowe, nieuzbrojone śmigłowce transportowe, mosty czołgowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty, które znajdują się w strefie stosowania, oprócz tych, które są w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, lub które odpowiadają któremukolwiek z wyjątków określonych w artykule III.

S) terminy "pojazd podobny konstrukcyjnie do transportera opancerzonego" i "pojazd podobny konstrukcyjnie do bojowego wozu piechoty" oznaczają pojazd opancerzony zbudowany w oparciu o takie samo podwozie, zewnętrznie podobny odpowiednio do transportera opancerzonego lub bojowego wozu piechoty, który nie ma armaty lub karabinu o kalibrze 20 mm lub większym, i który został skonstruowany lub zmodyfikowany w sposób nie pozwalający na transport drużyny piechoty. Biorąc pod uwagę postanowienia Konwencji Genewskiej "O polepszeniu warunków bytowych rannych i chorych w siłach zbrojnych na polu walki" z 12 sierpnia 1949 r., które nadają specjalny

status ambulansom, ambulanse na transporterach opancerzonych nie będą uważane za bojowe wozy opancerzone lub pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych.

T) termin "miejsce redukcji" oznacza wyraźnie określone miejsce, w którym odbywa się redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zgodnie z jego artykułem VIII.

U) termin "zobowiązanie redukcyjne" oznacza liczbę uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdej kategorii, które Państwo-Strona zobowiązuje się zredukować w okresie 40 miesięcy od wejścia niniejszego Traktatu w życie, by zapewnić przestrzeganie postanowień artykułu VII.

2. Istniejące typy uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych niniejszym Traktatem są wymienione w "Protokole o istniejących typach". Wykazy istniejących typów będą okresowo uaktualniane zgodnie z artykułem XVI, paragraf 2, podparagraf D i rozdziałem IV "Protokołu o istniejących typach". Takie uaktualnianie wykazów istniejących typów nie będzie uważane za poprawkę do niniejszego Traktatu.

3. Istniejące typy śmigłowców bojowych wyszczególnione w "Protokole o istniejących typach" będą kategoryzowane zgodnie z rozdziałem I "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców".

ARTYKUŁ III

1. Dla celów niniejszego Traktatu, Państwa-Strony stosować będą następujące zasady liczenia:

Ograniczeniom liczbowym i innym postanowieniom zawartym w artykułach IV, V i VI będą podlegać wszystkie czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, zgodnie z definicją zawartą w artykule II, znajdujące się w strefie stosowania, z wyjątkiem tych, które zgodnie z normalną praktyką Państwa-Strony:

- A) znajdują się na etapie produkcji, w tym prób fabrycznych;
- B) są używane wyłącznie do celów badawczych i rozwojowych;
- C) należą do zbiorów historycznych;

D) czekają na zniszczenie po wycofaniu ich z wyposażenia, zgodnie z postanowieniami artykułu IX;

E) oczekują na eksport lub reeksport, lub są na etapie odnawiania z przeznaczeniem na eksport lub reeksport, i są przejściowo przetrzymywane w strefie stosowania. Te czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, będą rozmieszczane poza miejscami zadeklarowanymi w myśl postanowień rozdziału V "Protokołu o wymianie informacji" lub nie więcej niż w 10 takich zadeklarowanych miejscach, które zostałyby notyfikowane poprzedniego roku w ramach corocznej wymiany informacji. W takim przypadku będą one wyraźnie odróżniać się od uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

F) znajdują się, w przypadku transporterów opancerzonych, bojowych wozów piechoty i wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem lub wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju lub

G) są w trakcie tranzytu poprzez strefę stosowania z miejsca położonego poza strefą stosowania do miejsca ostatecznego przeznaczenia poza strefą stosowania i znajdują się w strefie stosowania przez okres nie dłuższy niż łącznie 7 dni.

2. Jeżeli Państwo-Strona notyfikuje więcej niż w dwóch kolejnych latach niezwykle wysokie liczby jakichkolwiek tego rodzaju czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, podlegających wymogowi notyfikacji zgodnie z rozdziałem IV "Protokołu o wymianie informacji", to wyjaśni ono przyczyny tego na forum Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, jeżeli zostanie o to poproszone.

ARTYKUŁ IV

1. W granicach strefy stosowania, jak określa to artykuł II, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje posiadane przezeń czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później ogólne liczby dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, jak określa to artykuł II, nie przekraczały:

A) 20 000 czołgów bojowych, w tym nie więcej niż 16 500 w jednostkach czynnych

B) 30 000 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 27 300 w jednostkach czynnych. Spośród 30 000 bojowych wozów opancerzonych nie więcej niż 18 000 stanowić będą bojowe wozy piechoty i bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem; spośród bojowych wozów piechoty i wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem nie więcej niż 1 500 stanowić będą bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem;

C) 20 000 środków artyleryjskich, w tym nie więcej niż 17 000 w jednostkach czynnych;

D) 6 800 samolotów bojowych oraz

E) 2 000 śmigłowców uderzeniowych.

Czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artyleria poza jednostkami czynnymi będą umieszczone w wyznaczonych miejscach stałego składowania, jak to określono w artykule II, i będą rozmieszczone wyłącznie w rejonie określonym w paragrafie 2 niniejszego artykułu. Tego rodzaju wyznaczone miejsca stałego składowania mogą być także zlokalizowane w tej części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Odeski Okręg Wojskowy i południową część Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. W Odeskim Okręgu Wojskowym może zatem być składowane nie więcej niż 400 czołgów bojowych i 500 środków artyleryjskich. W południowej części Leningradzkiego Okręgu Wojskowego może zatem być składowane nie więcej niż 600 czołgów bojowych, 800 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 300 bojowych wozów opancerzonych jakiegokolwiek typu, przy czym pozostała liczba będzie się składać z transporterów opancerzonych, oraz 400 środków artyleryjskich. Przez południową część Leningradzkiego Okręgu Wojskowego rozumie się terytorium znajdujące się w tym okręgu wojskowym, położone na południe od linii wschód-zachód 60 stopni i 15 minut szerokości północnej.

2. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, który obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii wraz z Wyspami Owczymi, Republiki Francuskiej, Królestwa Hiszpanii wraz z Wyspami Kanaryjskimi, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Portugalskiej wraz z Wyspami Azorskimi i Maderą, Republiki Węgierskiej, Republiki Włoskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej i tę część terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich na zachód od Gór Uralu obejmującą Okręgi Wojskowe: Nadbałtycki, Białoruski, Przykarpacki, Kijowski, Moskiewski oraz Nadwołżańsko-Uralski, każde

Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby nie przekraczały:

A) 15 300 czołgów bojowych, w tym nie więcej niż 11 800 w jednostkach czynnych;

B) 24 100 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 21 400 w jednostkach czynnych;

C) 14 000 środków artyleryjskich, w tym nie więcej niż 11 000 w jednostkach czynnych.

3. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii wraz z Wyspami Owczymi, Republiki Francuskiej, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Włoskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz te części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Okręgi Wojskowe: Nadbałtycki, Białoruski, Przykarpacki, Kijowski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekraczały:

A) 10 300 czołgów bojowych;

B) 19 260 bojowych wozów opancerzonych;

C) 9 100 środków artyleryjskich oraz

D) w Kijowskim Okręgu Wojskowym łączne liczby w jednostkach czynnych i wyznaczonych miejscach stałego składowania nie będą przekraczały:

1) 2 250 czołgów bojowych;

2) 2 500 bojowych wozów opancerzonych;

3) 1 500 środków artyleryjskich.

4. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego

Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekraczały:

- A) 7 500 czołgów bojowych;
- B) 11 250 bojowych wozów opancerzonych;
- C) 5 000 środków artyleryjskich.

5. Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron mogą rozmieszczać czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię w jednostkach czynnych w każdym z rejonów opisanych w niniejszym artykule i w artykule V, paragraf 1, podparagraf A do wysokości ograniczeń liczbowych odnoszących się do tego rejonu, zgodnie z maksymalnymi pułapami stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z artykułem VII i pod warunkiem, że żadne Państwo-Strona nie będzie utrzymywać konwencjonalnych sił zbrojnych na terytorium innego Państwa-Strony bez zgody tego Państwa-Strony.

6. Jeżeli łączne liczby czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii w jednostkach czynnych grupy Państw-Stron w rejonie opisanym w paragrafie 4 niniejszego artykułu są niższe niż liczbowe ograniczenia ustalone w paragrafie 4 niniejszego artykułu i pod warunkiem, że żadnemu Państwu-Stronie nie przeszkodzi się w ten sposób w osiągnięciu jego maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII, paragrafy 2, 3 i 5, to czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artyleria w liczbie równej różnicy między ogólnymi liczbami w każdej kategorii a ograniczeniami liczbowymi określonymi dla tego rejonu mogą być rozmieszczone przez Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron w rejonie opisanym w paragrafie 3 niniejszego artykułu, zgodnie z ograniczeniami liczbowymi określonymi w paragrafie 3 niniejszego artykułu.

ARTYKUŁ V

1. W celu zapewnienia, że bezpieczeństwo żadnego Państwa-Strony nie będzie zagrożone w jakimkolwiek momencie:

A) w granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego Europy, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Republiki Bułgarii, Republiki Greckiej, Republiki Islandii, Królestwa Norwegii, Rumunii, tej części Republiki Tureckiej, która leży w granicach strefy stosowania, oraz tej części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Okręgi Wojskowe: Leningradzki, Odeski,

Kaukaski i Północnokaukaski , każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekroczyły liczby stanowiącej różnicę między ogólnymi ograniczeniami liczbowymi ustalonymi w artykule IV, paragraf 1 a tymi określonymi w artykule IV, paragraf 2, to jest:

- 1) 4 700 czołgów bojowych;
- 2) 5 900 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 6 000 środków artyleryjskich;

B) niezależnie od ograniczeń liczbowych, ustalonych w podparagrafie A niniejszego paragrafu, Państwo-Strona lub Państwa-Strony mogą tymczasowo rozmieścić na terytorium należącym do członków tej samej grupy Państw-Stron w granicach rejonu określonego w podparagrafie A niniejszego paragrafu dodatkowe łączne liczby w jednostkach czynnych, które nie przekroczą dla każdej grupy Państw-Stron:

- 1) 459 czołgów bojowych;
- 2) 723 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 420 środków artyleryjskich oraz

C) pod warunkiem, że dla każdej grupy Państw-Stron nie więcej niż jedna trzecia z wymienionych dodatkowych łącznych liczb będzie rozmieszczona w jakimkolwiek Państwie-Stronie, którego terytorium znajduje się w granicach rejonu określonego w podparagrafie A niniejszego paragrafu, to jest:

- 1) 153 czołgów bojowych;
- 2) 241 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 140 środków artyleryjskich.

2. Państwo-Strona lub Państwa-Strony prowadzące takie rozmieszczanie i Państwo-Strona lub Państwa-Strony przyjmujące prześlą nie później niż na początku rozmieszczania wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację z wyszczególnieniem ogólnej liczby w każdej kategorii rozmieszczanych czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii. Notyfikacja będzie także przekazana wszystkim Państwom-Stronom przez Państwo-Stronę lub Państwa-Strony przyjmujące w ciągu 30 dni od wycofania czasowo rozmieszczonych czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii.

ARTYKUŁ VI

W celu zapewnienia, że żadne Państwo-Strona nie będzie posiadało więcej niż około jednej trzeciej uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w granicach strefy stosowania, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, ich liczby w granicach strefy stosowania dla tego Państwa-Strony nie przekraczały:

- A) 13 300 czołgów bojowych;
- B) 20 000 bojowych wozów opancerzonych;
- C) 13 700 środków artyleryjskich;
- D) 5 150 samolotów bojowych;
- E) 1 500 śmigłowców uderzeniowych.

ARTYKUŁ VII

1. W celu nieprzekroczenia ograniczeń ustalonych w artykułach IV, V i VI żadne Państwo-Strona po upływie 40 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu nie przekroczy maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, na które wyraziło uprzednio zgodę w ramach swojej grupy Państw-Stron, zgodnie z paragrafem 7 niniejszego artykułu, i które notyfikowało zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

2. Każde Państwo-Strona przy podpisaniu niniejszego Traktatu prześle wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Notyfikacja maksymalnych pułapów stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, przekazana przez każde Państwo-Stronę przy podpisaniu niniejszego Traktatu, pozostanie w mocy do daty określonej w kolejnej notyfikacji, zgodnie z paragrafem 3 niniejszego artykułu.

3. Zgodnie z ograniczeniami ustalonymi w artykułach IV, V i VI każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zmiany maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jakakolwiek zmiana maksymalnych pułapów stanów posiadania Państwa-Strony będzie notyfikowana wszystkim innym Państwom-Stronom co najmniej 90 dni przed wymienioną w notyfikacji datą takiej zmiany. W celu nieprzekroczenia

jakichkolwiek ograniczeń ustalonych w artykułach IV i V każde zwiększenie maksymalnych pułapów stanów posiadania Państwa-Strony, które powodowałoby w innym przypadku przekroczenie takich ograniczeń, będzie poprzedzone lub realizowane razem z odpowiednim zmniejszeniem uprzednio notyfikowanych maksymalnych pułapów stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem jednego lub więcej Państw-Stron należących do tej samej grupy Państw-Stron. Notyfikacja zmiany maksymalnych pułapów stanów posiadania pozostanie w mocy, poczynając od daty wymienionej w notyfikacji do daty wymienionej w kolejnej notyfikacji zmiany, zgodnie z niniejszym paragrafem.

4. Każda notyfikacja, wymagana zgodnie z paragrafem 2 lub 3 niniejszego artykułu, odnosząca się do bojowych wozów opancerzonych, będzie obejmowała także maksymalne pułapy stanów posiadania bojowych wozów piechoty i bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem notyfikującego Państwa-Strony.

5. Na 90 dni przed upływem 40-miesięcznego okresu redukcji ustalonego w artykule VIII, a następnie w momencie każdej notyfikacji jakiegokolwiek zmiany zgodnie z paragrafem 3 niniejszego artykułu, każde Państwo-Strona będzie notyfikować maksymalne pułapy swoich stanów posiadania czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii w odniesieniu do każdego z rejonów określonych w artykule IV, paragrafy 2 do 4 i w artykule V, paragraf 1, podparagraf A.

6. Zmniejszenie liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, znajdujących się w posiadaniu Państwa-Strony i podlegających notyfikowaniu zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", nie będzie samo przez się dawało żadnemu Państwu-Stronie prawa do zwiększenia maksymalnych pułapów jego stanów posiadania podlegających notyfikacji zgodnie z niniejszym artykułem.

7. Każde poszczególne Państwo-Strona będzie ponosiło wyłączną odpowiedzialność za nieprzekraczanie maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu. Państwa-Strony, należące do tej samej grupy Państw-Stron, będą się konsultować w celu zapewnienia, że maksymalne pułapy stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu, odpowiednio zsumowane nie przekroczą ograniczeń ustalonych w artykułach IV, V i VI.

ARTYKUŁ VIII

1. Ograniczenia liczbowe ustalone w artykułach IV, V i VI zostaną zrealizowane jedynie w drodze redukcji, zgodnie z "Protokołem o redukcji", "Protokołem o rekateryzacji śmigłowców", "Protokołem o reklasyfikacji samolotów", odnośnikiem do rozdziału I, paragraf 2, podparagraf A "Protokołu o istniejących typach" oraz "Protokołem o inspekcji".

2. Kategoriami uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu stanowiącymi przedmiot redukcji są: czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe. Konkretny typy są wymienione w "Protokole o istniejących typach".

A) czołgi bojowe i bojowe wozy opancerzone zostaną zredukowane przez zniszczenie, konwersję na cele niewojskowe, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cel naziemny lub, w przypadku transporterów opancerzonych, przez modyfikacje zgodnie z odnośnikiem do rozdziału I, paragraf 2, podparagraf A "Protokołu o istniejących typach".

B) artyleria zostanie zredukowana przez zniszczenie lub wystawienie na stałą ekspozycję lub, w przypadku artylerii samobieżnej, przeznaczenie na cel naziemny.

C) samoloty bojowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe lub, w przypadku określonych modeli lub wersji samolotów szkolno-bojowych, przez reklasyfikację na nieuzbrojone samoloty treningowe.

D) wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję lub przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe.

E) wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe lub rekateryzację.

3. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem będzie uważane za zredukowane z chwilą zakończenia procedur ustalonych w Protokołach wymienionych w paragrafie 1 niniejszego artykułu i z chwilą notyfikacji zgodnie z wymogami zawartymi w tych Protokołach. Zredukowane w ten sposób

uzbrojenie i sprzęt nie będą więcej wliczane w ograniczenia liczbowe ustalone w artykułach IV, V i VI.

4. Redukcje zostaną przeprowadzone w trzech fazach i zakończone nie później niż 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, tak aby:

A) do końca pierwszej fazy redukcji, to jest nie później niż 16 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji co najmniej 25% swoich całkowitych zobowiązań redukcyjnych w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

B) do końca drugiej fazy redukcji, to jest nie później niż 28 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji co najmniej 60% swoich całkowitych zobowiązań redukcyjnych w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

C) do końca trzeciej fazy redukcji, to jest nie później niż 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji całości swojego zobowiązania redukcyjnego w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Państwa-Strony dokonujące konwersji dla celów niewojskowych zapewnią, że taka konwersja wszystkich czołgów bojowych, zgodnie z rozdziałem VIII "Protokołu o redukcji", będzie zakończona do końca trzeciej fazy redukcji oraz

D) bojowe wozy opancerzone, uznane za zredukowane z racji częściowego zniszczenia, zgodnie z rozdziałem VIII, paragraf 6 "Protokołu o redukcji", zostaną w pełni przekształcone na cele niewojskowe lub zniszczone, zgodnie z rozdziałem IV "Protokołu o redukcji", nie później niż 64 miesiące po wejściu w życie niniejszego Traktatu.

5. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, ograniczane niniejszym Traktatem i przeznaczone do redukcji, zostaną zadeklarowane w wymianie informacji dokonywanej przy podpisaniu niniejszego Traktatu jako znajdujące się w granicach strefy stosowania.

6. Nie później niż 30 dni po wejściu w życie niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom powiadomienie o swoich zobowiązaniach redukcyjnych.

7. Z wyjątkiem tego, jak postanowiono w paragrafie 8 niniejszego artykułu, zobowiązania redukcyjne Państwa-Strony w każdej kategorii będą nie mniejsze niż różnica między jego stanami posiadania zawartymi, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", w notyfikacji złożonej przy podpisaniu lub też ważnej w chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu, zależnie od tego, która liczba okaże się większa, a maksymalnymi pułapami dla stanów posiadania notyfikowanymi zgodnie z artykułem VII.

8. Każda późniejsza zmiana stanów posiadania Państwa-Strony, notyfikowana zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", lub maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII, będzie odzwierciedlona w notyfikowanej korekcie jego zobowiązań redukcyjnych. Każda notyfikacja zmniejszenia zobowiązań redukcyjnych Państwa-Strony będzie poprzedzona bądź będzie jej towarzyszyć notyfikacja odpowiedniego zwiększenia stanów posiadania, nie przekraczającego maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII przez jedno lub więcej Państw-Stron, należących do tej samej grupy Państw-Stron, albo notyfikacja odpowiedniego zwiększenia zobowiązań redukcyjnych jednego lub więcej spośród tych Państw-Stron.

9. W chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", o położeniu swoich miejsc redukcji, włącznie z tymi miejscami, gdzie dokonywana będzie ostateczna konwersja czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych na cele niewojskowe.

10. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo do wyznaczenia dowolnej liczby miejsc redukcji, korygowania bez ograniczeń wyznaczonych miejsc oraz przeprowadzenia redukcji i ostatecznej konwersji jednocześnie w maksimum 20 takich miejscach. Państwa-Strony będą mieć prawo do wspólnego używania lub wyznaczania miejsc redukcji na podstawie wzajemnego porozumienia.

11. Niezależnie od postanowień paragrafu 10 niniejszego artykułu, w podstawowym okresie uprawomocnienia, to jest w ciągu 120 dni od wejścia w życie niniejszego Traktatu, redukcja będzie przeprowadzana jednocześnie najwyżej w dwóch miejscach redukcji dla każdego Państwa-Strony.

12. Redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem będzie przeprowadzona w miejscach redukcji w strefie stosowania, jeśli nie stanowi się inaczej w Protokołach wymienionych w paragrafie 1 niniejszego artykułu.

13. Proces redukcji, w tym wyniki konwersji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem na cele niewojskowe, zarówno w okresie redukcji, jak i w ciągu 24 miesięcy po okresie redukcji, będzie przedmiotem inspekcji bez prawa odmowy, zgodnie z "Protokołem o inspekcji".

ARTYKUŁ IX

1. W przypadkach innych niż wycofanie z wyposażenia zgodnie z postanowieniami artykułu VII, czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, znajdujące się w strefie stosowania, będą wycofywane z wyposażenia tylko przez ich wycofanie z uzbrojenia pod warunkiem, że:

A) tego rodzaju uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem są wycofane z uzbrojenia i przechowywane w oczekiwaniu na decyzje o dalszym przeznaczeniu w nie więcej niż 8 miejscach, które będą notyfikowane jako miejsca zadeklarowane, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", i określone w notyfikacjach jako rejony przechowywania wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jeżeli w miejscu przechowywania wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem znajduje się także inne uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem, to wycofane uzbrojenie i sprzęt ograniczane Traktatem powinny być rozróżnialne;

B) liczba tego rodzaju wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem nie przekracza, w przypadku każdego poszczególnego Państwa-Strony, 1% notyfikowanych przez to Państwo stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych Traktatem, lub łącznie 250 sztuk, w zależności od tego, która liczba okaże się większa, spośród których nie więcej niż 200 sztuk stanowić będą czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i środki artyleryjskie, i nie więcej niż 50 sztuk stanowić będą śmigłowce uderzeniowe i samoloty bojowe.

2. Notyfikacja wycofania z uzbrojenia zawierać będzie liczbę i typ wycofywanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem oraz miejsce wycofywania i zostanie przekazana wszystkim innym Państwom-Stronom, zgodnie z rozdziałem IX, paragraf 1, podparagraf B "Protokołu o wymianie informacji".

ARTYKUŁ X

1. Wyznaczone miejsca stałego składowania będą notyfikowane, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", wszystkim pozostałym Państwom-Stronom przez Państwo-Stronę, do którego należy uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się w tych miejscach. Notyfikacja będzie zawierać nazwę i położenie wyznaczonego miejsca stałego składowania, w tym współrzędne geograficzne oraz liczby, według typów, każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdym tego rodzaju miejscu składowania.

2. Wyznaczone miejsca stałego składowania będą posiadać jedynie pomieszczenia właściwe do składowania i obsługi uzbrojenia i sprzętu (tj. magazyny, garaże, warsztaty i związane z tym materiały, jak również inne pomieszczenia pomocnicze). Wyznaczone miejsca stałego składowania nie będą posiadać strzelnic ani terenów szkoleniowych związanych z uzbrojeniem konwencjonalnym i sprzętem ograniczanymi Traktatem. Wyznaczone miejsca stałego składowania zawierać będą tylko uzbrojenie i sprzęt należące do konwencjonalnych sił zbrojnych Państwa-Strony.

3. Każde wyznaczone miejsce stałego składowania powinno mieć wyraźnie określone granice fizyczne składające się z ciągłego ogrodzenia o wysokości co najmniej 1,5 m. Ogrodzenie takie mieć będzie nie więcej niż trzy bramy stwarzające jedyną możliwość wjazdu i wyjazdu dla uzbrojenia i sprzętu.

4. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, umieszczone w wyznaczonych miejscach stałego składowania, będzie liczone jako uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, nie znajdujące się w jednostkach czynnych, w tym w sytuacjach, gdy jest ono okresowo wycofywane zgodnie z paragrafami 7, 8, 9 i 10 niniejszego artykułu. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, składowane w innych miejscach niż wyznaczone miejsca stałego składowania, będzie liczone jako uzbrojenie

konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się w jednostkach czynnych.

5. Czynne jednostki lub formacje nie będą rozmieszczane na terenie wyznaczonych miejsc stałego składowania, z wyjątkiem sytuacji przewidzianych w paragrafie 6 niniejszego artykułu.

6. Jedynie personel związany z ochroną lub funkcjonowaniem wyznaczonych miejsc stałego składowania lub obsługą składowanego tam uzbrojenia i sprzętu będzie rozlokowany na terenie wyznaczonych miejsc stałego składowania.

7. W celu obsługi, remontu lub modyfikacji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, rozmieszczonych w wyznaczonych miejscach stałego składowania, każde Państwo-Strona będzie mieć prawo, bez potrzeby uprzedniej notyfikacji, wycofania oraz zatrzymania poza miejscem stałego składowania jednocześnie do 10%, zaokrąglając do pełnej liczby, notyfikowanych stanów posiadania każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, lub 10 sztuk uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdej kategorii, znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, w zależności od tego, która liczba okaże się mniejsza.

8. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 7 niniejszego artykułu, żadne Państwo-Strona nie będzie wycofywać uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem z wyznaczonych miejsc stałego składowania, chyba że powiadomiono o tym wszystkie inne Państwa-Strony przynajmniej 42 dni przed jego wycofaniem. Notyfikację przekaże Państwo-Strona, do którego należy uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem. Notyfikacja taka będzie wyszczególniać:

A) położenie wyznaczonego miejsca stałego składowania, z którego uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem mają być wycofane, oraz liczby, według typów, uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem każdej kategorii, które mają być wycofane;

B) daty wycofania i powrotu uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem oraz

c) zamierzone miejsce rozlokowania i sposób użycia uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem poza wyznaczonym miejscem stałego składowania.

9. Z wyjątkiem postanowienia zawartego w paragrafie 7 niniejszego artykułu, łączne liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, wycofane i przetrzymywane poza wyznaczonym miejscem stałego składowania przez Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron w żadnym momencie nie przekroczą następujących pułapów:

- A) 550 czołgów bojowych;
- B) 1 000 bojowych wozów opancerzonych oraz
- C) 300 środków artyleryjskich.

10. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem i wycofane z wyznaczonych miejsc stałego składowania, zgodnie z paragrafem 8 i 9 niniejszego artykułu, zostaną zwrócone do wyznaczonego miejsca stałego składowania nie później niż 42 dni od ich wycofania, z wyjątkiem tych egzemplarzy uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, które wycofano w celu dokonania remontu w zakładach przemysłowych. Egzemplarze takie zostaną zwrócone do wyznaczonych miejsc stałego składowania niezwłocznie po zakończeniu remontu.

11. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wymiany uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, rozmieszczonych w wyznaczonych miejscach stałego składowania. Każde Państwo-Strona będzie powiadamiać wszystkie inne Państwa-Strony, na początku wymiany, o liczbie, miejscu, typie i rozmieszczeniu wymienianego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

ARTYKUŁ XI

1. Każde Państwo-Strona ograniczy liczbę mostów czołgowych, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie Traktatu i później łączna liczba mostów czołgowych dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, nie przekroczyła 740 sztuk w jednostkach czynnych w strefie stosowania.

2. Wszystkie mosty czołgowe w strefie stosowania, ponad łączną liczbę wymienioną w punkcie 1 niniejszego artykułu dla każdej grupy Państw-Stron, zostaną ulokowane w wyznaczonych miejscach stałego składowania, określonych

w artykule II. W przypadkach rozmieszczenia mostów czołgowych w wyznaczonych miejscach stałego składowania, oddzielnie lub wraz z uzbrojeniem konwencjonalnym i sprzętem ograniczonymi Traktatem, zarówno w stosunku do mostów czołgowych, jak i do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zastosowanie mieć będzie artykuł X paragrafy 1 do 6. Mosty czołgowe ulokowane w wyznaczonym miejscu stałego składowania nie będą uważane za sprzęt na wyposażeniu jednostek czynnych.

3. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 6 niniejszego Artykułu, mosty czołgowe mogą być wycofane z wyznaczonego miejsca stałego składowania, zgodnie z postanowieniami zawartymi w paragrafach 4 i 5 niniejszego artykułu, dopiero po powiadomieniu wszystkich innych Państw-Stron co najmniej 42 dni przed takim wycofaniem. Taka notyfikacja będzie określać:

A) położenie wyznaczonych miejsc stałego składowania, z których mosty czołgowe mają być wycofane i liczbę mostów czołgowych wycofywanych z każdego takiego miejsca;

B) daty wycofania i powrotu mostów czołgowych do wyznaczonych miejsc stałego składowania oraz

C) zamierzony sposób wykorzystania mostów czołgowych przez okres ich wycofania z wyznaczonych miejsc stałego składowania.

4. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 6 niniejszego artykułu, mosty czołgowe wycofane z wyznaczonych miejsc stałego składowania zostaną zwrócone do nich nie później niż 42 dni od daty ich wycofania.

5. Łączna liczba mostów czołgowych wycofanych i pozostających poza wyznaczonymi miejscami stałego składowania nie może jednocześnie przekroczyć 50 sztuk dla którejkolwiek grupy Państw-Stron.

6. W celu obsługi lub modyfikacji, Państwa-Strony będą mieć prawo do wycofania i posiadania poza wyznaczonym miejscem stałego składowania jednocześnie do 10%, zaokrąglając do pełnej liczby, notyfikowanego stanu posiadania mostów czołgowych, znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, lub 10 mostów czołgowych z każdego wyznaczonego miejsca stałego składowania, w zależności od tego, która liczba okaże się mniejsza.

7. W wypadku zatopienia lub zniszczenia - wskutek katastrof naturalnych - stałych mostów, Państwa-Strony będą mieć prawo wycofania mostów czołgowych z wyznaczonych miejsc stałego składowania. Notyfikacja o takich

wycofaniach zostanie przekazana wszystkich pozostałym Państwom-Stronom w czasie wycofania.

ARTYKUŁ XII

1. Bojowe wozy piechoty, będące w posiadaniu organów Państwa-Strony powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, które nie są strukturalnie i organizacyjnie przewidziane do walki lądowej z wrogiem zewnętrznym, nie są ograniczane niniejszym Traktatem. Pomimo powyższego, w celu usprawnienia realizacji Traktatu i zapewnienia, że liczba takiego uzbrojenia na wyposażeniu tego rodzaju organizacji nie zostanie wykorzystana do obejścia postanowień niniejszego Traktatu, każda liczba uzbrojenia tego rodzaju ponad 1000 bojowych wozów piechoty, przekazana przez Państwo-Stronę organom powołanym i zorganizowanym do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, stanowić będzie część dozwolonych pułapów określonych w artykułach IV, V i VI. Nie więcej niż 600 bojowych wozów piechoty Państwa-Strony, przekazanych takim organom, może być rozmieszczone w tej części strefy stosowania, która jest określona w artykule V, paragraf 1, podparagraf A. Każde Państwo-Strona zapewni ponadto, że organy takie powstrzymają się od uzyskiwania zdolności bojowej przekraczającej potrzeby niezbędne do sprostania wymogom bezpieczeństwa wewnętrznego.

2. Państwo-Strona, które zamierza wydzielić ze swoich konwencjonalnych sił zbrojnych czołgi bojowe, bojowe wozy piechoty, artylerię, samoloty bojowe, śmigłowce uderzeniowe i mosty czołgowe oraz przekazać je jakiegokolwiek organizacji, nie stanowiącej części jego konwencjonalnych sił zbrojnych, powiadomi o tym wszystkie inne Państwa-Strony nie później niż w dniu, w którym tego rodzaju przekazanie nastąpi. Notyfikacja powinna określać datę wejścia w życie takiego przekazania, datę faktycznego przekazania takiego uzbrojenia, a także liczbę poszczególnych typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, która jest przekazywana.

ARTYKUŁ XIII

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona będzie notyfikować i wymieniać

informacje dotyczące swojego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji".

2. Tego rodzaju notyfikacje i wymiana informacji będą dokonywane zgodnie z artykułem XVII.

3. Każde Państwo-Strona będzie odpowiedzialne za swoje informacje. Otrzymanie takiej informacji i notyfikacji nie będzie oznaczać uprawomocnienia lub akceptacji informacji.

ARTYKUŁ XIV

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona będzie mieć prawo przeprowadzania i obowiązek przyjmowania inspekcji w strefie stosowania, zgodnie z postanowieniami "Protokołu o inspekcji".

2. Celem takiej inspekcji będzie:

A) weryfikowanie, na podstawie informacji przekazanych zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", przestrzegania przez Państwa-Strony ograniczeń liczbowych ustalonych w artykułach IV, V i VI;

B) kontrolowanie procesu redukcji czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, prowadzonego w miejscach redukcji zgodnie z artykułem VIII oraz z "Protokołem o redukcji" jak też

C) kontrolowanie procesu legalizacji rekategoryzowanych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych i reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, przeprowadzanego zgodnie z "Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców" i "Protokołem o reklasyfikacji samolotów".

3. Żadne Państwo-Strona nie będzie wykorzystywać uprawnień zawartych w paragrafach 1 i 2 niniejszego artykułu wobec Państw-Stron, które należą do tej samej grupy Państw-Stron, z zamiarem obejścia celów reżimu weryfikacji.

4. W przypadku inspekcji przeprowadzanej wspólnie przez więcej niż jedno Państwo-Stronę, jedno z nich będzie ponosić odpowiedzialność za wykonanie postanowień niniejszego Traktatu.

5. Liczba inspekcji zgodnie z rozdziałami VII i VIII "Protokołu o inspekcji", które każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić i obowiązek przyjąć w ciągu każdego określonego czasu, zostanie ustalona zgodnie z postanowieniami rozdziału II tegoż Protokołu.

6. Po upływie 120-dniowego okresu uprawomocnienia danych o pułapach poredukcyjnych każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić, a każde Państwo-Strona, którego terytorium leży w strefie stosowania, będzie miało obowiązek przyjąć uzgodnioną liczbę inspekcji powietrznych w strefie stosowania. Takie uzgodnione liczby oraz inne odnośne postanowienia zostaną wypracowane w trakcie rokowań wzmiankowanych w artykule XVIII.

ARTYKUŁ XV

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu, Państwo-Strona będzie mieć prawo korzystania, w sposób zgodny z generalnie uznawanymi zasadami prawa międzynarodowego, niezależnie od procedur wymienionych w artykule XIV, z będących w jego dyspozycji narodowych lub wielonarodowych technicznych środków kontroli.

2. Państwo-Strona nie będzie zakłócać działania narodowych lub wielonarodowych technicznych środków kontroli innego Państwa-Strony, działającego zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu.

3. Państwo-Strona nie będzie uciekać się do stosowania środków maskowania, które utrudniają weryfikację przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu przy użyciu narodowych lub wielonarodowych technicznych środków weryfikacji innego Państwa-Strony, działającego zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu. Powyższe zobowiązanie nie ma zastosowania do praktyk maskowania lub ukrywania związanych z normalnym procesem szkolenia personelu, obsługą lub działaniami z wykorzystaniem uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

ARTYKUŁ XVI

1. W celu promowania celów oraz realizacji ustaleń niniejszego Traktatu Państwa-Strony niniejszym ustanawiają Wspólną Grupę Konsultacyjną.

2. W ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej Państwa-Strony będą:

A) rozpatrywać problemy związane z przestrzeganiem lub ewentualnym obchodzeniem postanowień niniejszego Traktatu;

B) dążyć do rozwiązania niejasności i różnic interpretacyjnych, które mogą się wyłonić w odniesieniu do sposobu realizacji niniejszego Traktatu;

C) rozważać i, jeżeli to możliwe, uzgadniać środki zwiększające trwałość i skuteczność niniejszego Traktatu;

D) uaktualniać wykazy zawarte w "Protokole o istniejących typach", zgodnie z wymaganiami artykułu II, paragraf 2;

E) rozwiązywać problemy techniczne w celu wypracowania wspólnych zasad postępowania Państw-Stron odnośnie do sposobu realizacji niniejszego Traktatu;

F) opracowywać lub rewidować, w przypadku konieczności, zasady procedury, metody pracy, skalę podziału wydatków Wspólnej Grupy Konsultacyjnej oraz konferencji zwoływanych zgodnie z niniejszym Traktatem, oraz sposób podziału wśród lub między Państwami-Stronami kosztów inspekcji;

G) rozważać i opracowywać stosowne środki do zapewnienia, że informacje uzyskiwane w ramach wymiany informacji między Państwami-Stronami lub w wyniku inspekcji przeprowadzanych zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu będą wykorzystywane wyłącznie do celów niniejszego Traktatu, z uwzględnieniem konkretnych wymogów każdego Państwa-Strony, dotyczących ochrony informacji, które dane Państwo-Strona uznaje za poufne;

H) rozważać na żądanie każdego Państwa-Strony jakąkolwiek sprawę, którą Państwo-Strona pragnie zaproponować do rozpatrzenia na konferencji zwoływanej zgodnie z artykułem XXI; rozważenie takie nie powinno naruszyć prawa któregoś Państwa-Strony odwołania się do procedury ustalonej w artykule XXI;

I) rozstrzygać sprawy sporne wyłaniające się w trakcie realizacji niniejszego Traktatu.

3. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo podnoszenia na forum Wspólnej Grupy Konsultacyjnej i umieszczania na jej porządku dziennym każdej sprawy związanej z niniejszym Traktatem.

4. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie podejmować decyzje lub formułować zalecenia na zasadzie consensusu. Zasada consensusu będzie rozumiana jako brak sprzeciwu ze strony któregoś Państwa-Strony wobec podjęcia decyzji lub sformułowania zalecenia.

5. Wspólna Grupa Konsultacyjna może proponować poprawki do niniejszego Traktatu w celu ich rozważenia i zatwierdzenia zgodnie z artykułem XX. Wspólna Grupa Konsultacyjna może również uzgadniać udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności niniejszego Traktatu i zgodnie z jego postanowieniami. Udoskonalenia te - przed wejściem w życie - będą przedmiotem rozważań i zatwierdzenia zgodnie z artykułem XX, chyba że dotyczyć one będą mniej istotnych spraw natury administracyjno-technicznej.

6. Nic w tym Artykule nie będzie poczytane za zakaz lub ograniczenie możliwości wystąpienia przez Państwo-Stronę z żądaniem informacji od lub podjęcia konsultacji z innym Państwem-Stroną w sprawach dotyczących niniejszego Traktatu i jego realizacji kanałami lub na forach innych niż Wspólna Grupa Konsultacyjna.

7. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie się kierować zasadami procedury ustalonymi w "Protokole o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej".

ARTYKUŁ XVII

Państwa-Strony będą przekazywać informacje i notyfikacje wymagane Traktatem w formie pisemnej. Będą one wykorzystywać kanały dyplomatyczne lub inne wyznaczone przez nie kanały oficjalne, w tym zwłaszcza sieć łączności, która powstanie w wyniku oddzielnego porozumienia.

ARTYKUŁ XVIII

1. Państwa-Strony, po podpisaniu niniejszego Traktatu, będą kontynuować rokowania w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych na podstawie tego samego mandatu oraz w celu dalszej rozbudowy niniejszego Traktatu.

2. Celem tych rokowań będzie zawarcie porozumienia w sprawie dodatkowych środków dalszego umacniania bezpieczeństwa i stabilności w Europie oraz, zgodnie z mandatem, włączenie środków mających na celu ograniczenie liczby personelu ich konwencjonalnych sił zbrojnych w strefie stosowania.

3. Państwa-Strony będą dążyć do zakończenia tych rokowań nie później niż przed kolejnym spotkaniem Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, która odbędzie się w Helsinkach w 1992 roku.

ARTYKUŁ XIX

1. Niniejszy Traktat będzie bezterminowy. Może on być uzupełniony przez kolejny Traktat.

2. Każde Państwo-Strona, w wykonaniu swojej narodowej suwerenności, mieć będzie prawo wystąpienia z niniejszego Traktatu, jeżeli uzna, że nadzwyczajne okoliczności, dotyczące treści niniejszego Traktatu zagrażają jego najwyższym interesom. Państwo-Strona, noszące się z zamiarem wystąpienia z Traktatu, powiadomi Depozytariusza i inne Państwa-Strony o swojej decyzji w tym względzie. Tego rodzaju notyfikacja powinna być przekazana co najmniej 150 dni przed zamierzonym wystąpieniem z niniejszego Traktatu. Będzie ona zawierać oświadczenie o nadzwyczajnych okolicznościach, które Państwo-Strona poczytuje za zagrożenie dla swoich najwyższych interesów.

3. Każde Państwo-Strona, w wykonaniu swojej narodowej suwerenności, ma zwłaszcza prawo wystąpienia z niniejszego Traktatu, jeśli inne Państwo-Strona zwiększy swój stan posiadania czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych lub śmigłowców uderzeniowych, zgodnie z definicjami zawartymi w artykule II, które są poza zakresem ograniczeń niniejszego Traktatu, w takich proporcjach, jakie stanowią oczywiste zagrożenie dla równowagi sił w strefie stosowania.

ARTYKUŁ XX

1. Każde Państwo-Strona może zgłaszać poprawki do niniejszego Traktatu. Tekst proponowanej poprawki zostanie przedstawiony Depozytariuszowi, który przekaże go wszystkim Państwom-Stronom.

2. Jeśli poprawka spotka się z aprobatą wszystkich Państw-Stron, wejdzie ona w życie zgodnie z procedurą zawartą w artykule XXII, określającym wejście w życie niniejszego Traktatu.

ARTYKUŁ XXI

1. Po upływie 46 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu, a następnie w odstępach pięcioletnich Depozytariusz będzie zwoływać konferencje Państw-Stron w celu dokonania przeglądu funkcjonowania niniejszego Traktatu.

2. Depozytariusz zwoła konferencję nadzwyczajną Państw-Stron na prośbę Państwa-Strony, które uważa, że zaistniały wyjątkowe okoliczności odnoszące się do Traktatu, zwłaszcza w przypadku gdy Państwo-Strona zapowiedziało zamiar wystąpienia ze swojej grupy Państw-Stron lub przystąpienia do innej grupy Państw-Stron, jak zdefiniowano w artykule II, paragraf 1, podparagraf A. W celu umożliwienia innym Państwom-Stronom przygotowania się do takiej konferencji wnioski o jej zwołanie wyjaśni także, dlaczego Państwo-Strona uważa zwołanie konferencji nadzwyczajnej za konieczne. Konferencja rozpatrzy okoliczności przedstawione we wniosku oraz ich wpływ na funkcjonowanie niniejszego Traktatu. Konferencja rozpocznie się nie później niż 15 dni po otrzymaniu wniosku i będzie trwać nie dłużej niż 3 tygodnie, jeśli nie podejmie innej decyzji.

3. Depozytariusz zwoła konferencję Państw-Stron w celu rozważenia poprawki, zaproponowanej zgodnie z artykułem XX, jeżeli zażądata tego trzy lub więcej Państw-Stron. Taka konferencja rozpocznie się nie później niż 21 dni po otrzymaniu wymaganego wniosku.

4. W przypadku powiadomienia przez Państwo-Stronę o decyzji wystąpienia z niniejszego Traktatu, zgodnie z artykułem XIX, Depozytariusz zwoła konferencję Państw-Stron, która rozpocznie się nie później niż 21 dni po otrzymaniu notyfikacji o wystąpieniu, w celu rozważenia problemów dotyczących wystąpienia z niniejszego Traktatu.

ARTYKUŁ XXII

1. Niniejszy Traktat podlega ratyfikacji przez każde Państwo-Stronę, zgodnie z jego konstytucyjną procedurą. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone na przechowanie rządowi Holandii, desygnowanemu niniejszym na Depozytariusza.

2. Niniejszy Traktat wejdzie w życie 10 dni po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez wszystkie Państwa-Strony wymienione w Preambule.

3. Depozytariusz niezwłocznie powiadomi wszystkie Państwa-Strony o:

A) złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego;

B) wejściu w życie niniejszego Traktatu;

C) wystąpieniu jakiegokolwiek państwa z Traktatu, zgodnie z artykułem XIX, oraz jego dacie;

- D) tekście jakiegokolwiek poprawki zaproponowanej zgodnie z artyku-
łem XX;
- E) wejściu w życie jakiegokolwiek poprawki do niniejszego Traktatu;
- F) każdym wniosku o zwołanie konferencji, zgodnie z artykułem XXI;
- G) zwołaniu konferencji, zgodnie z artykułem XXI; oraz
- H) każdej innej sprawie, w której postanowienia Traktatu wymagają od
Depozytariusza poinformowania Państw-Stron.

4. Niniejszy Traktat zostanie zarejestrowany przez Depozytariusza,
zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

ARTYKUŁ XXIII

Oryginał niniejszego Traktatu, którego tekst angielski, francuski,
hiszpański, niemiecki, rosyjski i włoski są jednakowo autentyczne, zostanie
złożony w archiwach Depozytariusza. Uwierzytelnione odpisy niniejszego
Traktatu Depozytariusz przekaze wszystkim Państwom-Stronom.

P R O T O K Ó Ł

O ISTNIEJĄCYCH TYPACH UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU

Państwa-Strony niniejszym przyjmują: (a) listy, z ważnością na dzień podpisania Traktatu, istniejących typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu podlegających ograniczeniu, redukcji, wymianie informacji oraz weryfikacji; (b) procedury dotyczące udostępnienia danych technicznych i fotografii takich istniejących typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu oraz (c) procedury dotyczące aktualizacji list istniejących typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu zgodnie z artykułem II "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem.

Rozdział I.

ISTNIEJĄCE TYPY UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU OBJĘTYCH TRAKTATEM

1. Istniejące typy czołgów bojowych:

M-1	T-34
M-60	T-54
M-48	T-55
M-47	T-62
Leopard 1	T-64
Leopard 2	T-72
AMX-30	T-80
Challenger	TR-85
Chieftain	TR-580
Centurion	
M-41	
NM-116	
T-54	
T-55	
T-72	

Wszystkie modele i wersje istniejącego typu czołgu bojowego, wymienione powyżej, będą uważane za czołgi bojowe danego typu.

2. Istniejące typy bojowych wozów opancerzonych:

A) transportery opancerzone:

YPR-765	BTR-40
AMX-13 VTT	BTR-152
M113	BTR-50
M75	BTR-60
Spartan	OT-62(TOPAS)
Grizzly	OT-64(SKOT)
TPz-1 Fuchs	OT-90
VAB	FUG D-442
M59	BTR-70
Leonidas	BTR-80
VCCI	BTR-D
VCC2	TAB-77
Saxon	OT-810
AFV 432	PSZH D-944
Saracen	TABC-79
Humber	TAB-71
BDX	MLVM

BMR-600	MT-LB*
Chaimite V200	
V150S	
FBR-ETT	
M3A1	
YP 408	
BLR	
VIB	
LVTP-7	
6614/G	
BTR-152	
BTR-50	
BTR-60	
BTR-70	
MT-LB*	

Wszystkie modele i wersje istniejącego typu transportera opancerzonego, wymienione powyżej, będą uważane za transporter opancerzony tego typu, jeśli nie zostały umieszczone na liście pojazdów podobnych konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych w rozdziale II, paragraf 1 niniejszego Protokołu.

B) bojowe wozy piechoty:

YPR-765(25mm)	BMP-1/BRM-1
Marder	BMP-2
AMX-10P	BMP-23
Warrior	MLI-84
M2/M3 Bradley	BMD-1
AFV 432 Rarden	BMD-2
NM-135	BMP-3
BMP-1/BRM-1	
BMP-2	

*Ten wielozadaniowy, lekko opancerzony pojazd może być, w drodze wyjątku, zmodyfikowany w ciągu 40 miesięcy od wejścia w życie Traktatu, w pojazd podobny konstrukcyjnie do transportera opancerzonego, umieszczony na liście w rozdziale II, paragraf 1 niniejszego Protokołu jako MT-LB-AT, poprzez zmianę wnętrza pojazdu dzięki usunięciu lewostronnych siedzeń drużyny piechoty oraz przyspawaniu stojaków amunicyjnych do ściany i podłogi co najmniej w sześciu miejscach w taki sposób, aby pojazd ten nie był zdolny do transportowania drużyny piechoty. Tego rodzaju modyfikacje mogą być przeprowadzone w miejscach innych niż miejsca redukcji. Transportery opancerzone MT-LB, które nie zostały zmodyfikowane, zostaną zgłoszone zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji" jako transportery opancerzone.

Wszystkie modele i wersje istniejącego typu bojowych wozów piechoty, wymienione powyżej, będą uważane za bojowe wozy piechoty tego typu, chyba że są one umieszczone na liście pojazdów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty w rozdziale II, paragraf 2 niniejszego Protokołu.

C) bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem:

AMX-10RC	PT-76
ERC 90 Sagaye	SU-76
BMR-625-90	SU-100
Commando V 150	ISU-152
Scorpion	
Saladin	
JPK-90	
M-24	
AMX-13	
EBR-75 Panhard	
PT-76	

Wszystkie modele i wersje istniejącego typu bojowego wozu z ciężkim uzbrojeniem, wymienione powyżej, będą uważane za bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem tego typu.

3. Istniejące typy artylerii:

A) armaty, haubice i środki artyleryjskie łączące cechy armat i haubic:

105 mm:105 Light Gun	100 mm:BS-3 Field Gun
M18	Model 53 Field Gun
105 Krupp Gun	Skoda How(Model 1914/1934,1930,1934)
105 R Metal Gun	Skoda How(Model 1939)
105 Pack How	
M 56 Pack How	
M 101 Towed How	105 mm:Schneider Field Gun(Model 1936)
M 102 Towed How	
Abbot SP Gun	
M 108 SP How	120 mm:2B16 How
M 52 SP How	2S9 SP How
105 HM-2 How	
M-38 Gun(Skoda)	122 mm:D30 How
105 AU 50 How	M-30 How
R 58/M 26 Towed How	D 74 How
	2S1 SP How

122 mm:122/46 Field Gun	A 19 Gun(Model 31/37)
D 30 How	Model 89 SP How
M 30 How	
2S1 SP How	130 mm:Gun 82
130 mm:M 46 Gun	M-46 Gun
	150 mm:Skoda How(Model 1934)
140 mm:5.5" (139.7mm)	Coh How (Model 1937)
Towed How	
	152 mm:D 1 How
150 mm:150 Skoda Gun	2S3 SP How
	2A 65 How
152 mm:D 20 Gun-How	ML 20 How-Gun
2S3 SP How	D 20 Gun-How
	Gun 81
155 mm:M114 Towed How	2 A 36 Gun
M114/39(M-139)	Dana SP Gun-How M77
Towed How	2S5 SP Gun
FH-70 Towed How	2S 19 SP How
M 109 SP How	Gun-How 85
M 198 Towed How	How Model 1938
155 TRF1 Gun	How 81
155 AUF1 Gun	
155 AMF3 Gun	203 mm:B4 How
155 BF 50 Gun	2S7 SP Gun
M 44 SP How	
M 59 Towed Gun	
SP 70 SP How	
175 mm:M107 SP Gun	

203 mm:M 115 Towed How

M 110 SP How

M 55 SP How

B) moździerze:

107 mm:4.2"(naziemny albo 107 mm:Mortar M-1938
zamontowany na wozie
opancerzonym M 106)

120 mm:2B11(2S12)

120 mm:Brandt(M60,M-120-60;
SLM-120-AM-50)

M 120 Model 38/43

M 120 RTF 1

Tundzha/Tundzha Sani SP

Mortar (zamontowany na

M 120 M51

MT-LB)

Soltam/Tanpella

Mortar Model 1982

(naziemny albo

B-24

zamontowany na

pojeździe

opancerzonym M 113) 160 mm:M 160

Ecia Mod L(naziemny

M-L lub zamontowany

na wozach opance-

rzonych BMR-600 albo 240 mm:M 240

M 113

HY 12 (Tosam)

2S4 SP Mortar

2B11(2S12)

C) wieloprowadnicowe wyrzutnie pocisków rakietowych:

110 mm:LARS

122 mm:BM-21(BM-21-1,

BM-21V)

122 mm:BM-21

RM-70

RM-70

APR-21

APR 40

140 mm: Terucl MLAS

130 mm: M-51

227 mm: MLRS

RM-130

BM-13

R.2

140 mm: BM-14

220 mm: BM-22/27

240 mm: BM-24

280 mm: Uragan 9P140

300 mm: Smerch

Wszystkie modele i wersje istniejącego typu artylerii, wymienione powyżej, będą uważane za artylerię tego typu.

4. Istniejące typy samolotów bojowych:

A-7	IAR-93
A-10	IL-28
Alpha Jet A	MiG-15
AM-X	MiG-17
Buccaneer	MiG-21
Canberra	MiG-23
Draken	MiG-25
F-4	MiG-27
F-5	MiG-29
F-15	MiG-31
F-16	SU-7
F-18	SU-15
F-84	SU-17
F-102	SU-20
F-104	SU-22
F-111	SU-24
G-91	SU-25
Harrier	SU-27
Hunter	TU-16

Jaguar	TU-22
Lightning	TU-22M
MiG-21	TU-128
MiG-23	Yak-28
MiG-29	
MB-339	
Mirage F1	
Mirage III	
Mirage IV	
Mirage V	
Mirage 2000	
SU-22	
Tornado	

Wszystkie modele lub wersje istniejącego typu samolotu bojowego, wymienione powyżej, będą uważane za samolot bojowy takiego typu.

5. Istniejące typy śmigłowców uderzeniowych:

A) wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe:

A-129 Mangusta	Mi-24
AH-1 Cobra	
AH-64 Apache	
Mi-24	

Zgodnie z postanowieniami rozdziału I, paragraf 3 "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców", wszystkie modele lub wersje istniejącego typu wyspecjalizowanego śmigłowca uderzeniowego, wymienione powyżej, będą uważane za wyspecjalizowany śmigłowiec uderzeniowy takiego typu.

B) wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe:

A-109 Hirundo	IAR-316
Alouette III	Mi-8/Mi-17
BO-105/PAH-1	
Fennec AS 550 C-2	
Gazelle	
Lynx	
Mi-8	
OH-58 Kiowa /AB-206/CH-136	
Scout	
Wessex	

Zgodnie z postanowieniami rozdziału I, paragrafy 4 i 5 "Protokołu o rekatagoryzacji śmigłowców", wszystkie modele lub wersje istniejącego typu wielozadaniowego śmigłowca uderzeniowego, wymienione powyżej, będą uważane za wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe takiego typu.

**Rozdział II. ISTNIEJĄCE TYPY UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO
I SPRZĘTU NIE OBJĘTYCH TRAKTATEM**

1. Istniejące typy pojazdów podobnych konstrukcyjnie do transportera opancerzonego:

YPR-765	MILAN	BTR-40	CP
	CP		
	PRCOC1	BTR-50	PU
	PRCOC2		PUM
	PRCOC4		P
	PRCOC5		PUR 82
	PRMR		PK(MRF)
			UR-67
AMX-13	VTTMILAN		PK(B)
			MTP-1
	PC		
M113	MILAN	BTR-152	CP
	A1/A2(ATGW)		
	E/W TOW	BTR-60	PU
	ARTFC		PU-12/PA PU-12
	ARTOBS		PAU
	FACONT		BBS
	MORTFC		ABS
			R-137 B
	A1E		R-140 BM
	Mortar Carrier		R-145
	SIG		R-156
	HFTRSM		R-409 BM
	CP		P-238 BT
	CPSVC		P-240 BT
	ALCP		P-241 BT
	A1ECP		E-351 BR

	4.2"/M106 A1 4.2"		R- 975
	M 106 81 mm		MTP-2
	M- 125 81 mm		1V18, 1V19
	M-125 A1 81 mm		1V118
	M 125 A2 81		B
	NM- 125 81 mm		
		BTR- 70	KShM
TPz-1 FUCHS HFTRSM			SPR- 2
	AD CP		BREM
	CP		ZS- 88
	ENGRCP		Kh
	ELOKA		
	NBC	BTR- 80	1V119
	RASIT		RCHM- 4
M59	CP	BTR- D	ZD
			RD
LEONIDAS	1	OT-62(TOPAS)	CP
			WPT/DPT- 62
VAB	PC		BREM
			R- 2M
BMR- 600	SIG		R- 3M
	PC		R- 3MT
	81mm		R- 4MT
SPARTAN	STRIKER		
	SAMSON	OT- 64(Skot)	CP
	CP		R- 3Z
	JAVELIN		R- 2M
	MILAN		R- 3MT
			R- 4
SAXON	AD		R- 4MT
	CP		R- 2AM
	MAINT		PROPAGANDA
			R- 4M
AFV 432	CP/RA		R- 6
	81 mm		WPT/DR- 64
	CYMB		BREM
	AFV 435		S- 260 inz.
	AFV 436		S- 260 art.
	AFV 439		

		OT-810	OT-810/R-112
HUMBER	SQUIRT	OT 90	VP 90
SARACEN	SQUIRT		
	CP	FUG D-442	VS
	ADR		MRP
YP 408	PWMR		OT-65/R-112
	PWCO		OT-65DP
	PWAT		OT-65CH
	PWRDR	PSZH D-944	CP
	PWV	MT-LB	AT
BTR-50	PU		KShM-R-81
	PK(MRF)		R-80
	PK(B)		9S743
			PI
BTR-60	PU-12/PA PU-12		1W-13-16
	BBS		1W-21-25
	ABS		1W-12
	R-137B		MP-21-25
	R-140BM		AFMS
	R-145		R-381T
	R-156		R-330P
	R-409 BM		Beta 3M
	P-238 BT		SPR-1
	P-240 BT		WPT/DTP
	P-241 BT		BREM
	B		TRI
MT-LB	PI		MTP-LB
	MP-21-25		BRM Sova/BRM 30
	1W-13-16		
	AFMS	TAB-71	A
	R-381 T		TERA-71-L
	R-330 P		AR
	Beta 3M	TAB 77	A
	MTP-LB		TERA-77-L
			RCH-84
			PCOMA
		TABC-79	AR
			A-POMA
		TAB	TCG-80
		MLVM	AR

2. Istniejące typy pojazdów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty:

WARRIOR	RA	BMP-1	KSh
	REP		9S743
	REC	},	PRP-3, 4
			MP-31
			B
BMP-1	MTP		SVO
	MP-31		DTB-80
			VPV
			IRM
			MTP
			BREM-4,-2,-D
		BMD-1	KSh
		URM-1	KSh

3. Istniejące typy samolotów szkolno-treningowych, które są zaprojektowane i skonstruowane do celów podstawowej nauki latania, i które mogą posiadać jedynie ograniczoną możliwość uzbrojenia niezbędnego do początkowego szkolenia w technice strzelania:

Alpha Jet E	I-22
C-101 Aviojet	IAR-99
Fouga	L-29
Hawk	L-39
Jet Provost	TS-11
L-39	
MB-326	
PD-808	
T-2	
T-33/CT-133	
T-37	
T-38	

4. Istniejące typy śmigłowców wsparcia bojowego:

A-109 Hirundo	IAR-316
AB-412	IAR-330
Alouette II	Mi-2
Alouette III	Mi-6
Blackhawk	Mi-8/Mi-17

Bell 47/AB 47/Sioux
BO-105
CH53
Chinook
Fennec AS 555 A
Hughes 300
Hughes 500/OH-6
Mi-8
OH-58 Kiowa/AB-206/CH-136
Puma
Sea King
UH 1A/1B/AB-204
UH 1D/1H/AB-205
UH 1N/AB-212
Wessex

5. Istniejące typy nieuzbrojonych śmigłowców transportowych, które nie są wyposażone do użycia broni:

AB-47	Mi-2
AB-412	Mi-26
Alouette II	SA-365N Dauphin
CH53	W-3 Sokol
Chinook	
Cougar AS 532 U	
Dauphin AS365 N1	
Hughes 300	
NH 500	
Puma	
Sea King/H-3F/HAR 3	
SH-3D	
UH-1D/1H/AB-205	
UH-1N/AB-212	

6. Istniejące typy mostów czołgowych:

M47 AVLB	MTU
M48 AVLB	MT-20
M60 AVLB	MT-55A
Centurion AVLB	MTU-72
Chieftain AVLB	BLG-60

Brueckenlegepanzer Biber/Leopard 1 AVLB

BLG-67M

BLG-67M2

Rozdział III. DANE TECHNICZNE I ZDJĘCIA

1. Dane techniczne, zgodnie z kategoriami przyjętymi w Aneksie do niniejszego Protokołu, wraz ze zdjęciami prawej lub lewej strony oraz widokiem z góry i przodu każdego z istniejących typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, wymienionych w rozdziałach I i II niniejszego Protokołu, zostaną przekazane przez każde Państwo-Stronę wszystkim innym Państwom-Stronom w momencie podpisania Traktatu. Ponadto, zdjęcia pojazdów podobnych konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych oraz pojazdów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty będą zawierać taki widok tych pojazdów, który wyraźnie ukaże ich wewnętrzną konfigurację, ilustrując specyficzne cechy, które wyróżniają ten konkretny pojazd jako podobny konstrukcyjnie. Zdjęcia inne niż wymagane w niniejszym paragrafie mogą być dodatkowo przedstawione według uznania każdego Państwa-Strony.

2. Każdy istniejący typ uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu wymieniony w rozdziałach I i II niniejszego Protokołu będzie mieć model lub wersje tego typu przyjętą za wzorzec. Zgodnie z paragrafem 1 niniejszego rozdziału, zdjęcia będą przedstawiać każdy tego rodzaju przyjęty wzorzec. Nie będą wymagane zdjęcia modeli i wersji, które nie mają istotnych, zewnętrznie dostrzegalnych różnic odbiegających od wzorca tego typu. Zdjęcia każdego wzorca typu będą zaopatrzone w przypis zawierający nazwę istniejącego typu oraz narodowe nazewnictwo wszystkich modeli i wersji typu, który przedstawia prezentowany na zdjęciu wzorzec. Zdjęcia każdego wzorca typu będą także zawierać przypis dotyczący danych technicznych typu zgodnie z kategoriami przyjętymi w Aneksie do niniejszego Protokołu. Ponadto, przypis wymieni wszystkie modele i wersje typu prezentowanego na zdjęciu. Tego rodzaju dane techniczne będą podane na zdjęciu przedstawiającym widok boczny.

Rozdział IV.

AKTUALIZACJA WYKAZÓW ISTNIEJĄCYCH TYPÓW ORAZ ZOBOWIĄZANIA PAŃSTW-STRON

1. Niniejszy Protokół stanowi porozumienie Państw-Stron w odniesieniu do istniejących typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, jak również kategorii danych technicznych wymienionych w rozdziałach I i II Aneksu do niniejszego Protokołu.

2. Każde Państwo-Strona ponosić będzie odpowiedzialność za dokładność danych technicznych, przekazanych zgodnie z rozdziałem III niniejszego Protokołu, odnoszących się jedynie do jego własnego uzbrojenia konwencjonalnego.

3. Każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony o wejściu na wyposażenie jego sił zbrojnych w strefie stosowania: (a) jakiegokolwiek nowego typu uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, który odpowiada jednej z definicji zawartych w artykule II Traktatu, lub który podpada pod kategorię wymienioną w niniejszym Protokole, oraz (b) jakiegokolwiek nowego modelu lub wersji typu wymienionego w niniejszym Protokole. Jednocześnie, każde Państwo-Strona przedstawi wszystkim innym Państwom-Stronom dane techniczne i zdjęcia wymagane zgodnie z rozdziałem III niniejszego Protokołu.

4. W możliwie szybkim czasie, w każdym razie nie później niż 60 dni po przekazaniu notyfikacji zgodnie z paragrafem 3 niniejszego rozdziału, Państwa-Strony podejmą działania związane z aktualizacją, w myśl postanowień artykułu XVI Traktatu oraz "Protokołu o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej", wykazów istniejących typów uzbrojenia i sprzętu konwencjonalnego, zgodnie z rozdziałami I i II niniejszego Protokołu.

A N E K S

DO PROTOKOŁU O ISTNIEJĄCYCH TYPACH UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU

Rozdział I. UZGODNIONE KATEGORIE DANYCH TECHNICZNYCH

Uzgodniono następujące kategorie danych technicznych dla każdego modelu i wersji istniejących typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu:

1. Czołgi bojowe

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Kaliber działa głównego

Waga w stanie niezaladowanym

2. Bojowe wozy opancerzone

Transportery opancerzone

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Typ i kaliber ewentualnego uzbrojenia

Bojowe wozy piechoty

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Typ i kaliber uzbrojenia

Bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Kaliber działa głównego

Waga w stanie niezaladowanym

3. Artyleria

Armaty, haubice i środki artyleryjskie łączące cechy armat i haubic

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Kaliber

Moździerce

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Kaliber

Wieloprowadnicowe wyrzutnie pocisków raketowych

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Kaliber

4. Samoloty bojowe

Istniejący typ

Nazwa narodowa

5. Śmigłowce uderzeniowe

Istniejący typ

Nazwa narodowa

6. Pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Typ i kaliber ewentualnego uzbrojenia

7. Pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Typ i kaliber ewentualnego uzbrojenia

8. Samoloty szkolno-treningowe

Istniejący typ

Nazwa narodowa

Typ ewentualnego uzbrojenia

9. Śmigłowce wsparcia bojowego

Istniejący typ

Nazwa narodowa

10. Niouzbrojone śmigłowce transportowe

Istniejący typ

Nazwa narodowa

11. Mosty czołgowe
Istniejący typ
Nazwa narodowa

Rozdział II. SPECYFIKACJE DOTYCZĄCE ZDJĘĆ

Zdjęcia przewidziane w rozdziale III niniejszego Protokołu będą czarno-białe. Dozwolone będzie używanie lampy błyskowej i sprzętu oświetleniowego. Fotografowany przedmiot będzie kontrastował z tłem. Wszystkie zdjęcia będą się charakteryzować wysoką wyrazistością, jednolitą tonacją i głębią ostrości. Przedstawione zdjęcia będą formatu 13 cm na 18 cm, nie licząc obwódki. W przypadku ujęć innych niż z góry, wszystkie zdjęcia będą robione z tego samego poziomu fotografowanego sprzętu, przy czym aparat fotograficzny będzie umieszczony prostopadle do podłużnej osi fotografowanego przedmiotu; w przypadku ujęć z góry - zdjęcia będą ukazywać wierzch oraz przynajmniej 80% powierzchni zdjęcia w sensie poziomym lub pionowym. Obok przedmiotu, na zdjęciu umieszczona będzie miara odniesienia. Miara ta, w postaci czarno-białych, pół-metrowych odcinków, będzie dostatecznie długa, by dokładnie oddać skalę. Będzie ona umieszczona wzdłuż przedmiotu lub w bezpośrednim jego sąsiedztwie. Każde zdjęcie będzie zaopatrzone w etykietę zawierającą informacje wymagane zgodnie z rozdziałem III, paragraf 2 niniejszego Protokołu, jak również datę wykonania fotografii.

PROTOKÓŁ
O PROCEDURACH REGULUJĄCYCH REKLASYFIKACJĘ OKREŚLONYCH
TYPÓW LUB WERSJI SAMOLOTÓW SZKOLNO-BOJOWYCH NA
NIEUZBROJONE SAMOLOTY TRENINGOWE

Państwa-Strony niniejszym przyjmują procedury i postanowienia regulujące całkowite rozbrojenie i certyfikację nieuzbrojonego statusu określonych typów lub wersji samolotów szkolno-bojowych, zgodnie z artykułem VIII "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem.

Rozdział I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyłączenia z ograniczeń liczbowych na samoloty bojowe, zawartych w artykułach IV i VI Traktatu, tylko tych określonych typów lub wersji samolotów szkolno-bojowych, które są wymienione w rozdziale II, paragraf 1 niniejszego Protokołu, zgodnie z procedurami ustalonymi w niniejszym Protokole.

A. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyłączenia z ograniczeń liczbowych na samoloty bojowe, zawartych w artykułach IV i VI Traktatu, poszczególnych samolotów określonych typów lub wersji wymienionych w rozdziale II, paragraf 1 niniejszego Protokołu, które mają jakiegokolwiek urządzenia wymienione w rozdziale III, paragraf 1 i 2 niniejszego Protokołu, jedynie poprzez ich całkowite rozbrojenie i certyfikację.

B. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyłączenia z ograniczeń liczbowych na samoloty bojowe, zawartych w artykułach IV i VI Traktatu, poszczególnych samolotów określonych typów lub wersji wymienionych w rozdziale II, para-

graf 1 niniejszego Protokołu, które nie mają jakichkolwiek urządzeń wymienionych w rozdziale III, paragraf 1 i 2 niniejszego Protokołu, jedynie poprzez certyfikacje.

2. Wersje lub typy samolotów szkolno-bojowych, wymienione w rozdziale II niniejszego Protokołu, mogą być rozbrojone i certyfikowane, lub tylko certyfikowane, w okresie 40 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu. Takie samoloty będą wliczane do ograniczeń liczbowych na samoloty bojowe, zawartych w artykułach IV i VI Traktatu, do chwili certyfikowania ich jako nieuzbrojone, zgodnie z procedurami ustalonymi w rozdziale IV niniejszego Protokołu. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyłączenia z ograniczeń liczbowych na samoloty bojowe, zawartych w artykułach IV i VI Traktatu, nie więcej niż 550 takich samolotów, z których nie więcej niż 130 będzie typem lub wersją samolotu MiG-25U.

3. Nie później niż z chwilą wejścia w życie Traktatu, każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony o:

A) całkowitej liczbie każdego konkretnego typu lub wersji samolotu szkolno-bojowego, którą Państwo-Strona zamierza rozbroić i certyfikować, zgodnie z rozdziałem I, paragraf 1, podparagraf "a" oraz rozdziałami III i IV niniejszego Protokołu oraz

B) całkowitej liczbie każdego specjalnego typu lub wersji samolotu szkolno-bojowego, którą Państwo-Strona zamierza tylko certyfikować, zgodnie z rozdziałem I, paragraf 1, podparagraf "B" i rozdziałem IV niniejszego Protokołu.

4. Każde Państwo-Strona użyje wszelkich technicznych środków, które uzna za konieczne, w celu realizacji procedur dotyczących całkowitego rozbrojenia ustalonych w rozdziale III niniejszego Protokołu.

Rozdział II. TYPY LUB WERSJE SAMOLOTÓW SZKOLNO-BOJOWYCH KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ DO CAŁKOWITEGO ROZBROJENIA I CERTYFIKOWANIA

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyłączenia z ograniczeń liczbowych na samoloty bojowe, zawartych w artykułach IV i VI Traktatu,

zgodnie z postanowieniami niniejszego Protokołu, jedynie następujących określonych typów lub wersji samolotu szkolno-bojowego:

SU - 15U

SU - 17U

MiG - 15U

MiG - 21U

MiG - 23U

MiG - 25U

UIL - 28.

2. Powyższa lista określonych typów lub wersji samolotów szkolno-bojowych jest ostateczna i nie podlega rewizji.

Rozdział III. PROCEDURA CAŁKOWITEGO ROZBROJENIA

1. Typy lub wersje samolotów szkolno bojowych podlegające całkowitemu rozbrojeniu staną się niezdolne do dalszego użycia w charakterze jakiegokolwiek typu uzbrojenia, jak też do dalszego posługiwania się jako systemami prowadzenia walki radioelektronicznej i rozpoznania poprzez usunięcie następujących urządzeń:

A) specjalnych urządzeń do podłączenia systemów uzbrojenia, takich jak specjalne stałe punkty zaczepienia, prowadnice wyrzutni lub miejsca zamocowania uzbrojenia;

B) podzespołów lub paneli systemów kierowania bronią, w tym selekcji broni i uzbrojenia oraz systemów ogniowych lub systemów odpalania;

C) podzespołów sprzętu celowniczego i systemów naprowadzania broni, które nie są integralnie połączone z systemami nawigacji i kontroli lotu oraz

D) podzespołów i paneli systemów prowadzenia walki radioelektronicznej i rozpoznania wraz z towarzyszącymi antenami.

2. Niezależnie od paragrafu 1 niniejszego rozdziału, wszelkie stałe punkty zaczepienia, które są integralną częścią samolotu, jak też wszelkie specjalne elementy stałych punktów ogólnego przeznaczenia, które są przeznaczone do użycia tylko z urządzeniami opisanymi w paragrafie 1 niniejszego rozdziału, staną się niezdolne do dalszego użycia z wymienionymi systemami. Elektrycz-

ne obwody systemów uzbrojenia prowadzenia walki radioelektronicznej i rozpoznania, opisane w paragrafie 1 niniejszego rozdziału, staną się niezdolne do dalszego użycia poprzez usunięcie okablowania lub, jeśli to nie jest technicznie wykonalne, poprzez wycięcie części okablowania w miejscach dostępnych.

3. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom, co najmniej 42 dni przed całkowitym rozbrojeniem pierwszego samolotu każdego typu lub wersji samolotu szkolno-bojowego wymienionego w rozdziale II niniejszego Protokołu, następujące informacje:

A) podstawowy schemat blokowy, przedstawiający wszystkie główne urządzenia systemów uzbrojenia, w tym sprzęt celowniczy i systemy kierowania uzbrojeniem, urządzenia przeznaczone do przyłączenia uzbrojenia, jak też urządzenia systemów prowadzenia walki radioelektronicznej i rozpoznania, podstawowe funkcje urządzeń opisanych w paragrafie 1 niniejszego rozdziału i ich funkcjonalne wzajemne połączenia;

B) ogólny opis procedury rozbrojenia, w tym wykaz urządzeń, które mają być usunięte, oraz

C) zdjęcie każdego urządzenia, które ma być usunięte, przedstawiające jego miejsce w samolocie przed jego usunięciem i zdjęcie tego samego miejsca po usunięciu danego składnika.

Rozdział IV. PROCEDURY CERTYFIKACJI

1. Każde Państwo-Strona, które zamierza rozbroić i certyfikować, lub tylko certyfikować, typy lub wersje samolotu szkolno-bojowego, zastosuje się do następujących procedur certyfikacji w celu zapewnienia, że tego rodzaju samoloty nie posiadają żadnych urządzeń wymienionych w rozdziale III, paragraf 1 i 2 niniejszego Protokołu.

2. Każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, zgodnie z rozdziałem IX, paragraf 3 "Protokołu o inspekcji", o każdej certyfikacji. W przypadku pierwszej certyfikacji samolotu, który nie wymaga całkowitego rozbrojenia, Państwo-Strona, które zamierza przeprowadzić certyfikację, przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom informacje wymagane w rozdziale III, paragraf 3, podparagrafy A, B i C niniejszego Protokołu dla uzbrojonego modelu lub wersji tego samego typu samolotu.

3. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo inspekcji certyfikacji samolotów szkolno-bojowych zgodnie z "Protokołem o inspekcji".

4. Proces całkowitego rozbrojenia i certyfikacji, lub tylko certyfikacji, będzie uważany za zakończony z chwilą, gdy procedury o certyfikacji ustalone w niniejszym rozdziale zostaną zakończone, bez względu na to, czy jakiegokolwiek Państwo-Strona skorzysta z prawa do inspekcji certyfikacji, opisanego w paragrafie 3 niniejszego rozdziału i w rozdziale IX "Protokołu o inspekcji", pod warunkiem, że w ciągu 30 dni od otrzymania notyfikacji o zakończeniu certyfikacji i reklasyfikacji, przekazanej zgodnie z paragrafem 5 niniejszego rozdziału, żadne Państwo-Strona nie powiadomi wszystkich innych Państw-Stron o powzięciu przekonania, iż zaistniały wątpliwości co do procesu certyfikacji i reklasyfikacji. W przypadku podniesienia sprawy takich wątpliwości, reklasyfikacja nie zostanie uznana za zakończoną do chwili wyjaśnienia wątpliwości.

5. Państwo-Strona prowadzące certyfikację powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, zgodnie z rozdziałem IX "Protokołu o inspekcji", o zakończeniu certyfikacji.

6. Certyfikacja będzie prowadzona w strefie stosowania. Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron będą mieć prawo posiadania wspólnych miejsc certyfikacji.

Rozdział V. PROCEDURY WYMIANY INFORMACJI ORAZ WERYFIKACJI

Wszystkie typy lub wersje samolotów szkolno-bojowych, certyfikowanych jako nieuzbrojone, będą przedmiotem wymiany informacji, zgodnie z postanowieniami "Protokołu o wymianie informacji" i będą podlegać weryfikacji, włącznie z inspekcją na miejscu, zgodnie z "Protokołem o inspekcji".

P R O T O K Ó Ł
O PROCEDURACH REGULUJĄCYCH REDUKCJĘ UZBROJENIA
KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU OGRANICZANYCH TRAKTATEM
O KONWENCJONALNYCH SIŁACH ZBROJNYCH W EUROPIE

}

Państwa-Strony niniejszym przyjmują procedury regulujące redukcję uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zgodnie z artykułem VIII "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem.

Rozdział I. OGÓLNE WYMOGI REDUKCJI

1. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem będą redukowane zgodnie z procedurami ustalonymi w niniejszym Protokole oraz innych protokołach wymienionych w artykule VIII, paragraf 1 Traktatu. Jakakolwiek z tych procedur, zastosowana zgodnie z postanowieniami artykułu VIII Traktatu lub niniejszego Protokołu, będzie uważana za wystarczającą do przeprowadzenia redukcji.

2. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo użycia wszelkich środków technicznych, które uzna za stosowne do realizacji procedur redukcji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

3. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo usunięcia, zatrzymania i użycia tych urządzeń i części uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, które jako takie nie są przedmiotem redukcji, zgodnie z postanowieniami rozdziału II niniejszego Protokołu, oraz rozporządzania częściami złomowymi.

4. Jeżeli niniejszy Protokół nie stanowi inaczej, uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem będą redukowane w taki sposób, by wykluczyć dalsze ich użytkowanie lub odtworzenie do celów wojskowych.

5. Po wejściu w życie Traktatu, każde Państwo-Strona może zaproponować dodatkowe procedury redukcji. Propozycje te zostaną przekazane wszystkim innym Państwom-Stronom wraz ze szczegółami proponowanych procedur w tej samej formie, jak procedury przedstawione w niniejszym Protokole. Każda tego rodzaju procedura będzie uważana za wystarczającą do przeprowadzenia redukcji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem na podstawie odpowiedniej decyzji Wspólnej Grupy Konsultacyjnej.

Rozdział II. KRYTERIA PREZENTACJI W MIEJSCU REDUKCJI

1. Każdy egzemplarz uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, który ma być przedmiotem redukcji, zostanie przedstawiony w miejscu redukcji. Składać się on będzie co najmniej z następujących części i elementów:

A) w przypadku czołgów bojowych: kadłuba, wieży i integralnego głównego uzbrojenia. Dla celów niniejszego Protokołu przyjmuje się, że integralne główne uzbrojenie czołgu będzie obejmować lufę armaty, zespół zamkowy, czopy i jarzma czopów;

B) w przypadku bojowych wozów opancerzonych: korpusu, wieży i, jeżeli występuje, integralnego głównego uzbrojenia. Dla celów niniejszego Protokołu przyjmuje się, że integralne główne uzbrojenie bojowego wozu opancerzonego będzie obejmować lufę armaty, zespół zamkowy, czopy i jarzma czopów. Dla celów niniejszego Protokołu przyjmuje się, że integralne główne uzbrojenie nie będzie obejmować karabinów maszynowych o kalibrze mniejszym niż 20 mm, które wszystkie mogą być wymontowane;

C) w przypadku artylerii: lufy armaty, zespołu zamkowego, kołyski wraz z czopami i jarzmami czopów, łoża, jeżeli występują, lufy lub prowadnic wyrzutni i ich podstawy, lub lufy moździerzy i ich płyt ogonowych. W przypadku artylerii samobieżnej - korpus pojazdu i wieża, jeżeli występuje, także zostaną przedstawione;

D) w przypadku samolotów bojowych: kadłuba oraz

E) w przypadku śmigłowców uderzeniowych: kadłuba włącznie z przedziałem montowania przekładni.

2. W każdym przypadku egzemplarz przedstawiany w miejscu redukcji zgodnie z paragrafem 1 niniejszego rozdziału będzie kompletny.

3. Państwa-Strony przeprowadzające redukcje mogą rozporządzać w dowolny sposób częściami i elementami uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, nie wymienionymi w paragrafie 1 niniejszego rozdziału, jak rów-

niez częściami i elementami, których nie dotyczy redukcja w ramach procedur niniejszego Protokołu, w tym wieżami transportera opancerzonego wyposażonymi tylko w karabiny maszynowe.

Rozdział III. PROCEDURY REDUKCJI CZOŁGÓW BOJOWYCH PRZEZ NISZCZENIE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyboru jednej z następujących procedur w każdym przypadku niszczenia czołgów bojowych w miejscu redukcji.

2. Procedura niszczenia przez cięcie:

A) usunięcie z ramy specjalnego sprzętu, w tym sprzętu odłączalnego zapewniającego działanie systemów uzbrojenia pokładowego;

B) usunięcie wieży, jeżeli występuje;

C) w przypadku zespołu zamkowego armaty:

1) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamkowego przynajmniej w dwóch miejscach albo

2) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż podłużnej osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;

D) przecięcie lufy armaty na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka;

E) przecięcie jednego czopu armaty i jarzma czopu w wieży;

F) odcięcie dwóch sekcji z obwodu szczeliny kadłuba wieży, z których każdy stanowi część sektora z kątem nie mniejszym niż 60 stopni i co najmniej 200 mm w osi promieniowej, ześrodkowanych na podłużnej osi pojazdu oraz

G) odcięcie sekcji obu stron kadłuba, które obejmują końcowe szczeliny napędowe, poprzez pionowe i poziome cięcia w bocznych płytach i przekątne nacięcia w pokładzie lub płytach ładowni oraz płytach przednich i tylnych w taki sposób, aby końcowe szczeliny napędowe znalazły się w odciętych częściach.

3. Procedura niszczenia przez burzenie materiałem wybuchowym:

A) kadłub, pokrywy luków i płyty narożne będą otwarte, aby zmaksymalizować efekt wybuchu;

B) ładunek materiału wybuchowego zostanie umieszczony wewnątrz lufy armaty, w miejscu gdzie czopy łączą się z jarzmem armaty lub kołyska;

C) ładunek wybuchowy zostanie umieszczony na zewnątrz kadłuba, między drugim a trzecim kołem jezdnym, lub trzecim a czwartym w sześciokołowej konfiguracji, unikając naturalnych słabizn, takich jak spawy lub luki ewakuacyjne. Ładunek musi być umieszczony w granicach promienia odlewu wieży. Drugi ładunek zostanie umieszczony na wewnętrznej stronie kadłuba, po tej samej stronie

czołgu, naprzeciwko zewnętrznego ładunku;

D) ładunek wybuchowy zostanie umieszczony na wewnętrznej stronie odlewu wieży w rejonie zamocowania głównego uzbrojenia oraz

E) wszystkie ładunki zostaną zdetonowane jednocześnie, w taki sposób, aby główny kadłub popękał i został zniekształcony, blok zamkowy oderwał się od lufy armaty, stopił lub zdeformował, lufa armaty rozłupała się lub podłużnie przecięła, jarzmo armaty lub kołyska pękły, tak aby uniemożliwić zamontowanie lufy armaty, a uszkodzenia spowodowane w podwoziu były tego rodzaju, żeby co najmniej jedno koło uległo zniszczeniu.

4. Procedury niszczenia przez deformację:

A) usunięcie specjalnego kadłuba z ramy, w tym sprzętu montowanego w celu zapewnienia działania pokładowych systemów uzbrojenia;

B) usunięcie wieży, jeżeli występuje;

C) w przypadku zespołu zamkowego armat:

1) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamkowego przynajmniej w dwóch miejscach albo

2) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż dłuższej osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;

D) przecięcie lufy armaty na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka;

E) rozmontowanie jednego z czopów armaty oraz

F) zdeformowanie kadłuba i wieży w takim stopniu, aby ich szerokość została zmniejszona co najmniej o 20%.

5. Procedura niszczenia przez rozbicie:

A) ciężka stalowa kula krusząca, lub równorzędna, będzie wielokrotnie zrzucona na kadłub i wieżę aż do rozbicia kadłuba przynajmniej w trzech miejscach, a wieży przynajmniej w jednym miejscu;

B) uderzenia kuli w wieżę spowodują zniszczenie czopów armaty i jej jarzma, a także wyraźnie zdeformują pierścień zamka oraz

C) lufa armaty wyraźnie pęknie lub wygnie się.

Rozdział IV. PROCEDURY REDUKCJI BOJOWYCH WOZÓW PIECHOTY PRZEZ NISZCZENIE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyboru jednej z następujących procedur w każdym przypadku niszczenia bojowych wozów opancerzonych w miejscu redukcji.

2. Procedura niszczenia przez cięcie:

A) w przypadku wszystkich bojowych wozów opancerzonych: usunięcie specjalnego sprzętu z ramy, w tym sprzętu odłączalnego zapewniającego działanie systemów uzbrojenia pokładowego;

B) w przypadku gąsienicowych bojowych wozów opancerzonych: odcięcie sekcji z obydwóch stron kadłuba, zawierających końcowe szczeliny napędowe, poziomymi lub pionowymi cięciami w bocznych płytach i cięciem po przekątnej płyt pokładu i ładowni oraz płyt przednich lub tylnych w taki sposób, żeby końcowe szczeliny napędowe znalazły się w odciętych częściach;

C) w przypadku kołowych bojowych wozów opancerzonych: odcięcie sekcji z obydwóch stron kadłuba, obejmujących miejsca zamocowania planetarnych mechanizmów skrętnych, pionowymi, poziomymi i nieregularnymi cięciami na płytach bocznych, lub przednich oraz płyt pokładu i ładowni, tak aby miejsca mocowania planetarnych mechanizmów skrętnych znalazły się w odciętych częściach w odległości nie mniejszej niż 100 mm od tych cięć oraz

D) dodatkowo w przypadku bojowych wozów piechoty i bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem:

- 1) usunięcie wieży;
- 2) rozmontowanie jednego z dwóch czopów armaty i jarzma czopu w wieży;
- 3) w przypadku zespołu zamkowego armaty:
  - a) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach;
  - b) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż długiej osi wyżłobienia odbierającego blok zamka lub
  - c) przecięcie osłony zamka na dwie w przybliżeniu równe części;
- 4) przecięcie lufy armaty na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka oraz
- 5) przecięcie dwóch sekcji z obwodu szczeliny kadłuba wieży, z których każda powinna stanowić część sektora z kątem nie mniejszym niż 60 stopni i minimum 200 mm w osi promieniowej ześrodkowanej na podłużnej osi pojazdu.

3. Procedura niszczenia przez burzenie materiałem wybuchowym:

A) ładunek wybuchowy zostanie założony wewnątrz na podłodze w środkowym punkcie pojazdu;

B) drugi ładunek wybuchowy zostanie umieszczony w następujący sposób:

- 1) w przypadku wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem: wewnątrz lufy, gdzie czopy łączą się z zamocowaniem armaty lub kołyską;

- 2) w przypadku bojowych wozów piechoty: na zewnętrznej części rejonu odbiornika/zamka i grupie dolnych luf;
- C) wszystkie pokrywy luków zostaną zabezpieczone oraz
- D) ładunki zostaną zdetonowane jednocześnie w taki sposób, aby rozłupać boki i górę kadłuba. W przypadku wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem i bojowych wozów piechoty, uszkodzenie systemu armaty będzie uważane za równoważne zniszczeniu wymienionemu w paragrafie 2, podparagraf D niniejszego rozdziału.

4. Procedura niszczenia przez rozbicie:

- A) ciężka stalowa kula krusząca lub równorzędna będzie wielokrotnie zrzucona na kadłub i ewentualną wieżę aż do rozbicia kadłuba przynajmniej w trzech miejscach i wieży przynajmniej w jednym miejscu;
- B) dodatkowo w przypadku bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem:
  - 1) uderzenia kuli w wieżę uczynią czop armaty lub jego jarzmo niemożliwym do dalszego wykorzystania, a także wyraźnie zdeformują pierścień zamka oraz
  - 2) lufa armaty wyraźnie pęknie lub wygnie się.

Rozdział V. PROCEDURY REDUKCJI ARTYLERII PRZEZ NISZCZENIE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyboru jednej z następujących procedur w każdym przypadku niszczenia armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic, wieloprowadnicowych wyrzutni pocisków raketowych lub moździerzy.

2. Procedury niszczenia niesamobieżnych armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic lub moździerzy poprzez cięcie:

- A) usunięcie specjalnego sprzętu, w tym sprzętu odłączalnego zapewniającego działanie armaty, haubicy, środka artyleryjskiego łączącego charakterystyki armat i haubic lub moździerza;
- B) w przypadku ewentualnego systemu zamka armaty, haubicy, środka artyleryjskiego łączącego charakterystyki armat i haubic lub moździerza:
  - 1) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach lub
  - 2) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż długiej osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;
- C) przecięcie lufy na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka;

D) odcięcie lewego czopu kołyski armaty i rejonu zamocowania tego czopu w łożu górnym oraz

E) przecięcie dolnego łoża armaty lub płyty oporowej moździerza na mniej więcej dwie równe części.

3. Procedura niszczenia armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic, oprócz samobieźnych, przez burzenie materiałem wybuchowym:

A) ładunek wybuchowy zostanie umieszczony w lufie na jednym jarzmie kołyski łoża górnego oraz łoża dolnego i zdetonowany w taki sposób, aby

- 1) lufa została rozszczepiona lub podłużnie pękła w granicach 1,5 m od zamka;
- 2) blok zamka został oderwany, zdeformowany lub częściowo stopiony;
- 3) połączenia między lufą a pierścieniem zamka oraz między jednym z czopów kołyski a łożem górnym zostały zniszczone lub wystarczająco uszkodzone, by spowodować ich niesprawność oraz
- 4) łoża zostały rozdzielone w przybliżeniu na dwie równe części lub wystarczająco uszkodzone, by spowodować ich niesprawność.

4. Procedura niszczenia niesamobieźnych moździerzy przez burzenie materiałem wybuchowym:

ładunki wybuchowe zostaną umieszczone w lufie moździerza i na płycie oporowej w taki sposób, aby po zdetonowaniu ładunków lufa moździerza została rozerwana w jej dolnej połowie, a płyta oporowa przecięta w przybliżeniu na dwie równe części.

5. Procedura niszczenia niesamobieźnych moździerzy przez deformację:

A) lufa moździerza zostanie wyraźnie zgięta w przybliżeniu w jej środkowej części oraz

B) płyta podstawy będzie wygięta w przybliżeniu w centralnej linii pod kątem co najmniej 45 stopni.

6. Procedura niszczenia samobieźnych armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic lub moździerzy przez cięcie:

A) usunięcie sprzętu specjalnego, w tym odłączalnego, łączącego charakterystyki armat i haubic lub moździerzy;

B) w przypadku ewentualnego systemu zamka armaty, haubicy, środka artyleryjskiego łączącego charakterystyki armaty i haubicy lub moździerza:

- 1) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach albo

2) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż długiej osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;

C) przecięcie lufy na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka;

D) odcięcie lewego czopu i jarzma czopu oraz

E) odcięcie sekcji obydwóch stron kadłuba, które obejmują końcowe szczeliny napędowe, pionowymi i poziomymi cięciami w płytach bocznych i ukośnymi cięciami w płytach pokładu w taki sposób, żeby końcowe szczeliny napędowe znalazły się w wyciętych częściach.

7. Procedura niszczenia samobieżnych armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic lub moździerzy przez burzenie materiałami wybuchowymi:

A) w przypadku samobieżnych armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic lub moździerzy z wieżą zastosowanie mieć będzie metoda niszczenia czołgów bojowych, określona w rozdziale III, paragraf 3 niniejszego Protokołu, w taki sposób, aby osiągnąć wyniki podobne do tych, które wymieniono w powyższych postanowieniach oraz

B) w przypadku samobieżnych armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic lub moździerzy bez wieży: materiał wybuchowy zostanie umieszczony w kadłubie pod przednią krawędzią pokładu obrotowego, który wspiera lufę, i zdetonowany w taki sposób, aby oddzielić płytę pokładu od kadłuba. W celu zniszczenia systemów broni zastosowanie mieć będzie metoda przewidziana dla armat i haubic, moździerzy lub środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic, wyszczególniona w paragrafie 3 niniejszego rozdziału w taki sposób, aby osiągnąć wyniki podobne do tych, które wymieniono w powyższych postanowieniach.

8. Procedura niszczenia samobieżnych armat, haubic, środków artyleryjskich łączących charakterystyki armat i haubic lub moździerzy przez rozbicie:

A) ciężka stalowa kula krusząca lub podobna będzie wielokrotnie zrzucona na kadłub i ewentualną wieżę aż kadłub pęknie przynajmniej w trzech miejscach, a wieża przynajmniej w jednym miejscu;

B) uderzenia kuli w wieżę spowodują uszkodzenie jednego z czopów i jarzma czopów w sposób uniemożliwiający dalsze użycie a także wyraźnie zniekształcą pierścień zamka oraz

C) lufa będzie miała widoczne pęknięcie lub zgięcie w przybliżeniu w jej środkowej części.

9. Procedura niszczenia wieloprowadnicowych systemów raketowych przez cięcie:

A) usunięcie specjalnego sprzętu z wyrzutni wieloprowadnicowego systemu raketowego, w tym sprzętu odłączalnego zapewniającego funkcjonowanie jego systemów bojowych oraz

B) usunięcie luf lub prowadnic wyrzutni, śrub (przekładni) mechanizmów podniesienia, podstawy lufy lub podstawy prowadnic wyrzutni i ich części obrotowych i przecięcie ich w przybliżeniu na dwie równe części w miejscach, które nie stanowią połączeń podzespółów.

10. Procedura niszczenia wieloprowadnicowych systemów raketowych przez burzenie materiałem wybuchowym:

liniowo ukształtowany ładunek zostanie umieszczony w poprzek luf albo prowadnic wyrzutni oraz podstaw luf albo podstaw prowadnic wyrzutni. Zdetonowany ładunek przetnie lufy lub prowadnice wyrzutni, podstawy luf lub prowadnic wyrzutni i ich części obrotowe w przybliżeniu na dwie równe części w miejscach nie stanowiących połączeń podzespółów.

11. Procedura niszczenia wieloprowadnicowych systemów raketowych przez ich deformację:

wszystkie lufy lub prowadnice wyrzutni, podstawy luf lub prowadnic wyrzutni oraz system celowniczy zostaną w sposób widoczny zgięte w przybliżeniu w ich środkowej części.

Rozdział VI. PROCEDURY REDUKCJI SAMOLOTÓW BOJOWYCH POPRZEZ NISZCZENIE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyboru jednej z następujących procedur w każdym przypadku niszczenia samolotów bojowych w miejscu redukcji.

2. Procedura niszczenia przez cięcie:

Kadłub samolotu zostanie podzielony na trzy części, w miejscach nie stanowiących połączeń podzespółów, poprzez odcięcie jego nosa bezpośrednio przed kabiną pilota oraz jego ogona w centralnym rejonie skrzydła w taki sposób, aby ewentualne połączenia podzespółów znalazły się w odciętych częściach.

3. Procedura niszczenia przez deformację:

Kadłub na całej swej długości zostanie zdeformowany przez zgniecenie w taki sposób, aby jego wysokość, szerokość i długość zostały zmniejszone przynajmniej o 30%.

4. Procedura niszczenia przez wykorzystanie jako bezpilotowego celu powietrznego:

A) każde Państwo-Strona będzie mieć prawo redukcji przez użycie jako bezpilotowego celu powietrznego nie więcej niż 200 samolotów bojowych w ciągu 40-miesięcznego okresu redukcji;

B) bezpilotowe cele powietrzne będą niszczone w locie amunicją wystrzelianą przez siły zbrojne Państwa-Strony będącego właścicielem bezpilotowego celu powietrznego;

C) jeżeli nie powiedzie się próba zestrzelenia bezpilotowego celu powietrznego i zostanie on w konsekwencji zniszczony przez mechanizm samoniszczący, będą mieć zastosowanie procedury przewidziane w niniejszym paragrafie. W przeciwnym razie bezpilotowy cel powietrzny może być odzyskany lub można zadeklarować jego zniszczenie przez przypadek, zgodnie z rozdziałem IX niniejszego Protokołu, w zależności od okoliczności oraz

D) notyfikacja o zniszczeniu zostanie przesłana wszystkim innym Państwom-Stronom. Będzie ona zawierać informacje o typie zniszczonego bezpilotowego celu powietrznego oraz miejscu jego zniszczenia. W ciągu 90 dni od notyfikacji, każde Państwo-Strona powołujące się na redukcję tą drogą przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom udokumentowane dowody, takie jak raport z dochodzenia. W przypadku niejasności dotyczących zniszczenia określonego bezpilotowego celu powietrznego redukcja nie zostanie uznana za zakończoną do chwili ostatecznego wyjaśnienia tej sprawy.

Rozdział VII. PROCEDURA REDUKCJI ŚMIGŁOWCÓW UDERZENIOWYCH PRZEZ NISZCZENIE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wyboru jednej z następujących procedur w każdym przypadku niszczenia śmigłowców uderzeniowych w miejscu redukcji.

2. Procedura niszczenia przez cięcie:

A) podłużnica ogonowa lub ogonowa część zostanie odcięta od kadłuba w taki sposób, aby połączenie podzespołu znajdowało się w części odciętej;

B) przynajmniej dwa zamocowania przekładniowe na kadłubie zostaną odcięte, stopione lub zdeformowane.

3. Procedura niszczenia przez burzenie materiałem wybuchowym:

Można użyć każdą ilość i rodzaj materiału wybuchowego w taki sposób, aby po detonacji kadłub był przecięty co najmniej na dwie części w tym miejscu, w którym znajduje się rejon mocowania przekładni.

4. Procedura niszczenia przez deformację:

Kadłub na całej swej długości zostanie zdeformowany przez zgniecenie w taki sposób, aby jego wysokość, szerokość i długość została zmniejszona przynajmniej o 30%.

}.
}

Rozdział VIII. REGUŁY I PROCEDURY REDUKCJI UZBROJENIA I SPRZĘTU KONWENCJONALNEGO OBJĘTYCH TRAKTATEM PRZEZ KONWERSJE NA CELE NIEWOJSKOWE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zredukowania pewnej liczby czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych przez konwersję. Typy pojazdów, które mogą być przedmiotem konwersji, są wymienione w paragrafie 3 niniejszego rozdziału, a konkretne cele niewojskowe, na które mogą one być przekształcone, są wymienione w paragrafie 4 niniejszego rozdziału. Przekształcone pojazdy nie będą przekazywane na wyposażenie konwencjonalnych sił zbrojnych Państwa-Strony.

2. Każde Państwo-Strona określi liczbę czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych, które będą przedmiotem konwersji. Liczba ta nie przekroczy:

A) w przypadku czołgów bojowych - 5,7% (nie więcej niż 750 czołgów bojowych) maksymalnego pułapu stanu posiadania czołgów bojowych notyfikowanego przy podpisaniu Traktatu, zgodnie z artykułem VII Traktatu, lub 150 sztuk, zależnie od tego, która liczba okaże się większa, oraz

B) w przypadku bojowych wozów opancerzonych - 15% (nie więcej niż 3 000 bojowych wozów opancerzonych) maksymalnego pułapu stanu posiadania bojowych wozów opancerzonych notyfikowanego przy podpisaniu Traktatu, zgodnie z artykułem VII Traktatu, lub 150 sztuk, zależnie od tego, która liczba okaże się większa.

3. Następujące pojazdy mogą być przekształcone na cele niewojskowe: T-54, T-55, T-62, T-64, T-72, Leopard-1, BMP-1, BTR-60, OT-64. W ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej Państwa-Strony mogą wprowadzać zmiany do wykazu pojazdów, które mogą być przekształcane na cele niewojskowe. Zmiany takie, zgodnie z artykułem XVI, paragraf 5 Traktatu, będą uznane za udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności Traktatu, dotyczące tylko mniej istotnych spraw natury technicznej.

4. Wyżej wymienione pojazdy będą przekształcane na niżej wymienione cele niewojskowe:

A) ciągniki ogólnego stosowania;

- B) buldożery;
- C) pojazdy straży pożarnej;
- D) dźwigi;
- E) pojazdy zasilające;
- F) pojazdy do kruszenia minerałów;
- G) pojazdy wydobywcze;
- H) pojazdy ratunkowe;
- I) pojazdy ewakuacji rannych;
- J) pojazdy transportowe;
- K) pojazdy obsługi naftowych wież wiertniczych;
- L) pojazdy oczyszczania zanieczyszczeń paliwowych i chemicznych;
- M) gąsiennicowe lodołamacze transportowe;
- N) pojazdy na potrzeby ochrony środowiska.

W ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej Państwa-Strony mogą wprowadzać zmiany do wykazu konkretnych celów niewojskowych. Zgodnie z artykułem XVI, paragraf 5 Traktatu, zmiany takie będą uznane za udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności Traktatu, dotyczące tylko mniej istotnych spraw natury technicznej.

5. Z chwilą wejścia w życie Traktatu, każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie pozostałe Państwa-Strony o liczbie czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych, które zamierza przekształcić zgodnie z postanowieniami Traktatu. Notyfikacja Państwa-Strony o zamiarze przeprowadzenia konwersji, zgodnie z niniejszym rozdziałem, zostanie przekazana wszystkim innym Państwom-Stronom przynajmniej 15 dni wcześniej, zgodnie z rozdziałem X, paragraf 5 "Protokołu o inspekcji". Państwo-Strona wyszczególni liczbę i typ pojazdów, które mają być przedmiotem konwersji, początkową i końcową datę konwersji, jak też rodzaj konkretnych pojazdów niewojskowych, które powstaną w wyniku konwersji.

6. Przed konwersją czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych w miejscu redukcji stosować się będzie następującą procedurę:

- A) w przypadku czołgów bojowych:
  - 1) usunięcie specjalnego sprzętu z ramy, w tym sprzętu odłączanego zapewniającego działanie pokładowych systemów uzbrojenia;
  - 2) usunięcie ewentualnej wieży;
  - 3) w przypadku zespołu zamkowego armaty:
    - a) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach albo

- b) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;
  - 4) przecięcie lufy armaty na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka;
  - 5) przecięcie któregośkolwiek czopu armaty i jego jarzma w wieży oraz
  - 6) odcięcie i usunięcie części górnej pancerza korpusu, poczynając od przedniej pochyłości do środka szczeliny korpusu wieży, razem z przyległymi częściami bocznego pancerza na wysokości nie mniejszej niż 200 mm (dla czołgu T-64 i T-72 nie mniej niż 100 mm), poniżej poziomu części górnej pancerza korpusu, jak też przyległej części przedniej płyty pochyłości odciętej na tej samej wysokości. Odcięta część przedniej płyty pochyłości będzie się składać przynajmniej z górnej jednej trzeciej oraz
- B) w przypadku bojowych wozów opancerzonych:
- 1) w przypadku wszystkich bojowych wozów opancerzonych: usunięcie specjalnego sprzętu z ramy, w tym sprzętu odłączanego, który zapewnia działanie pokładowych systemów uzbrojenia;
  - 2) w przypadku pojazdów z silnikiem z tyłu: wycięcie i usunięcie części górnej pancerza korpusu od przedniej pochyłości do przegrody przedziału silnikowo-przekładniowego, razem z przyległymi częściami przedniego i bocznego pancerza na wysokości nie mniejszej niż 300 mm poniżej poziomu szczytu przedziału załogi szturmowej;
  - 3) w przypadku pojazdów z silnikiem z przodu: wycięcie i usunięcie części górnej pancerza korpusu od przegrody pomieszczenia silnikowo-przekładniowego do tylnej części pojazdu, razem z przyległymi częściami przedniego i bocznego pancerza na wysokości nie mniejszej niż 300 mm poniżej poziomu szczytu przedziału załogowego oraz
  - 4) dodatkowo, w przypadku bojowych wozów piechoty i bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem:
    - a) usunięcie wieży;
    - b) odcięcie któregośkolwiek czopu armaty i jego jarzma w wieży;
    - c) w przypadku systemu zamkowego armaty:
      - i) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach;
      - ii) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia wzdłuż podłużnej osi wgłębienia, w którym porusza się zamek lub
      - iii) przecięcie odlewu zamka na dwie w przybliżeniu równe części oraz

d) przecięcie lufy armaty na dwie części w odległości nie większej niż 100 mm od pierścienia zamka.

7. Czołgi bojowe i bojowe wozy opancerzone, zredukowane zgodnie z paragrafem 6 niniejszego rozdziału, będą przedmiotem inspekcji bez prawa odmowy, zgodnie z rozdziałem X "Protokołu o inspekcji". Czołgi bojowe i bojowe wozy opancerzone będą uważane za zredukowane z chwilą zakończenia procedur wymienionych w paragrafie 6 niniejszego rozdziału i notyfikacji, zgodnie z rozdziałem X "Protokołu o inspekcji".

8. Pojazdy zredukowane, zgodnie z paragrafem 7 niniejszego rozdziału, pozostaną przedmiotem notyfikacji, zgodnie z rozdziałem IV "Protokołu o wymianie informacji", do chwili zakończenia ostatecznej konwersji na cele niewojskowe i wysłania notyfikacji, zgodnie z rozdziałem X, paragraf 12 "Protokołu o inspekcji".

9. Pojazdy poddawane ostatecznej konwersji na cele niewojskowe będą także przedmiotem inspekcji, zgodnie z rozdziałem X "Protokołu o inspekcji", z następującymi zmianami:

A) proces ostatecznej konwersji na miejscu redukcji nie będzie przedmiotem inspekcji oraz

B) wszystkie inne Państwa-Strony będą mieć prawo inspekcjonować w pełni przekształcone pojazdy, bez prawa odmowy, po otrzymaniu notyfikacji Państwa-Strony przeprowadzającego ostateczną konwersję z określeniem daty zakończenia procedur ostatecznej konwersji.

10. Jeżeli po zakończeniu procedury wymienionej w paragrafie 6 niniejszego rozdziału odnośnie do danego pojazdu zdecyduje się nie przeprowadzać ostatecznej konwersji, pojazd taki ulegnie zniszczeniu w granicach limitów czasowych dla konwersji, przewidzianej w artykule VIII Traktatu, zgodnie z odpowiednimi procedurami zawartymi w innych częściach niniejszego Protokołu.

Rozdział IX. PROCEDURA NA WYPADEK PRZYPADKOWEGO ZNISZCZENIA

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo obniżenia swoich zobowiązań redukcyjnych dla każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczonych Traktatem, w razie przypadkowego zniszczenia, o liczbę nie większą niż 1,5% maksymalnych pułapów stanów posiadania w danej kategorii, notyfikowanych przy podpisaniu Traktatu.

2. Egzemplarz uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem będzie uważany za zredukowany, zgodnie z artykułem VIII Traktatu, jeżeli wypadek, w którym uległ on zniszczeniu, jest notyfikowany wszystkim innym Państwom-Stronom w ciągu 7 dni od daty wypadku. Notyfikacja będzie określać typ zniszczonego sprzętu, datę wypadku, przybliżone miejsce wypadku oraz okoliczności towarzyszące wypadkowi.

3. W ciągu 90 dni od notyfikacji, Państwo-Strona, powołujące się na redukcję tą drogą, przedstawi wszystkim innym Państwom-Stronom udokumentowane dowody, takie jak raport z dochodzenia, zgodnie z artykułem XVII Traktatu. W przypadku niejasności dotyczących wypadku, redukcja nie zostanie uznana za zakończoną do chwili ostatecznego wyjaśnienia tej sprawy.

Rozdział X. PROCEDURA REDUKCJI POPRZĘZ WYSTAWIENIE NA STAŁĄ EKSPOZYCJĘ

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zredukowania pewnej liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych Traktatem przez umieszczenie go na stałej ekspozycji.

2. Żadne Państwo-Strona nie wykorzysta stałej ekspozycji do zredukowania więcej niż 1% lub 8 sztuk, w zależności od tego, która liczba okaże się większa, z jego maksymalnych pułapów stanów posiadania zadeklarowanych przy podpisaniu Traktatu w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

3. Niezależnie od paragrafów 1 i 2 niniejszego rozdziału, każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zatrzymania do celów stałej ekspozycji dwóch egzemplarzy każdego istniejącego typu uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w stanie gotowym do użycia. Tego rodzaju uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt będą wystawione w muzeach i innych podobnych miejscach wystawowych.

4. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt umieszczone na stałych ekspozycjach lub w muzeach przed podpisaniem Traktatu nie będą podlegały żadnym ograniczeniom liczbowym przewidzianym Traktatem, w tym ograniczeniom liczbowym określonym w paragrafach 2 i 3 niniejszego rozdziału.

5. Egzemplarze uzbrojenia i sprzętu przeznaczone na stałą ekspozycję zostaną poddane w miejscach redukcji następującym procedurom:

A) wszystkie egzemplarze, które mają być wystawione, a które są napędzane własnymi silnikami, będą mieć zbiorniki nie nadające się do przetrzymywania paliwa oraz

- 1) silniki i przekładnie będą wymontowane, a ich jarzma uszkodzone w stopniu uniemożliwiającym odremontowanie lub
- 2) przedziały silnikowe zostaną wypełnione betonem lub żywicą polimerową;

B) wszystkie egzemplarze przeznaczone na stałą ekspozycję wyposażone w armaty 75 mm lub większe, z mechanizmem elewacji i obrotu zamontowanym na stałe, będą mieć te mechanizmy przyspawane, by uniemożliwić obracanie lub podnoszenie lufy. Ponadto, te egzemplarze wystawowe, które są wyposażone w koło zębate i zębatkę, albo koło zębate i mechanizmy pierścieniowe do obracania lub podnoszenia, będą miały trzy kolejne zęby przekładni usunięte z zębátky lub pierścienia po każdej stronie koła zębatego lufy armaty;

C) wszystkie egzemplarze przeznaczone na stałą ekspozycję, wyposażone w systemy uzbrojenia nie spełniające kryteriów zawartych w podparagrafie B niniejszego paragrafu, zespół lufy i odbiornika, zostaną wypełnione betonem lub żywicą polimerową poczynając od rygla/zamka, a kończąc około 100 mm od wylotu lufy.

Rozdział XI. PROCEDURA REDUKCJI PRZEZ PRZEZNACZENIE NA CELE NAZIEMNE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zredukowania pewnej liczby czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii samobieżnej przez przeznaczenie ich na cele naziemne.

2. Żadne Państwo-Strona nie zredukuje przez przeznaczenie na cele naziemne więcej czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych niż 2,5% swojego maksymalnego pułapu stanu posiadania w każdej z tych dwóch kategorii, notyfikowanych przy podpisaniu Traktatu. Ponadto, żadne Państwo-Strona nie będzie mieć prawa zredukowania przez przeznaczenie na cele naziemne więcej niż 50 sztuk artylerii samobieżnej.

3. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt przeznaczone na cele naziemne przed podpisaniem Traktatu nie będą przedmiotem jakichkolwiek ograniczeń liczbowych ustalonych w artykułach IV, V lub VI Traktatu lub ograniczeń liczbowych ustalonych w paragrafie 2 niniejszego rozdziału.

4. Egzemplarze, które mają być zredukowane przez przeznaczenie na cele naziemne zostaną poddane w miejscach redukcji następującym procedurom:

A) w przypadku czołgów bojowych i artylerii samobieżnej:

1) w przypadku zespołu zamkowego:

- a) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach albo,
- b) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż podłużnej osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;

2) przecięcie któregośkolwiek czopu i jego jarzma w wieży oraz

3) odcięcie sekcji z obydwóch stron kadłuba, obejmujących końcowe szczeliny napędowe, cięciami pionowymi i poziomymi w płytach bocznych i po przekątnej w płytach pokładu lub ładowni oraz przednich lub tylnych płytach w taki sposób, aby końcowe szczeliny napędowe znalazły się w częściach odciętych oraz

B) w przypadku bojowych wozów opancerzonych:

1) w przypadku zespołu zamkowego armaty:

- a) przyspawanie bloku zamkowego do pierścienia zamka przynajmniej w dwóch miejscach;
- b) przecięcie przynajmniej jednej strony pierścienia zamka wzdłuż podłużnej osi wgłębienia, w którym porusza się blok zamka;
- c) przecięcie odlewu zamka na dwie w przybliżeniu równe części;

2) przecięcie któregośkolwiek czopu armaty i jego jarzma w wieży;

3) w przypadku gąsienicowych bojowych wozów opancerzonych: odcięcie sekcji po obydwóch stronach kadłuba, obejmujących końcowe szczeliny napędowe, cięciami pionowymi i poziomymi w płytach bocznych oraz cięciami po przekątnej w płytach pokładu lub ładowni oraz płytach przednich lub tylnych w taki sposób, aby końcowe szczeliny napędowe znalazły się w częściach odciętych oraz

4) w przypadku kołowych bojowych wozów opancerzonych: odcięcie sekcji z obydwóch stron kadłuba, obejmujących miejsca zamocowania planetarnych mechanizmów skrętnych pionowymi, poziomymi i nieregularnymi cięciami na płytach bocznych lub przednich oraz płytach pokładu i ładowni w taki sposób, aby miejsca mocowania planetarnych mechanizmów skrętnych znalazły się w odciętych częściach w odległości nie mniejszej niż 100 mm od tych cięć.

Rozdział XII. PROCEDURA REDUKCJI PRZEZ PRZEZNACZENIE NA CELE
NAZIEMNO-INSTRUKTAŻOWE

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zredukowania pewnej liczby smolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych przez przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe.

2. Żadne Państwo-Strona nie zredukuje przez przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowych więcej samolotów bojowych lub śmigłowców uderzeniowych niż 5% swojego maksymalnego stanu posiadania w każdej z tych kategorii, notyfikowanych przy podpisaniu Traktatu zgodnie z artykułem VII Traktatu.

3. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem przeznaczone na cele naziemno-instruktażowe przed podpisaniem Traktatu nie będą przedmiotem jakichkolwiek ograniczeń liczbowych ustalonych w artykułach IV, V lub VI Traktatu lub ograniczeń liczbowych ustalonych w paragrafie 2 niniejszego rozdziału.

4. Egzemplarze, które mają być zredukowane przez przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe zostaną poddane w miejscach redukcji następującym procedurom:

A) w przypadku samolotów bojowych:

- 1) przecięcie kadłuba na dwie części w centralnym rejonie skrzydła;
- 2) usunięcie silników, zniszczenie punktów mocowania silników i/lub wypełnienie wszystkich zbiorników paliwowych betonem, polimerem lub związkami żywicznymi lub usunięcie zbiorników paliwowych i zniszczenie punktów mocowania zbiornika paliwowego lub
- 3) usunięcie całego wewnętrznego, zewnętrznego oraz usuwalnego uzbrojenia i sprzętu systemów uzbrojenia, usunięcie lotki ogonowej i zniszczenie punktów mocowania lotki ogonowej oraz wypełnienie wszystkich zbiorników paliwowych, z wyjątkiem jednego, betonem, polimerem lub związkami żywicznymi oraz

B) w przypadku śmigłowców uderzeniowych:

odcięcie podłużnicy ogonowej lub części ogonowej od kadłuba w taki sposób, żeby połączenie podzespołów znalazło się w części odciętej.

PROTOKÓŁ
O PROCEDURACH REGULUJĄCYCH KATEGORYZACJĘ ŚMIGŁOWCÓW BOJOWYCH
I REKATEGORYZACJĘ WIELOZADANIOWYCH ŚMIGŁOWCÓW UDERZENIOWYCH

}

Państwa-Strony niniejszym przyjmują procedury i postanowienia regulujące kategoryzację śmigłowców bojowych i rekategoryzację wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, jak stanowi artykuł VIII "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem.

Rozdział I. OGÓLNE WYMOGI KATEGORYZACJI ŚMIGŁOWCÓW BOJOWYCH

1. Śmigłowce bojowe będą kategoryzowane jako specjalne śmigłowce uderzeniowe, wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe lub śmigłowce wsparcia bojowego i będą wyszczególnione jako takie w "Protokole o istniejących typach".

2. Wszystkie typy lub wersje specjalnego śmigłowca uderzeniowego będą kategoryzowane jako specjalne śmigłowce uderzeniowe.

3. Niezależnie od postanowień paragrafu 2 niniejszego rozdziału i jako jedyny wyjątek od postanowień tego paragrafu, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich może posiadać całkowitą, nieprzekraczalną liczbę 100 sztuk śmigłowców Mi-24R i Mi-24K wyposażonych do celów rozpoznania, obserwacji oraz pobierania próbek pod kątem rozpoznania chemicznego, biologicznego i radiologicznego. Śmigłowce te nie będą przedmiotem ograniczeń dotyczących śmigłowców uderzeniowych zawartych w artykułach IV i VI Traktatu. Śmigłowce te będą przedmiotem wymiany informacji, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", będą podlegać inspekcji, łącznie z inspekcją wnętrza śmigłowca, zgodnie z rozdziałem VI, paragraf 30 "Protokołu o inspekcji". Śmigłowce Mi-24R i Mi-24K, przekraczające ten limit, będą kategoryzowane jako specjalne śmigłowce uderzeniowe, bez

względu na ich wyposażenie, i będą wliczane w limit dotyczący śmigłowców uderzeniowych zawarty w artykułach IV i VI Traktatu.

4. Każde Państwo-Strona, które posiada zarówno typy lub wersje śmigłowca wsparcia bojowego, jak i wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe, będzie kategoryzować jako śmigłowce uderzeniowe wszystkie śmigłowce, które mają jakiegokolwiek cechy wymienione w rozdziale III, paragraf 1 niniejszego Protokołu i będzie mieć prawo kategoryzować jako śmigłowce wsparcia bojowego wszystkie śmigłowce, które nie mają żadnych cech wymienionych w rozdziale III, paragraf 1 niniejszego Protokołu.

5. Każde Państwo-Strona, które posiada tylko typy lub wersje śmigłowca wsparcia bojowego ujęte zarówno w wykazie wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, jak i wykazie śmigłowców wsparcia bojowego w "Protokole o istniejących typach", będzie mieć prawo kategoryzować takie śmigłowce jako śmigłowce wsparcia bojowego.

Rozdział II. OGÓLNE WYMOGI REKATEGORYZACJI

1. Tylko śmigłowce bojowe, które są rekategoryzowane jako wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe, zgodnie z wymogami kategoryzacji ustalonymi w niniejszym Protokole, będą nadawać się do rekategoryzacji jako śmigłowce wsparcia bojowego.

2. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo rekategoryzowania poszczególnych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, które mają jakiegokolwiek cechy ustalone w rozdziale III, paragraf 1 niniejszego Protokołu, jedynie poprzez konwersję i certyfikację. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo rekategoryzowania poszczególnych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, które nie mają jakichkolwiek cech ustalonych w rozdziale III, paragraf 1 niniejszego Protokołu, tylko poprzez certyfikację.

3. Każde Państwo-Strona użyje wszelkich technicznych środków, jakie uzna za konieczne, w celu dopełnienia procedur konwersji ustalonych w rozdziale III niniejszego Protokołu.

4. Każdy śmigłowiec bojowy podlegający procedurze rekategoryzacji, będzie nosił oryginalny numer seryjny producenta, wybity na stałe na głównym członie konstrukcji ramy.

Rozdział III. PROCEDURY KONWERSJI

1. Wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe będące przedmiotem konwersji utracą zdolność do stosowania broni kierowanej w rezultacie usunięcia następujących urządzeń:

A. specjalnych zabezpieczeń do podłączenia broni kierowanej, takich jak specjalne stałe punkty zaczepienia lub prowadnice wyrzutni. Wszelkie tego rodzaju specjalne stałe punkty zaczepienia, stanowiące integralną część śmigłowca, jak też wszelkie specjalne elementy stałych punktów zaczepienia ogólnego przeznaczenia, przewidziane wyłącznie do użycia broni kierowanej, nie będą się więcej nadawać do dalszego stosowania broni kierowanej oraz

B. wszelkich zintegrowanych systemów kierowania ogniem i naprowadzania na cel broni kierowanej, w tym okablowania.

2. Państwo-Strona przekaże następujące dane wszystkim innym Państwom-Stronom przynajmniej 42 dni przed konwersją pierwszego śmigłowca danego typu lub w chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu, w przypadku gdy Państwo-Strona deklaruje zarówno wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe, jak i śmigłowce wsparcia bojowego tego samego typu:

A. podstawowy schemat blokowy opisujący wszystkie główne składniki zintegrowanych systemów kierowania ogniem i naprowadzania na cel broni kierowanej, jak też urządzenia sprzętu przeznaczonego do podłączenia broni kierowanej; podstawowe funkcje urządzeń wymienionych w paragrafie 1 niniejszego rozdziału i ich wzajemne funkcjonalne połączenia;

B. ogólny opis procesu konwersji, obejmujący wykaz urządzeń, które zostaną usunięte, oraz

C. zdjęcie każdego urządzenia, które zostanie usunięte, przedstawiające jego pozycję w śmigłowcu przed usunięciem oraz zdjęcie tej samej pozycji po usunięciu danego urządzenia.

Rozdział IV. PROCEDURY CERTYFIKACJI

1. Każde Państwo-Strona, które rekategoryzuje wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe, zastosuje następujące procedury w celu zapewnienia, że śmigłowce takie nie będą charakteryzować się żadnymi cechami, wymienionymi w rozdziale III, paragraf 1 niniejszego Protokołu.

2. Każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony o każdej certyfikacji, zgodnie z rozdziałem IX, paragraf 3 "Protokołu o inspekcji".

3. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo dokonywać inspekcji certyfikacji śmigłowców, zgodnie z rozdziałem IX "Protokołu o inspekcji".

4. Proces rekategoryzacji będzie uważany za zakończony z chwilą, gdy procedury certyfikacji ustalone w niniejszym rozdziale zostaną zakończone, bez względu na to, czy jakiegokolwiek Państwo-Strona skorzysta z prawa do inspekcji certyfikacji opisanego w paragrafie 3 niniejszego rozdziału i w rozdziale IX "Protokołu o inspekcji", pod warunkiem, że w ciągu 30 dni od otrzymania notyfikacji o zakończeniu certyfikacji i rekategoryzacji, przekazanej zgodnie z paragrafem 5 niniejszego rozdziału, żadne Państwo-Strona nie powiadomi wszystkich innych Państw-Stron o powzięciu przekonania, iż zaistniały wątpliwości co do procesu certyfikacji i rekategoryzacji. W przypadku podniesienia takich wątpliwości, rekategoryzacja nie zostanie uznana za zakończoną do chwili wyjaśnienia wątpliwości.

5. Państwo-Strona prowadzące certyfikację powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony o zakończeniu certyfikacji i rekategoryzacji zgodnie z rozdziałem IX "Protokołu o inspekcji".

6. Certyfikacja będzie prowadzona w strefie stosowania. Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron będą mieć prawo posiadania wspólnych miejsc certyfikacji.

Rozdział V. PROCEDURY WYMIANY INFORMACJI I WERYFIKACJI

1. Wszystkie śmigłowce bojowe w strefie stosowania będą przedmiotem wymiany informacji, zgodnie z postanowieniami "Protokołu o wymianie informacji", oraz weryfikacji, włącznie z inspekcją, zgodnie z "Protokołem o inspekcji".

P R O T O K Ó Ł
O NOTYFIKACJI I WYMIANIE INFORMACJI

Państwa-Strony niniejszym przyjmują procedury i postanowienia dotyczące notyfikacji oraz wymiany informacji zgodnie z artykułem XIII "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem.

Rozdział I. INFORMACJE O STRUKTURZE WOJSK LĄDOWYCH I LOTNICZYCH
ORAZ OBRONY POWIETRZNEJ KAŻDEGO PAŃSTWA-STRONY W STREFIE STOSOWANIA

1. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom następujące informacje o strukturze swoich wojsk lądowych i lotniczych oraz obrony powietrznej w strefie stosowania:

A) strukturę dowodzenia swoich wojsk lądowych z dokładnym podaniem nazwy i podporządkowania wszystkich formacji i jednostek, wsparcia i logistycznych, na każdym szczeblu dowodzenia do szczebla brygady/pułku lub równorzędnego włącznie, w tym formacji i jednostek obrony powietrznej podporządkowanych na szczeblu okręgu wojskowego lub równorzędnym albo niższym. Wymienione zostaną również samodzielne jednostki poniżej szczebla dowodzenia brygada/pułk, bezpośrednio podległe formacjom lub jednostkom wyższego szczebla niż brygada/pułk (tzn. samodzielne bataliony), w tym nazwa formacji lub jednostki, której podlegają, oraz

B) strukturę dowodzenia swoich wojsk lotniczych i obrony powietrznej z dokładnym podaniem nazwy i podporządkowania formacji i jednostek na każdym szczeblu dowodzenia do szczebla skrzydło/pułk lotniczy lub równorzędnego. Wymienione zostaną również samodzielne jednostki poniżej szczebla dowodzenia skrzydło/pułk lotniczy, bezpośrednio podległe formacjom wyższego szczebla niż skrzydło/pułk lotniczy (tzn. samodzielne eskadry), w tym nazwa formacji lub jednostki, której podlegają.

Rozdział II.

INFORMACJE O CAŁKOWITYCH STANACH POSIADANIA W KAŻDEJ KATEGORII
UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU OGRANICZANYCH TRAKTATEM

Każde Państwo-Strona przekaże innym Państwom-Stronom informację o:

A) ogólnym stanie posiadania oraz liczbie, według poszczególnych typów każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, oraz

B) ogólnym stanie posiadania oraz liczbie, według poszczególnych typów ograniczanych Traktatem, czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii w każdym z rejonów określonych w artykułach IV i V Traktatu.

Rozdział III. INFORMACJE O DYSLOKACJI, LICZBIE ORAZ TYPACH UZBROJENIA
KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU NA WYPOSAŻENIU KONWENCJONALNYCH
SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTW-STRON

1. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom następujące informacje o każdej swojej notyfikowanej, zgodnie z rozdziałem I, paragraf 1, podparagrafy A i B niniejszego Protokołu, formacji i jednostce, jak również samodzielnie stacjonujących batalionach/eskadrach, lub równorzędnych, które tym formacjom i jednostkom podlegają:

A) nazwę i miejsce dyslokacji czasu pokoju własnych formacji i jednostek, w których znajdują się następujące kategorie uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, włącznie ze sztabami, uwzględniając nazwę geograficzną i współrzędne:

- 1) czołgi bojowe;
- 2) bojowe wozy opancerzone;
- 3) artyleria;
- 4) samoloty bojowe oraz
- 5) śmigłowce uderzeniowe;

B) stany posiadania własnych formacji i jednostek, notyfikowanych zgodnie z podparagrafem A niniejszego paragrafu, z podaniem liczby (w przypadku formacji i jednostek szczebla dywizyjnego lub równorzędnego i niżej - według typów) uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu wymienionych w podparagrafie A niniejszego paragrafu, jak również:

- 1) śmigłowców wsparcia bojowego;
- 2) nieuzbrojonych śmigłowców transportowych;
- 3) mostów czołgowych, z podaniem mostów znajdujących się w jednostkach czynnych;

- 4) pojazdów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty;
- 5) pojazdów podobnych konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych;
- 6) samolotów szkolno-treningowych;
- 7) rekategoryzowanych samolotów szkolnych o zdolnościach bojowych oraz
- 8) śmigłowców Mi-24 i Mi-24K nie podlegających ograniczeniom liczbowym wymienionym w artykule IV, paragraf 1 oraz artykule VI Traktatu¹;

C) nazwę i miejsce dyslokacji czasu pokoju formacji i jednostek innych niż notyfikowane, zgodnie z podparagrafem A niniejszego paragrafu, w których znajdują się następujące kategorie uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zdefiniowane w artykule II Traktatu, wymienione w "Protokole o istniejących typach" lub w "Protokole o reklasyfikacji samolotów", włącznie ze sztabami, uwzględniając nazwę geograficzną i współrzędne:

- 1) śmigłowce wsparcia bojowego;
- 2) nieuzbrojone śmigłowce transportowe;
- 3) mosty czołgowe;
- 4) pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty;
- 5) pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych;
- 6) samoloty szkolno-treningowe;
- 7) rekategoryzowane samoloty szkolne o zdolnościach bojowych oraz
- 8) śmigłowce Mi-24R i Mi-24K nie podlegające ograniczeniom liczbowym zgodnie z artykułem IV, paragraf 1 i artykułem VI Traktatu², oraz

D) stany posiadania własnych formacji i jednostek, notyfikowanych zgodnie z podparagrafem C niniejszego paragrafu, z podaniem liczby (w przypadku formacji i jednostek szczebla dywizyjnego lub równorzędnego i niżej – według typów) w każdej z wymienionych wyżej kategorii, a w przypadku mostów czołgowych – liczby znajdujących się w jednostkach czynnych.

2. Każde Państwo-Strona przekaze wszystkim innym Państwom-Stronom informacje o uzbrojeniu konwencjonalnym i sprzęcie, które znajdują się na wyposażeniu jego konwencjonalnych sił zbrojnych, lecz nie są w posiadaniu jego wojsk lądowych, lotniczych i obrony powietrznej, wymieniając:

- 1) Zgodnie z rozdziałem I paragraf 3 "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców".
- 2) Zgodnie z rozdziałem I paragraf 3 "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców".

A) nazwę i miejsce dyslokacji czasu pokoju własnych formacji i jednostek do szczebla brygada/puik, skrzydło/puik lotniczy lub równorzędnego, jak również jednostek następnego niższego szczebla dowodzenia niż szczebel brygada/puik, skrzydło/puik lotniczy, które są dyslokowane oddzielnie lub są samodzielne (tzn. bataliony/eskadry lub równorzędne), a w których znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem w następujących kategoriach, włącznie ze sztabami, uwzględniając nazwę geograficzną i współrzędne:

- 1) czołgi bojowe;
- 2) bojowe wozy opancerzone;
- 3) artyleria;
- 4) samoloty bojowe oraz
- 5) śmigłowce uderzeniowe, jak też

B) stany posiadania własnych formacji i jednostek, notyfikowanych zgodnie z podparagrafem A niniejszego paragrafu, z podaniem liczby (w przypadku formacji i jednostek szczebla dowodzenia dywizji lub równorzędnego, i niższego – według typów), uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu wymienionych w podparagrafie A niniejszego paragrafu, a także:

- 1) śmigłowców wsparcia bojowego;
- 2) nieuzbrojonych śmigłowców transportowych;
- 3) mostów czołgowych, z wymienieniem znajdujących się w jednostkach czynnych;
- 4) pojazdów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty;
- 5) pojazdów podobnych konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych;
- 6) podstawowych samolotów szkolno-treningowych;
- 7) rekategoryzowanych samolotów szkolnych o zdolnościach bojowych oraz
- 8) śmigłowców Mi-24R i Mi-24K nie podlegających liczbowym ograniczeniom wymienionym w artykule IV, paragraf 1 i artykule VI Układu¹.

3. Każde Państwo-Strona przekaże pozostałym Państwom-Stronom następujące informacje o:

A) rozmieszczeniu własnych, wyznaczonych miejsc stałego składowania, wraz z nazwą geograficzną i współrzędnymi, jak również liczbie i typach wymienionych w paragrafie 1, podparagraf A i B niniejszego rozdziału kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu znajdujących się w tych miejscach składowania;

---

1) Zgodnie z rozdziałem I paragraf 3 "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców".

B) rozmieszczeniu własnych miejsc składowania nie należących organicznie do formacji i jednostek uznanych za obiekty weryfikacji, samodzielnych jednostek remontowo-naprawczych, wojskowych obiektów szkoleniowych i lotnisk wojskowych wraz z nazwą geograficzną i współrzędnymi, jeżeli znajdują się tam na stałe, lub okresowo, uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt kategorii wymienio-nych w paragrafie 1, podparagraf A i B niniejszego rozdziału, podając stany w takich miejscach według typów w każdej kategorii oraz

C) położeniu miejsc, w których zgodnie z "Protokołem o redukcji" odbywać się będzie redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, wraz z nazwą geograficzną i współrzędnymi, wyszczególniając stany według typów w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, przewidzianych do redukcji w tych miejscach, z zaznaczeniem, że jest to miejsce redukcji.

Rozdział IV. INFORMACJE O DYSLOKACJI I LICZBIE CZOŁGÓW BOJOWYCH,
BOJOWYCH WOZÓW OPANCERZONYCH, ARTYLERII, ŚMIGŁOWCÓW UDERZENIOWYCH
I SAMOLOTÓW BOJOWYCH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W STREFIE STOSOWANIA,
LE CZ NIE WCHODZĄCYCH W SKŁAD KONWENCJONALNYCH SIŁ ZBROJNYCH

1. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom informacje o dyslokacji i liczbie czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzo-nych, artylerii, śmigłowców uderzeniowych i samolotów bojowych w strefie stoso-wania, które nie znajdują się na wyposażeniu jego własnych sił konwencjonal-nych, lecz mogą mieć potencjalne znaczenie wojskowe.

A) stosownie do tego, każde Państwo-Strona przekaże następujące informacje o:

1) w odniesieniu do czołgów bojowych, artylerii, samolotów bojowych i wyspecjalizowanych śmigłowców uderzeniowych, a także określonych w artykule XII Traktatu bojowych wozów piechoty, które należą do organów do szczebla samo-dzielnego lub oddzielnie dyslokowanego batalionu, lub równorzędnego, powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju - położeniu, wraz z nazwą geograficzną i współrzędnymi miejsc, w których znajduje się tego rodzaju uzbrojenie i sprzęt, oraz liczbie i typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w tych kategoriach, które są w posiadaniu wszystkich takich organów;

2) w odniesieniu do transporterów opancerzonych, bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem i wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, które należą do organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju - ogólnej liczbie w każdej kategorii tego rodzaju

uzbrojenia i sprzętu w każdym regionie administracyjnym lub oddziale;

3) w odniesieniu do czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, śmigłowców uderzeniowych i samolotów bojowych oczekujących na rozdysonowanie po ich wycofaniu z uzbrojenia zgodnie z postanowieniami artykułu IX Traktatu - położeniu, wraz z nazwą geograficzną i współrzędnymi miejsc, w których znajduje się tego rodzaju uzbrojenie i sprzęt, oraz liczbie i typach znajdujących się w każdym miejscu;

4) w odniesieniu do czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, każde Państwo-Strona wskaże wszystkim innym Państwom-Stronom, po wejściu w życie Traktatu i równocześnie z każdą doroczną wymianą informacji, zgodnie z rozdziałem VII, paragraf 1, podparagraf C niniejszego Protokołu, dające się zidentyfikować położenie każdego miejsca, w którym z zasady znajduje się więcej niż 15 czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i środków artyleryjskich lub więcej niż 5 samolotów bojowych, lub więcej niż 10 śmigłowców uderzeniowych, które zgodnie z artykułem III, paragraf 1, podparagraf E Traktatu oczekują na lub są etapie odnawiania na eksport lub reeksport i są przejściowo przetrzymywane w strefie stosowania. Każde Państwo-Strona prześle wszystkim innym Państwom-Stronom, po wejściu w życie Traktatu i równocześnie z każdą doroczną wymianą informacji, zgodnie z rozdziałem VII paragraf 1 podparagraf C niniejszego Protokołu, liczbę takich czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, środków artyleryjskich, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych. Państwa-Strony uzgodnią, w ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, formę, w jakiej informacja dotycząca liczb będzie przekazywana w myśl niniejszego postanowienia;

5) w odniesieniu do czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych, które zgodnie z rozdziałem VII "Protokołu o redukcji" zostały zredukowane i oczekują na konwersję - położeniu, wraz z nazwą geograficzną i współrzędnymi każdego miejsca, w którym tego rodzaju uzbrojenie i sprzęt są przetrzymywane, a także jego liczbie i typach w każdym miejscu, oraz

6) w odniesieniu do czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, które, zgodnie z artykułem III, paragraf 1, podparagraf B Traktatu używane są wyłącznie do celów badawczych i rozwojowych, każde Państwo-Strona prześle wszystkim innym Państwom-Stronom, po wejściu w życie Traktatu i równocześnie z każdą doroczną wymianą informacji, zgodnie z rozdziałem VII, paragraf 1, podparagraf C niniejszego Protokołu, ogólną liczbą tego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w każdej kategorii.

Rozdział V.

INFORMACJE O OBIEKTACH WERYFIKACJI I ZADEKLAROWANYCH MIEJSCACH

Każde Państwo-Strona przekaze wszystkim innym Państwom-Stronom informacje o własnych obiektach weryfikacji, w tym ogólnie liczbie i nazwach każdego obiektu weryfikacji i wymieniając zadeklarowane miejsca, zgodnie z definicją w rozdziale I "Protokołu o inspekcji", poda następujące dane dotyczące każdego miejsca:

A) nazwę i położenie miejsca, w tym nazwę geograficzną i współrzędne;

B) nazwę wszystkich obiektów weryfikacji, zgodnie z rozdziałem I, paragraf 1, podparagraf J "Protokołu o inspekcji", w danym miejscu, z tym że pododdziały następnego szczebla dowodzenia poniżej szczebla brygada/pułk lub skrzydło/pułk lotniczy, które stacjonują w pobliżu siebie, lub w pobliżu sztabu bezpośrednio nadrzędnego wobec nich, mogą nie zostać zaliczone jako oddzielnie dyslokowane, jeżeli odległość między takimi oddzielnymi stacjonującymi batalionami/eskadrami lub równorzędnymi, lub między nimi a ich dowództwem nie przekracza 15 km;

C) ogólną liczbę według typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w każdej z wymienionych w rozdziale III niniejszego Protokołu kategorii, znajdujących się w danym miejscu i posiadanych przez każdy obiekt weryfikacji, a także uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu należących do jakiegokolwiek obiektu weryfikacji znajdującego się w innym zadeklarowanym miejscu, z podaniem nazwy każdego takiego obiektu weryfikacji;

D) ponadto, dla każdego z zadeklarowanych miejsc: liczbę uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu nie wchodzących w skład własnych konwencjonalnych sił zbrojnych, z wyszczególnieniem:

- 1) czołgów bojowych, opancerzonych wozów bojowych, środków artyleryjskich, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych oczekujących na rozdysponowanie po ich wycofaniu z uzbrojenia zgodnie z postanowieniami artykułu IX Traktatu, lub zredukowanych i oczekujących na konwersję, zgodnie z "Protokołem o redukcji" oraz
- 2) czołgów bojowych, opancerzonych wozów bojowych, środków artyleryjskich, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, które należą do organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju;

E) zadeklarowane miejsca, w których znajdują się czołgi bojowe, wozy opancerzone, środki artyleryjskie, samoloty bojowe lub śmigłowce uderzeniowe oczekujące na lub odnawiane na eksport lub reeksport, i które są przejściowo

przechowywane w strefie stosowania, albo są używane wyłącznie do celów badawczych i rozwojowych, będą wykazywane jako takie, z podaniem ogólnej liczby w każdej kategorii oraz

F) punktu (punktów) wejścia/wyjścia dla każdego zadeklarowanego miejsca, z podaniem nazwy geograficznej i współrzędnych.

Rozdział VI. INFORMACJA O POŁOŻENIU MIEJSC, Z KTÓRYCH WYCOFANO UZBROJENIE KONWENCJONALNE I SPRZĘT

Każde Państwo-Stronę przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom, równocześnie z doroczną wymianą informacji, zgodnie z rozdziałem VII, paragraf 1, podparagraf C niniejszego Protokołu, dane o położeniu miejsc uprzednio notyfikowanych jako miejsca zadeklarowane, z których całe uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, w kategoriach wymienionych w rozdziale III, paragraf 1 niniejszego Protokołu, zostały wycofane po podpisaniu niniejszego Traktatu, jeśli takie miejsca w dalszym ciągu są wykorzystywane przez konwencjonalne siły zbrojne danego Państwa-Strony. Położenie tych miejsc będzie przedmiotem notyfikacji przez okres 3 lat od wycofania z nich uzbrojenia i sprzętu.

Rozdział VII. TERMINARZ PRZEKAZYWANIA INFORMACJI W MYŚL ROZDZIAŁÓW I DO V NINIEJSZEGO PROTOKOŁU

1. Każde Państwo-Stronę przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom informacje, zgodnie z rozdziałami I do V, w następującym trybie:

A) w chwili podpisania Traktatu - informacje z ważnością od tej daty, a następnie, najpóźniej 90 dni po podpisaniu Traktatu, w ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, wszelkie niezbędne poprawki do swoich informacji przekazanych zgodnie z postanowieniami rozdziałów III, IV, i V niniejszego Protokołu. Tego rodzaju skorygowane informacje będą uznane za informacje przedstawione w dniu podpisania Traktatu i obowiązujące od tej daty;

B) 30 dni po wejściu w życie Traktatu - informacje z ważnością od dnia jego wejścia w życie;

C) 15 grudnia w roku wejścia w życie Traktatu (chyba że wejście w życie nastąpi w ciągu 60 dni przed 15 grudnia), a następnie 15 grudnia każdego roku - informacje z ważnością na dzień 1 stycznia następnego roku oraz

D) po zakończeniu określonego w artykule VIII Traktatu 40-miesięcznego okresu redukcji - informacje z ważnością od tej daty.

Rozdział VIII. INFORMACJE O ZMIANACH W STRUKTURACH ORGANIZACYJNYCH
LUB STANACH SIŁ ZBROJNYCH

1. Każde Państwo-Strona będzie notyfikować wszystkim innym Państwom-Stronom:

A) każdą stałą zmianę w strukturach organizacyjnych swoich konwencjonalnych sił zbrojnych w strefie stosowania, zgodnie z notyfikacją, w myśl rozdziału I niniejszego Protokołu - co najmniej 42 dni przed wprowadzeniem takiej zmiany oraz

B) każdą 10-procentową lub większą zmianę, jaka zaszła od ostatniej wymiany informacji w którejkolwiek kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, przydzielonych którejkolwiek formacji i jednostce czynnej, wsparcia i logistycznej, do szczebla brygada/pułk, skrzydło/pułk lotniczy, samodzielny lub oddzielnie stacjonujący batalion/eskadra i równorzędne, które zostały notyfikowane zgodnie z postanowieniami rozdziału III, paragraf 1, podparagraf A i B oraz paragraf 2, podparagraf A i B niniejszego Protokołu od czasu ostatniej dorocznej wymiany informacji. Notyfikacja taka zostanie przekazana najpóźniej 5 dni po wprowadzeniu zmiany, z podaniem aktualnego stanu po dokonaniu notyfikowanej zmiany.

Rozdział IX. INFORMACJE O WPROWADZENIU NA WYPOSAŻENIE
I WYCOFANIU Z WYPOSAŻENIA W KONWENCJONALNYCH SIŁACH ZBROJNYCH
PAŃSTWA-STRONY UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO
I SPRZĘTU OGRANICZANYCH TRAKTATEM

1. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom, po wejściu w życie Traktatu i każdorazowo w ramach dorocznej wymiany informacji, zgodnie z rozdziałem VII, paragraf 1, podparagraf C niniejszego Protokołu:

A) całościową informację o liczbie i typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, które w ostatnich 12 miesiącach zostały wprowadzone na wyposażenie jego konwencjonalnych sił zbrojnych w strefie stosowania oraz

B) całościową informację o liczbie i typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy zostały wycofane z wyposażenia jego konwencjonalnych sił zbrojnych w strefie stosowania.

**Rozdział X. INFORMACJE O WPROWADZENIU DO STREFY STOSOWANIA
I WYPROWADZENIU Z NIEJ UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO
I SPRZĘTU OGRANICZANYCH TRAKTATEM, BĘDĄCYCH
NA WYPOSAŻENIU KONWENCJONALNYCH SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTW-STRON**

1. Każde Państwo-Strona będzie przekazywać corocznie wszystkim innym Państwom-Stronom, po wejściu w życie Traktatu i każdorazowo w ramach dorocznej wymiany informacji, zgodnie z rozdziałem VII paragraf 1 podparagraf C niniejszego Protokołu:

A) całościową informację o liczbie i typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu każdej kategorii ograniczanych Traktatem, które znajdują się na wyposażeniu jego konwencjonalnych sił zbrojnych, a które zostały wprowadzone do strefy stosowania w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak również o tym, czy z jakiegokolwiek części takiego uzbrojenia i sprzętu nie utworzono formacji lub jednostki;

B) całościową informację o liczbie i typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu każdej kategorii ograniczanych Traktatem, w które wyposażone są jego konwencjonalne siły zbrojne, a które w ciągu ostatnich 12 miesięcy zostały wyprowadzone ze strefy stosowania i pozostały poza nią, jak również ostatnio zgłoszonych miejscach stacjonowania tego uzbrojenia konwencjonalnego w obrębie strefy stosowania, oraz

C) zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału, obowiązki zgłaszania nie będzie podlegać uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się na wyposażeniu konwencjonalnych sił zbrojnych Państw-Stron w obrębie strefy stosowania, które są z niej wyprowadzone w celach szkoleniowych lub działalności wojskowej i w ciągu 7 dni ponownie do niej wprowadzone.

**Rozdział XI. UZBROJENIE KONWENCJONALNE I SPRZĘT W TRANZYCIE
PRZEZ STREFĘ STOSOWANIA**

1. Postanowienia niniejszego Protokołu nie mają zastosowania do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu będących w trakcie tranzytu przez strefę stosowania, z miejsca położonego poza strefą stosowania do miejsca ostatecznego przeznaczenia poza strefą stosowania. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt w kategoriach wymienionych w rozdziale III niniejszego Protokołu, które zostały wprowadzone do strefy stosowania, znajdując się w tranzycie, będą podlegać

zgłoszeniu zgodnie z niniejszym Protokołem, jeżeli będą pozostawać w strefie stosowania przez okres ponad 7 dni.

Rozdział XII. FORMULARZ WYMIANY INFORMACJI

1. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom określone w niniejszym Protokole informacje zgodnie z procedurą zawartą w artykule XVII Traktatu oraz w "Aneksie o formularzu". Zgodnie z artykułem XVI paragraf 5 Traktatu, zmiany w "Aneksie o formularzu" będą uznawane za udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności Traktatu, dotyczące tylko mniej istotnych spraw natury technicznej.

Rozdział XIII. INNE NOTYFIKACJE WYNIKAJĄCE Z TRAKTATU

1. Po podpisaniu Traktatu, a przed jego wejściem w życie, Wspólna Grupa Konsultacyjna opracuje dokument dotyczący notyfikacji wymaganych Traktatem. Dokument taki określi wszystkie tego rodzaju notyfikacje z podaniem tych, które będą przekazywane zgodnie z artykułem XVII Traktatu, i będzie zawierał stosowne formularze dla tych notyfikacji. Zgodnie z artykułem XVI, paragraf 5 Traktatu, wszelkie zmiany w tym dokumencie, w tym dotyczące formularzy, będą uważane za udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności Traktatu, dotyczące tylko mniej istotnych spraw natury technicznej.

A N E K S
O FORMULARZU WYMIANY INFORMACJI

1. Każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom informacje, w myśl "Protokołu o wymianie informacji", zwanego dalej Protokołem, zgodnie z przedstawionymi w niniejszym Aneksie formularzami. W każdym wykazie danych informacje zostaną podane w mechanicznie lub elektronicznie wydrukowanej formie, w jednym z sześciu oficjalnych języków Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Każdy zapis w poszczególnych tabelach (rubryka "a") otrzyma kolejny numer statystyczny.

2. Każdy wykaz danych będzie się zaczynał stroną tytułową, wskazującą nazwę Państwa-Strony, które przekazuje wykaz, i język, w którym sporządzono wykaz danych, datę wymiany danych oraz datę, od której zawarte w wykazie informacje nabierają mocy obowiązującej.

Rozdział I. INFORMACJE O STRUKTURZE WOJSK LĄDOWYCH, LOTNICZYCH
ORAZ OBRONY POWIETRZNEJ W STREFIE STOSOWANIA

1. Zgodnie z rozdziałem I Protokołu, każde Państwo-Strona przekaże informacje o strukturze dowodzenia własnych wojsk lądowych, w tym formacji i jednostek obrony powietrznej, podporządkowanych na szczeblu okręgu wojskowego lub równorzędnego i niżej, jak również wojsk lotniczych i obrony powietrznej w formie dwóch oddzielnych zhierarchizowanych zestawień danych, zgodnie z tabelą I.

2. Zestawienie danych zostanie sporządzone począwszy od najwyższego szczebla dowodzenia, poprzez każdy szczebel dowodzenia do szczebla brygady/pułku, samodzielnego batalionu, skrzydła/pułku lotniczego, samodzielnej eskadry lub równorzędnych. Tak np. po dowództwie okręgu wojskowego/armii/korpusu byłyby wymienione podporządkowane mu samodzielne pułki, samodzielne bataliony, składy i ośrodki szkolenia, a następnie każda podporządkowana dywizja z jej pułkami/samodzielnymi batalionami. Po wymienieniu wszystkich podporządkowanych jednostek nastąpi zapis kolejnego okręgu wojskowego/armii/ korpusu. Identyczną procedurę zastosuje się w przypadku wojsk lotniczych i obrony powietrznej.

A) każda jednostka będzie identyfikowana (rubryka "b") stałym numerem identyfikacyjnym (tj. numerem rejestru formacji lub jednostki), który będzie stosowany także na kolejnych zestawieniach dotyczących tej jednostki, jak też przy wszystkich kolejnych wymianach informacji; narodową nazwą (tj. nazwą) (rubryka "c"), a w przypadku dywizji, brygad/pułków, niezależnych batalionów oraz skrzydeł/pułków lotniczych/niezależnych eskadr i równorzędnych stosownie określać się będzie również rodzaje formacji lub jednostek (np. piechota, czołgi, artyleria, lotnictwo myśliwskie, bombowe, zaopatrzenie) oraz

B) w przypadku każdej jednostki - dwa następne bezpośrednio nadrzędne szczeble dowodzenia w strefie stosowania zostaną wpisane w rubrykach "d" i "e".

Tabela I: ORGANIZACJA DOWODZENIA WOJSK LĄDOWYCH I LOTNICZYCH ORAZ OBRONY
POWIETRZNEJ (Państwo-Strona) Z WAŻNOŚCIĄ NA (data).

Rozdział II. INFORMACJE O ŁĄCZNYCH STANACH POSIADANIA
UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU PODLEGAJĄCYCH
OGRANICZENIOM LICZBOWYM ZGODNIE Z ARTYKUŁAMI IV I V TRAKTATU

1. Zgodnie z rozdziałem II Protokołu, każde Państwo-Strona prześle dane o swoich łącznych stanach posiadania, według typów, czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, środków artyleryjskich (tabela II A) podlegających ograniczeniom liczbowym w myśl postanowień artykułów IV i V Traktatu (rubryka "b") oraz o ogólnych stanach posiadania, według typów, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych (tabela II B) podlegających ograniczeniom liczbowym w myśl postanowień artykułu IV Traktatu (rubryka "b").

2. Dane o bojowych wozach opancerzonych będą zawierać ogólną liczbę wozów z ciężkim uzbrojeniem, bojowych wozów piechoty i transporterów opancerzonych, ich liczbę (rubryka "f/e") i typy (rubryka "e/d") w każdej z tych podkategorii (rubryka "d/c").

3. W przypadku czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, środków artyleryjskich i mostów czołgowych, składowanych zgodnie z artykułem X Traktatu, łączna liczba tego sprzętu w wyznaczonych miejscach składowania będzie podana w rubryce "g".

Tabela II A: ŁĄCZNY STAN POSIADANIA CZŁGÓW BOJOWYCH, BOJOWYCH WOZÓW
OPANCERZONYCH I ŚRODKÓW ARTYLERYJSKICH PODLEGAJĄCYCH OGRANICZENIOM
LICZBOWYM (Państwo-Strona) Z WAŻNOŚCIĄ NA (data)

Tabela II B: ŁĄCZNY STAN POSIADANIA SAMOLOTÓW BOJOWYCH I ŚMIGŁOWCÓW
UDERZENIOWYCH PODLEGAJĄCYCH OGRANICZENIOM LICZBOWYM
(Państwo-strona) Z WAŻNOŚCIĄ NA (data)

Rozdział III. INFORMACJE O DYSLOKACJI, LICZBIE I TYPACH UZBROJENIA
KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU ZNAJDUJĄCYCH SIĘ NA WYPOSAŻENIU
KONWENCJONALNYCH SIŁ ZBROJNYCH

1. Każde Państwo-Strona przekaże zhierarchizowane zestawienie danych o wszystkich strukturach organizacyjnych wojsk lądowych, lotniczych i obrony powietrznej, zgłoszonych zgodnie z rozdziałem III paragraf 1 Protokołu, o formacjach i jednostkach, zgłoszonych zgodnie z rozdziałem III paragraf 2 Protokołu, i o obiektach, w których znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, zgodnie z rozdziałem III paragraf 3 Protokołu.

2. W przypadku każdej jednostki i obiektu informacja będzie zawierać:

A) numer identyfikacyjny formacji lub jednostki (rubryka "b") oraz nazwę organizacji (rubryka "c") zgłoszonej w tabeli I. Oddzielnie rozlokowane bataliony/eskadry, wyszczególnione zgodnie z paragrafem 1 niniejszego rozdziału, formacje i jednostki, zgłoszone zgodnie z rozdziałem III paragraf 2 Protokołu, i obiekty wykazane zgodnie z rozdziałem III paragraf 3 Protokołu będą także mieć stały numer statystyczny formacji lub jednostki (rubryka "b"), ich narodową nazwę (tj. nazwę) (rubryka "c"). Ich miejsce na wykazie odzwierciedlać będzie ich podporządkowanie, z wyjątkiem formacji i jednostek, zgłoszonych zgodnie z rozdziałem III paragraf 2 Protokołu, które będą wymienione na końcu wykazu:

1) wyznaczone miejsce stałego składowania będzie oznakowane znakiem DPSS (Designated Permanent Storage Site) występującym po nazwie narodowej oraz

2) miejsca redukcji będą oznakowane znakiem "Reduction" po nazwie narodowej;

B) miejsce dyslokacji (rubryka "d"), w tym nazwę geograficzną i współrzędne z dokładnością do 10 sekund. W odniesieniu do miejsc, w których znajdują się siły utrzymywane, podana zostanie także nazwa Państwa-Strony gospodarza;

C) w przypadku każdego szczebla dowodzenia, od najwyższego do szczebla dywizji/dywizji lotniczej - łączny stan posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w każdej kategorii (rubryki "f" do "m/l"). Na przykład: łączny stan posiadania dywizji byłby sumą stanów posiadania wszystkich podporządkowanych jej jednostek oraz

D) liczbę uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu według typów dla każdego szczebla dowodzenia, od szczebla dywizji w dół, wyszczególnionego w paragrafie 1 niniejszego rozdziału według nagłówków wymienionych w tabelach III A i III B (rubryki "f" do m/l"). W rubryce bojowe wozy opancerzone (rubryka "g") tabeli III A oddzielnie przedstawione będą podkategorie (tzn. transportery opancerzone, bojowe wozy piechoty, wozy bojowe z ciężkim uzbrojeniem). W rubryce śmigłowce uderzeniowe (rubryka "k/i") oddzielnie podane będą podkategorie (tzn. wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe, wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe). Rubryka 1 pod nagłówkiem "inne" w tabeli III B będzie obejmować czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, środki artyleryjskie, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty oraz mosty czołgowe, jeśli znajdują się one na wyposażeniu wojsk lotniczych i obrony powietrznej.

Tabela III A: INFORMACJA O DYSLOKACJI, LICZBIE I TYPACH UZBROJENIA
KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU WYSZCZEGÓLNIONYCH ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM
III PROTOKOŁU O WYMIANIE INFORMACJI (Państwo-Strona) Z WAŻNOŚCIĄ
NA (data)

Tabela III B: INFORMACJA O DYSLOKACJI, LICZBIE I TYPACH UZBROJENIA
KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU WYSZCZEGÓLNIONYCH ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM
III PROTOKOŁU O WYMIANIE INFORMACJI (Państwo-Strona) z WAŻNOŚCIĄ
NA (data)

**Rozdział IV. INFORMACJE O UZBROJENIU KONWENCJONALNYM I SPRZĘCIE
NIE BĘDĄCYCH NA WYPOSAŻENIU KONWENCJONALNYCH SIŁ ZBROJNYCH
PRZEKAZANE ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM IV "PROTOKOŁU O WYMIANIE INFORMACJI"**

1. Zgodnie z rozdziałem IV Protokołu, każde Państwo-Strona przekaże informacje o dyslokacji, liczbie i typach czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, środków artyleryjskich, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych znajdujących się w strefie stosowania, ale nie będących na wyposażeniu jego konwencjonalnych sił zbrojnych.

2. W przypadku każdego miejsca dyslokacji informacja odzwierciedli:

A) postanowienie rozdziału IV Protokołu, zgodnie z którym informacja jest przedstawiona (rubryka "b");

B) miejsce dyslokacji (rubryka "c"):

1) w odniesieniu do uzbrojenia konwencjonalnego, zgłoszonego zgodnie z rozdziałem IV paragraf 1 podparagraf A punkty 1, 3 i 5 Protokołu - nazwę geograficzną i współrzędne, z dokładnością do 10 sekund, miejsc, w których znajduje się uzbrojenie i sprzęt, oraz

2) w odniesieniu do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zgłoszonego zgodnie z rozdziałem IV paragraf 1 podparagraf A punkt 2 Protokołu - narodową nazwę rejonu administracyjnego lub dywizji, w których znajduje się taki sprzęt;

C) w odniesieniu do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu zgłoszonych zgodnie z rozdziałem IV paragraf 1 podparagraf A punkty 1 i 2 Protokołu - nazwę instytucji szczebla centralnego będącej dysponentem wykazanego sprzętu (rubryka "c"); oraz

D) w przypadku każdego miejsca dyslokacji - liczbę według typów pod nagłówkami w tabeli IV (rubrykami "d" do "h"), z następującymi wyjątkami:

- w odniesieniu do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zgłoszonych zgodnie z artykułem IV paragraf 1 podparagraf A punkt 2 Protokołu podana zostanie tylko liczba w każdej kategorii i jedynie w odniesieniu do wymienionego rejonu administracyjnego lub dywizji.

Tabela IV: INFORMACJA O DYSLOKACJI UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU
WYSZCZEGÓLNIONYCH ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM IV PROTOKOŁU O WYMIANIE
INFORMACJI (Państwo-Strona) Z WAŻNOŚCIĄ NA (data)

Rozdział V. INFORMACJA O OBIEKTACH WERYFIKACJI

I MIEJSCACH ZADEKLAROWANYCH INSPEKCJI

1. Zgodnie z rozdziałem V Protokołu, każde Państwo-Strona prześle wykaz swoich obiektów weryfikacji i miejsc zadeklarowanych inspekcji, zgodnie z definicją zawartą w rozdziale I "Protokołu o inspekcji". Miejsca zadeklarowane inspekcji zostaną podane w porządku alfabetycznym (tabela V).

2. Informacja o każdym miejscu zadeklarowanym będzie zawierać:

A) numer identyfikacyjny (tj. numer miejsca zadeklarowanego inspekcji) (rubryka "b"), który będzie używany w odniesieniu do tego miejsca we wszystkich

kolejnych wymianach informacji;

B) nazwę miejsca dyslokacji, z podaniem nazwy geograficznej i współrzędnych z dokładnością do 10 sekund (rubryka "c"). W odniesieniu do miejsc, w których znajdują się obiekty weryfikacji utrzymywanych sił zbrojnych, także nazwę Państwa-Strony gospodarza;

C) punkt/punkty wejścia/wyjścia dotyczące miejsca zadeklarowanego inspekcji (rubryka "d");

D) kolejny numer identyfikacyjny, nazwę oraz numer identyfikacyjny formacji lub jednostki wszystkich obiektów weryfikacji stacjonujących w miejscu zadeklarowanym, zgodnie z rozdziałem III niniejszego Aneksu (rubryka "e"). Kolejne numery oznacza się w taki sposób, aby numer przyporządkowany ostatniemu na liście obiektowi weryfikacji równał się ogólnej liczbie obiektów weryfikacji Państwa-Strony oraz

E) ogólną liczbę uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w każdej kategorii wymienionych w rozdziale III Protokołu, znajdujących się w miejscu zadeklarowanym inspekcji i w każdym obiekcie weryfikacji (rubryki "f" do "p), wraz z dodatkowymi danymi dotyczącymi:

- 1) uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w każdej kategorii wymienionych w rozdziale III Protokołu, znajdujących się w miejscu zadeklarowanym inspekcji, należącym do obiektu weryfikacji notyfikowanego w ramach innego miejsca inspekcji, wraz z nazwą oraz numerem identyfikacyjnym formacji lub jednostki każdego takiego obiektu weryfikacji (rubryka "e"), oraz
- 2) uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt nie należące do obiektu weryfikacji będą określane następującymi oznaczeniami wprowadzonymi bezpośrednio po tych danych w rubrykach "f" do "p":
  - a) sprzęt w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju - oznakowanie "bezpieczeństwo";
  - b) sprzęt wycofany z wyposażenia - oznakowanie "poza służbą";
  - c) sprzęt oczekujący na lub odnawiany na eksport albo reeksport - oznakowanie "eksport";
  - d) sprzęt redukowany oczekujący na konwersję - oznakowanie "redukcja" oraz
  - e) sprzęt przeznaczony wyłącznie do celów badawczo-rozwojowych - oznakowanie "badania".

Tabela V: INFORMACJA O OBIEKTACH WERYFIKACJI I MIEJSCACH ZADEKLAROWANYCH
(Państwo-Strona) Z WAŻNOŚCIĄ NA (data)

3. Każde Państwo-Strona przedstawi wykaz punktów wejścia/wyjścia (tabela VI). Wykaz będzie zawierać kolejny numer identyfikacyjny (rubryka "b"), który będzie stosowany do wskazania punktu/punktów wejścia/wyjścia dla każdego miejsca inspekcji podanego zgodnie z paragrafem 2, podparagraf C niniejszego rozdziału. Określenie miejsca będzie również zawierać nazwę geograficzną (rubryka "c") i współrzędne z dokładnością do 10 sekund (rubryka "d"). W odniesieniu do każdego punktu wejścia/wyjścia zostaną również podane (rubryka "e") możliwe do akceptacji rodzaje transportu - "droga powietrzna", "droga morska", "droga lądowa".

Tabela VI: PUNKTY WEJŚCIA/WYJŚCIA (POE) (Państwo-Strona) Z WAŻNOŚCIĄ NA (data).

TABELA I

ORGANIZACJA DOWODZENIA WOJSK LĄDOWYCH I LOTNICZYCH
ORAZ LOTNICTWA OBRONY POWIETRZNEJ .....

(Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA .....

(data)

Numer linii	Numer rejestracyjny formacji lub jednostki	Nazwa formacji lub jednostki	Podporządkowanie	
			I szczebel podporządkowania	II szczebel podporządkowania
a	b	c	d	e

TABELA IIA

ŁĄCZNY STAN POSIADANIA CZOŁGÓW BOJOWYCH, BOJOWYCH WOZÓW OPANCERZONYCH

I ŚRODKÓW ARTYLERYJSKICH PODLEGAJĄCYCH OGRANICZENIOM

LICZBOWYM .....

(Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA .....

(data)

Numer	Obszar	Kategoria	Podkategoria	Typ	Łączna liczba (włączając miejsca stałe- go składowania	Liczba w miejscach stałego składowania
a	b	c	d	e	f	g

TABELA IIB

ŁĄCZNY STAN POSIADANIA SAMOLOTÓW BOJOWYCH I ŚMIGŁOWCÓW UDERZENIOWYCH
PODLEGAJĄCYCH OGRANICZENIOM LICZBOWYM .....

} (Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA .....

(data)

Numer linii	Kategoria	Podkategoria	Typ	Łączna liczba
a	b	c	d	e

TABELA IIIA

INFORMACJA O DYSLOKACJI, LICZBIE I TYPACH UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU
WYSZCZEGÓLNIONYCH ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM III
PROTOKOŁU O WYMIANIE INFORMACJI .....

(Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA .....

(data)

Numer linii	Numer rejestrowy jednostki	Nazwa formacji lub jednostki	Dyslokacja czasu pokoju	Stan osobowy	Czołgi bojowe	Bojowe wozy opancerzone	Transportery opancerzone i wozy piechoty "podobne"	Artyleria	Mosty czołgowe	Śmigłowce uderzeniowe	Śmigłowce wsparcia bojowego	Śmigłowce transportowe nieuzbrojone
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m

Tabela III B

INFORMACJA O DYSLOKACJI, LICZBIE I TYPACH UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO
I SPRZĘTU WYSZCZEGÓLNIONYCH ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM III
PROTOKOŁU O WYMIANIE INFORMACJI.....

(Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA .....

(data)

Numer linii	Numer rejestracyjny jednostki	Nazwa formacji lub jednostki	Dyslokacja czasu pokoju	Stan osobowy	Samoloty bojowe	Przeklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe	Samoloty szkolno-treningowe	Śmigłowce uderzeniowe	Śmigłowce wsparcia bojowego	Śmigłowce transportowe nieuzbrojone	Inne
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l

TABELA IV

INFORMACJA O DYSLOKACJI UZBROJENIA KONWENCJONALNEGO I SPRZĘTU
WYSZCZEGÓLNIONEGO ZGODNIE Z ROZDZIAŁEM IV PROTOKOŁU O WYMIANIE

INFORMACJI W .....

(Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA .....

(Data)

Numer linii	Oдноśne punkty	Dyslokacja	Czołgi bojowe	Bojowe wozy opancerzone	Artyleria	Śmigłowce uderzeniowe	Samoloty bojowe
a	b	c	d	e	f	g	h

Tabela V

INFORMACJA O OBIEKTACH WERYFIKACJI I MIEJSCACH ZADEKLAROWANYCH .....
 (Państwo-Strona)
 Z WAŻNOŚCIĄ NA .....
 (data)

Numer linii	Numer rejestracyjny	Dyslokacja	Punkt wejścia/wyjścia	Obiekt weryfikacji/formacja lub jednostka/	Czołgi bojowe	Bojowe wozy opancerzone	TO i BWP "podobne"	Artyleria	Mosty czołgowe	Śmigłowce uderzeniowe	Śmigłowce wsparcia bojowego	Śmigłowce transportowe nieuzbrojone	Samoloty bojowe	Reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe	Samoloty szkolnogenowe
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p

Tabela VI

PUNKTY WEJŚCIA/WYJŚCIA (POE).....

(Państwo-Strona)

Z WAŻNOŚCIĄ NA DZIEŃ.....

(data)

Numer linii	Numer rejestracyjny POE	Nazwa POE	Dyslokacja	Typ
a	b	c	d	e

PROTOKÓŁ O INSPEKCJI

Państwa-Strony niniejszym przyjmują procedury i inne postanowienia dotyczące prowadzenia inspekcji, zgodnie z artykułem XIV "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem.

Rozdział I. DEFINICJE

1. Dla celów Traktatu:

A) termin "inspekcjonowane Państwo-Strona" oznacza Państwo-Stronę, na którego terytorium jest prowadzona inspekcja zgodnie z artykułem XIV Traktatu:

1) w przypadku miejsc inspekcji, w których znajdują się ograniczane Traktatem uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt tylko stacjonującego Państwa-Strony, stacjonujące Państwo-Strona korzysta, zgodnie z postanowieniami niniejszego Protokołu, z praw i wypełnia obowiązki inspekcjonowanego Państwa-Strony, tak jak to postanowiono w niniejszym Protokole, na czas trwania inspekcji i w miejscu inspekcji, w którym jego uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem są rozmieszczone, oraz

2) w przypadku miejsc inspekcji, w których znajdują się ograniczane Traktatem uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt więcej niż jednego Państwa-Strony, każde takie Państwo-Strona korzysta, zgodnie z postanowieniami niniejszego Protokołu i w odniesieniu do jego własnego uzbrojenia i sprzętu ograniczanych Traktatem, z praw i wypełnia obowiązki inspekcjonowanego Państwa-Strony, tak jak to postanowiono w niniejszym Protokole, na czas trwania inspekcji i w miejscu inspekcji, w którym jego uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem są rozmieszczone.

B) termin "stacjonujące Państwo-Strona" oznacza Państwo-Stronę, które utrzymuje uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, będące na wyposażeniu konwencjonalnych sił zbrojnych, poza terytorium własnego kraju, ale w strefie stosowania Traktatu.

C) termin "Państwo-Strona gospodarz" oznacza Państwo-Stronę, na którego terytorium w strefie stosowania Traktatu jest utrzymywane uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt będące na wyposażeniu konwencjonalnych sił zbrojnych innego Państwa-Strony.

D) termin "inspekcjonujące Państwo-Strona" oznacza Państwo-Stronę, które żąda przeprowadzenia inspekcji, a następnie odpowiada za jej przeprowadzenie.

E) termin "inspektor" oznacza osobę wyznaczoną przez jedno z Państw-Stron do prowadzenia inspekcji i której nazwisko znajduje się na sporządzonej przez to Państwo-Stronę oraz zaakceptowanej, zgodnie z postanowieniami rozdziału III niniejszego Protokołu, liście inspektorów.

F) termin "członek załogi środka transportowego" oznacza osobę, która wykonuje obowiązki związane z funkcjonowaniem środka transportu i której nazwisko znajduje się na sporządzonej przez to Państwo-Stronę oraz zaakceptowanej, zgodnie z postanowieniami Rozdziału III niniejszego Protokołu, liście członków załóg.

G) termin "zespół inspekcyjny" oznacza grupę inspektorów wyznaczonych przez inspekcjonujące Państwo-Stronę do prowadzenia określonej inspekcji.

H) termin "zespół towarzyszący" oznacza grupę osób wyznaczonych przez inspekcjonowane Państwo-Stronę do towarzyszenia i udzielania pomocy inspektorom, prowadzącym określoną inspekcję, jak również przyjmowania na siebie innych obowiązków, wynikających z niniejszego Protokołu. W przypadku inspekcji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, należących do stacjonującego Państwa-Strony, zespół towarzyszący będzie się składać z osób wyznaczonych zarówno przez Państwo-Stronę gospodarza, jak i stacjonujące Państwo-Stronę, jeśli te Państwa-Strony nie uzgodniły inaczej.

I) termin "miejsce inspekcji" oznacza obszar, miejsce lub obiekt objęte prowadzonymi inspekcjami.

J) termin "obiekt weryfikacji" oznacza:

1) jakąkolwiek formację lub jednostkę wojskową szczebla organizacyjnego - brygada/pułk, skrzydło/pułk lotniczy, samodzielny batalion/dywizjon artylerii lub równorzędnego - jak również jakikolwiek oddzielnie stacjonujący batalion/dywizjon lub równorzędną jednostkę następnego szczebla dowodzenia

poniżej brygady/pułku, skrzydła/pułku lotniczego, posiadającą uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, rozmieszczone w miejscach notyfikowanych stosownie do rozdziału III paragraf 1 podparagraf A "Protokołu o wymianie informacji";

2) jakiegokolwiek wyznaczone miejsce stałego składowania lub magazyn wojskowy nie będące organicznymi elementami formacji i jednostek wojskowych, o których mowa w podparagrafie 1 niniejszego paragrafu, samodzielną jednostkę remontową lub jednostkę obsługi technicznej, ośrodek szkolenia wojskowego lub lotnisko wojskowe, gdzie znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, ograniczane Traktatem, notyfikowane stosownie do rozdziału III paragraf 3 podparagrafy A i B "Protokołu o wymianie informacji", jako stale lub rutynowo obecne;

3) miejsce redukcji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem notyfikowane stosownie do rozdziału III paragraf 3 podparagraf C "Protokołu o wymianie informacji";

4) w przypadku gdy jednostki wojskowe niższego szczebla niż batalion, posiadające uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, są bezpośrednio podporządkowane jednostce wojskowej lub formacji wyższego szczebla niż brygada/pułk lub równorzędnego, to taka jednostka wojskowa lub formacja, której podporządkowane są jednostki poniżej szczebla batalionu będzie traktowana jako obiekt weryfikacji, jeżeli nie ma ona podporządkowanej jednostki lub formacji szczebla brygady/pułku lub równorzędnego oraz

5) formacja lub jednostka, posiadająca uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem, ale nie będące na wyposażeniu konwencjonalnych sił zbrojnych Państwa-Strony, nie będzie traktowana jako obiekt weryfikacji;

K) termin "lotnisko wojskowe" oznacza stały kompleks wojskowy, który nie zawiera żadnego obiektu weryfikacji, lecz na którym rutynowo prowadzona jest działalność polegająca na częstych startach i lądowaniach przynajmniej sześciu samolotów bojowych lub śmigłowców bojowych ograniczanych Traktatem lub tych podlegających inspekcji wnętrza;

L) termin "ośrodek szkolenia wojskowego" oznacza obszar, który nie zawiera obiektów weryfikacji, ale w którym jednostka wojskowa lub pododdział, wykorzystujący przynajmniej 30 sztuk różnych kategorii lub ponad 12 sztuk jednej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem; jest zorganizowany w celu szkolenia personelu wojskowego.

M) termin "magazyn wojskowy", nie będący organicznym elementem formacji lub jednostek wojskowych identyfikowanych jako obiekty weryfikacji, oznacza

dowolne miejsce magazynowania, inne niż wyznaczone miejsca stałego składowania i składy podporządkowane organom powołanym i zorganizowanym do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego, w którym przechowuje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, niezależnie od statusu organizacyjnego lub operacyjnego tego miejsca. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem przechowywane w takich magazynach będzie stanowić część dozwolonych pułapów liczonych w jednostkach czynnych, stosownie do postanowień artykułu IV Traktatu.

N) termin "miejsce zadeklarowane" oznacza obszar lub precyzyjnie oznaczone miejsce geograficzne, w którym znajduje się jeden lub więcej obiektów weryfikacji. Miejsce zadeklarowane obejmuje cały teren wytyczony granicą lub granicami zewnętrznymi, sztucznymi lub naturalnymi, jak również tereny z nim związane, takie jak strzelnice, place ćwiczeń, rejony remontowe i magazyny, lądowiska śmigłowców oraz kolejowe rampy załadownicze, w których stale lub rutynowo znajdują się czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, śmigłowce bojowe, samoloty bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty lub mosty czołgowe.

O) termin "rejon wskazany" oznacza jakikolwiek teren na terytorium Państwa-Strony w strefie stosowania, inny niż miejsce inspekcji, zgodnie z rozdziałami VII, IX lub X niniejszego Protokołu, w którym prowadzona jest inspekcja na żądanie stosownie do rozdziału VIII niniejszego Protokołu. Obszar rejonu wskazanego nie może być większy niż 65 km^2 , a odległość pomiędzy dwoma dowolnymi punktami tego rejonu nie większa niż 16 km w linii prostej.

P) termin "punkt zastrzeżony" oznacza jakikolwiek sprzęt, konstrukcję lub miejsce, które zostało zastrzeżone przez Państwo-Stronę inspekcjonowane lub Państwo-Stronę korzystające z praw i obowiązków inspekcjonowanego Państwa-Strony - za pośrednictwem zespołu towarzyszącego. Dostęp lub przelot nad punktem zastrzeżonym może być opóźniony, ograniczony lub zakazany.

Q) termin "punkt wejścia/wyjścia" oznacza punkt wyznaczony przez Państwo-Stronę, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, przez który zespoły inspekcyjne i załogi ich środków transportowych będą wjeżdżać na terytorium tego Państwa-Strony w celu prowadzenia inspekcji i przez który będą go opuszczać.

R) termin "okres pobytu w kraju" oznacza łączny czas spędzony nieprzerwanie przez zespół inspekcyjny na terytorium Państwa-Strony, gdzie jest prowadzona inspekcja, zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu. Czas ten liczy się od momentu przybycia zespołu inspekcyjnego do punktu wejścia/wyjścia do momentu powrotu zespołu inspekcyjnego do tego punktu po zakończeniu ostatniej inspekcji.

S) termin "podstawowy okres uprawomocnienia" oznacza, dla celów obliczania kwot inspekcyjnych, określony przedział czasowy obejmujący pierwsze 120 dni po wejściu Traktatu w życie.

T) termin "okres redukcji" oznacza, dla celów obliczania kwot inspekcji, określony przedział czasowy obejmujący trzy lata następujące po 120-dniowym podstawowym okresie uprawomocnienia.

U) termin "okres uprawomocnienia pułapów docelowych" oznacza, dla celów obliczania kwot inspekcyjnych, określony przedział czasowy obejmujący 120 dni po trzyletnim okresie redukcji.

V) termin "okres po osiągnięciu pułapów docelowych" oznacza, dla celów obliczania kwot inspekcyjnych, określony przedział czasowy następujący po upływie 120-dniowego okresu po osiągnięciu pułapów docelowych, trwający przez okres obowiązywania Traktatu.

W) termin "pasywna kwota inspekcji w miejscach zadeklarowanych" oznacza łączną liczbę inspekcji obiektów weryfikacji prowadzonych zgodnie z rozdziałem VII niniejszego Protokołu, które każde Państwo-Strona będzie zobowiązane przyjąć w określonym czasie w miejscach inspekcji, gdzie rozmieszczone są jego obiekty weryfikacji.

X) termin "pasywna kwota inspekcji na żądanie" oznacza maksymalną liczbę inspekcji na żądanie prowadzonych w miejscach określonych zgodnie z rozdziałem VIII niniejszego Protokołu, jakie każde Państwo-Strona, którego terytorium leży w strefie stosowania, będzie zobowiązane przyjąć w określonym czasie.

Y) termin "aktywna kwota inspekcji" oznacza łączną liczbę inspekcji prowadzonych zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, jakie każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić w określonym czasie.

Z) termin "miejsce certyfikacji" oznacza wyraźnie wyznaczony obszar, w którym będzie się dokonywać certyfikacji rekategoryzowanych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych i reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, zgodnie z "Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców" i "Protokołem o reklasyfikacji samolotów".

AA) termin "kalendarzowy okres sprawozdawczy" oznacza przedział czasu określony w dniach, w których mają być przeprowadzone, zgodnie z artykułem VIII Traktatu, zamierzone redukcje planowanej liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

Rozdział II. ZOBOWIĄZANIA OGÓLNE

1. W celu zapewnienia weryfikacji wykonania postanowień Traktatu każde Państwo-Strona ułatwi przeprowadzenie inspekcji stosownie do ustaleń niniejszego Protokołu.

2. W przypadku uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu będących na wyposażeniu konwencjonalnych sił zbrojnych Państwa-Strony utrzymywanych w strefie stosowania Traktatu poza terytorium własnego kraju, Państwo-Strona gospodarz i stacjonujące Państwo-Strona zapewnią wspólnym wysiłkiem wypełnianie swoich odnośnych zobowiązań, zgodnie z odpowiednimi postanowieniami niniejszego Protokołu. Stacjonujące Państwo-Strona będzie w pełni odpowiedzialne za wypełnianie zobowiązań przewidzianych Traktatem w odniesieniu do należącego do niego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu będących na wyposażeniu jego konwencjonalnych sił zbrojnych utrzymywanych na terytorium Państwa-Strony gospodarza.

3. Zespół towarzyszący będzie podlegał inspekcjonowanemu Państwo-Stronie:

A) w przypadku inspekcji miejsc, w których znajdują się tylko uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem stacjonującego Państwa-Strony oraz są pod dowództwem tego Państwa-Strony, zespół towarzyszący będzie podlegał przedstawicielowi stacjonującego Państwa-Strony przez okres trwania inspekcji w tym miejscu, w którym znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem stacjonującego Państwa-Strony, oraz

B) w przypadku inspekcji miejsc, w których znajdują się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem zarówno Państwa-Strony gospodarza jak i stacjonującego Państwa-Strony, zespół towarzyszący będzie złożony z

przedstawicieli obydwu Państw-Stron, jeżeli aktualnie inspekcjonowane jest uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem stacjonującego Państwa-Strony. W czasie inspekcji tego miejsca Państwo-Strona gospodarz będzie korzystać z praw i wypełniać obowiązki inspekcjonowanego Państwa-Strony, z wyjątkiem tych praw i obowiązków, które odnoszą się do inspekcji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem stacjonującego Państwa-Strony, za które będzie odpowiadać stacjonujące Państwo-Strona.

4. Jeżeli zespół inspekcyjny zażąda dostępu do obiektów lub terenów używanych przez inne Państwo-Stronę na mocy umowy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną, to takie inne Państwo-Strona będzie, we współdziałaniu z inspekcjonowanym Państwem-Stroną i w zakresie zgodnym z umową o używaniu tych obiektów, korzystać z praw i wypełniać obowiązki ustanowione w niniejszym Protokole w odniesieniu do inspekcji obejmujących uzbrojenie i wyposażenie Państwa-Strony używającego takie obiekty lub tereny.

5. Obiekty lub tereny używane przez inne Państwo-Stronę na mocy umowy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną będą podlegać inspekcji tylko wtedy, gdy przedstawiciel takiego innego Państwa-Strony będzie włączony w skład zespołu towarzyszącego.

6. Zespół i podzespoły inspekcyjne będą podlegać kontroli i odpowiedzialności inspekcjonującego Państwa-Strony.

7. W tym samym czasie i w tym samym miejscu inspekcji nie może być obecny więcej niż jeden zespół inspekcyjny prowadzący inspekcję zgodnie z postanowieniami rozdziału VII lub VIII niniejszego Protokołu.

8. Zgodnie z innymi postanowieniami niniejszego Protokołu, inspekcjonujące Państwo-Strona będzie decydować o tym, jak długo zespół inspekcyjny będzie pozostawał na terytorium tego Państwa-Strony, w którym ma być prowadzona inspekcja oraz ile i jakie miejsca będą objęte inspekcją w trakcie okresu pobytu w kraju.

9. Koszty podróży zespołu inspekcyjnego do punktu wejścia/wyjścia poprzedzającej prowadzenie inspekcji oraz od punktu wejścia/wyjścia po zakończeniu ostatniej inspekcji pokryje inspekcjonujące Państwo-Strona.

10. Każde Państwo-Strona będzie zobowiązane do przyjęcia pewnej liczby inspekcji stosownie do postanowień rozdziału VII lub VIII niniejszego Protokołu, nie przekraczającej jego pasywnej kwoty inspekcji w miejscach zadeklarowanych, dla każdego określonego przedziału czasu: 120-dniowego podstawowego okresu uprawomocnienia, 3-letniego okresu redukcji, 120-dniowego okresu uprawomocnienia pułapów docelowych i okresu po osiągnięciu pułapów docelowych przez czas obowiązywania Traktatu. Pasywna kwota inspekcji w miejscach zadeklarowanych będzie wyznaczona dla każdego z powyższych okresów jako procent liczby obiektów weryfikacji tego Państwa-Strony, z wyłączeniem miejsc redukcji i miejsc certyfikacji znajdujących się w strefie stosowania Traktatu:

A) podczas pierwszych 120 dni po wejściu Traktatu w życie, pasywna kwota inspekcji w miejscach zadeklarowanych będzie równa 20 % liczby obiektów weryfikacji Państwa-Strony, notyfikowanych zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji";

B) podczas każdego roku okresu redukcji, zaczynającego się po zakończeniu początkowego 120-dniowego okresu, pasywna kwota inspekcji w miejscach zadeklarowanych będzie równa 10 % liczby obiektów weryfikacji Państwa-Strony, notyfikowanych zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji";

C) podczas pierwszych 120 dni po zakończeniu 3-letniego okresu redukcji pasywna kwota inspekcji w miejscach zadeklarowanych będzie równa 20 % liczby obiektów weryfikacji Państwa-Strony, notyfikowanych zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji", oraz

D) każdego roku, poczynając od zakończenia 120-dniowego okresu uprawomocnienia pułapów docelowych przez okres obowiązywania Traktatu, pasywna kwota inspekcji w miejscach zadeklarowanych będzie równa 15 % liczby obiektów weryfikacji Państwa-Strony, notyfikowanych zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji".

11. Każde Państwo-Strona, którego terytorium znajduje się w strefie stosowania, będzie zobowiązane do przyjęcia następujących inspekcji na żądanie:

A) podczas podstawowego okresu uprawomocnienia, w każdym roku okresu redukcji i w okresie uprawomocnienia pułapów docelowych, do 15 % liczby inspekcji swoich obiektów weryfikacji w miejscach zadeklarowanych, które to Państwo-Strona jest zobowiązane przyjąć na swoim terytorium, jak również obiektów weryfikacji należących do stacjonującego Państwa-Strony, oraz

B) w każdym roku okresu po osiągnięciu pułapów docelowych do 23 % liczby inspekcji swoich obiektów w miejscach zadeklarowanych, które to Państwo-Strona jest zobowiązane przyjąć na swoim terytorium, jak również obiektów weryfikacji należących do stacjonującego Państwa-Strony.

12. Niezależnie od wszelkich innych ograniczeń wymienionych w niniejszym rozdziale, każde Państwo-Strona będzie zobowiązane przyjąć w każdym roku co najmniej jedną inspekcję swoich obiektów weryfikacji, zgodnie z rozdziałem VII niniejszego Protokołu, a każde Państwo-Strona, którego terytorium znajduje się w strefie stosowania, co najmniej jedną inspekcję w rejonie wskazanym zgodnie z rozdziałem VIII niniejszego Protokołu.

13. Inspekcja jednego obiektu weryfikacji, prowadzona zgodnie z rozdziałem VII niniejszego Protokołu w miejscu zadeklarowanym inspekcji, będzie traktowana jako jedna inspekcja w ramach pasywnej kwoty inspekcji w miejscach zadeklarowanych Państwa-Strony, którego obiekt weryfikacji jest inspekcjonowany.

14. Proporcja inspekcji, prowadzonych zgodnie z rozdziałem VII niniejszego Protokołu na terytorium Państwa-Strony gospodarza w określonym czasie wykorzystywanym do inspekcji obiektów weryfikacji należących do stacjonującego Państwa-Strony, nie będzie większa niż proporcja obiektów weryfikacji stacjonującego Państwa-Strony do całkowitej liczby obiektów weryfikacji rozmieszczonych na terytorium Państwa-Strony gospodarza.

15. Liczba inspekcji obiektów weryfikacji, prowadzonych zgodnie z rozdziałem VII niniejszego Protokołu w określonym czasie na jakimkolwiek terytorium Państwa-Strony, będzie obliczana jako procent ogólnej liczby obiektów weryfikacji znajdujących się na terytorium tego Państwa-Strony.

16. Inspekcja, prowadzona zgodnie z rozdziałem VIII niniejszego Protokołu w jednym wybranym rejonie, będzie traktowana jako jedna inspekcja w ramach pasywnej kwoty inspekcji na żądanie oraz jako jedna inspekcja w ramach pasywnej kwoty inspekcji w miejscach zadeklarowanych inspekcji Państwa-Strony, na którego terytorium inspekcja jest prowadzona.

17. Jeżeli zespół towarzyszący i zespół inspekcyjny nie uzgodnią inaczej, okres pobytu w kraju zespołu inspekcyjnego nie powinien przekroczyć całkowitej liczby godzin, w ramach do 10 dni, obliczonej według następujących zasad:

A) 48 godzin na pierwszą inspekcję obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym oraz

B) 36 godzin na każdą następną inspekcję obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym.

18. Stosownie do ograniczeń wymienionych w paragrafie 17 niniejszego rozdziału, zespół inspekcyjny prowadzący inspekcję zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu będzie przebywał nie dłużej niż 48 godzin w miejscu zadeklarowanym i nie dłużej niż 24 godziny w rejonie wskazanym.

19. Inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni, że zespół inspekcjonujący będzie się przemieszczał do kolejnego miejsca inspekcji za pomocą najlepszych dostępnych środków transportu. Jeżeli czas pomiędzy zakończeniem jednej inspekcji a przyjazdem zespołu inspekcyjnego do kolejnego miejsca inspekcji przekroczy dziewięć godzin lub jeżeli czas pomiędzy zakończeniem ostatniej inspekcji prowadzonej przez zespół inspekcyjny na terytorium Państwa-Strony, gdzie inspekcja jest przeprowadzana, a przyjazdem tego zespołu inspekcyjnego do punktu wejścia/wyjścia przekroczy dziewięć godzin, to takie przekroczenie czasu nie będzie wliczane do okresu pobytu zespołu inspekcyjnego w kraju.

20. Każde Państwo-Strona będzie zobowiązane do jednoczesnego przyjęcia na swoim terytorium w strefie stosowania nie więcej niż dwóch zespołów inspekcyjnych, prowadzących inspekcje zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, lub takiej liczby zespołów inspekcyjnych, prowadzących inspekcje zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, która będzie równa 2 % łącznej liczby obiektów weryfikacji podlegających inspekcji w określonym czasie na terytorium tego Państwa-Strony, zależnie od tego, która liczba okaże się większa.

21. Każde Państwo-Strona będzie zobowiązane do jednoczesnego przyjęcia nie więcej niż dwóch zespołów inspekcyjnych, prowadzących inspekcje jego konwencjonalnych sił zbrojnych zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, lub takiej liczby zespołów inspekcyjnych, prowadzących inspekcje jego konwencjonalnych sił zbrojnych zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, która będzie równa 2 % łącznej liczby jego obiektów weryfikacji podlegających inspekcji w określonym czasie, zależnie od tego, która liczba okaże się większa.

22. Niezależnie od postanowień punktów 20 i 21 niniejszego rozdziału, każde Państwo-Strona, którego okręgi wojskowe są określone w artykułach IV i V Traktatu, będzie zobowiązane do jednoczesnego przyjęcia na swoim terytorium w strefie stosowania jednocześnie nie więcej niż dwóch zespołów inspekcyjnych, prowadzących inspekcje zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu w jednym z tych okręgów wojskowych.

23. Żadne Państwo-Strona nie będzie zobowiązane do przyjęcia w jednym roku kalendarzowym inspekcji, przeprowadzanych przez to samo Państwo-Stronę zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, stanowiących więcej niż 50 % jego pasywnej kwoty inspekcji w miejscach zadeklarowanych.

24. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo przeprowadzenia inspekcji w strefie stosowania na terytorium innych Państw-Stron. Jednakże żadne Państwo-Strona nie będzie prowadzić więcej niż pięć inspekcji rocznie, zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, w innym Państwie-Stronie należącym do tej samej grupy Państw-Stron. Wszelkie tego rodzaju inspekcje będą wliczane do pasywnej kwoty inspekcji miejsc zadeklarowanego inspekcjonowanego Państwa-Strony. W każdym innym razie wyłączną odpowiedzialnością każdej grupy Państw-Stron będzie określenie przydziału liczby inspekcji dla każdego Państwa-Strony w ramach tej grupy Państw-Stron. Każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie pozostałe Państwa-Strony o wielkości jego aktywnej kwoty inspekcji:

A) w przypadku podstawowego okresu uprawomocnienia, nie później niż 120 dni od podpisania Traktatu;

B) w przypadku pierwszego roku okresu redukcji, nie później niż 60 dni od wejścia Traktatu w życie oraz

C) w przypadku każdego kolejnego roku okresu redukcji, dla okresu uprawomocnienia pułapów docelowych i dla każdego roku okresu po osiągnięciu pułapów docelowych, nie później niż do 15 stycznia poprzedzającego każdy wyżej wymieniony okres.

Rozdział III. WYMAGANIA PRZEDINSPEKCYJNE

1. Inspekcje będą prowadzone zgodnie z Traktatem przez inspektorów wyznaczonych stosownie do postanowień paragrafów od 3 do 7 niniejszego rozdziału.

2. Inspektorzy będą narodowości inspekcjonującego Państwa-Strony lub innych Państw-Stron.

3. W ciągu 90 dni po podpisaniu Traktatu każde Państwo-Strona przedstawi wszystkim innym Państwom-Stronom listę proponowanych inspektorów oraz listę proponowanych członków załóg środków transportowych, zawierającą pełne nazwiska inspektorów i członków załóg środków transportowych, płeć, datę i miejsce urodzenia oraz numer paszportu. Lista proponowanych inspektorów, przedstawiona przez Państwo-Stronę, nie będzie w żadnym momencie zawierała więcej niż 400 osób, a lista proponowanych członków załóg więcej niż 600 osób.

4. Każde Państwo-Strona dokona przeglądu list inspektorów i członków załóg, przedstawionych przez inne Państwa-Strony i w ciągu 30 dni od ich otrzymania przedstawi tym Państwom wykaz osób, których nazwiska pragnie skreślić z tych list.

5. Zgodnie z paragrafem 7 niniejszego rozdziału, inspektorzy i członkowie załóg środków transportowych, których skreślenia nie zażądano w terminie określonym w paragrafie 4 niniejszego rozdziału, będą uważani za zaaprobowanych do uzyskania wiz i innych dokumentów, stosownie do paragrafu 8 niniejszego rozdziału.

6. Każde Państwo-Strona będzie miało prawo dokonać poprawek w swoich listach w ciągu jednego miesiąca od wejścia Traktatu w życie. Po tym terminie każde Państwo-Strona może raz na sześć miesięcy zaproponować uzupełnienie lub skreślenie inspektorów i członków załóg środków transportowych, pod warunkiem że poprawione listy nie spowodują przekroczenia liczb określonych w paragrafie 3 niniejszego rozdziału. Proponowane uzupełnienia wykazów będą podlegały przeglądowi dokonywanemu zgodnie z paragrafami 4 i 5 niniejszego rozdziału.

7. Państwo-Strona może żądać, bez prawa odmowy, skreślenia dowolnej osoby z list inspektorów i członków załóg środków transportowych przedstawionych przez jakiegokolwiek inne Państwo-Stronę.

8. Państwo-Strona, na którego terytorium jest prowadzona inspekcja, zapewni inspektorom i członkom załóg środków transportowych, zaaprobowanych zgodnie z paragrafem 5 niniejszego rozdziału, wydanie wiz i innych dokumentów niezbędnych do wjazdu i pozostawania na terytorium innego Państwa-Strony w celu realizacji czynności inspekcyjnych stosownie do postanowień niniejszego Protokołu. Wyżej określone wizy i inne niezbędne dokumenty będą wydane:

A) w ciągu 30 dni po zaaprobowaniu list lub wprowadzeniu w nich odpowiednich zmian; w takim przypadku wizy będą ważne nie krócej niż przez okres 24 miesięcy albo

B) w ciągu jednej godziny od przybycia zespołu inspekcyjnego i członków załóg środków transportowych do punktu wejścia/wyjścia; w takim przypadku wizy będą ważne przez czas trwania czynności inspekcyjnych.

9. W ciągu 90 dni od podpisania Traktatu każde Państwo-Strona dostarczy wszystkim innym Państwom-Stronom numer stałej przepustki dyplomatycznej dla środków transportowych przeznaczonych do transportu inspektorów i ich wyposażenia niezbędnego do prowadzenia inspekcji do i z terytorium Państwa-Strony, w którym jest prowadzona taka inspekcja. Trasy do i z wyznaczonych punktów wejścia/wyjścia będą przebiegać wzdłuż międzynarodowych korytarzy lotniczych lub innych szlaków, które zostaną uzgodnione przez zainteresowane Państwa-Strony jako podstawa do wydania przepustek dyplomatycznych. Inspektorzy mogą podróżować do tych punktów wejścia/wyjścia, korzystając z lotów rejsowych linii lotniczych. Postanowienia niniejszego paragrafu odnośnie do numerów przepustek dyplomatycznych nie będą miały zastosowania do takich przelotów.

10. Każde Państwo-Strona wskaże w notyfikacji przekazanej stosownie do rozdziału V "Protokołu o wymianie informacji" punkt lub punkty wejścia/wyjścia w odniesieniu do każdego zadeklarowanego miejsca z obiektami weryfikacji tego Państwa. Takimi punktami wejścia/wyjścia mogą być punkty przekroczenia granicy lądowej, lotniska lub porty morskie, mające możliwość przyjęcia środków transportowych inspekcjonującego Państwa-Strony. Dla każdego miejsca zadeklarowanego należy wskazać jako punkt wejścia/wyjścia przynajmniej jedno lotnisko. Położenie każdego punktu wejścia/wyjścia wskazanego dla miejsca zadeklarowanego inspekcji musi umożliwić dostęp do tego miejsca w czasie określonym w paragrafie 8 rozdziału VII niniejszego Protokołu.

11. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zmienić punkt lub punkty wejścia/wyjścia na swoim terytorium przez powiadomienie o takiej zmianie wszystkie inne Państwa-Strony nie później niż 90 dni przed terminem, w którym taka zmiana stanie się obowiązująca.

12. W ciągu 90 dni od podpisania Traktatu każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, którym oficjalnym językiem lub językami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie mają się posługiwać zespoły inspekcyjne prowadzące inspekcje konwencjonalnych sił zbrojnych tego Państwa.

Rozdział IV. NOTYFIKACJE O ZAMIARZE PROWADZENIA INSPEKCJI

1. Inspekcjonujące Państwo-Strona powiadomi inspekcjonowane Państwo-Stronę o swoim zamiarze przeprowadzenia inspekcji zgodnie z artykułem XIV Traktatu. W przypadku inspekcjonowania utrzymywanych konwencjonalnych sił zbrojnych inspekcjonujące Państwo-Strona powiadomi jednocześnie Państwo-Stronę gospodarza i stacjonujące Państwo-Stronę. W przypadku inspekcji procedur certyfikacji lub redukcji stosowanych przez stacjonujące Państwo-Stronę, inspekcjonujące Państwo-Strona powiadomi jednocześnie Państwo-Stronę gospodarza i stacjonujące Państwo-Stronę.

2. Dla potrzeb inspekcji prowadzonych zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu takie notyfikacje będą dokonywane stosownie do artykułu XVII Traktatu nie później niż 36 godzin przed planowanym czasem przybycia zespołu inspekcyjnego do punktu wejścia/wyjścia na terytorium Państwa-Strony, gdzie inspekcja ma być prowadzona, i będą one zawierać:

- A) planowany punkt wejścia/wyjścia;
- B) zakładany czas przybycia do punktu wejścia/wyjścia;
- C) sposób przybycia do punktu wejścia/wyjścia;
- D) oświadczenie, czy pierwsza inspekcja będzie prowadzona zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu i czy inspekcja będzie prowadzona pieszo, z wykorzystaniem pojazdu terenowego, śmigłowca lub metodą kombinowaną;
- E) przedział czasowy między przybyciem do punktu wejścia/wyjścia a wyznaczonym miejscem pierwszej inspekcji;
- F) język, którym będzie się posługiwał zespół inspekcyjny, wybrany zgodnie z rozdziałem III paragraf 12 niniejszego Protokołu;
- G) język, w którym będzie sporządzony raport poinspekcyjny przygotowany zgodnie z rozdziałem XII niniejszego Protokołu;
- H) pełne nazwiska inspektorów i członków załóg środków transportowych, ich płeć, datę i miejsce urodzenia oraz numer paszportu; oraz
- I) prawdopodobną liczbę kolejnych inspekcji.

3. Dla potrzeb inspekcji prowadzonych zgodnie z rozdziałami IX i X niniejszego Protokołu takie notyfikacje będą dokonywane zgodnie z artykułem XVII Traktatu, nie później niż 96 godzin przed planowanym czasem przybycia zespołu inspekcyjnego do wyznaczonego punktu wejścia/wyjścia na terytorium Państwa-Strony, gdzie inspekcja ma być prowadzona, i będą one zawierać:

- A) planowany punkt wejścia/wyjścia;
- B) zakładany czas przybycia do punktu wejścia/wyjścia;
- C) sposób przybycia do punktu wejścia/wyjścia;

D) dla każdej inspekcji w miejscu redukcji lub certyfikacji powołanie się na notyfikację dostarczoną zgodnie z rozdziałem IX paragraf 3 lub rozdziałem X paragraf 5 niniejszego Protokołu;

E) język, którym będzie się posługiwał zespół inspekcyjny, wybrany zgodnie z rozdziałem III paragraf 12 niniejszego Protokołu;

F) język, w którym będzie sporządzony raport poinspekcyjny przygotowany zgodnie z rozdziałem XII niniejszego Protokołu oraz

G) pełne nazwiska inspektorów i członków załóg środków transportowych, ich płeć, datę i miejsce urodzenia oraz numer paszportu.

4. Państwa-Strony, powiadomione zgodnie z paragrafem 1 niniejszego rozdziału, potwierdzą w ciągu trzech godzin, zgodnie z artykułem XVII Traktatu, otrzymanie notyfikacji. Zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału, zespół inspekcyjny uzyska zezwolenie na przybycie do punktu wejścia/wyjścia w zakładanym czasie, określonym zgodnie z paragrafem 2 literą B lub paragrafem 3 literą B niniejszego rozdziału.

5. Natychmiast po otrzymaniu notyfikacji o zamiarze przeprowadzenia inspekcji, inspekcjonowane Państwo-Strona wyśle do wszystkich innych Państw-Stron kopie tej notyfikacji zgodnie z artykułem XVII Traktatu.

6. Jeśli Państwo-Strona, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, nie może zezwolić na wjazd zespołu inspekcyjnego w zakładanym czasie przybycia, to pozwolenie wjazdu na terytorium tego Państwa-Strony powinno być wydane w ciągu 2 godzin przed lub po notyfikowanym zakładanym czasie przybycia. W takim przypadku Państwo-Strona, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, powiadomi inspekcjonującą Państwo-Stronę o nowym czasie przybycia, nie później niż 24 godziny po przekazaniu pierwszej notyfikacji.

7. Jeżeli zespół inspekcyjny stwierdzi, że jest spóźniony o więcej niż dwie godziny poza notyfikowany zakładany czas przybycia lub poza nowy czas przybycia, zgłoszony zgodnie z paragrafem 6 niniejszego rozdziału, to inspekcjonująca Państwo-Strona poinformuje notyfikowane Państwa-Strony zgodnie z paragrafem 1 tego rozdziału o:

A) nowym zakładanym czasie przybycia, który w żadnym przypadku nie będzie przekraczał 6 godzin od pierwotnego czasu przybycia lub od nowego czasu przybycia zgłoszonego zgodnie z paragrafem 6 niniejszego rozdziału oraz

B) nowym przedziale czasu pomiędzy przybyciem do punktu wejścia/wyjścia a przybyciem do pierwszego miejsca inspekcji, jeśli inspekcjonująca Państwo-Strona wyrazi takie życzenie.

8. W przypadku gdy zespół inspekcyjny przybywa do punktu wejścia/wyjścia lotem nierejsowym, to nie mniej niż 10 godzin przed planowanym wejściem w przestrzeń powietrzną Państwa-Strony, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, inspekcjonujące Państwo-Strona dostarczy inspekcjonowanemu Państwu-Stronie plan lotu, zgodnie z artykułem XVII Traktatu. Plan ten będzie sporządzany zgodnie z procedurami Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego, stosowanymi do samolotów cywilnych. W uwagach do każdego planu inspekcjonujące Państwo-Strona zamieści numer stałej przepustki dyplomatycznej i notatkę: "CFE inspection aircraft. Priority clearance processing required" (Samolot inspekcji CFE. Wymagane zezwolenie na wejście na zasadzie pierwszeństwa).

9. Nie później niż 3 godziny po otrzymaniu planu lotu, sporządzonego zgodnie z paragrafem 8 niniejszego rozdziału, Państwo-Strona, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, zapewni zaaprobowanie planu lotu, tak aby zespół inspekcyjny mógł przybyć do punktu wejścia/wyjścia w zakładanym czasie przybycia.

Rozdział V. PROCEDURY REALIZOWANE PO PRZYBYCIU DO PUNKTU WEJŚCIA/WYJŚCIA

1. Zespół towarzyszący spotka się z zespołem inspekcyjnym oraz członkami załogi środka transportowego w punkcie wejścia/wyjścia w chwili ich przybycia.

2. Państwo-Strona, które używa obiekty wojskowe na mocy umowy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną, wyznaczy oficera łącznikowego do zespołu towarzyszącego, który będzie do dyspozycji w punkcie wejścia/wyjścia, aby towarzyszyć zespołowi inspekcyjnemu w każdej chwili, w porozumieniu z zespołem towarzyszącym.

3. Czasy przybycia i powrotu do punktu wejścia/wyjścia będą uzgadniane i rejestrowane zarówno przez zespół inspekcyjny, jak i zespół towarzyszący.

4. Państwo-Strona, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, zapewni zwolnienie od cła i sprawną obsługę bagażu, sprzętu i wyposażenia zespołu inspekcyjnego w punkcie wejścia/wyjścia.

5. Sprzęt i wyposażenie, które Państwo-Strona inspekcjonujące wwozi na terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, będzie podlegało sprawdzeniu za każdym razem, kiedy jest wwożone na to terytorium. Sprawdzenie

to powinno być zakończone przed odjazdem zespołu inspekcyjnego z punktu wejścia/wyjścia do miejsca inspekcji. Sprzęt ten i wyposażenie będą sprawdzane przez zespół towarzyszący w obecności członków zespołu inspekcyjnego.

6. Jeżeli w czasie sprawdzania zespół towarzyszący stwierdzi, że jakaś pozycja sprzętu lub wyposażenia przywiezionego przez inspektorów umożliwia wykonanie czynności niezgodnych z wymogami inspekcji, wynikającymi z niniejszego Protokołu, lub nie spełnia wymagań określonych w rozdziale VI paragraf 15 niniejszego Protokołu, wówczas będzie on miał prawo odmówić zezwolenia na używanie tej pozycji sprzętu i zatrzymać go w depozycie w punkcie wejścia/wyjścia. Państwo-Strona inspekcjonujące usunie zatrzymany sprzęt lub wyposażenie z terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, przy najbliższej sposobności, według własnego uznania, lecz nie później niż w momencie, kiedy zespół inspekcyjny, który przywiózł zatrzymany sprzęt lub wyposażenie, będzie opuszczał kraj.

7. Jeżeli Państwo-Strona nie uczestniczyło w sprawdzeniu sprzętu zespołu inspekcyjnego w punkcie wejścia/wyjścia, wówczas Państwo to będzie upoważnione do skorzystania z praw zespołu towarzyszącego, zgodnie z paragrafami 5 i 6 niniejszego rozdziału, przed inspekcją w miejscu zadeklarowanym, w którym są obecne jego konwencjonalne siły zbrojne, lub obiekcie wojskowym używanym na mocy porozumienia z inspekcjonowanym Państwem-Stroną.

8. W okresie, w którym zespół inspekcyjny i załogi środków transportowych pozostają na terytorium Państwa-Strony, gdzie położone jest miejsce inspekcji, inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni posiłki, zakwaterowanie, pomieszczenie do pracy, transport i w razie konieczności opiekę medyczną oraz wszelką inną pomoc w nagłej potrzebie.

8. Państwo-Strona, na którego terytorium jest prowadzona inspekcja, zapewni miejsce postoju, ochronę, obsługę i paliwo dla środków transportu inspekcjonującego Państwa-Strony w punkcie wejścia/wyjścia.

Rozdział VI. OGÓLNE ZASADY PROWADZENIA INSPEKCJI

1. W skład zespołu inspekcyjnego mogą wchodzić inspektorzy Państw-Stron innych niż Państwo-Strona inspekcjonujące.

2. W przypadku inspekcji prowadzonych zgodnie z rozdziałami VII, VIII, IX i X niniejszego Protokołu zespół inspekcyjny będzie liczył do dziewięciu inspektorów i będzie mógł dzielić się maksymalnie na trzy podzespoły. W razie jednoczesnych inspekcji na terytorium Państwa-Strony, które nie ma okręgów wojskowych wyszczególnionych w artykułach IV i V Traktatu, lub na terenie jednego okręgu wojskowego Państwa-Strony mającego takie okręgi, tylko jeden zespół inspekcyjny może podzielić się w miejscu inspekcji na trzy podzespoły, pozostałe na dwa.

3. Inspektorzy i członkowie zespołu towarzyszącego będą nosili wyraźne oznakowanie pełnionych przez nich funkcji.

4. Uzna się, że inspektor przejął swe obowiązki w momencie przybycia do punktu wejścia/wyjścia Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, i zakończył wykonywanie obowiązków po opuszczeniu terytorium tego Państwa-Strony przez punkt wejścia/wyjścia.

5. Liczba członków załóg środków transportowych nie będzie przekraczać 10.

6. Bez uszczerbku dla ich przywilejów i immunitetów, inspektorzy i członkowie załóg środków transportowych będą respektować prawa i przepisy Państwa-Strony, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja, i nie będą ingerować w wewnętrzne sprawy tego Państwa-Strony. Inspektorzy i członkowie załóg środków transportowych będą także respektować przepisy w miejscu inspekcji, w tym zasady bezpieczeństwa i przepisy administracyjne. W przypadku gdy inspekcjonowane Państwo-Strona stwierdzi, że inspektor lub członek załogi środka transportowego naruszył prawa i przepisy lub inne warunki regulujące działalność inspekcji określone w niniejszym Protokole, powiadomi o tym inspekcjonujące Państwo-Stronę, które na żądanie inspekcjonowanego Państwa-Strony natychmiast wykreśli nazwisko tej osoby z listy inspektorów lub członków załóg środków transportowych. Jeżeli osoba ta znajduje się na terytorium Państwa-Strony, gdzie inspekcja jest prowadzona, inspekcjonujące Państwo-Strona niezwłocznie usunie ją z tego terytorium.

7. Inspekcjonowane Państwo-Strona będzie odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa zespołu inspekcyjnego i członków załóg środków transportowych od czasu ich przybycia do punktu wejścia/wyjścia do czasu opuszczenia przez nich terytorium tego Państwa-Strony przez punkt wejścia/wyjścia.

8. Zespół towarzyszący będzie wspomagał zespół inspekcyjny w wypełnianiu jego funkcji. Według własnego uznania, zespół towarzyszący może skorzystać z prawa towarzyszenia zespołowi inspekcyjnemu od czasu jego przybycia na terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, do czasu opuszczenia tego terytorium.

9. Inspekcjonujące Państwo-Strona zapewni, żeby zespół inspekcyjny i każdy podzespół posiadał niezbędne umiejętności językowe w celu swobodnego porozumiewania się z zespołem towarzyszącym w języku notyfikowanym zgodnie z rozdziałem IV paragraf 2 podparagraf F i paragraf 3 podparagraf E niniejszego Protokołu. Inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni, żeby zespół towarzyszący posiadał niezbędne umiejętności językowe w celu swobodnego porozumiewania się w tym języku z zespołem inspekcyjnym i każdym podzespołem. Inspektorzy i członkowie zespołu towarzyszącego mogą także porozumiewać się w innych językach.

10. Żadna informacja uzyskana podczas inspekcji nie będzie publicznie ujawniona bez wyraźnej zgody inspekcjonującego Państwa-Strony.

11. Przez cały czas pobytu na terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, inspektorzy będą mieć prawo porozumiewania się ze znajdującą się na jego terytorium ambasadą lub konsulatem inspekcjonującego Państwa-Strony przy pomocy odpowiednich środków łączności dostarczonych przez inspekcjonowane Państwo-Stronę. Inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni również środki łączności pomiędzy podzespołami zespołu inspekcyjnego.

12. Inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni transport zespołu inspekcyjnego do, z i pomiędzy miejscami inspekcji, środkami i trasą wybranymi przez inspekcjonowane Państwo-Stronę. Inspekcjonujące Państwo-Strona może poprosić o zmianę wybranej trasy. Jeśli to możliwe, inspekcjonowane Państwo-Strona spełni tę prośbę. Zawsze gdy będzie to wzajemnie uzgodnione, inspekcjonujące Państwo-Strona uzyska zgodę na używanie własnych pojazdów mechanicznych.

13. Jeżeli nastąpi nagle potrzeba wymagająca wyjazdu inspektorów z miejsca inspekcji do punktu wejścia/wyjścia, ambasady lub konsulatu inspekcjonującego Państwa-Strony na terytorium Państwa-Strony, gdzie jest prowadzona inspekcja, zespół inspekcyjny powiadomi o tym zespół towarzyszący, który niezwłocznie zorganizuje taką podróż i w razie potrzeby dostarczy odpowiednie środki transportu.

14. Inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni zespołowi inspekcyjnemu, w miejscu inspekcji, pomieszczenia do przechowywania sprzętu i wyposażenia, sporządzania meldunków z inspekcji, odpoczynku i spożywania posiłków.

15. Zespół inspekcyjny uzyska pozwolenie na wwiezienie dokumentów potrzebnych do prowadzenia inspekcji, zwłaszcza swoich map i szkiców. Inspektorzy uzyskają pozwolenie na przywiezienie i używanie przenośnych pasywnych urządzeń noktowizyjnych, lornetek, kamer video i fotograficznych, dyktafonów, taśm mierniczych, latarek, kompasów magnetycznych i komputerów walizkowych. Inspektorzy uzyskają pozwolenie na używanie innego sprzętu, pod warunkiem że zostanie on zaakceptowany przez inspekcjonowane Państwo-Stronę. Przez cały okres pobytu w kraju zespół towarzyszący będzie miał prawo obserwacji sprzętu przywiezionego przez inspektorów, lecz nie będzie ingerował w użytkowanie sprzętu uprzednio zaakceptowanego przez zespół towarzyszący zgodnie z rozdziałem V. paragraf 5 do 7 niniejszego Protokołu.

16. W przypadku inspekcji prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, zespół inspekcyjny określi, przy każdej okazji wyznaczania miejsca inspekcji, czy inspekcja będzie prowadzona pieszo, pojazdem terenowym, śmigłowcem lub metodą kombinowaną. Jeżeli nie będzie innych uzgodnień, inspekcjonowane Państwo-Strona dostarczy w miejscu inspekcji odpowiednie pojazdy terenowe wraz z obsługą.

17. Kiedykolwiek będzie to możliwe, podczas inspekcji prowadzonych zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, zespół inspekcyjny będzie miał prawo wykonania oblotu śmigłowcem miejsca inspekcji, zgodnie z zasadami bezpieczeństwa i przepisami lotów inspekcjonowanego Państwa-Strony oraz postanowieniami paragrafów 18 do 21 niniejszego Rozdziału, za pomocą śmigłowca dostarczonego i obsługiwanego przez inspekcjonowane Państwo-Stronę.

18. Inspekcjonowane Państwo-Strona nie będzie zobowiązane do zapewnienia śmigłowca w żadnym miejscu inspekcji, którego powierzchnia jest mniejsza niż 20 km²

19. Inspekcjonowane Państwo-Strona będzie mieć prawo opóźnienia, ograniczenia lub odmowy przelotu śmigłowcem ponad punktami zastrzeżonymi, jednakże istnienie takich punktów nie wykluczy oblotu pozostałego obszaru miejsca inspekcji. Fotografowanie punktów zastrzeżonych z ziemi lub podczas oblotów będzie możliwe jedynie za zgodą zespołu towarzyszącego.

20. Czas trwania oblotów śmigłowcem w miejscu inspekcji nie może przekroczyć łącznie jednej godziny, chyba że zostaną przyjęte inne uzgodnienia pomiędzy zespołem inspekcyjnym a zespołem towarzyszącym.

21. Każdy dostarczony przez inspekcjonowane Państwo-Stronę śmigłowiec będzie dostatecznie duży, aby pomieścić przynajmniej dwóch członków zespołu inspekcyjnego i jednego członka zespołu towarzyszącego. Inspektorzy otrzymają pozwolenie zabrania i używania w czasie oblotów miejsca inspekcji jakiegokolwiek sprzętu wymienionego w paragrafie 15 niniejszego rozdziału. W czasie oblotów zespół inspekcyjny każdorazowo powiadomi zespół towarzyszący o zamiarze zrobienia zdjęć. Śmigłowiec umożliwi inspektorom stałe i niezakłócone obserwowanie powierzchni ziemi.

22. Wykonując swoje funkcje, inspektorzy nie będą bezpośrednio mieszać się do prowadzonej działalności oraz będą unikać niepotrzebnego przeszkadzania lub opóźniania przedsięwzięć w miejscu inspekcji lub podejmowania działań wpływających na bezpieczne wykonanie tych przedsięwzięć.

23. Z wyjątkiem przypadków wymienionych w paragrafach 24 do 29 niniejszego rozdziału, podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, inspektorom zezwoli się na dostęp, wejście i swobodne wykonywanie czynności inspekcyjnych:

- A) w przypadku rejonu wskazanego - w całym rejonie wskazanym lub
- B) w przypadku obiektu weryfikacji - w obrębie całego miejsca zadeklarowanego, z wyjątkiem obszarów zaznaczonych na planie tego miejsca jako należących wyłącznie do innego obiektu weryfikacji, którego zespół inspekcyjny nie określił jako miejsca inspekcji.

24. Podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu oraz postanowieniami paragrafu 25 niniejszego rozdziału, inspektorzy będą mieć prawo - na obszarach wymienionych w paragrafie 23 niniejszego rozdziału - wejścia do każdego miejsca, obiektu lub obszaru wewnątrz obiektu, gdzie stale lub rutynowo obecne są czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, śmigłowce bojowe, samoloty bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty lub mosty czołgowe. Inspektorzy nie będą mieć prawa wejścia do innych obiektów lub obszarów wewnątrz obiektów, do których wejście jest fizycznie możliwe tylko przez drzwi dla personelu, o

szerokości nie przekraczającej dwóch metrów, jeśli odmówił do nich dostępu zespół towarzyszący.

25. Podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, inspektorzy będą mieć prawo kontroli wewnątrz lotniczych schronów umocnionych, aby stwierdzić naocznie, czy nie znajdują się tam czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, śmigłowce bojowe, samoloty bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty lub mosty czołgowe, a jeżeli tak, stwierdzić ich liczbę, typ, modele lub wersje. Pomimo postanowień paragrafu 24 niniejszego rozdziału, inspektorzy będą mogli wejść do wnętrza takich lotniczych schronów umocnionych tylko za zgodą zespołu towarzyszącego. Jeżeli odmówi się takiej zgody, a inspektorzy tego zażądają, czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, śmigłowce bojowe, samoloty bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty lub mosty czołgowe, znajdujące się w tych lotniczych schronach umocnionych, zostaną wystawione na zewnątrz.

26. Podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, z wyjątkiem przypadków wymienionych w paragrafach 27 do 33 niniejszego rozdziału, inspektorzy będą mieć prawo dostępu do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu tylko w stopniu niezbędnym do wizualnego stwierdzenia liczby, typu, modelu lub wersji.

27. Inspekcjonowane Państwo-Strona będzie mieć prawo osłaniać poszczególne elementy sprzętu uważane za zastrzeżony.

28. Zespół towarzyszący ma prawo odmowy dostępu do punktów zastrzeżonych, których liczba i wielkość powinny być możliwie ograniczone, do osłoniętych obiektów i kontenerów, których każdy wymiar (szerokość, wysokość, długość lub średnica) ma mniej niż dwa metry. Zawsze gdy zgłoszono punkt o specjalnym znaczeniu lub gdy istnieją obiekty osłonięte albo kontenery, zespół towarzyszący złoży oświadczenie, czy taki punkt zastrzeżony, obiekt osłonięty lub kontener zawiera jakieś czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, śmigłowce bojowe, samoloty bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzowanych, pojazdy podobne

konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty lub mosty czołgowe, a jeśli tak, poda ich liczbę, typ, model lub wersję.

29. Jeśli zespół towarzyszący oświadczy, że punkt zastrzeżony, osłonięty obiekt lub kontener zawierają jakiegokolwiek uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt wymienione w paragrafie 28 niniejszego rozdziału, wówczas pokaże on lub zgłosi to uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt zespołowi inspekcyjnemu oraz podejmie kroki w celu przekonania zespołu inspekcyjnego, że nie ma więcej uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu niż zgłoszono.

30. Jeśli podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, w miejscu inspekcji znajduje się śmigłowiec, którego typ jest lub był wykazany na liście w "Protokole o istniejących typach" jako wielozadaniowy śmigłowiec uderzeniowy, a jest zgłoszony przez zespół towarzyszący jako śmigłowiec wsparcia bojowego, lub jeśli w miejscu inspekcji znajdują się śmigłowce Mi-24R lub Mi-24K i są zgłoszone przez zespół towarzyszący jako ograniczone zgodnie z rozdziałem I paragraf 3 "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców", taki śmigłowiec będzie podlegać inspekcji wnętrza zgodnie z rozdziałem IX paragraf 4 do 6 niniejszego Protokołu.

31. Jeśli podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, w miejscu inspekcji znajduje się samolot określonego modelu lub wersji samolotu szkolno-bojowego wykazanego w rozdziale II "Protokołu o reklasyfikacji samolotów", a zespół towarzyszący oświadczy, że został on certyfikowany jako nieuzbrojony, to taki samolot będzie podlegać inspekcji wnętrza zgodnie z rozdziałem IX paragrafy 4 i 5 niniejszego Protokołu.

32. Jeśli podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, w miejscu inspekcji znajduje się pojazd opancerzony zgłoszony przez zespół towarzyszący jako pojazd podobny konstrukcyjnie do transportera opancerzonego lub pojazd podobny konstrukcyjnie do bojowego wozu piechoty, zespół inspekcyjny będzie miał prawo ustalić, czy ten pojazd nie może służyć do przewiezienia drużyny piechoty. Inspektorzy będą mieli prawo zażądać otwarcia drzwi i/lub klap pojazdu w taki sposób, aby wnętrze było widoczne.

Sprzęt zastrzeżony znajdujący się w lub na pojeździe może być zasłonięty.

33. Jeśli podczas inspekcji obiektu weryfikacji lub w rejonie wskazanym, prowadzonej zgodnie z rozdziałem VII lub VIII niniejszego Protokołu, w miejscu inspekcji znajdują się egzemplarze sprzętu zgłoszonego przez zespół towarzyszący jako uprzednio zredukowane zgodnie z postanowieniami "Protokołu o redukcji", zespół inspekcyjny będzie miał prawo kontroli egzemplarzy tego sprzętu, aby upewnić się, że zostały one zredukowane zgodnie z procedurą określoną w rozdziałach III do XII "Protokołu o redukcji".

34. Inspektorzy będą mieli prawo wykonywania zdjęć i filmowania kamerą video w celu rejestrowania obecności uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych Traktatem, w tym w wyznaczonych miejscach stałego składowania lub innych miejscach składowania, zawierających więcej niż 50 sztuk takiego konwencjonalnego sprzętu i uzbrojenia. Używać się będzie aparatów fotograficznych małośobrazkowych z filmem do 35 mm oraz aparatów wykonujących natychmiastowe odbitki fotograficzne. Zespół inspekcyjny uprzedzi zespół towarzyszący o planowanym wykonywaniu zdjęć. Zespół towarzyszący będzie współpracował z zespołem inspekcyjnym przy wykonywaniu zdjęć.

35. Fotografowanie punktów zastrzeżonych będzie dozwolone tylko za zgodą zespołu towarzyszącego.

36. Fotografowanie wewnątrz budynków innych niż punkty magazynowe, określone w paragrafie 34 niniejszego rozdziału, z wyjątkiem przypadków opisanych w paragrafie 38 niniejszego rozdziału, będzie dozwolone tylko za zgodą zespołu towarzyszącego.

37. Inspektorzy będą mieli prawo dokonania pomiarów w celu wyjaśnienia kwestii spornych, które mogą powstać w czasie inspekcji. Takie pomiary, odnotowane w czasie inspekcji, zostaną potwierdzone przez członka zespołu inspekcyjnego i członka zespołu towarzyszącego bezpośrednio po ich dokonaniu. Tego rodzaju potwierdzone dane zostaną włączone do raportu poinspekcyjnego.

38. Zawsze gdy będzie to możliwe, Państwa-Strony będą podczas inspekcji wyjaśniać wszelkie niejasności związane z danymi faktycznymi. Kiedykolwiek inspektorzy poproszą o wyjaśnienie niejasności, zespół towarzyszący niezwłocznie dostarczy zespołowi inspekcyjnemu wszelkich wyjaśnień. Jeśli inspektorzy postanowią udokumentować nierozstrzygnięte niejasności zdjęciami, zespół towarzyszący, zgodnie z paragrafem 35 niniejszego rozdziału, umożliwi zespołowi inspekcyjnemu fotografowanie za pomocą aparatów wykonujących natychmiastowe

odbitki fotograficzne. Jeśli jakakolwiek niejasność nie może być rozstrzygnięta w czasie inspekcji, wtedy jej opis, stosowne wyjaśnienia oraz właściwe zdjęcia będą załączone do raportu poinspekcyjnego zgodnie z rozdziałem XII niniejszego Protokołu.

39. Inspekcja prowadzona zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu będzie uważana za zakończoną w momencie podpisania przez obie strony raportu poinspekcyjnego.

40. Przed zakończeniem inspekcji w miejscu zadeklarowanym lub w rejonie wskazanym zespół inspekcyjny poinformuje zespół towarzyszący o zamiarze przeprowadzenia kolejnej inspekcji. Jeśli zespół inspekcyjny zamierza przeprowadzić kolejną inspekcję, powinien w tym momencie podać następne miejsce inspekcji. W takim przypadku, zgodnie z rozdziałem VII paragraf 6 i 18 oraz rozdziałem VIII paragraf 6 podparagraf A niniejszego Protokołu, inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni przetransportowanie zespołu inspekcyjnego do kolejnego miejsca inspekcji w jak najkrótszym czasie po zakończeniu inspekcji w poprzednim miejscu. Jeśli zespół inspekcyjny nie zamierza prowadzić kolejnej inspekcji, wtedy znajdują zastosowanie paragrafy 42 i 43 niniejszego rozdziału.

41. Zespół inspekcyjny będzie miał prawo przeprowadzić kolejną inspekcję, zgodnie z rozdziałami VII i VIII niniejszego Protokołu, na terytorium Państwa-Strony, na którym przeprowadził już poprzednią inspekcję:

A) w jakimkolwiek miejscu zadeklarowanym, związanym z tym samym punktem wejścia/wyjścia, co poprzednie miejsce inspekcji, lub z tym samym punktem wejścia/wyjścia, na który przybył zespół inspekcyjny, lub

B) w jakimkolwiek rejonie wskazanym, dla którego punkt wejścia/wyjścia, gdzie przybył zespół inspekcyjny, jest najbliższym punktem wejścia/wyjścia, zgłoszonym zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji", lub

C) w jakimkolwiek innym rejonie w obrębie 200 km od poprzedniego miejsca inspekcji w tym samym okręgu wojskowym, lub

D) w rejonie, który inspekcjonowane Państwo-Strona zgłasza, zgodnie z rozdziałem VII paragraf 11 litera A niniejszego Protokołu, jako tymczasowy rejon rozmieszczenia czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, śmigłowców bojowych, samolotów bojowych lub mostów czołgowych, które nie były obecne w czasie inspekcji obiektu weryfikacji w miejscu poprzedniej inspekcji, jeśli to uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt stanowią więcej niż 15% liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu będących przedmiotem ostatniej notyfikacji zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", lub

E) w miejscu zadeklarowanym, które inspekcjonowane Państwo-Strona zgłasza, zgodnie z rozdziałem VII paragraf 11 podparagraf B niniejszego Protokołu, jako miejsce macierzyste dla czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, śmigłowców bojowych, samolotów bojowych lub mostów czołgowych, obecnych w miejscu poprzedniej inspekcji, i których liczba jest większa od liczby zgłoszonej w ostatniej notyfikacji, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", jako obecne w miejscu poprzedniej inspekcji, jeśli to uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt przekracza 15% liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu podanego w tej notyfikacji.

42. Po zakończeniu inspekcji w miejscu zadeklarowanym lub w rejonie wskazanym, i jeśli kolejna inspekcja nie została zapowiedziana, zespół inspekcyjny zostanie możliwie szybko przetransportowany do właściwego punktu wejścia/wyjścia i opuści terytorium Państwa-Strony, gdzie prowadzona była inspekcja, w ciągu 24 godzin.

43. Jeśli nie uzgodniono inaczej, zespół inspekcyjny opuści terytorium Państwa-Strony, gdzie prowadzona była inspekcja, przez ten sam punkt wejścia/wyjścia, przez który wjechał. Zespół inspekcyjny, jeśli tak zadecyduje, będzie miał prawo przyjechać do punktu wejścia/wyjścia na terytorium innego Państwa-Strony z zamiarem prowadzenia inspekcji, jeśli inspekcjonujące Państwo-Strona przekazało uprzednio odpowiednią notyfikację zgodnie z rozdziałem IV paragraf 1 niniejszego Protokołu.

ROZDZIAŁ VII. INSPEKCJA W MIEJSCU ZADEKLAROWANYM

1. Zgodnie z niniejszym Protokołem inspekcja w miejscu zadeklarowanym będzie prowadzona bez prawa odmowy. Opóźnienie inspekcji może być spowodowane jedynie siłą wyższą lub przypadkami opisanymi w rozdziale II paragrafy 7 i 20 do 22 niniejszego Protokołu.

2. Z wyjątkiem przypadków wymienionych w paragrafie 3 niniejszego rozdziału, zespół inspekcyjny przybędzie na terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, przez punkt wejścia/wyjścia związany, zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji", z miejscem zadeklarowanym, które zespół inspekcyjny planuje wyznaczyć jako pierwsze miejsce inspekcji, zgodnie z paragrafem 7 niniejszego rozdziału.

3. Jeśli inspekcjonujące Państwo-Strona pragnie skorzystać z lądowego punktu przekroczenia granicy lub portu morskiego jako punktu wejścia/wyjścia, a poprzednio nie był on zgłoszony przez inspekcjonowane Państwo-Stronę jako punkt wejścia/wyjścia, zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji", jako związany z miejscem zadeklarowanym, które inspekcjonujące Państwo-Strona pragnie wyznaczyć jako pierwsze miejsce inspekcji, zgodnie z paragrafem 7 niniejszego rozdziału, inspekcjonujące Państwo-Strona wskaże w notyfikacji, przekazanej zgodnie z rozdziałem IV paragraf 2 niniejszego Protokołu, taki lądowy punkt przekroczenia granicy lub port morski jako punkt wejścia/wyjścia. Inspekcjonowane Państwo-Strona poda w swoim potwierdzeniu otrzymania notyfikacji, przekazanej zgodnie z rozdziałem IV paragraf 4 niniejszego Protokołu, czy ten punkt wejścia/wyjścia jest do przyjęcia, czy nie. Jeżeli nie, inspekcjonowane Państwo-Strona powiadomi inspekcjonujące Państwo-Stronę o innym punkcie wejścia/wyjścia, który będzie możliwie blisko pożądanego punktu, a który może być portem lotniczym notyfikowanym zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji", portem morskim lub lądowym punktem przekroczenia granicy, przez który zespół inspekcyjny i załoga środków transportowych może wjechać na jego terytorium.

4. Jeżeli inspekcjonujące Państwo-Strona powiadomi o swoim życzeniu skorzystania z lądowego punktu przekroczenia granicy lub portu morskiego jako punktu wejścia/wyjścia, zgodnie z paragrafem 3 niniejszego rozdziału, to przed takim powiadomieniem ustali, czy istnieje dostateczny stopień pewności, że zespół inspekcyjny będzie mógł dotrzeć do pierwszego miejsca zadeklarowanego, gdzie to Państwo-Strona pragnie prowadzić inspekcję, w czasie określonym w paragrafie 8 niniejszego rozdziału, używając środków transportu lądowego.

5. Jeżeli zespół inspekcyjny i załoga środków transportu przybędzie, zgodnie z paragrafem 3 niniejszego rozdziału, na terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona inspekcja, przez inny punkt wejścia/wyjścia niż punkt notyfikowany, zgodnie z rozdziałem V "Protokołu o wymianie informacji", jako związany z miejscem zadeklarowanym, które dane Państwo-Strona pragnie określić jako pierwsze miejsce inspekcji, inspekcjonowane Państwo-Strona ułatwi dojazd do miejsca zadeklarowanego możliwie szybko, lecz jeżeli będzie to niezbędne, będzie miało prawo przekroczyć czas określony w paragrafie 8 niniejszego rozdziału.

6. Po wyznaczeniu miejsca zadeklarowanego inspekcjonowane Państwo-Strona będzie mieć prawo do przygotowania się na przybycie zespołu inspekcyjnego do tego miejsca w ciągu maksimum 6 godzin.

7. W ciągu kilku godzin po przybyciu do punktu wejścia/wyjścia notyfikowanym zgodnie z rozdziałem IV paragraf 2 podparagraf E niniejszego Protokołu, ale nie wcześniej niż 1 godzinę i nie później niż 16 godzin po przybyciu do punktu wejścia/wyjścia, zespół inspekcyjny określi pierwsze miejsce zadeklarowane, które będzie poddane inspekcji.

8. Inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni przemieszczenie się zespołu inspekcyjnego do pierwszego miejsca zadeklarowanego najdogodniejszym z dostępnych środków transportu i przybycie na miejsce możliwie najwcześniej, lecz nie później niż 9 godzin po zadeklarowaniu miejsca inspekcji, jeśli inne uzgodnienia nie zostały przyjęte między zespołem inspekcyjnym a zespołem towarzyszącym lub jeśli miejsce inspekcji nie jest położone w terenie górzystym lub w terenie, do którego dostęp jest trudny. W takim przypadku zespół inspekcyjny będzie przetransportowany do miejsca inspekcji nie później niż 15 godzin po wyznaczeniu tego miejsca. Czas przejazdu przekraczający 9 godzin nie będzie wliczany do okresu pobytu zespołu inspekcyjnego w kraju.

9. Niezwłocznie po przybyciu do miejsca zadeklarowanego, zespół inspekcyjny zostanie doprowadzony do miejsca odpraw, gdzie zostanie mu przedstawiony plan miejsca zadeklarowanego, chyba że taki plan został dostarczony wcześniej, podczas wymiany planów miejsc. Plan miejsca zadeklarowanego, dostarczony po przybyciu na miejsce zadeklarowane, powinien zawierać dokładny opis:

A) współrzędnych geograficznych punktu wewnątrz miejsca zadeklarowanego, z dokładnością do 10 sekund, ze wskazaniem tego punktu oraz północy geograficznej;

B) skali zastosowanej na planie miejsca;

C) obrzeża miejsca zadeklarowanego;

D) precyzyjnie wytyczonych granic tych obszarów należących wyłącznie do każdego obiektu weryfikacji, wraz z numerem identyfikacyjnym formacji lub jednostki każdego obiektu weryfikacji, do którego każdy taki obszar należy, oraz oddzielnie rozmieszczonych obszarów, do których przypisane są na stałe czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe, śmigłowce bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, wozy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, wozy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty i mosty czołgowe, należące do każdego obiektu weryfikacji;

E) głównych budynków i dróg w miejscu zadeklarowanym;

F) wejść do miejsca zadeklarowanego oraz

G) lokalizacji pomieszczeń administracyjnych przydzielonych zespołowi inspekcyjnemu zgodnie z rozdziałem VI, paragraf 14 niniejszego Protokołu.

10. W ciągu pół godziny po otrzymaniu planu miejsca zadeklarowanego zespół inspekcyjny wyznaczy obiekt weryfikacji, który będzie inspekcjonowany. Następnie dla zespołu inspekcyjnego zostanie przeprowadzona informacja przedinspekcyjna, która nie będzie trwać dłużej niż jedną godzinę i będzie zawierać następujące elementy:

A) zasady bezpieczeństwa i procedury administracyjne w miejscu inspekcji;

B) szczegóły dotyczące transportu i łączności dla inspektorów w miejscu inspekcji oraz

C) stany posiadania i rozmieszczenie w miejscu inspekcji, w tym we wspólnych obszarach miejsca zadeklarowanego, czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych, śmigłowców bojowych, reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, wozów podobnych konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, wozów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty i mostów czołgowych, w tym należących do oddzielnie rozlokowanych podległych pododdziałów należących do tego samego obiektu weryfikacji, który ma być poddany inspekcji.

11. Informacja przedinspekcyjna będzie zawierać wyjaśnienie każdej rozbieżności między liczbami czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych, śmigłowców bojowych, mostów czołgowych znajdujących się w miejscu inspekcji a odpowiadającymi im liczbami podanymi w ostatniej notyfikacji, stosownie do "Protokołu o wymianie informacji", zgodnie z następującymi postanowieniami:

A) jeśli liczby tego samego rodzaju uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu znajdujących się w miejscu inspekcji są mniejsze niż liczby podane w ostatniej notyfikacji, takie wyjaśnienie będzie zawierać informację o czasowej lokalizacji takiego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu oraz

B) jeśli liczby tego rodzaju uzbrojenia i sprzętu znajdujących się w miejscu inspekcji przekraczają liczby podane w ostatniej notyfikacji, takie wyjaśnienie będzie zawierać szczegółowe informacje o pochodzeniu, czasach wyjazdu z miejsca pochodzenia, czasie przybycia i planowanego pobytu w miejscu inspekcji tego dodatkowego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu.

12. Kiedy zespół inspekcyjny wyznaczy obiekt weryfikacji, który ma być poddany inspekcji, będzie mieć prawo, w ramach tej samej inspekcji obiektu weryfikacji, poddać inspekcji całe terytorium określone na planie tego miejsca jako należące do tego obiektu weryfikacji, w tym te oddzielnie rozmieszczone obszary na terytorium tego samego Państwa-Strony, do których przypisane jest

na stałe uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt należące do tego obiektu weryfikacji.

13. Inspekcja jednego obiektu weryfikacji w miejscu zadeklarowanym pozwoli zespołowi inspekcyjnemu na dostęp, wejście i inspekcjonowanie bez przeszkód w obszarze całego terytorium miejsca zadeklarowanego, z wyjątkiem obszarów zadeklarowanych na planie miejsca jako należące wyłącznie do innego obiektu weryfikacji, którego zespół inspekcyjny nie wyznaczył do inspekcji. Podczas takich inspekcji stosowane powinny być postanowienia rozdziału VI niniejszego Protokołu.

14. Jeśli zespół towarzyszący poinformuje zespół inspekcyjny, że czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, śmigłowce bojowe, samoloty bojowe, reklasyfikowane samoloty szkolno-bojowe, wozy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, wozy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty lub mosty czołgowe, które były notyfikowane jako utrzymywane w jednym obiekcie weryfikacji w miejscu zadeklarowanym, są obecne w obszarze określonym na planie miejsca jako należącym wyłącznie do innego obiektu weryfikacji, wówczas zespół towarzyszący zapewni zespołowi inspekcyjnemu, w ramach tej samej inspekcji, dostęp do takiego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu.

15. Jeśli uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem lub mosty czołgowe są obecne w rejonach miejsca zadeklarowanego nie określonego na planie miejsca jako należące wyłącznie do jednego obiektu weryfikacji, zespół towarzyszący poinformuje zespół inspekcyjny, do którego obiektu weryfikacji należy takie konwencjonalne uzbrojenie i sprzęt.

16. Każde Państwo-Strona będzie zobowiązane do wyliczenia się z łącznych stanów posiadania każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, notyfikowanych zgodnie z rozdziałem III "Protokołu o wymianie informacji", na szczeblu organizacyjnym powyżej brygady/pułku lub równorzędnym, jeżeli takiego wyliczenia zażąda inne Państwo-Strona.

17. Jeżeli podczas inspekcji w miejscu zadeklarowanym zespół inspekcyjny zdecyduje się na przeprowadzenie, w tym samym miejscu zadeklarowanym, inspekcji obiektu weryfikacji, który nie został wyznaczony uprzednio, zespół inspekcyjny będzie mieć prawo rozpoczęcia takiej inspekcji w ciągu trzech godzin od tego wyznaczenia. W takim przypadku zespół inspekcyjny otrzyma informację o tym obiekcie weryfikacji wyznaczonym do następnej inspekcji, zgodnie z paragrafami 10 i 11 niniejszego rozdziału.

Rozdział VIII. INSPEKCJA NA ŻĄDANIE W REJONIE WSKAZANYM

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo do przeprowadzania inspekcji na żądanie w rejonach wskazanych, zgodnie z niniejszym Protokołem.

2. Jeżeli inspekcjonujące Państwo-Strona zamierza przeprowadzić inspekcję na żądanie w rejonie wskazanym jako pierwszą inspekcję po przybyciu do punktu wejścia/wyjścia:

A) umieści w swojej notyfikacji, zgodnie z rozdziałem IV niniejszego Protokołu, wyznaczony punkt wejścia/wyjścia leżący najbliżej lub wewnątrz rejonu wskazanego, nadający się do przyjmowania środków transportu wybranych przez inspekcjonujące Państwo-Stronę oraz

B) w ciągu kilku godzin po przybyciu do punktu wejścia/wyjścia, notyfikowanym zgodnie z rozdziałem IV paragraf 2 podparagraf E niniejszego Protokołu, ale nie wcześniej niż 1 godzinę i nie później niż 16 godzin po przybyciu do punktu wejścia/wyjścia, zespół inspekcyjny określi pierwszy rejon wskazany, który życzy sobie poddać inspekcji. Jak tylko rejon wskazany zostanie określony, zespół inspekcyjny przekaże zespołowi towarzyszącemu, jako część prośby o przeprowadzenie inspekcji, opis geograficzny określający zewnętrzne granice tego rejonu. Zespół inspekcyjny będzie mieć prawo, jako część swej prośby, zidentyfikować obiekt lub obszar, który życzy sobie poddać inspekcji.

3. Państwo-Strona, na którego terytorium ma być prowadzona inspekcja na żądanie, niezwłocznie po otrzymaniu nazwy rejonu wskazanego, poinformuje inne Państwa-Strony, które używają obiekty lub pomieszczenia, na mocy umowy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną, załączając opis geograficzny określający jego granice zewnętrzne.

4. Inspekcjonowane Państwo-Strona będzie mieć prawo odmowy przyjęcia inspekcji na żądanie w rejonach wskazanych.

5. Inspekcjonowane Państwo-Strona poinformuje zespół inspekcyjny w ciągu 2 godzin od wyznaczenia rejonu wskazanego, czy udzieli zgody na inspekcję.

6. Jeżeli dostęp do rejonu wskazanego jest zapewniony:

A) inspekcjonowane Państwo-Strona będzie mieć prawo do przygotowania się na przybycie zespołu inspekcyjnego do rejonu wskazanego w ciągu 6 godzin od chwili zaakceptowania inspekcji;

B) inspekcjonowane Państwo-Strona zapewni przemieszczenie się zespołu inspekcyjnego do pierwszego rejonu wskazanego najdogodniejszym z dostępnych środków transportu i przybycie na miejsce możliwie najwcześniej po określeniu miejsca inspekcji, lecz nie później niż 9 godzin od momentu zaakceptowania inspekcji, jeśli inne uzgodnienia nie zostały przyjęte pomiędzy zespołem inspekcyjnym a zespołem towarzyszącym, lub jeśli miejsce inspekcji nie jest położone w terenie górzystym lub w terenie, do którego dostęp jest trudny. W takim przypadku zespół inspekcyjny będzie przetransportowany do miejsca inspekcji nie później niż 15 godzin po zaakceptowaniu inspekcji. Czas przejazdu przekraczający 9 godzin nie będzie wliczany do okresu pobytu w kraju zespołu inspekcyjnego oraz

C) stosowane będą postanowienia rozdziału VI niniejszego Protokołu. W takim rejonie wskazanym zespół towarzyszący może opóźnić dostęp do lub przelot nad poszczególnymi częściami rejonu wskazanego. Jeśli opóźnienie przekroczy 4 godziny, zespół inspekcyjny będzie miał prawo odwołania inspekcji. Okres opóźnienia nie będzie zaliczany do okresu pobytu w kraju lub maksymalnego dozwolonego czasu pobytu w rejonie wskazanym.

7. Jeśli zespół inspekcyjny zażąda dostępu do obiektów lub pomieszczeń używanych przez inne Państwo-Stronę na mocy umowy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną, to inspekcjonowane Państwo-Strona niezwłocznie poinformuje to Państwo-Stronę o takim żądaniu. Zespół towarzyszący poinformuje zespół inspekcyjny, że inne Państwo-Strona na mocy umowy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną, będzie, we współpracy z inspekcjonowanym Państwem-Stroną i w zakresie zgodnym z tą umową, egzekwować prawa i obowiązki przewidziane w niniejszym Protokole w odniesieniu do inspekcji obejmujących sprzęt lub materiały Państwa Strony używającego te obiekty lub pomieszczenia.

8. Jeżeli inspekcjonowane Państwo-Strona sobie tego życzy, zespół inspekcyjny może wziąć udział w informacji przedinspekcyjnej po przybyciu do rejonu wskazanego. Informacja taka będzie trwała nie dłużej niż 1 godzinę. W trakcie informacji mogą być również poruszone zasady bezpieczeństwa i sprawy administracyjne.

9. Jeżeli nie zezwala się na dostęp do rejonu wskazanego:

A) inspekcjonowane Państwo-Strona lub Państwo-Strona egzekwujące prawa i obowiązki Państwa-Strony inspekcjonowanego dostarczy przekonującego zapewnienia, że rejon wskazany nie zawiera uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jeżeli takie uzbrojenie i sprzęt są obecne i przypisane do organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wew-

nętrznego w czasie pokoju w rejonie zdefiniowanym w artykule 5 Traktatu, inspekcjonowane Państwo-Strona lub Państwo-Strona egzekwujące prawa i obowiązki inspekcjonowanego Państwa-Strony zezwoli na wizualne potwierdzenie ich obecności, chyba że zostanie to uniemożliwione przez siłę wyższą, w którym to przypadku potwierdzenie wizualne zostanie przeprowadzone możliwie jak najszybciej, oraz

B) żadna kwota inspekcyjna nie będzie naliczana i czas pomiędzy wyznaczeniem rejonu wskazanego a następującą po tym odmową nie będzie liczony do okresu pobytu w kraju. Zespół inspekcyjny będzie mieć prawo wyznaczenia innego rejonu wskazanego lub miejsca zadeklarowanego do inspekcji lub stwierdzenia zakończenia inspekcji.

Rozdział IX. INSPEKCJA PROCESU CERTYFIKACJI

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo przeprowadzenia inspekcji, bez prawa odmowy, certyfikacji rekategoryzowanych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych i reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału, "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców" i "Protokołu o reklasyfikacji samolotów". Takie inspekcje nie będą zaliczane do kwot ustalonych w rozdziale II niniejszego Protokołu. Zespoły inspekcyjne przeprowadzające tego rodzaju inspekcje mogą się składać z przedstawicieli różnych Państw-Stron. Inspekcjonowane Państwo-Strona nie będzie zobowiązane do akceptowania więcej niż jednego zespołu inspekcyjnego jednocześnie w każdym miejscu certyfikacji.

2. Przeprowadzając inspekcję certyfikacji zgodnie z niniejszym rozdziałem, zespół inspekcyjny będzie mieć prawo pozostania w miejscu certyfikacji przez okres dwóch dni, jeśli nie zostaną przyjęte inne uzgodnienia.

3. Nie później niż 15 dni przed certyfikacją rekategoryzowanych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych lub reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych Państwo-Strona przeprowadzające tę certyfikację przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację, podając:

A) miejsce, w którym certyfikacja ma być dokonana, łącznie ze współrzędnymi geograficznymi;

B) zaplanowane daty procesu certyfikacji;

C) przewidzianą liczbę i typ, model lub wersję certyfikowanych śmigłowców lub samolotów;

D) fabryczny numer seryjny każdego śmigłowca lub samolotu;

E) jednostkę lub miejsce, do którego śmigłowce lub samoloty były poprzednio przypisane;

F) jednostkę lub miejsce, do którego certyfikowane śmigłowce lub samoloty zostaną przypisane w przyszłości;

G) punkt wejścia/wyjścia dla zespołu inspekcyjnego oraz

H) dzień i godzinę, do której zespół inspekcyjny powinien przybyć do punktu wejścia/wyjścia w celu przeprowadzenia inspekcji certyfikacji.

4. Inspektorzy będą mieć prawo wejścia i wizualnej inspekcji kabiny oraz wnętrza śmigłowca lub samolotu, łącznie ze sprawdzeniem fabrycznego numeru seryjnego, bez prawa odmowy przez Państwo-Stronę przeprowadzające certyfikację.

5. Jeżeli zespół inspekcyjny zwróci się z prośbą, zespół towarzyszący odsunie, bez prawa odmowy, płyty zakrywające miejsca, skąd zostały usunięte części i przewody, zgodnie z postanowieniami "Protokołu o rekateryzacji śmigłowców" i "Protokołu o reklasyfikacji samolotów".

6. Inspektorzy będą mieć prawo żądać i obserwować, z prawem odmowy przez Państwo-Stronę przeprowadzające certyfikację, uruchamianie każdego elementu systemu broni w wielozadaniowych śmigłowcach uderzeniowych, które są certyfikowane lub zadeklarowane do rekateryzacji.

7. Po zakończeniu każdej inspekcji certyfikacji zespół inspekcyjny sporządzi raport pomspekcyjny zgodnie z postanowieniami rozdziału XII niniejszego Protokołu.

8. Po zakończeniu inspekcji w miejscu certyfikacji zespół inspekcyjny będzie mieć prawo opuszczenia terytorium inspekcjonowanego Państwa-Strony albo przeprowadzenia kolejnej inspekcji w innym miejscu certyfikacji lub redukcji, jeżeli wymagana notyfikacja została przekazana przez zespół inspekcyjny zgodnie z rozdziałem IV paragraf 3 niniejszego Protokołu. Zespół inspekcyjny powiadomi zespół towarzyszący o swoim zamiarze wyjazdu z miejsca certyfikacji i ewentualnym zamiarze przemieszczenia się do innego miejsca certyfikacji lub do miejsca redukcji co najmniej 24 godziny przed zamierzonym czasem wyjazdu.

9. W ciągu 7 dni po zakończeniu certyfikacji Państwo-Strona odpowiedzialna za certyfikację powiadomi o tym wszystkie pozostałe Państwa-Strony. Tego rodzaju notyfikacja będzie zawierać liczbę, typy, modele lub wersje oraz fabryczne numery seryjne certyfikowanych śmigłowców lub

samolotów, miejsce certyfikacji, faktyczne daty certyfikacji i jednostki lub miejsca, do których rekategoryzowane śmigłowce lub przeklasyfikowane samoloty zostaną przypisane.

}.
Rozdział X. INSPEKCJA PROCESU REDUKCJI

1. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo prowadzenia inspekcji procesu redukcji, bez prawa odmowy przez inspekcjonowane Państwo-Stronę, realizowanego zgodnie z rozdziałami I do VIII i X do XII "Protokołu o redukcji", stosownie do postanowień niniejszego rozdziału. Takie inspekcje nie będą wliczane do kwot ustalonych w rozdziale II niniejszego Protokołu. Zespoły inspekcyjne prowadzące takie inspekcje mogą składać się z przedstawicieli różnych Państw-Stron. Inspekcjonowane Państwo-Strona nie będzie zobowiązane do przyjęcia jednocześnie więcej niż jednego zespołu inspekcyjnego w każdym miejscu redukcji.

2. Inspekcjonowane Państwo-Strona będzie mieć prawo organizowania i przeprowadzania procesu redukcji zgodnie z postanowieniami zawartymi jedynie w artykule VIII Traktatu i w "Protokole o redukcji". Inspekcje procesu redukcji będą prowadzone w sposób nie kolidujący z działaniami prowadzonymi w miejscu redukcji lub niepotrzebnie utrudniający, opóźniający lub komplikujący przebieg procesu redukcji.

3. Jeśli miejsce redukcji, notyfikowane zgodnie z rozdziałem III "Protokołu o wymianie informacji", jest użytkowane przez więcej niż jedno Państwo-Stronę, inspekcje procesu redukcji będą prowadzone zgodnie z planami użytkowania, dostarczonymi przez każde Państwo-Stronę użytkujące miejsce redukcji.

4. Każde Państwo-Strona, które zamierza zredukować uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, powiadomi wszystkie pozostałe Państwa-Strony, jakie konwencjonalne uzbrojenie i sprzęt mają być zredukowane w każdym miejscu redukcji w kalendarzowym okresie sprawozdawczym. Każdy taki kalendarzowy okres sprawozdawczy będzie obejmować okres nie dłuższy niż 90 dni i nie krótszy niż 30 dni. Postanowienie to mieć będzie zastosowanie w każdym przypadku przeprowadzania redukcji w miejscu redukcji, bez względu na to, czy proces redukcji odbywa się w sposób ciągły czy przerywany.

5. Najpóźniej 15 dni przed rozpoczęciem redukcji w kalendarzowym okresie sprawozdawczym, Państwo-Strona, zamierzające realizować procedurę redukcji, przekaże wszystkim pozostałym Państwom-Stronom notyfikację o kalendarzowym okresie sprawozdawczym. Notyfikacja ta będzie zawierać: nazwę miejsca redukcji z podaniem jego współrzędnych geograficznych, planowaną datę rozpoczęcia i zakończenia redukcji konwencjonalnego uzbrojenia i sprzętu przewidzianych do redukcji w kalendarzowym okresie sprawozdawczym. Ponadto, notyfikacja określi:

A) szacunkową liczbę i typ uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, które mają podlegać redukcji;

B) obiekt lub obiekty weryfikacji, z których zostały wycofane środki przewidziane do redukcji;

C) procedury redukcyjne, które będą stosowane, zgodnie z rozdziałami III do VIII i X do XII "Protokołu o redukcji", dla każdego typu uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu przewidzianych do redukcji;

D) punkt wejścia/wyjścia dla zespołu inspekcyjnego prowadzącego inspekcję redukcji notyfikowany dla danego kalendarzowego okresu sprawozdawczego oraz

E) dzień i godzinę, do której zespół inspekcyjny musi przybyć do punktu wejścia/wyjścia w celu przeprowadzenia inspekcji konwencjonalnego uzbrojenia i sprzętu przed rozpoczęciem ich redukcji.

6. Z wyjątkiem przypadków określonych w paragrafie 11 niniejszego rozdziału, zespół inspekcyjny będzie mieć prawo przybycia lub odjazdu z miejsca redukcji w dowolnym momencie kalendarzowego okresu sprawozdawczego i do trzech dni po zakończeniu notyfikowanego kalendarzowego okresu sprawozdawczego. Ponadto zespół inspekcyjny będzie mieć prawo pozostania w miejscu redukcji przez czas trwania jednego lub więcej kalendarzowych okresów sprawozdawczych, pod warunkiem że okresy te nie dzieli więcej niż trzy dni. W ciągu całego okresu przebywania zespołu inspekcyjnego w miejscu redukcji będzie on miał prawo obserwować wszystkie procedury redukcyjne prowadzone zgodnie z "Protokołem o redukcji".

7. Zgodnie z postanowieniami zawartymi w tym rozdziale, zespół inspekcyjny będzie mieć prawo swobodnego notowania fabrycznych numerów seryjnych uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu podlegających redukcji lub umieszczenia specjalnych znaków na tym sprzęcie przed redukcją i ponownego odnotowania tych numerów lub znaków po zakończeniu procesu redukcji. Części i elementy redukowanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zgodnie z rozdziałem II paragraf 1 i 2 "Protokołu o redukcji", lub w przypadku konwersji pojazdy, które zostały przekształcone do celów niewojskowych, powinny być dostępne dla inspektorów

przez okres co najmniej trzech dni po zakończeniu notyfikowanego kalendarzowego okresu sprawozdawczego, chyba że inspekcja zredukowanych egzemplarzy została zakończona wcześniej.

8. Państwo-Strona, zaangażowane w proces redukcji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych, Traktatem, założy w każdym miejscu redukcji rejestr, w którym będzie odnotowywać fabryczne numery rejestracyjne każdego egzemplarza poddawanego redukcji, jak również daty rozpoczęcia i zakończenia procedur redukcyjnych. Rejestr ten będzie udostępniony zespołowi inspekcyjnemu na okres trwania inspekcji.

9. Na zakończenie każdej inspekcji procesu redukcji zespół inspekcyjny sporządzi standardowy raport, który będzie podpisany przez szefa zespołu inspekcyjnego i przedstawiciela inspekcjonowanego Państwa-Strony. Zastosowanie mieć będą postanowienia rozdziału 12 niniejszego Protokołu.

10. Po zakończeniu inspekcji w miejscu redukcji zespół inspekcyjny będzie miał prawo opuszczenia terytorium inspekcjonowanego Państwa-Strony lub przeprowadzenia kolejnej inspekcji w innym miejscu redukcji lub miejscu certyfikacji, jeśli wymagana notyfikacja została przekazana zgodnie z rozdziałem IV paragraf 3 niniejszego Protokołu. Zespół inspekcyjny powiadomi zespół towarzyszący o swoim zamiarze wyjazdu z miejsca redukcji i ewentualnym zamiarze przemieszczenia do innego miejsca redukcji lub do miejsca certyfikacji co najmniej 24 godziny przed zamierzonym czasem wyjazdu.

11. Każde Państwo-Strona będzie zobowiązane przyjąć do 10 inspekcji rocznie w celu uwiarygodnienia procesu przekształcenia uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w pojazdy do celów niewojskowych, zgodnie z rozdziałem VIII "Protokołu o redukcji". Takie inspekcje będą przeprowadzone zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału, z następującymi wyjątkami:

A) notyfikacja, zgodnie z paragrafem 5 podparagraf E niniejszego rozdziału, określi jedynie datę i czas, do którego zespół inspekcyjny musi przybyć do punktu wejścia/wyjścia w celu dokonania inspekcji egzemplarzy sprzętu po zakończeniu ich przekształcenia w pojazdy do celów niewojskowych oraz

B) zespół inspekcyjny będzie mieć prawo do przybycia lub opuszczenia miejsca redukcji jedynie w ciągu 3 dni po upływie notyfikowanej daty zakończenia przekształcenia.

12. W ciągu 7 dni od zakończenia procesu redukcji w kalendarzowym okresie sprawozdawczym Państwo-Strona odpowiedzialne za redukcję przekaże wszystkim pozostałym Państwom-Stronom notyfikację o zakończeniu redukcji przewidzianej na ten okres. Notyfikacja taka powinna wyszczególnić liczbę i typy zredukowanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, miejsca przeprowadzania redukcji, zastosowaną procedurę redukcji oraz rzeczywistą datę rozpoczęcia i zakończenia procesu redukcji przewidzianego na dany kalendarzowy okres sprawozdawczy. W przypadku uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu redukowanych zgodnie z rozdziałami X i XII "Protokołu o redukcji", notyfikacja będzie określać również miejsce, w którym uzbrojenie i sprzęt konwencjonalny będą stale przechowywane. W przypadku uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu redukowanych zgodnie z rozdziałem VIII "Protokołu o redukcji", notyfikacja będzie określać miejsce redukcji, w którym zostanie przeprowadzone ostatecznie przekształcenie, lub miejsce magazynowania, do którego każdy egzemplarz sprzętu przeznaczony do przekształcenia będzie przenoszony.

Rozdział XI. ODWOŁANIE INSPEKCJI

1. Jeśli zespół inspekcyjny nie jest w stanie przybyć do punktu wejścia/wyjścia w ciągu 6 godzin od początkowo zakładanego czasu przybycia lub od nowego czasu przybycia zakomunikowanego zgodnie z rozdziałem IV, paragraf 6 niniejszego Protokołu, inspekcjonujące Państwo-Strona poinformuje o tym Państwa-Strony zgodnie z rozdziałem IV, paragraf 1 niniejszego Protokołu. W takim przypadku notyfikacja o zamiarze przeprowadzenia inspekcji straci ważność, a inspekcja zostanie odwołana.

2. W przypadku opóźnienia z przyczyn niezależnych od inspekcjonującego Państwa-Strony, które wystąpiły po przybyciu zespołu inspekcyjnego do punktu wejścia/wyjścia i które uniemożliwiły zespołowi inspekcyjnemu dotarcie do pierwszego wyznaczonego miejsca inspekcji w czasie określonym w rozdziale VII, paragraf 8 lub rozdziale VIII, paragraf 6, podparagraf B niniejszego Protokołu, inspekcjonujące Państwo-Strona będzie mieć prawo do odwołania inspekcji. Jeśli inspekcja nie dojdzie do skutku w takich okolicznościach, nie może być odliczona od kwoty przewidzianej Traktatem.

Rozdział XII. SPRAWOZDANIE Z INSPEKЦИИ

1. W celu zakończenia inspekcji prowadzonej zgodnie z rozdziałami VII, VIII, IX lub X niniejszego Protokołu, a przed opuszczeniem miejsca inspekcji:

A) zespół inspekcyjny przekaże zespołowi towarzyszącemu pisemne sprawozdanie oraz

B) zespół towarzyszący będzie miał prawo włączyć do sprawozdania z inspekcji własne komentarze i podpisać sprawozdanie w ciągu 1 godziny od jego otrzymania od zespołu inspekcyjnego, chyba że wcześniej zespół inspekcyjny i zespół towarzyszący uzgodnił przedłużenie tego terminu.

2. Sprawozdanie zostanie podpisane przez szefa zespołu inspekcyjnego, a jego przyjęcie potwierdzone pisemnie przez szefa zespołu towarzyszącego.

3. Sprawozdanie będzie rzeczowe i znormalizowane. Formularze dla każdego rodzaju inspekcji zostaną uzgodnione przez Wspólną Grupę Konsultacyjną przed wejściem w życie Traktatu, z uwzględnieniem paragrafów 4, 5 niniejszego rozdziału.

4. Sprawozdania z inspekcji prowadzonych na podstawie rozdziałów VII i VIII niniejszego Protokołu będą zawierać:

A) miejsce inspekcji;

B) dzień i godzinę przybycia zespołu inspekcyjnego do miejsca inspekcji;

C) dzień i godzinę opuszczenia miejsca inspekcji przez zespół inspekcyjny oraz

D) liczbę, typ i model lub wersję jakichkolwiek czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych, śmigłowców bojowych, reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, pojazdów podobnych konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdów podobnych konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty oraz mostów czołgowych, które zaobserwowano w czasie inspekcji, ze wskazaniem ewentualnie obiektów weryfikacji, do których należą.

5. Sprawozdania z inspekcji prowadzonych na podstawie rozdziału IX lub X niniejszego Protokołu będą zawierać:

A) miejsce redukcji lub certyfikacji, w których prowadzono proces redukcji lub certyfikacji;

B) okres, w którym zespół inspekcyjny przebywał w danym miejscu;

C) liczbę i rodzaj, model lub wersję uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, których redukcja lub reklasyfikowanie było obserwowane;

- D) listę wszelkich numerów seryjnych odnotowanych w czasie inspekcji;
- E) w przypadku redukcji, określoną procedurę redukcji, zastosowaną lub obserwowaną oraz
- F) w przypadku redukcji, jeśli zespół inspekcyjny przebywał w miejscu redukcji przez cały kalendarzowy okres sprawozdawczy, rzeczywiste daty rozpoczęcia i zakończenia redukcji.

6. Sprawozdanie z inspekcji będzie sporządzone w języku oficjalnym Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, określonym przez inspekcjonujące Państwo-Stronę, zgodnie z rozdziałem IV paragraf 2 podparagraf G lub paragraf 3 podparagraf F niniejszego Protokołu.

7. Inspekcjonujące Państwo-Strona i inspekcjonowane Państwo-Strona zatrzymają po jednej kopii sprawozdania. Według swego uznania każde z tych Państw-Stron może przedstawić sprawozdanie z inspekcji innym Państwom-Stronom, oraz - jako zasada - udostępnić je Wspólnej Grupie Konsultacyjnej.

8. Stacjonujące Państwo-Strona w szczególności:

- A) będzie miało prawo zamieszczenia pisemnych komentarzy dotyczących inspekcji utrzymywanych konwencjonalnych sił zbrojnych oraz
- B) zatrzyma jedną kopię sprawozdania w przypadku inspekcji utrzymywanych konwencjonalnych sił zbrojnych.

Rozdział XIII. PRYWILEJE I IMMUNITETY INSPEKTORÓW I CZŁONKÓW

ZALÓG ŚRODKÓW TRANSPORTU

1. Aby efektywnie wypełniać swoje funkcje w celu wprowadzenia w życie postanowień Traktatu, a nie dla ich korzyści osobistych inspektorom i członkom załóg środków transportu przyznane będą przywileje i immunitety, z jakich korzystają przedstawiciele dyplomatyczni na podstawie artykułu 29; artykułu 30 paragraf 2; artykułu 31 paragraf 1,2,3; i artykułów 34 i 35 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 roku.

2. Dodatkowo inspektorom i członkom załóg środków transportowych przyznane zostaną przywileje, z jakich korzystają przedstawiciele dyplomatyczni na podstawie artykułu 36 paragraf 1 podparagraf b Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 roku. Nie wolno im będzie wprowadzać na terytorium Państwa-Strony, gdzie ma być prowadzona

inspekcja, przedmiotów, których import lub eksport jest prawnie zabroniony lub kontrolowany przez przepisy o kwarantannie, obowiązujące w tym Państwie-Stronie.

3. Środki transportu zespołu inspekcyjnego będą nietykalne, z wyjątkiem przypadków, co do których Traktat stanowi inaczej.

4. Inspekcjonujące Państwo-Strona może zrzec się immunitetu dotyczącego odpowiedzialności karnej każdego ze swych inspektorów lub członków załogi środka transportowego w tych przypadkach, kiedy w jego opinii immunitet hamowałby wymiar sprawiedliwości i kiedy nie byłoby to ze szkodą dla wprowadzenia w życie postanowień Traktatu. Z immunitetu inspektorów i członków załogi środka transportowego, którzy nie są obywatelami inspekcjonującego Państwa-Strony, zrezygnować może wyłącznie Państwo-Strona, którego obywatelami są inspektorzy. Takie zrzeczenie się nietykalności musi być zawsze wyraźnie stwierdzone.

5. Przywileje i immunitety wzmiankowane w tym rozdziale będą przyznane inspektorom i członkom załóg środków transportowych:

A) w czasie przejazdu przez terytorium jakiegokolwiek Państwa-Strony w celu przeprowadzenia inspekcji na terytorium innego Państwa-Strony;

B) w czasie ich pobytu na terytorium Państwa-Strony, gdzie prowadzona jest inspekcja oraz

C) w okresie późniejszym w odniesieniu do wcześniejszych działań podejmowanych w związku z wykonywaniem oficjalnych funkcji inspektora lub członka załogi środków transportowych.

6. Jeśli inspekcjonowane Państwo-Strona uzna, że inspektor lub członek załogi środka transportowego nadużył jego przywilejów lub immunitetów, zastosowanie mieć będą postanowienia zawarte w rozdziale VI, paragraf 6 niniejszego Protokołu. Na prośbę jednego z zainteresowanych Państw-Stron, zostaną podjęte konsultacje między nimi w celu zapobieżenia powtórzeniu się nadużyć.

PROTOKÓŁ O WSPÓLNEJ GRUPIE KONSULTACYJNEJ

Państwa-Strony niniejszym przyjmują procedury i inne postanowienia dotyczące Wspólnej Grupy Konsultacyjnej ustanowionej zgodnie z artykułem XVI "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990r., zwanego dalej Traktatem.

1. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie się składać z przedstawicieli wyznaczonych przez każde Państwo-Stronę. Zastępcy przedstawicieli, doradcy i eksperci Państwa-Strony będą mogli brać udział w pracach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej według uznania danego Państwa-Strony.

2. Pierwsze posiedzenie Wspólnej Grupy Konsultacyjnej odbędzie się nie później niż 60 dni po podpisaniu Traktatu. Przewodniczącym posiedzenia inauguracyjnego będzie przedstawiciel Królestwa Norwegii.

3. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie się spotykać na posiedzeniach zwyczajnych dwa razy w roku.

4. Na wniosek jednego lub więcej Państw-Stron, Przewodniczący Wspólnej Grupy Konsultacyjnej będzie zwoływał dodatkowe sesje. O otrzymaniu wniosku powiadomi on niezwłocznie wszystkie pozostałe Państwa-Strony. Sesje takie rozpoczną się nie później niż 15 dni po otrzymaniu wniosku przez Przewodniczącego.

5. Posiedzenia Wspólnej Grupy Konsultacyjnej będą trwać nie dłużej niż cztery tygodnie, chyba że zdecyduje ona inaczej.

6. Państwa-Strony będą obejmować przewodnictwo Wspólnej Grupy Konsultacyjnej na zasadzie rotacji, zgodnie z kolejnością alfabetyczną w języku francuskim.

7. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie się spotykać w Wiedniu, chyba że zdecyduje ona inaczej.

8. Przedstawiciele Państw-Stron będą zasiadać na posiedzeniach zgodnie z kolejnością alfabetyczną w języku francuskim.

9. Oficjalnymi językami Wspólnej Grupy Konsultacyjnej będą: angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski i włoski.

).

10. Obrady Wspólnej Grupy Konsultacyjnej będą poufne, chyba że zdecyduje ona inaczej.

11. Stosować się będzie następującą skalę podziału wydatków związanych z funkcjonowaniem Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, chyba że Wspólna Grupa Konsultacyjna zdecyduje inaczej:

- 10,35% - dla Republiki Francuskiej, Republiki Federalnej Niemiec, Republiki Włoskiej, Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki,
- 6,50% - dla Kanady,
- 5,20% - dla Królestwa Hiszpanii,
- 4,00% - dla Królestwa Belgii, Królestwa Holandii i Rzeczypospolitej Polski,
- 2,34% - dla Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii, Republiki Węgierskiej i Królestwa Norwegii,
- 0,88% - dla Republiki Greckiej, Rumunii i Republiki Tureckiej,
- 0,68% - dla Republiki Bułgarii, Wielkiego Księstwa Luksemburg i Republiki Portugalskiej,
- 0,16% - dla Republiki Islandii.

12. W okresie, w którym niniejszy Protokół jest stosowany tymczasowo, zgodnie z "Protokołem o tymczasowym stosowaniu niektórych postanowień Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", Wspólna Grupa Konsultacyjna:

A) wypracuje lub, w razie konieczności, zrewiduje zasady procedury, metody pracy, skalę podziału wydatków Wspólnej Grupy Konsultacyjnej oraz konferencji, a także podziału kosztów inspekcji pomiędzy lub wśród Państw-Stron, zgodnie z artykułem XVI paragraf 2. podparagraf F Traktatu oraz

B) rozważy, na wniosek któregośkolwiek Państwa-Strony, kwestie dotyczące postanowień Traktatu, które są stosowane tymczasowo.

P R O T O K O Ł

O TYMCZASOWYM STOSOWANIU NIEKTORYCH POSTANOWIEN TRAKTATU
O KONWENCJONALNYCH SIŁACH ZBROJNYCH W EUROPIE

W celu sprzyjania realizacji "Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie" z 19 listopada 1990 r., zwanego dalej Traktatem, Państwa-Strony przyjmują niniejszym tymczasowe stosowanie niektórych postanowień Traktatu:

1. Bez uszczerbku dla postanowień artykułu XXII Traktatu, Państwa-Strony będą stosować tymczasowo następujące postanowienia Traktatu:

- a) artykuł VII paragrafy 2, 3 i 4;
- b) artykuł VIII paragrafy 5, 6 i 8;
- c) artykuł IX;
- d) artykuł XIII;
- e) artykuł XVI paragrafy 1, 2/f/, 2/g/, 4, 6 i 7;
- f) artykuł XVII;
- g) artykuł XVIII;
- h) artykuł XXI paragraf 2;
- i) "Protokół o istniejących typach", rozdziały III i IV;
- j) "Protokół o wymianie informacji", rozdziały VII, XII i XIII;
- k) "Protokół o inspekcji", rozdział II paragraf 24 podparagraf /a/ i rozdział III paragrafy 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11 i 12;
- l) "Protokół o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej" oraz
- m) "Protokół o redukcji", rozdział IX.

2. Państwa-Strony będą stosować tymczasowo postanowienia wymienione w paragrafie 1 niniejszego Protokołu w świetle i w zgodzie z innymi postanowieniami Traktatu.

3. Protokół niniejszy wejdzie w życie z chwilą podpisania Traktatu. Pozostanie on w mocy przez 12 miesięcy, ale wygaśnie wcześniej, jeśli:

- a) Traktat wejdzie w życie przed upływem 12 miesięcy lub
- b) jakieś Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, że nie zamierza ono stać się stroną Traktatu.

Okres stosowania niniejszego Protokołu może być wydłużony, jeśli wszystkie Państwa-Strony tak zadecydują.

TRAKTAT

o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie,

podpisany w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 19 listopada 1990 r. został podpisany w Paryżu Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie.

Po zaznajomieniu się z powyższym traktatem, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- został on uznany za słuszny zarówno w całości, jak i każde z postanowień w nim zawartych,
- jest przyjęty, ratyfikowany i potwierdzony,
- będzie niezmiennie zachowywany.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 13 listopada 1991 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*

L.S.

Minister Spraw Zagranicznych: *K. Skubiszewski*

(Tekst traktatu zawiera załącznik do niniejszego numeru)

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia 6 lipca 1994 r.

w sprawie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że zgodnie z artykułem XXII paragraf 1 Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r., dnia 26 listopada 1991 r. został przekazany Rządowi Królestwa Holandii dokument przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do wspomnianego traktatu.

Zgodnie z artykułem XXII traktatu wszedł on w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej dnia 9 listopada 1992 r.

Jednocześnie podaje się do wiadomości, co następuje:

1. Zgodnie z artykułem XXII paragraf 2 traktatu, wszedł on w życie dnia 9 listopada 1992 r.

Następujące państwa stały się jego stronami, składając dokumenty ratyfikacyjne w niżej podanych datach:

Armenia	12 października 1992 r.
Azerbejdżan	9 lipca 1992 r.
Belgia	17 grudnia 1991 r.
Białoruś	30 października 1992 r.
Bułgaria	12 listopada 1991 r.
Czechosłowacja	5 sierpnia 1991 r.
Dania	30 grudnia 1991 r.
Francja	14 marca 1992 r.
Grecja	8 lipca 1992 r.
Gruzja	6 lipca 1992 r.

Hiszpania	1 czerwca 1992 r.
Holandia (dla Królestwa w Europie)	8 listopada 1991 r.
Islandia	24 grudnia 1991 r.
Kanada	22 listopada 1991 r.
Kazachstan	30 października 1992 r.
Luksemburg	22 stycznia 1992 r.
Moldowa	6 lipca 1992 r.
Republika Federalna Niemiec	23 grudnia 1991 r.
Norwegia	19 listopada 1991 r.
Polska	26 listopada 1991 r.
Portugalia	14 sierpnia 1992 r.
Federacja Rosyjska	3 września 1992 r.
Rumunia	21 kwietnia 1992 r.
Stany Zjednoczone Ameryki	29 stycznia 1992 r.
Turcja	8 lipca 1992 r.
Ukraina	9 lipca 1992 r.
Węgry	4 listopada 1991 r.
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii i Wyspa Jersey Wyspa Guernsey Wyspa Man Gibraltar Suwerenna Baza Zjednoczonego Królestwa (Obszary Akrotiri i Dhekelia na wyspie Cypr)	19 listopada 1991 r.
Włochy	22 kwietnia 1992 r.

2. Oświadczenia i zastrzeżenia

GRECJA

„Niniejszym Grecja pragnie potwierdzić moc obowiązującą Traktatu Pokoju zawartego w 1923 r. w Lozannie, Konwencji z Montreux dotyczącej porządku w Cieśninach z 1936 r. i Paryskiego Traktatu Pokoju między Aliantami a Włochami z 1947 r., o tyle, o ile wynikające z nich zobowiązania nie są uchylone, w sposób wyraźny lub dorozumiany, przez inne traktaty, łącznie z niniejszym, lub inne normy i zasady prawa międzynarodowego”.

HISZPANIA

„Stosowanie niniejszego traktatu do Gibraltaru nie narusza prawnego stanowiska Królestwa Hiszpanii odnośnie do sporu ze Zjednoczonym Królestwem w sprawie suwerenności tego półwyspu”.

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

„1. Republika Federalna Niemiec będzie stosować paragraf 24 rozdziału VI Protokołu o inspekcji w taki sposób, że inspekcje poza obiektami wojskowymi na obszarach, które służą celom mieszkalnym, nie będą przeprowadzane.

2. Litera C paragrafu 6 rozdziału VI Protokołu o inspekcji jest rozumiana w taki sposób, że inspekcje poza obiektami wojskowymi na obszarach, które nie służą celom mieszkalnym, będą przeprowadzane tylko w zwyczajowych godzinach pracy.”

TURCJA

zastrzeżenie

„Postanowienie zawarte w artykule II/B i artykule V/1/A traktatu, iż obszar stosowania traktatu obejmuje całe lądowe terytorium Europy, włączając terytoria europejskich wysp Państw-Stron, albo każde inne z jego postanowień w żaden sposób nie zmienia, nie kończy lub nie wpływa na zdemilitaryzowany status Wschodnich Wysp Egejskich, ustanowiony Decyzją Sześciu Mocarstw z 1914 r., Traktatem Pokoju zawartym w Lozannie w 1923 r., Konwencją z Lozanny o porządku na Cieśninach z 1923 r. i Paryskim Traktatem Pokoju z 1947 r.”

3. Informacje o państwach, które w terminie późniejszym staną się stronami powyższego traktatu, a także o tekstach oświadczeń i zastrzeżeń można uzyskiwać w Departamencie Prawno-Traktatowym Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Minister Spraw Zagranicznych: A. Olechowski

TREATY ON CONVENTIONAL ARMED FORCES IN EUROPE

The Kingdom of Belgium, the Republic of Bulgaria, Canada, the Czech and Slovak Federal Republic, the Kingdom of Denmark, the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Hellenic Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Iceland, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Kingdom of Norway, the Republic of Poland, the Portuguese Republic, Romania, the Kingdom of Spain, the Republic of Turkey, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America, hereinafter referred to as the States Parties,

Guided by the Mandate for Negotiation on Conventional Armed Forces in Europe of January 10, 1989, and having conducted this negotiation in Vienna beginning on March 9, 1989,

Guided by the objectives and the purposes of the Conference on Security and Cooperation in Europe, within the framework of which the negotiation of this Treaty was conducted,

Recalling their obligation to refrain in their mutual relations, as well as in their international relations in general, from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes and principles of the Charter of the United Nations,

Conscious of the need to prevent any military conflict in Europe,

Conscious of the common responsibility which they all have for seeking to achieve greater stability and security in Europe,

Striving to replace military confrontation with a new pattern of security relations among all the States Parties based on peaceful cooperation and thereby to contribute to overcoming the division of Europe,

Committed to the objectives of establishing a secure and stable balance of conventional armed forces in Europe at lower levels than heretofore, of eliminating disparities prejudicial to stability and security and of eliminating, as a matter of high priority, the capability for launching surprise attack and for initiating large-scale offensive action in Europe,

Recalling that they signed or acceded to the Treaty of Brussels of 1948, the Treaty of Washington of 1949 or the Treaty of Warsaw of 1955 and that they have the right to be or not to be a party to treaties of alliance,

Committed to the objective of ensuring that the numbers of conventional armaments and equipment limited by the Treaty within the area of application of this Treaty do not exceed 40,000 battle tanks, 60,000 armoured combat vehicles, 40,000 pieces of artillery, 13,600 combat aircraft and 4,000 attack helicopters,

Affirming that this Treaty is not intended to affect adversely the security interests of any State,

Affirming their commitment to continue the conventional arms control process including negotiations, taking into account future requirements for European stability and security in the light of political developments in Europe,

Have agreed as follows:

Article I

1. Each State Party shall carry out the obligations set forth in this Treaty in accordance with its provisions, including those obligations relating to the following five categories of conventional armed forces: battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and combat helicopters.

2. Each State Party also shall carry out the other measures set forth in this Treaty designed to ensure security and stability both during the period of reduction of conventional armed forces and after the completion of reductions.

3. This Treaty incorporates the Protocol on Existing Types of Conventional Armaments and Equipment, hereinafter referred to as the Protocol on Existing Types, with an Annex thereto; the Protocol on Procedures Governing the Reclassification of Specific Models or Versions of Combat-Capable Trainer Aircraft Into Unarmed Trainer Aircraft, hereinafter referred to as the Protocol on Aircraft Reclassification; the Protocol on Procedures Governing the Reduction of Conventional Armaments and Equipment Limited by the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe, hereinafter referred to as the Protocol on Reduction; the Protocol on Procedures Governing the Categorisation of Combat Helicopters and the Recategorisation of Multi-Purpose Attack Helicopters, hereinafter referred to as the Protocol on Helicopter Recategorisation; the Protocol on Notification and Exchange of Information, hereinafter referred to as the Protocol on Information Exchange, with an Annex on the Format for the Exchange of Information, hereinafter referred to as the Annex on Format; the Protocol on Inspection; the Protocol on the Joint Consultative Group; and the Protocol on the Provisional Application of Certain Provisions of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe, hereinafter referred to as the Protocol on Provisional Application. Each of these documents constitutes an integral part of this Treaty.

Article II

1. For the purposes of this Treaty:

- (A) The term "group of States Parties" means the group of States Parties that signed the Treaty of Warsaw* of 1955 consisting of the Republic of Bulgaria, the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland, Romania and the Union of Soviet Socialist Republics, or the group of States Parties that signed or acceded to the Treaty of Brussels** of 1948 or the Treaty of Washington*** of 1949 consisting of the Kingdom of Belgium, Canada, the Kingdom of Denmark, the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Hellenic Republic, the Republic of Iceland, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Kingdom of Norway, the Portuguese Republic, the Kingdom of Spain, the Republic of Turkey, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America.

---

* The Treaty of Friendship, Cooperation and Mutual Assistance signed in Warsaw, 14 May 1955

** The Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence signed in Brussels, 17 March 1948

*** The North Atlantic Treaty signed in Washington, 4 April 1949

- (B) The term "area of application" means the entire land territory of the States Parties in Europe from the Atlantic Ocean to the Ural Mountains, which includes all the European island territories of the States Parties, including the Faroe Islands of the Kingdom of Denmark, Svalbard including Bear Island of the Kingdom of Norway, the islands of Azores and Madeira of the Portuguese Republic, the Canary Islands of the Kingdom of Spain and Franz Josef Land and Novaya Zemlya of the Union of Soviet Socialist Republics. In the case of the Union of Soviet Socialist Republics, the area of application includes all territory lying west of the Ural River and the Caspian Sea. In the case of the Republic of Turkey, the area of application includes the territory of the Republic of Turkey north and west of a line extending from the point of intersection of the Turkish border with the 39th parallel to Muradiye, Patnos, Karayazi, Tekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Dogankent, Gözne and thence to the sea.
- (C) The term "battle tank" means a self-propelled armoured fighting vehicle, capable of heavy firepower, primarily of a high muzzle velocity direct fire main gun necessary to engage armoured and other targets, with high cross-country mobility, with a high level of self-protection, and which is not designed and equipped primarily to transport combat troops. Such armoured vehicles serve as the principal weapon system of ground-force tank and other armoured formations.

Battle tanks are tracked armoured fighting vehicles which weigh at least 16.5 metric tonnes unladen weight and which are armed with a 360-degree traverse gun of at least 75 millimetres calibre. In addition, any wheeled armoured fighting vehicles entering into service which meet all the other criteria stated above shall also be deemed battle tanks.

- (D) The term "armoured combat vehicle" means a self-propelled vehicle with armoured protection and cross-country capability. Armoured combat vehicles include armoured personnel carriers, armoured infantry fighting vehicles and heavy armament combat vehicles.

The term "armoured personnel carrier" means an armoured combat vehicle which is designed and equipped to transport a combat infantry squad and which, as a rule, is armed with an integral or organic weapon of less than 20 millimetres calibre.

The term "armoured infantry fighting vehicle" means an armoured combat vehicle which is designed and equipped primarily to transport a combat infantry squad, which normally provides the capability for the troops to deliver fire from inside the vehicle under armoured protection, and which is armed with an integral or organic cannon of at least 20 millimetres calibre and sometimes an antitank missile launcher. Armoured infantry fighting vehicles serve as the principal weapon system of armoured infantry or mechanised infantry or motorised infantry formations and units of ground forces.

The term "heavy armament combat vehicle" means an armoured combat vehicle with an integral or organic direct fire gun of at least 75 millimetres calibre, weighing at least 6.0 metric tonnes unladen weight, which does not fall within the definitions of an armoured personnel carrier, or an armoured infantry fighting vehicle or a battle tank.

- (E) The term "unladen weight" means the weight of a vehicle excluding the weight of ammunition; fuel, oil and lubricants; removable reactive armour; spare parts, tools and accessories; removable snorkelling equipment; and crew and their personal kit.
- (F) The term "artillery" means large calibre systems capable of engaging ground targets by delivering primarily indirect fire. Such artillery systems provide the essential indirect fire support to combined arms formations.

Large calibre artillery systems are guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers, mortars and multiple launch rocket systems with a calibre of 100 millimetres and above. In addition, any future large calibre direct fire system which has a secondary effective indirect fire capability shall be counted against the artillery ceilings.

- (G) The term "stationed conventional armed forces" means conventional armed forces of a State Party that are stationed within the area of application on the territory of another State Party.
- (H) The term "designated permanent storage site" means a place with a clearly defined physical boundary containing conventional armaments and equipment limited by the Treaty, which are counted within overall ceilings but which are not subject to limitations on conventional armaments and equipment limited by the Treaty in active units.
- (I) The term "armoured vehicle launched bridge" means a self-propelled armoured transporter-launcher vehicle capable of carrying and, through built-in mechanisms, of emplacing and retrieving a bridge structure. Such a vehicle with a bridge structure operates as an integrated system.
- (J) The term "conventional armaments and equipment limited by the Treaty" means battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters subject to the numerical limitations set forth in Articles IV, V and VI.
- (K) The term "combat aircraft" means a fixed-wing or variable-geometry wing aircraft armed and equipped to engage targets by employing guided missiles, unguided rockets, bombs, guns, cannons, or other weapons of destruction, as well as any model or version of such an aircraft which performs other military functions such as reconnaissance or electronic warfare. The term "combat aircraft" does not include primary trainer aircraft.
- (L) The term "combat helicopter" means a rotary wing aircraft armed and equipped to engage targets or equipped to perform other military functions. The term "combat helicopter" comprises attack helicopters and combat support helicopters. The term "combat helicopter" does not include unarmed transport helicopters.
- (M) The term "attack helicopter" means a combat helicopter equipped to employ anti-armour, air-to-ground, or air-to-air guided weapons and equipped with an integrated fire control and aiming system for these weapons. The term "attack helicopter" comprises specialised attack helicopters and multi-purpose attack helicopters.
- (N) The term "specialised attack helicopter" means an attack helicopter that is designed primarily to employ guided weapons.

- (O) The term "multi-purpose attack helicopter" means an attack helicopter designed to perform multiple military functions and equipped to employ guided weapons.
- (P) The term "combat support helicopter" means a combat helicopter which does not fulfill the requirements to qualify as an attack helicopter and which may be equipped with a variety of self-defence and area suppression weapons, such as guns, cannons and unguided rockets, bombs or cluster bombs, or which may be equipped to perform other military functions.
- (Q) The term "conventional armaments and equipment subject to the Treaty" means battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft, primary trainer aircraft, unarmed trainer aircraft, combat helicopters, unarmed transport helicopters, armoured vehicle launched bridges, armoured personnel carrier look-alikes and armoured infantry fighting vehicle look-alikes subject to information exchange in accordance with the Protocol on Information Exchange.
- (R) The term "in service," as it applies to conventional armed forces and conventional armaments and equipment, means battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft, primary trainer aircraft, unarmed trainer aircraft, combat helicopters, unarmed transport helicopters, armoured vehicle launched bridges, armoured personnel carrier look-alikes and armoured infantry fighting vehicle look-alikes that are within the area of application, except for those that are held by organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions or that meet any of the exceptions set forth in Article III.
- (S) The terms "armoured personnel carrier look-alike" and "armoured infantry fighting vehicle look-alike" mean an armoured vehicle based on the same chassis as, and externally similar to, an armoured personnel carrier or armoured infantry fighting vehicle, respectively, which does not have a cannon or gun of 20 millimetres calibre or greater and which has been constructed or modified in such a way as not to permit the transportation of a combat infantry squad. Taking into account the provisions of the Geneva Convention "For the Amelioration of the Conditions of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field" of 12 August 1949 that confer a special status on ambulances, armoured personnel carrier ambulances shall not be deemed armoured combat vehicles or armoured personnel carrier look-alikes.
- (T) The term "reduction site" means a clearly designated location where the reduction of conventional armaments and equipment limited by the Treaty in accordance with Article VIII takes place.
- (U) The term "reduction liability" means the number in each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty that a State Party commits itself to reduce during the period of 40 months following the entry into force of this Treaty in order to ensure compliance with Article VII.

2. Existing types of conventional armaments and equipment subject to the Treaty are listed in the Protocol on Existing Types. The lists of existing types shall be periodically updated in accordance with Article XVI, paragraph 2, subparagraph (D) and Section IV of the Protocol on Existing Types. Such updates to the existing types lists shall not be deemed amendments to this Treaty.

3. The existing types of combat helicopters listed in the Protocol on Existing Types shall be categorised in accordance with Section I of the Protocol on Helicopter Recategorisation.

Article III

1. For the purposes of this Treaty, the States Parties shall apply the following counting rules:

All battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters, as defined in Article II, within the area of application shall be subject to the numerical limitations and other provisions set forth in Articles IV, V and VI, with the exception of those which in a manner consistent with a State Party's normal practices:

- (A) are in the process of manufacture, including manufacturing-related testing;
- (B) are used exclusively for the purposes of research and development;
- (C) belong to historical collections;
- (D) are awaiting disposal, having been decommissioned from service in accordance with the provisions of Article IX;
- (E) are awaiting, or are being refurbished for, export or re-export and are temporarily retained within the area of application. Such battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters shall be located elsewhere than at sites declared under the terms of Section V of the Protocol on Information Exchange or at no more than 10 such declared sites which shall have been notified in the previous year's annual information exchange. In the latter case, they shall be separately distinguishable from conventional armaments and equipment limited by the Treaty;
- (F) are, in the case of armoured personnel carriers, armoured infantry fighting vehicles, heavy armament combat vehicles or multi-purpose attack helicopters, held by organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions;
or
- (G) are in transit through the area of application from a location outside the area of application to a final destination outside the area of application, and are in the area of application for no longer than a total of seven days.

2. If, in respect of any such battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft or attack helicopters, the notification of which is required under Section IV of the Protocol on Information Exchange, a State Party notifies an unusually high number in more than two successive annual information exchanges, it shall explain the reasons in the Joint Consultative Group, if so requested.

Article IV

1. Within the area of application, as defined in Article II, each State Party shall limit and, as necessary, reduce its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, for the group of States Parties to which it belongs, as defined in Article II, the aggregate numbers do not exceed:

- (A) 20,000 battle tanks, of which no more than 16,500 shall be in active units;
- (B) 30,000 armoured combat vehicles, of which no more than 27,300 shall be in active units. Of the 30,000 armoured combat vehicles, no more than 18,000 shall be armoured infantry fighting vehicles and heavy armament combat vehicles; of armoured infantry fighting vehicles and heavy armament combat vehicles, no more than 1,500 shall be heavy armament combat vehicles;
- (C) 20,000 pieces of artillery, of which no more than 17,000 shall be in active units;
- (D) 6,800 combat aircraft; and
- (E) 2,000 attack helicopters.

Battle tanks, armoured combat vehicles and artillery not in active units shall be placed in designated permanent storage sites, as defined in Article II, and shall be located only in the area described in paragraph 2 of this Article. Such designated permanent storage sites may also be located in that part of the territory of the Union of Soviet Socialist Republics comprising the Odessa Military District and the southern part of the Leningrad Military District. In the Odessa Military District, no more than 400 battle tanks and no more than 500 pieces of artillery may be thus stored. In the southern part of the Leningrad Military District, no more than 600 battle tanks, no more than 800 armoured combat vehicles, including no more than 300 armoured combat vehicles of any type with the remaining number consisting of armoured personnel carriers, and no more than 400 pieces of artillery may be thus stored. The southern part of the Leningrad Military District is understood to mean the territory within that military district south of the line East-West 60 degrees 15 minutes northern latitude.

2. Within the area consisting of the entire land territory in Europe, which includes all the European island territories, of the Kingdom of Belgium, the Czech and Slovak Federal Republic, the Kingdom of Denmark including the Faroe Islands, the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Republic of Hungary, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Republic of Poland, the Portuguese Republic including the islands of Azores and Madeira, the Kingdom of Spain including the Canary Islands, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and that part of the territory of the Union of Soviet Socialist Republics west of the Ural Mountains comprising the Baltic, Byelorussian, Carpathian, Kiev, Moscow and Volga-Ural Military Districts, each State Party shall limit and, as necessary, reduce its battle tanks, armoured combat vehicles and artillery so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, for the group of States Parties to which it belongs the aggregate numbers do not exceed:

- (A) 15,300 battle tanks, of which no more than 11,800 shall be in active units;
- (B) 24,100 armoured combat vehicles, of which no more than 21,400 shall be in active units;
and
- (C) 14,000 pieces of artillery, of which no more than 11,000 shall be in active units.

3. Within the area consisting of the entire land territory in Europe, which includes all the European island territories, of the Kingdom of Belgium, the Czech and Slovak Federal Republic, the Kingdom of Denmark including the Faroe Islands, the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Republic of Hungary, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Republic of Poland, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and that part of the territory of the Union of Soviet Socialist Republics comprising the Baltic, Byelorussian, Carpathian and Kiev Military Districts, each State Party shall limit and, as necessary, reduce its battle tanks, armoured combat vehicles and artillery so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, for the group of States Parties to which it belongs the aggregate numbers in active units do not exceed:

- (A) 10,300 battle tanks;
- (B) 19,260 armoured combat vehicles; and
- (C) 9,100 pieces of artillery; and
- (D) in the Kiev Military District, the aggregate numbers in active units and designated permanent storage sites together shall not exceed:
  - (1) 2,250 battle tanks;
  - (2) 2,500 armoured combat vehicles; and
  - (3) 1,500 pieces of artillery.

4. Within the area consisting of the entire land territory in Europe, which includes all the European island territories, of the Kingdom of Belgium, the Czech and Slovak Federal Republic, the Federal Republic of Germany, the Republic of Hungary, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands and the Republic of Poland, each State Party shall limit and, as necessary, reduce its battle tanks, armoured combat vehicles and artillery so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, for the group of States Parties to which it belongs the aggregate numbers in active units do not exceed:

- (A) 7,500 battle tanks;
- (B) 11,250 armoured combat vehicles; and
- (C) 5,000 pieces of artillery.

5. States Parties belonging to the same group of States Parties may locate battle tanks, armoured combat vehicles and artillery in active units in each of the areas described in this Article and Article V, paragraph 1, subparagraph (A) up to the numerical limitations applying in that area, consistent with the maximum levels for holdings notified pursuant to Article VII and provided that no State Party stations conventional armed forces on the territory of another State Party without the agreement of that State Party.

6. If a group of States Parties' aggregate numbers of battle tanks, armoured combat vehicles and artillery in active units within the area described in paragraph 4 of this Article are less than the numerical limitations set forth in paragraph 4 of this Article, and provided that no State Party is thereby prevented from reaching its maximum levels for holdings notified in accordance with Article VII, paragraphs 2, 3 and 5, then amounts equal to the difference between the aggregate numbers in each of the categories of battle tanks, armoured combat vehicles and artillery and the specified numerical limitations for that area may be located by States Parties belonging to that group of States Parties in the area described in paragraph 3 of this Article, consistent with the numerical limitations specified in paragraph 3 of this Article.

Article V

1. To ensure that the security of each State Party is not affected adversely at any stage:
  - (A) within the area consisting of the entire land territory in Europe, which includes all the European island territories, of the Republic of Bulgaria, the Hellenic Republic, the Republic of Iceland, the Kingdom of Norway, Romania, the part of the Republic of Turkey within the area of application and that part of the Union of Soviet Socialist Republics comprising the Leningrad, Odessa, Transcaucasus and North Caucasus Military Districts, each State Party shall limit and, as necessary, reduce its battle tanks, armoured combat vehicles and artillery so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, for the group of States Parties to which it belongs the aggregate numbers in active units do not exceed the difference between the overall numerical limitations set forth in Article IV, paragraph 1 and those in Article IV, paragraph 2, that is:
    - (1) 4,700 battle tanks;
    - (2) 5,900 armoured combat vehicles; and
    - (3) 6,000 pieces of artillery;
  - (B) notwithstanding the numerical limitations set forth in subparagraph (A) of this paragraph, a State Party or States Parties may on a temporary basis deploy into the territory belonging to the members of the same group of States Parties within the area described in subparagraph (A) of this paragraph additional aggregate numbers in active units for each group of States Parties not to exceed:
    - (1) 459 battle tanks;
    - (2) 723 armoured combat vehicles; and
    - (3) 420 pieces of artillery; and
  - (C) provided that for each group of States Parties no more than one-third of each of these additional aggregate numbers shall be deployed to any State Party with territory within the area described in subparagraph (A) of this paragraph, that is:
    - (1) 153 battle tanks;
    - (2) 241 armoured combat vehicles; and
    - (3) 140 pieces of artillery.

2. Notification shall be provided to all other States Parties no later than at the start of the deployment by the State Party or States Parties conducting the deployment and by the recipient State Party or States Parties, specifying the total number in each category of battle tanks, armoured combat vehicles and artillery deployed. Notification also shall be provided to all other States Parties by the State Party or States Parties conducting the deployment and by the recipient State Party or States Parties within 30 days of the withdrawal of those battle tanks, armoured combat vehicles and artillery that were temporarily deployed.

Article VI

With the objective of ensuring that no single State Party possesses more than approximately one-third of the conventional armaments and equipment limited by the Treaty within the area of application, each State Party shall limit and, as necessary, reduce its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, the numbers within the area of application for that State Party do not exceed:

- (A) 13,300 battle tanks;
- (B) 20,000 armoured combat vehicles;
- (C) 13,700 pieces of artillery;
- (D) 5,150 combat aircraft; and
- (E) 1,500 attack helicopters.

Article VII

1. In order that the limitations set forth in Articles IV, V and VI are not exceeded, no State Party shall exceed, from 40 months after entry into force of this Treaty, the maximum levels which it has previously agreed upon within its group of States Parties, in accordance with paragraph 7 of this Article, for its holdings of conventional armaments and equipment limited by the Treaty and of which it has provided notification pursuant to the provisions of this Article.

2. Each State Party shall provide at the signature of this Treaty notification to all other States Parties of the maximum levels for its holdings of conventional armaments and equipment limited by the Treaty. The notification of the maximum levels for holdings of conventional armaments and equipment limited by the Treaty provided by each State Party at the signature of this Treaty shall remain valid until the date specified in a subsequent notification pursuant to paragraph 3 of this Article.

3. In accordance with the limitations set forth in Articles IV, V and VI, each State Party shall have the right to change the maximum levels for its holdings of conventional armaments and equipment limited by the Treaty. Any change in the maximum levels for holdings of a State Party shall be notified by that State Party to all other States Parties at least 90 days in advance of the date, specified in the notification, on which such a change takes effect. In order not to exceed any of the limitations set forth in Articles IV and V, any increase in the maximum levels for holdings of a State Party that would otherwise cause those limitations to be exceeded shall be preceded or accompanied by a corresponding reduction in the previously notified maximum levels for holdings of conventional armaments and equipment limited by the Treaty of one or more States Parties belonging to the same group of States Parties. The notification of a change in the maximum levels for holdings shall remain valid from the date specified in the notification until the date specified in a subsequent notification of change pursuant to this paragraph.

4. Each notification required pursuant to paragraph 2 or 3 of this Article for armoured combat vehicles shall also include maximum levels for the holdings of armoured infantry fighting vehicles and heavy armament combat vehicles of the State Party providing the notification.

5. Ninety days before expiration of the 40-month period of reductions set forth in Article VIII and subsequently at the time of any notification of a change pursuant to paragraph 3 of this Article, each State Party shall provide notification of the maximum levels for its holdings of battle tanks, armoured combat vehicles and artillery with respect to each of the areas described in Article IV, paragraphs 2 to 4 and Article V, paragraph 1, subparagraph (A).

6. A decrease in the numbers of conventional armaments and equipment limited by the Treaty held by a State Party and subject to notification pursuant to the Protocol on Information Exchange shall by itself confer no right on any other State Party to increase the maximum levels for its holdings subject to notification pursuant to this Article.

7. It shall be the responsibility solely of each individual State Party to ensure that the maximum levels for its holdings notified pursuant to the provisions of this Article are not exceeded. States Parties belonging to the same group of States Parties shall consult in order to ensure that the maximum levels for holdings notified pursuant to the provisions of this Article, taken together as appropriate, do not exceed the limitations set forth in Articles IV, V and VI.

Article VIII

1. The numerical limitations set forth in Articles IV, V and VI shall be achieved only by means of reduction in accordance with the Protocol on Reduction, the Protocol on Helicopter Recategorisation, the Protocol on Aircraft Reclassification, the Footnote to Section I, paragraph 2, subparagraph (A) of the Protocol on Existing Types and the Protocol on Inspection.

2. The categories of conventional armaments and equipment subject to reductions are battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters. The specific types are listed in the Protocol on Existing Types.

- (A) Battle tanks and armoured combat vehicles shall be reduced by destruction, conversion for non-military purposes, placement on static display, use as ground targets, or, in the case of armoured personnel carriers, modification in accordance with the Footnote to Section I, paragraph 2, subparagraph (A) of the Protocol on Existing Types.
- (B) Artillery shall be reduced by destruction or placement on static display, or, in the case of self-propelled artillery, by use as ground targets.
- (C) Combat aircraft shall be reduced by destruction, placement on static display, use for ground instructional purposes, or, in the case of specific models or versions of combat-capable trainer aircraft, reclassification into unarmed trainer aircraft.
- (D) Specialised attack helicopters shall be reduced by destruction, placement on static display, or use for ground instructional purposes.
- (E) Multi-purpose attack helicopters shall be reduced by destruction, placement on static display, use for ground instructional purposes, or recategorisation.

3. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall be deemed to be reduced upon execution of the procedures set forth in the Protocols listed in paragraph 1 of this Article and upon notification as required by these Protocols. Armaments and equipment so reduced shall no longer be counted against the numerical limitations set forth in Articles IV, V and VI.

4. Reductions shall be effected in three phases and completed no later than 40 months after entry into force of this Treaty, so that:

- (A) by the end of the first reduction phase, that is, no later than 16 months after entry into force of this Treaty, each State Party shall have ensured that at least 25 percent of its total reduction liability in each of the categories of conventional armaments and equipment limited by the Treaty has been reduced;
- (B) by the end of the second reduction phase, that is, no later than 28 months after entry into force of this Treaty, each State Party shall have ensured that at least 60 percent of its total reduction liability in each of the categories of conventional armaments and equipment limited by the Treaty has been reduced;
- (C) by the end of the third reduction phase, that is, no later than 40 months after entry into force of this Treaty, each State Party shall have reduced its total reduction liability in each of the categories of conventional armaments and equipment limited by the Treaty. States Parties carrying out conversion for non-military purposes shall have ensured that the conversion of all battle tanks in accordance with Section VIII of the Protocol on Reduction shall have been completed by the end of the third reduction phase; and

(D) armoured combat vehicles deemed reduced by reason of having been partially destroyed in accordance with Section VIII, paragraph 6 of the Protocol on Reduction shall have been fully converted for non-military purposes, or destroyed in accordance with Section IV of the Protocol on Reduction, no later than 64 months after entry into force of this Treaty.

5. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty to be reduced shall have been declared present within the area of application in the exchange of information at signature of this Treaty.

6. No later than 30 days after entry into force of this Treaty, each State Party shall provide notification to all other States Parties of its reduction liability.

7. Except as provided for in paragraph 8 of this Article, a State Party's reduction liability in each category shall be no less than the difference between its holdings notified, in accordance with the Protocol on Information Exchange, at signature or effective upon entry into force of this Treaty, whichever is the greater, and the maximum levels for holdings it notified pursuant to Article VII.

8. Any subsequent revision of a State Party's holdings notified pursuant to the Protocol on Information Exchange or of its maximum levels for holdings notified pursuant to Article VII shall be reflected by a notified adjustment to its reduction liability. Any notification of a decrease in a State Party's reduction liability shall be preceded or accompanied by either a notification of a corresponding increase in holdings not exceeding the maximum levels for holdings notified pursuant to Article VII by one or more States Parties belonging to the same group of States Parties, or a notification of a corresponding increase in the reduction liability of one or more such States Parties.

9. Upon entry into force of this Treaty, each State Party shall notify all other States Parties, in accordance with the Protocol on Information Exchange, of the locations of its reduction sites, including those where the final conversion of battle tanks and armoured combat vehicles for non-military purposes will be carried out.

10. Each State Party shall have the right to designate as many reduction sites as it wishes, to revise without restriction its designation of such sites and to carry out reduction and final conversion simultaneously at a maximum of 20 sites. States Parties shall have the right to share or co-locate reduction sites by mutual agreement.

11. Notwithstanding paragraph 10 of this Article, during the baseline validation period, that is, the interval between entry into force of this Treaty and 120 days after entry into force of this Treaty, reduction shall be carried out simultaneously at no more than two reduction sites for each State Party.

12. Reduction of conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall be carried out at reduction sites, unless otherwise specified in the Protocols listed in paragraph 1 of this Article, within the area of application.

13. The reduction process, including the results of the conversion of conventional armaments and equipment limited by the Treaty for non-military purposes both during the reduction period and in the 24 months following the reduction period, shall be subject to inspection, without right of refusal, in accordance with the Protocol on Inspection.

Article IX

1. Other than removal from service in accordance with the provisions of Article VIII, battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters within the area of application shall be removed from service only by decommissioning, provided that:

- (A) such conventional armaments and equipment limited by the Treaty are decommissioned and awaiting disposal at no more than eight sites which shall be notified as declared sites in accordance with the Protocol on Information Exchange and shall be identified in such notifications as holding areas for decommissioned conventional armaments and equipment limited by the Treaty. If sites containing conventional armaments and equipment limited by the Treaty decommissioned from service also contain any other conventional armaments and equipment subject to the Treaty, the decommissioned conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall be separately distinguishable; and
- (B) the numbers of such decommissioned conventional armaments and equipment limited by the Treaty do not exceed, in the case of any individual State Party, one percent of its notified holdings of conventional armaments and equipment limited by the Treaty, or a total of 250, whichever is greater, of which no more than 200 shall be battle tanks, armoured combat vehicles and pieces of artillery, and no more than 50 shall be attack helicopters and combat aircraft.

2. Notification of decommissioning shall include the number and type of conventional armaments and equipment limited by the Treaty decommissioned and the location of decommissioning and shall be provided to all other States Parties in accordance with Section IX, paragraph 1, subparagraph (B) of the Protocol on Information Exchange.

Article X

1. Designated permanent storage sites shall be notified in accordance with the Protocol on Information Exchange to all other States Parties by the State Party to which the conventional armaments and equipment limited by the Treaty contained at designated permanent storage sites belong. The notification shall include the designation and location, including geographic coordinates, of designated permanent storage sites and the numbers by type of each category of its conventional armaments and equipment limited by the Treaty at each such storage site.

2. Designated permanent storage sites shall contain only facilities appropriate for the storage and maintenance of armaments and equipment (e.g., warehouses, garages, workshops and associated stores as well as other support accommodation). Designated permanent storage sites shall not contain firing ranges or training areas associated with conventional armaments and equipment limited by the Treaty. Designated permanent storage sites shall contain only armaments and equipment belonging to the conventional armed forces of a State Party.

3. Each designated permanent storage site shall have a clearly defined physical boundary that shall consist of a continuous perimeter fence at least 1.5 metres in height. The perimeter fence shall have no more than three gates providing the sole means of entrance and exit for armaments and equipment.

4. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty located within designated permanent storage sites shall be counted as conventional armaments and equipment limited by the Treaty not in active units, including when they are temporarily removed in accordance with paragraphs 7, 8, 9 and 10 of this Article. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty in storage other than in designated permanent storage sites shall be counted as conventional armaments and equipment limited by the Treaty in active units.

5. Active units or formations shall not be located within designated permanent storage sites, except as provided for in paragraph 6 of this Article.

6. Only personnel associated with the security or operation of designated permanent storage sites, or the maintenance of the armaments and equipment stored therein, shall be located within the designated permanent storage sites.

7. For the purpose of maintenance, repair or modification of conventional armaments and equipment limited by the Treaty located within designated permanent storage sites, each State Party shall have the right, without prior notification, to remove from and retain outside designated permanent storage sites simultaneously up to 10 percent, rounded up to the nearest even whole number, of the notified holdings of each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty in each designated permanent storage site, or 10 items of the conventional armaments and equipment limited by the Treaty in each category in each designated permanent storage site, whichever is less.

8. Except as provided for in paragraph 7 of this Article, no State Party shall remove conventional armaments and equipment limited by the Treaty from designated permanent storage sites unless notification has been provided to all other States Parties at least 42 days in advance of such removal. Notification shall be given by the State Party to which the conventional armaments and equipment limited by the Treaty belong. Such notification shall specify:

- (A) the location of the designated permanent storage site from which conventional armaments and equipment limited by the Treaty are to be removed and the numbers by type of conventional armaments and equipment limited by the Treaty of each category to be removed;
- (B) the dates of removal and return of conventional armaments and equipment limited by the Treaty; and
- (C) the intended location and use of conventional armaments and equipment limited by the Treaty while outside the designated permanent storage site.

9. Except as provided for in paragraph 7 of this Article, the aggregate numbers of conventional armaments and equipment limited by the Treaty removed from and retained outside designated permanent storage sites by States Parties belonging to the same group of States Parties shall at no time exceed the following levels:

- (A) 550 battle tanks;
- (B) 1,000 armoured combat vehicles; and
- (C) 300 pieces of artillery.

10. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty removed from designated permanent storage sites pursuant to paragraphs 8 and 9 of this Article shall be returned to designated permanent storage sites no later than 42 days after their removal, except for those items of conventional armaments and equipment limited by the Treaty removed for industrial rebuild. Such items shall be returned to designated permanent storage sites immediately on completion of the rebuild.

11. Each State Party shall have the right to replace conventional armaments and equipment limited by the Treaty located in designated permanent storage sites. Each State Party shall notify all other States Parties, at the beginning of replacement, of the number, location, type and disposition of conventional armaments and equipment limited by the Treaty being replaced.

Article XI

1. Each State Party shall limit its armoured vehicle launched bridges so that, 40 months after entry into force of this Treaty and thereafter, for the group of States Parties to which it belongs the aggregate number of armoured vehicle launched bridges in active units within the area of application does not exceed 740.

2. All armoured vehicle launched bridges within the area of application in excess of the aggregate number specified in paragraph 1 of this Article for each group of States Parties shall be placed in designated permanent storage sites, as defined in Article II. When armoured vehicle launched bridges are placed in a designated permanent storage site, either on their own or together with conventional armaments and equipment limited by the Treaty, Article X, paragraphs 1 to 6 shall apply to armoured vehicle launched bridges as well as to conventional armaments and equipment limited by the Treaty. Armoured vehicle launched bridges placed in designated permanent storage sites shall not be considered as being in active units.

3. Except as provided in paragraph 6 of this Article, armoured vehicle launched bridges may be removed, subject to the provisions of paragraphs 4 and 5 of this Article, from designated permanent storage sites only after notification has been provided to all other States Parties at least 42 days prior to such removal. This notification shall specify:

- (A) the locations of the designated permanent storage sites from which armoured vehicle launched bridges are to be removed and the numbers of armoured vehicle launched bridges to be removed from each such site;
- (B) the dates of removal of armoured vehicle launched bridges from and return to designated permanent storage sites; and
- (C) the intended use of armoured vehicle launched bridges during the period of their removal from designated permanent storage sites.

4. Except as provided in paragraph 6 of this Article, armoured vehicle launched bridges removed from designated permanent storage sites shall be returned to them no later than 42 days after the actual date of removal.

5. The aggregate number of armoured vehicle launched bridges removed from and retained outside of designated permanent storage sites by each group of States Parties shall not exceed 50 at any one time.

6. States Parties shall have the right, for the purpose of maintenance or modification, to remove and have outside of designated permanent storage sites simultaneously up to 10 percent, rounded up to the nearest even whole number, of their notified holdings of armoured vehicle launched bridges in each designated permanent storage site, or 10 armoured vehicle launched bridges from each designated permanent storage site, whichever is less.

7. In the event of natural disasters involving flooding or damage to permanent bridges, States Parties shall have the right to withdraw armoured vehicle launched bridges from designated permanent storage sites. Notification to all other States Parties of such withdrawals shall be given at the time of withdrawal.

Article XII

1. Armoured infantry fighting vehicles held by organisations of a State Party designed and structured to perform in peacetime internal security functions, which are not structured and organised for ground combat against an external enemy, are not limited by this Treaty. The foregoing notwithstanding, in order to enhance the implementation of this Treaty and to provide assurance that the number of such armaments held by such organisations shall not be used to circumvent the provisions of this Treaty, any such armaments in excess of 1,000 armoured infantry fighting vehicles assigned by a State Party to organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions shall constitute a portion of the permitted levels specified in Articles IV, V and VI. No more than 600 such armoured infantry fighting vehicles of a State Party, assigned to such organisations, may be located in that part of the area of application described in Article V, paragraph 1, subparagraph (A). Each State Party shall further ensure that such organisations refrain from the acquisition of combat capabilities in excess of those necessary for meeting internal security requirements.

2. A State Party that intends to reassign battle tanks, armoured infantry fighting vehicles, artillery, combat aircraft, attack helicopters and armoured vehicle launched bridges in service with its conventional armed forces to any organisation of that State Party not a part of its conventional armed forces shall notify all other States Parties no later than the date such reassignment takes effect. Such notification shall specify the effective date of the reassignment, the date such equipment is physically transferred, as well as the numbers, by type, of the conventional armaments and equipment limited by the Treaty being reassigned.

Article XIII

1. For the purpose of ensuring verification of compliance with the provisions of this Treaty, each State Party shall provide notifications and exchange information pertaining to its conventional armaments and equipment in accordance with the Protocol on Information Exchange.

2. Such notifications and exchange of information shall be provided in accordance with Article XVII.

3. Each State Party shall be responsible for its own information; receipt of such information and of notifications shall not imply validation or acceptance of the information provided.

Article XIV

1. For the purpose of ensuring verification of compliance with the provisions of this Treaty, each State Party shall have the right to conduct, and the obligation to accept, within the area of application, inspections in accordance with the provisions of the Protocol on Inspection.

2. The purpose of such inspections shall be:

- (A) to verify, on the basis of the information provided pursuant to the Protocol on Information Exchange, the compliance of States Parties with the numerical limitations set forth in Articles IV, V and VI;
- (B) to monitor the process of reduction of battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters carried out at reduction sites in accordance with Article VIII and the Protocol on Reduction; and
- (C) to monitor the certification of recategorised multi-purpose attack helicopters and reclassified combat-capable trainer aircraft carried out in accordance with the Protocol on Helicopter Recategorisation and the Protocol on Aircraft Reclassification, respectively.

3. No State Party shall exercise the rights set forth in paragraphs 1 and 2 of this Article in respect of States Parties which belong to the group of States Parties to which it belongs in order to elude the objectives of the verification regime.

4. In the case of an inspection conducted jointly by more than one State Party, one of them shall be responsible for the execution of the provisions of this Treaty.

5. The number of inspections pursuant to Sections VII and VIII of the Protocol on Inspection which each State Party shall have the right to conduct and the obligation to accept during each specified time period shall be determined in accordance with the provisions of Section II of that Protocol.

6. Upon completion of the 120-day residual level validation period, each State Party shall have the right to conduct, and each State Party with territory within the area of application shall have the obligation to accept, an agreed number of aerial inspections within the area of application. Such agreed numbers and other applicable provisions shall be developed during negotiations referred to in Article XVIII.

Article XV

1. For the purpose of ensuring verification of compliance with the provisions of this Treaty, a State Party shall have the right to use, in addition to the procedures referred to in Article XIV, national or multinational technical means of verification at its disposal in a manner consistent with generally recognised principles of international law.

2. A State Party shall not interfere with national or multinational technical means of verification of another State Party operating in accordance with paragraph 1 of this Article.

3. A State Party shall not use concealment measures that impede verification of compliance with the provisions of this Treaty by national or multinational technical means of verification of another State Party operating in accordance with paragraph 1 of this Article. This obligation does not apply to cover or concealment practices associated with normal personnel training, maintenance or operations involving conventional armaments and equipment limited by the Treaty.

Article XVI

1. To promote the objectives and implementation of the provisions of this Treaty, the States Parties hereby establish a Joint Consultative Group.

2. Within the framework of the Joint Consultative Group, the States Parties shall:

- (A) address questions relating to compliance with or possible circumvention of the provisions of this Treaty;
- (B) seek to resolve ambiguities and differences of interpretation that may become apparent in the way this Treaty is implemented;
- (C) consider and, if possible, agree on measures to enhance the viability and effectiveness of this Treaty;
- (D) update the lists contained in the Protocol on Existing Types, as required by Article II, paragraph 2;
- (E) resolve technical questions in order to seek common practices among the States Parties in the way this Treaty is implemented;
- (F) work out or revise, as necessary, rules of procedure, working methods, the scale of distribution of expenses of the Joint Consultative Group and of conferences convened under this Treaty and the distribution of costs of inspections between or among States Parties;
- (G) consider and work out appropriate measures to ensure that information obtained through exchanges of information among the States Parties or as a result of inspections pursuant to this Treaty is used solely for the purposes of this Treaty, taking into account the particular requirements of each State Party in respect of safeguarding information which that State Party specifies as being sensitive;
- (H) consider, upon the request of any State Party, any matter that a State Party wishes to propose for examination by any conference to be convened in accordance with Article XXI; such consideration shall not prejudice the right of any State Party to resort to the procedures set forth in Article XXI; and
- (I) consider matters of dispute arising out of the implementation of this Treaty.

3. Each State Party shall have the right to raise before the Joint Consultative Group, and have placed on its agenda, any issue relating to this Treaty.

4. The Joint Consultative Group shall take decisions or make recommendations by consensus. Consensus shall be understood to mean the absence of any objection by any representative of a State Party to the taking of a decision or the making of a recommendation.

5. The Joint Consultative Group may propose amendments to this Treaty for consideration and confirmation in accordance with Article XX. The Joint Consultative Group may also agree on improvements to the viability and effectiveness of this Treaty, consistent with its provisions. Unless such improvements relate only to minor matters of an administrative or technical nature, they shall be subject to consideration and confirmation in accordance with Article XX before they can take effect.

6. Nothing in this Article shall be deemed to prohibit or restrict any State Party from requesting information from or undertaking consultations with other States Parties on matters relating to this Treaty and its implementation in channels or fora other than the Joint Consultative Group.

7. The Joint Consultative Group shall follow the procedures set forth in the Protocol on the Joint Consultative Group.

Article XVII

The States Parties shall transmit information and notifications required by this Treaty in written form. They shall use diplomatic channels or other official channels designated by them, including in particular a communications network to be established by a separate arrangement.

Article XVIII

1. The States Parties, after signature of this Treaty, shall continue the negotiations on conventional armed forces with the same Mandate and with the goal of building on this Treaty.

2. The objective for these negotiations shall be to conclude an agreement on additional measures aimed at further strengthening security and stability in Europe, and pursuant to the Mandate, including measures to limit the personnel strength of their conventional armed forces within the area of application.

3. The States Parties shall seek to conclude these negotiations no later than the follow-up meeting of the Conference on Security and Cooperation in Europe to be held in Helsinki in 1992.

Article XIX

1. This Treaty shall be of unlimited duration. It may be supplemented by a further treaty.

2. Each State Party shall, in exercising its national sovereignty, have the right to withdraw from this Treaty if it decides that extraordinary events related to the subject matter of this Treaty have jeopardised its supreme interests. A State Party intending to withdraw shall give notice of its decision to do so to the Depositary and to all other States Parties. Such notice shall be given at least 150 days prior to the intended withdrawal from this Treaty. It shall include a statement of the extraordinary events the State Party regards as having jeopardised its supreme interests.

3. Each State Party shall, in particular, in exercising its national sovereignty, have the right to withdraw from this Treaty if another State Party increases its holdings in battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft or attack helicopters, as defined in Article II, which are outside the scope of the limitations of this Treaty, in such proportions as to pose an obvious threat to the balance of forces within the area of application.

Article XX

1. Any State Party may propose amendments to this Treaty. The text of a proposed amendment shall be submitted to the Depositary, which shall circulate it to all the States Parties.
2. If an amendment is approved by all the States Parties, it shall enter into force in accordance with the procedures set forth in Article XXII governing the entry into force of this Treaty.

}.
}

Article XXI

1. Forty-six months after entry into force of this Treaty, and at five-year intervals thereafter, the Depositary shall convene a conference of the States Parties to conduct a review of the operation of this Treaty.
2. The Depositary shall convene an extraordinary conference of the States Parties, if requested to do so by any State Party which considers that exceptional circumstances relating to this Treaty have arisen, in particular, in the event that a State Party has announced its intention to leave its group of States Parties or to join the other group of States Parties, as defined in Article II, paragraph 1, subparagraph (A). In order to enable the other States Parties to prepare for this conference, the request shall include the reason why that State Party deems an extraordinary conference to be necessary. The conference shall consider the circumstances set forth in the request and their effect on the operation of this Treaty. The conference shall open no later than 15 days after receipt of the request and, unless it decides otherwise, shall last no longer than three weeks.
3. The Depositary shall convene a conference of the States Parties to consider an amendment proposed pursuant to Article XX, if requested to do so by three or more States Parties. Such a conference shall open no later than 21 days after receipt of the necessary requests.
4. In the event that a State Party gives notice of its decision to withdraw from this Treaty pursuant to Article XIX, the Depositary shall convene a conference of the States Parties which shall open no later than 21 days after receipt of the notice of withdrawal in order to consider questions relating to the withdrawal from this Treaty.

Article XXII

1. This Treaty shall be subject to ratification by each State Party in accordance with its constitutional procedures. Instruments of ratification shall be deposited with the Government of the Kingdom of the Netherlands, hereby designated the Depositary.

2. This Treaty shall enter into force 10 days after instruments of ratification have been deposited by all States Parties listed in the Preamble.

3. The Depositary shall promptly inform all States Parties of:

- (A) the deposit of each instrument of ratification;
- (B) the entry into force of this Treaty;
- (C) any withdrawal in accordance with Article XIX and its effective date;
- (D) the text of any amendment proposed in accordance with Article XX;
- (E) the entry into force of any amendment to this Treaty;
- (F) any request to convene a conference in accordance with Article XXI;
- (G) the convening of a conference pursuant to Article XXI; and
- (H) any other matter of which the Depositary is required by this Treaty to inform the States Parties.

4. This Treaty shall be registered by the Depositary pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations.

Article XXIII

The original of this Treaty, of which the English, French, German, Italian, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the Depositary. Duly certified copies of this Treaty shall be transmitted by the Depositary to all the States Parties.

PROTOCOL ON EXISTING TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT

The States Parties hereby agree upon: (a) lists, valid as of the date of Treaty signature, of existing types of conventional armaments and equipment subject to the measures of limitation, reduction, information exchange and verification; (b) procedures for the provision of technical data and photographs relevant to such existing types of conventional armaments and equipment; and (c) procedures for updating the lists of such existing types of conventional armaments and equipment, in accordance with Article II of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

SECTION I. EXISTING TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT LIMITED BY THE TREATY

1. Existing types of battle tanks are:

M-1	T-34
M-60	T-54
M-48	T-55
M-47	T-62
Leopard 1	T-64
Leopard 2	T-72
AMX-30	T-80
Challenger	TR-85
Chieftain	TR-580
Centurion	
M-41	
NM-116	
T-54	
T-55	
T-72	

All models and versions of an existing type of battle tank listed above shall be deemed to be battle tanks of that type.

2. Existing types of armoured combat vehicles are:

(A) Armoured Personnel Carriers:

YPR-765	BTR-40
AMX-13 VTT	BTR-152
M113	BTR-50
M75	BTR-60
Spartan	OT-62 (TOPAS)
Grizzly	OT-64 (SKOT)
TPz-1 Fuchs	OT-90
VAB	FUG D-442
M59	BTR-70
Leonidas	BTR-80
VCC1	BTR-D
VCC2	TAB-77
Saxon	OT-810
AFV 432	PSZH D-944
Saracen	TABC-79

Humber	TAB-71
BDX	MLVM
BMR-600	MT-LB*
Chaimite V200	
V150S	
EBR-ETT	
M3A1	
YP 408	
BLR	
VIB	
LVTP-7	
6614/G	
BTR-152	
BTR-50	
BTR-60	
BTR-70	
MT-LB*	

All models and versions of an existing type of armoured personnel carrier listed above shall be deemed to be armoured personnel carriers of that type, unless such models and versions are included in the armoured personnel carrier look-alike list in Section II, paragraph 1 of this Protocol.

*This multi-purpose lightly armoured vehicle may be exceptionally modified within 40 months of entry into force of the Treaty into an armoured personnel carrier look-alike listed in Section II, paragraph 1 of this Protocol as MT-LB-AT by alteration of the interior of the vehicle through the removal of the left-hand combat infantry squad seating and the welding of the ammunition racking to the side and the floor at a minimum of six points so that the vehicle is not capable of transporting a combat infantry squad. Such modifications may be accomplished at locations other than reduction sites. MT-LB armoured personnel carriers that have not been modified shall be reported in accordance with the Protocol on Information Exchange as armoured personnel carriers.

(B) Armoured Infantry Fighting Vehicles:

YPR-765 (25mm)	BMP-1/BRM-1
Marder	BMP-2
AMX-10P	BMP-23
Warrior	MLI-84
M2/M3 Bradley	BMD-1
AFV 432 Rarden	BMD-2
NM-135	BMP-3
BMP-1/BRM-1	
BMP-2	

All models and versions of an existing type of an armoured infantry fighting vehicle listed above shall be deemed to be armoured infantry fighting vehicles of that type, unless such models and versions are included in the armoured infantry fighting vehicle look-alike list in Section II, paragraph 2 of this Protocol.

(C) Heavy Armament Combat Vehicles:

AMX-10RC	PT-76
ERC 90 Sagaye	SU-76
BMR-625-90	SU-100
Commando V150	ISU-152
Scorpion	
Saladin	
JPK-90	
M-24	
AMX-13	
EBR-75 Panhard	
PT-76	

All models and versions of an existing type of heavy armament combat vehicle listed above shall be deemed to be heavy armament combat vehicles of that type.

3. Existing types of artillery are:

(A) Guns, Howitzers and Artillery Pieces Combining the Characteristics of Guns and Howitzers:

105mm:	105 Light Gun M18 105 Krupp Gun 105 R Metal Gun 105 Pack How M 56 Pack How M 101 Towed How M102 Towed How Abbot SP Gun M108 SP How M52 SP How 105 HM-2 How M-38 Gun (Skoda) 105 AU 50 How R58/M26 Towed How	100mm:	BS-3 Field Gun Model 53 Field Gun Skoda How (Model 1914/1934, 1930, 1934) Skoda How (Model 1939)
		105 mm:	Schneider Field Gun (Model 1936)
		120mm:	2B16 How 2S9 SP How
122mm:	122/46 Field Gun D30 How M 30 How 2S1 SP How	122mm:	D30 How M-30 How D74 How 2S1 SP How A19 Gun (Model 31/37) Model 89 SP How
130mm:	M 46 Gun	130mm:	Gun 82 M-46 Gun
140mm:	5.5" (139.7mm) Towed How	150mm:	Skoda How (Model 1934) Ceh How (Model 1937)
150mm:	150 Skoda Gun	152mm:	D1 How 2S3 SP How 2A65 How ML20 How-Gun D20 Gun-How Gun 81
152mm:	D20 Gun-How 2S3 SP How		

155mm:	M114 Towed How M114/39 (M-139) Towed How FH-70 Towed How M109 SP How M198 Towed How 155 TRF1 Gun 155 AUF1 Gun 155 AMF3 Gun 155 BF50 Gun M44 SP How M59 Towed Gun SP70 SP How	203mm:	2A36 Gun Dana SP Gun-How M77 2S5 SP Gun 2S19 SP How Gun-How 85 How Model 1938 How 81 B4 How 2S7 SP Gun

175mm: M107 SP Gun

203mm: M115 Towed How
M110 SP How
M55 SP How

(B) Mortars:

107mm:	4.2" (ground mounted or on M106 armoured vehicle)	107mm:	Mortar M-1938
120mm:	Brandt (M60, M-120-60; SLM-120-AM-50) M120 RTF 1 M120 M51 Soltam/Tampella (ground mounted or on M113 armoured vehicle) Ecia Mod L (ground mounted M-L or mounted on either the BMR-600 or M113 armoured vehicle) HY12 (Tosam) 2B11 (2S12)	120mm:	2B11 (2S12) M 120 Model 38/43 Tundzha/Tundzha Sani SP Mortar (mounted on MT-LB) Mortar Model 1982 B-24
		160mm:	M160
		240mm:	M240 2S4 SP Mortar

(C) Multiple Launch Rocket Systems:

110mm:	LARS	122mm:	BM-21 (BM-21-1, BM- 21V) RM-70 APR-21 APR-40
122mm:	BM-21 RM-70		
140mm:	Teruel MLAS	130mm:	M-51 RM-130 BM-13 R.2
227mm:	MLRS	140mm:	BM-14

220mm:	BM-22/27
240mm:	BM-24
280mm:	Uragan 9P140
300mm:	Smerch

All models and versions of an existing type of artillery listed above shall be deemed to be artillery of that type.

4. Existing types of combat aircraft are:

A-7	IAR-93
A-10	IL-28
Alpha Jet A	MiG-15
AM-X	MiG-17
Buccaneer	MiG-21
Canberra	MiG-23
Draken	MiG-25
F-4	MiG-27
F-5	MiG-29
F-15	MiG-31
F-16	SU-7
F-18	SU-15
F-84	SU-17
F-102	SU-20
F-104	SU-22
F-111	SU-24
G-91	SU-25
Harrier	SU-27
Hunter	TU-16
Jaguar	TU-22
Lightning	TU-22M
MiG-21	TU-128
MiG-23	Yak-28
MiG-29	
MB-339	
Mirage F1	
Mirage III	
Mirage IV	
Mirage V	
Mirage 2000	
SU-22	
Tomado	

All models or versions of an existing type of combat aircraft listed above shall be deemed to be combat aircraft of that type.

5. Existing types of attack helicopters are:

(A) Specialised Attack Helicopters:

A-129 Mangusta	Mi-24
AH-1 Cobra	
AH-64 Apache	
Mi-24	

Subject to the provisions in Section I, paragraph 3 of the Protocol on Helicopter Recategorisation, all models or versions of an existing type of specialised attack helicopter listed above shall be deemed to be specialised attack helicopters of that type.

(B) Multi-Purpose Attack Helicopters:

A-109 Hirundo	IAR-316
Alouette III	Mi-8/Mi-17
BO-105/PAH-1	
Fennec AS 550 C-2	
Gazelle	
Lynx	
Mi-8	
OH-58 Kiowa/AB-206/CH-136	
Scout	
Wessex	

Subject to the provisions in Section I, paragraphs 4 and 5 of the Protocol on Helicopter Recategorisation, all models or versions of an existing type of multi-purpose attack helicopter listed above shall be deemed to be multi-purpose attack helicopters of that type.

SECTION II. EXISTING TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT NOT LIMITED BY THE TREATY

1. Existing types of armoured personnel carrier look-alikes are:

YPR-765	MILAN	BTR-40	CP
	CP		
	PRCOC1	BTR-50	PU
	PRCOC2		PUM
	PRCOC4		P
	PRCOC5		PUR 82
	PRMR		PK (MRF)
AMX-13 VTT	MILAN		UR-67
	PC		PK (B)
			MTP-1
		BTR-152	CP
M113	MILAN		
	A1/A2 (ATGW)	BTR-60	PU
	E/W TOW		PU-12/PA PU-12
	ARTFC		PAU
	ARTOBS		BBS
	FACONT		ABS
	MORTFC		R-137 B

	AIE Mortar Carrier SIG HFTRSM CP CPSVC A1CP A1ECP 4.2"/M106 A1 4.2" M106 81mm M-125 81mm M125 A1 81mm M125 A2 81mm NM-125 81mm		R-140 BM R-145 R-156 R-409 BM P-238BT P-240BT P-241BT E-351BR R-975 MTP-2 1V18, 1V19 1V118 B
TPz-1 FUCHS	HFTRSM AD CP CP ENGRCP ELOKA NBC RASIT	BTR-70	KShM SPR-2 BREM ZS-88 Kh
M59	CP	BTR-80	1V119 RCHM-4
LEONIDAS	1	BTR-D	ZD RD
VAB	PC	OT-62(TOPAS)	CP WPT/DPT-62 BREM R-2M R-3M R-3MT R-4MT
BMR-600	SIG PC 81mm		
SPARTAN	STRIKER SAMSON CP JAVELIN MILAN	OT-64(SKOT)	CP R-3Z R-2M R-3MT R-4 R-4MT R-2AM PROPAGANDA R-4M R-6 WPT/DR-64 BREM S-260 inz. S-260 art.
SAXON	AD CP MAINT		
AFV 432	CP/RA 81mm CYMB AFV 435 AFV 436 AFV 439		
HUMBER	SQUIRT	OT-810	OT-810/R-112
SARACEN	SQUIRT CP ADR	OT 90 FUG D-442	VP 90 VS MRP

YP 408	PWMR PWCO PWAT PWRDR PWV	PSZH D-944	OT-65/R-112 OT-65 DP OT-65 CH CP
BTR-50	PU PK(MRF) PK(B)	MT-LB	AT KShM-R-81 R-80 9S743 PI
BTR-60	PU-12/PA PU-12 BBS ABS R-137B R-140BM R-145 R-156 R-409 BM P-238 BT P-240 BT P-241 BT B		1W-13-16 1W-21-25 1W-12 MP-21-25 AFMS R-381T R-330P Beta 3M SPR-1 WPT/DTP BREM TRI MTP-LB BRM Sova/ BRM 30
MT-LB	PI MP-21-25 1W-13-16 AFMS R-381 T R-330 P Beta 3M MTP-LB	TAB-71	A TERA-71-L AR
		TAB-77	A TERA-77-L RCH-84 PCOMA
		TABC-79	AR A-POMA
		TAB	TCG-80
		MLVM	AR

2. Existing types of armoured infantry fighting vehicle look-alikes are:

WARRIOR	RA REP REC	BMP-1	KSh 9S743 PRP-3, -4 MP-31 B SVO DTB-80 VPV IRM MTP
BMP-1	MTP MP-31		

BREM-4, -2, -D

BMD-1 KSh

BRM-1 KSh

3. Existing types of primary trainer aircraft which are designed and constructed for primary flying training and which may possess only limited armament capability necessary for basic training in weapon delivery techniques are:

Alpha Jet E	I-22
C-101 Aviojet	IAR-99
Fouga	L-29
Hawk	L-39
Jet Provost	TS-11
L-39	
MB-326	
PD-808	
T-2	
T-33/CT-133	
T-37	
T-38	

4. Existing types of combat support helicopters are:

A-109 Hirundo	IAR-316
AB-412	IAR-330
Alouette II	Mi-2
Alouette III	Mi-6
Blackhawk	Mi-8/Mi-17
Bell 47/AB 47/Sioux	
BO-105	
CH53	
Chinook	
Fennec AS 555 A	
Hughes 300	
Hughes 500/OH-6	
Mi-8	
OH-58 Kiowa/AB-206/CH-136	
Puma	
Sea King	
UH-1A/1B/AB-204	
UH-1D/1H/AB-205	
UH-1N/AB-212	
Wessex	

5. Existing types of unarmed transport helicopters which are not equipped for the employment of weapons are:

AB 47	Mi-2
AB-412	Mi-26
Alouette II	SA-365N Dauphin
CH53	W-3 Sokol
Chinook	
Cougar AS 532 U	

Dauphin AS 365 N1
Hughes 300
NH 500
Puma
Sea King/H-3F/HAR 3
SH-3D
UH-1D/1H/AB-205
UH-1N/AB-212

6. Existing types of armoured vehicle launched bridges are:

M47 AVLB	MTU
M48 AVLB	MT-20
M60 AVLB	MT-55A
Centurion AVLB	MTU-72
Chieftain AVLB	BLG-60
Brueckenlegepanzer Biber/Leopard 1 AVLB	BLG-67M
	BLG-67M2

SECTION III. TECHNICAL DATA AND PHOTOGRAPHS

1. Technical data, in accordance with the agreed categories in the Annex to this Protocol, together with photographs presenting the right or left side, top and front views for each of its existing types of conventional armaments and equipment listed in Sections I and II of this Protocol shall be provided by each State Party to all other States Parties at the signature of the Treaty. In addition, photographs of armoured personnel carrier look-alikes and armoured infantry fighting vehicle look-alikes shall include a view of such vehicles so as to show clearly their internal configuration illustrating the specific characteristic which distinguishes this particular vehicle as a look-alike. Photographs in addition to those required by this paragraph may be provided at the discretion of each State Party.

2. Each existing type of conventional armaments and equipment listed in Sections I and II of this Protocol shall have a model or version of that type designated as an exemplar. Photographs shall be provided for each such designated exemplar pursuant to paragraph 1 of this Section. Photographs shall not be required of models and versions of a type that have no significant externally observable differences from the exemplar of that type. The photographs of each exemplar of a type shall contain an annotation of the existing type designation and national nomenclature for all models and versions of the type that the photographs of the exemplar represent. The photographs of each exemplar of a type shall contain an annotation of the technical data for that type in accordance with the agreed categories in the Annex to this Protocol. In addition, the annotation shall indicate all models and versions of the type that the photographs of the exemplar represent. Such technical data shall be annotated on the side view photograph.

SECTION IV. UPDATES OF EXISTING TYPES LISTS AND OBLIGATIONS OF THE STATES PARTIES

1. This Protocol constitutes agreement by the States Parties only with respect to existing types of conventional armaments and equipment as well as with respect to the categories of technical data set forth in Sections I and II of the Annex to this Protocol.

2. Each State Party shall be responsible for the accuracy of technical data for only its own conventional armaments and equipment provided in accordance with Section III of this Protocol.

3. Each State Party shall notify all other States Parties, upon the entry into service with the armed forces of that State Party within the area of application, of: (a) any new type of conventional armaments and equipment which meets one of the definitions in Article II of the Treaty or which falls under a category listed in this Protocol, and (b) any new model or version of a type listed in this Protocol. At the same time, each State Party shall provide all other States Parties with the technical data and photographs required by Section III of this Protocol.

4. As soon as possible, and in any case no later than 60 days following a notification pursuant to paragraph 3 of this Section, the States Parties shall initiate update actions, in accordance with the provisions set forth in Article XVI of the Treaty and the Protocol on the Joint Consultative Group, for the lists of existing types of conventional armaments and equipment in Sections I and II of this Protocol.

**ANNEX
TO THE PROTOCOL ON EXISTING TYPES
OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT**

SECTION I. AGREED CATEGORIES OF TECHNICAL DATA

The following are agreed categories of technical data for each model and version of existing types of conventional armaments and equipment:

1. Battle Tanks

Existing Type
National Nomenclature
Main Gun Calibre
Unladen Weight

2. Armoured Combat Vehicles

Armoured Personnel Carriers
Existing Type
National Nomenclature
Type and Calibre of Armaments, if any

Armoured Infantry Fighting Vehicles
Existing Type
National Nomenclature
Type and Calibre of Armaments

Heavy Armament Combat Vehicles
Existing Type
National Nomenclature
Main Gun Calibre
Unladen Weight

3. Artillery

Guns, Howitzers and Artillery Pieces Combining the Characteristics of Guns and Howitzers
Existing Type
National Nomenclature
Calibre

Mortars
Existing Type
National Nomenclature
Calibre

Multiple Launch Rocket Systems
Existing Type
National Nomenclature
Calibre

4. Combat Aircraft

Existing Type
National Nomenclature

5. Attack Helicopters

Existing Type
National Nomenclature

6. Armoured Personnel Carrier Look-Alikes

Existing Type
National Nomenclature
Type and Calibre of Armaments, if any

7. Armoured Infantry Fighting Vehicle Look-Alikes

Existing Type
National Nomenclature
Type and Calibre of Armaments, if any

8. Primary Trainer Aircraft

Existing Type
National Nomenclature
Type of Armaments, if any

9. Combat Support Helicopters

Existing Type
National Nomenclature

10. Unarmed Transport Helicopters

Existing Type
National Nomenclature

11. Armoured Vehicle Launched Bridges

Existing Type
National Nomenclature

SECTION II. SPECIFICATIONS FOR PHOTOGRAPHS

Photographs provided pursuant to Section III of this Protocol shall be in black and white. The use of flash and lighting equipment shall be allowed. The object being photographed shall contrast with the background of the photograph. All photographs shall be of high definition, with continuous tone and in sharp focus. Photographs measuring 13 centimetres by 18 centimetres, not including a border, shall be provided. For aspects other than overhead, all photographs shall be taken from the same level as the equipment being photographed, with the camera placed along or perpendicular to the longitudinal axis of the object being photographed; for the top view, photographs shall show the top and may show the rear aspects of the equipment. The object being photographed shall fill at least 80 percent of the photograph in either horizontal or vertical aspect. A reference gauge shall be included in each photograph together with the object. The gauge shall have alternating half-metre sections in black and white. It shall be long enough to provide accurate scaling and shall be placed on or against the object or in close proximity to it. Each photograph shall be labelled to provide the information required by Section III, paragraph 2 of this Protocol as well as the date when the photograph was taken.

**PROTOCOL
ON PROCEDURES GOVERNING THE RECLASSIFICATION OF
SPECIFIC MODELS OR VERSIONS OF COMBAT-CAPABLE TRAINER
AIRCRAFT INTO UNARMED TRAINER AIRCRAFT**

The States Parties hereby agree upon procedures and provisions governing total disarming and certification of the unarmed status of specific models or versions of combat-capable trainer aircraft in accordance with Article VIII of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

SECTION I. GENERAL PROVISIONS

1. Each State Party shall have the right to remove from the numerical limitations on combat aircraft in Articles IV and VI of the Treaty only those specific models or versions of combat-capable trainer aircraft listed in Section II, paragraph 1 of this Protocol in accordance with the procedures set forth in this Protocol.

- (A) Each State Party shall have the right to remove from the numerical limitations on combat aircraft in Articles IV and VI of the Treaty individual aircraft of the specific models or versions listed in Section II, paragraph 1 of this Protocol that have any of the components set forth in Section III, paragraphs 1 and 2 of this Protocol only by total disarming and certification.
- (B) Each State Party shall have the right to remove from the numerical limitations on combat aircraft in Articles IV and VI of the Treaty individual aircraft of the specific models or versions listed in Section II, paragraph 1 of this Protocol that do not have any of the components set forth in Section III, paragraphs 1 and 2 of this Protocol by certification alone.

2. Models or versions of combat-capable trainer aircraft listed in Section II of this Protocol may be disarmed and certified, or certified alone, within 40 months after entry into force of the Treaty. Such aircraft shall count against the numerical limitations on combat aircraft in Articles IV and VI of the Treaty until such aircraft have been certified as unarmed in accordance with the procedures set forth in Section IV of this Protocol. Each State Party shall have the right to remove from the numerical limitations on combat aircraft in Articles IV and VI of the Treaty no more than 550 such aircraft, of which no more than 130 shall be of the MiG-25U model or version.

3. No later than entry into force of the Treaty, each State Party shall notify all other States Parties of:

- (A) the total number of each specific model or version of combat-capable trainer aircraft that the State Party intends to disarm and certify in accordance with Section I, paragraph 1, subparagraph (A), Section III and Section IV of this Protocol; and
- (B) the total number of each specific model or version of combat-capable trainer aircraft that the State Party intends to certify alone, in accordance with Section I, paragraph 1, subparagraph (B) and Section IV of this Protocol.

4. Each State Party shall use whatever technological means it deems necessary to implement the total disarming procedures set forth in Section III of this Protocol.

SECTION II. MODELS OR VERSIONS OF COMBAT-CAPABLE TRAINER AIRCRAFT ELIGIBLE FOR TOTAL DISARMING AND CERTIFICATION

1. Each State Party shall have the right to remove from the numerical limitations on combat aircraft in Articles IV and VI of the Treaty in accordance with the provisions of this Protocol only the following specific models or versions of combat-capable trainer aircraft:

SU-15U
SU-17U
MiG-15U
MiG-21U
MiG-23U
MiG-25U
UIL-28

2. The foregoing list of specific models or versions of combat-capable trainer aircraft is final and not subject to revision.

SECTION III. PROCEDURES FOR TOTAL DISARMING

1. Models or versions of combat-capable trainer aircraft being totally disarmed shall be rendered incapable of further employment of any type of weapon system as well as further operation of electronic warfare and reconnaissance systems by the removal of the following components:

- (A) provisions specifically for the attachment of weapon systems, such as special hardpoints, launching devices, or weapon mounting areas;
- (B) units and panels of weapon control systems including weapon selection, arming and firing or launching systems;
- (C) units of aiming equipment and weapon guidance systems not integral to navigation and flight control systems; and
- (D) units and panels of electronic warfare and reconnaissance systems including associated antennae.

2. Notwithstanding paragraph 1 of this Section, any special hardpoints which are integral to the aircraft, as well as any special elements of general purpose hardpoints which are designed for use only with the components described in paragraph 1 of this Section, shall be rendered incapable of further employment with such systems. Electrical circuits of the weapon, electronic warfare, and reconnaissance systems described in paragraph 1 of this Section shall be rendered incapable of further employment by removal of the wiring or, if that is not technically practicable, by cutting out sections of the wiring in accessible areas.

3. Each State Party shall provide to all other States Parties the following information, no less than 42 days in advance of the total disarming of the first aircraft of each model or version of combat-capable trainer aircraft listed in Section II of this Protocol:

- (A) a basic block diagram portraying all major components of weapon systems including aiming equipment and weapon guidance systems, provisions designed for the attachment of weapons as well as components of electronic warfare and reconnaissance systems, the basic function of the components described in paragraph 1 of this Section, and the functional connections of such components to each other;

- (B) a general description of the disarming process including a list of components to be removed; and
- (C) a photograph of each component to be removed illustrating its position in the aircraft prior to its removal, and a photograph of the same position after the corresponding component has been removed.

SECTION IV. PROCEDURES FOR CERTIFICATION

1. Each State Party that intends to disarm and certify, or certify alone, models or versions of combat-capable trainer aircraft shall comply with the following certification procedures in order to ensure that such aircraft do not possess any of the components listed in Section III, paragraphs 1 and 2 of this Protocol.

2. Each State Party shall notify all other States Parties in accordance with Section IX, paragraph 3 of the Protocol on Inspection of each certification. In the event of the first certification of an aircraft that does not require total disarming, the State Party that intends to conduct the certification shall provide to all other States Parties the information required in Section III, paragraph 3, subparagraphs (A), (B) and (C) of this Protocol for an armed model or version of the same aircraft type.

3. Each State Party shall have the right to inspect the certification of combat-capable trainer aircraft in accordance with Section IX of the Protocol on Inspection.

4. The process of total disarming and certification, or certification alone, shall be deemed completed when the certification procedures set forth in this Section have been completed regardless of whether any State Party exercises the certification inspection rights described in paragraph 3 of this Section and Section IX of the Protocol on Inspection, provided that within 30 days of receipt of the notification of completion of the certification and reclassification provided pursuant to paragraph 5 of this Section no State Party has notified all other States Parties that it considers that there is an ambiguity relating to the certification and reclassification process. In the event of such an ambiguity being raised, such reclassification shall not be deemed complete until the matter relating to the ambiguity is resolved.

5. The State Party conducting the certification shall notify all other States Parties in accordance with Section IX of the Protocol on Inspection of completion of the certification.

6. Certification shall be conducted in the area of application. States Parties belonging to the same group of States Parties shall have the right to share locations for certification.

SECTION V. PROCEDURES FOR INFORMATION EXCHANGE AND VERIFICATION

All models or versions of combat-capable trainer aircraft certified as unarmed shall be subject to information exchange, in accordance with the provisions of the Protocol on Information Exchange, and verification, including inspection, in accordance with the Protocol on Inspection.

**PROTOCOL
ON PROCEDURES GOVERNING THE REDUCTION
OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT LIMITED BY
THE TREATY ON CONVENTIONAL ARMED FORCES IN EUROPE**

The States Parties hereby agree upon procedures governing the reduction of conventional armaments and equipment limited by the Treaty as set forth in Article VIII of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

SECTION I. GENERAL REQUIREMENTS FOR REDUCTION

1. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall be reduced in accordance with the procedures set forth in this Protocol and the other protocols listed in Article VIII, paragraph 1 of the Treaty. Any one of such procedures shall be deemed sufficient, when conducted in accordance with the provisions of Article VIII of the Treaty or this Protocol, to carry out reduction.

2. Each State Party shall have the right to use any technological means it deems appropriate to implement the procedures for reducing conventional armaments and equipment limited by the Treaty.

3. Each State Party shall have the right to remove, retain and use those components and parts of conventional armaments and equipment limited by the Treaty which are not themselves subject to reduction in accordance with the provisions of Section II of this Protocol, and to dispose of debris.

4. Unless otherwise provided for in this Protocol, conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall be reduced so as to preclude their further use or restoration for military purposes.

5. After entry into force of the Treaty, additional procedures for reduction may be proposed by any State Party. Such proposals shall be communicated to all other States Parties and shall provide the details of such procedures in the same format as the procedures set forth in this Protocol. Any such procedures shall be deemed sufficient to carry out the reduction of conventional armaments and equipment limited by the Treaty upon a decision to that effect by the Joint Consultative Group.

SECTION II. STANDARDS FOR PRESENTATION AT REDUCTION SITES

1. Each item of conventional armaments and equipment limited by the Treaty which is to be reduced shall be presented at a reduction site. Each such item shall consist, at a minimum, of the following parts and elements:

- (A) for battle tanks: the hull, turret and integral main armament. For the purposes of this Protocol, an integral main armament of a battle tank shall be deemed to include the gun tube, breech system, trunnions and trunnion mounts;

- (B) for armoured combat vehicles: the hull, turret and integral main armament, if any. For the purposes of this Protocol, an integral main armament of an armoured combat vehicle shall be deemed to include the gun tube, breech system, trunnions and trunnion mounts. For the purposes of this Protocol, an integral main armament shall be deemed not to include machine guns of less than 20 millimetre calibre, all of which may be salvaged;
- (C) for artillery: the tube, breech system, cradle including trunnions and trunnion mounts, trails, if any; or launcher tubes or launcher rails and their bases; or mortar tubes and their base plates. In the case of self-propelled pieces of artillery, the vehicle hull and turret, if any, shall also be presented;
- (D) for combat aircraft: the fuselage; and
- (E) for attack helicopters: the fuselage, including the transmission mounting area.

2. In each case, the item presented at the reduction site in accordance with paragraph 1 of this Section shall consist of a complete assembly.

3. Parts and elements of conventional armaments and equipment limited by the Treaty not specified in paragraph 1 of this Section, as well as parts and elements which are not affected by reduction under the procedures of this Protocol, including the turrets of armoured personnel carriers equipped only with machine guns, may be disposed of as the State Party undertaking the reduction decides.

SECTION III. PROCEDURES FOR REDUCTION OF BATTLE TANKS BY DESTRUCTION

1. Each State Party shall have the right to choose any one of the following sets of procedures each time it carries out the destruction of battle tanks at reduction sites.

2. Procedure for destruction by severing:

- (A) removal of special equipment from the chassis, including detachable equipment, that ensures the operation of on-board armament systems;
- (B) removal of the turret, if any;
- (C) for the gun breech system, either:
  - (1) welding the breech block to the breech ring in at least two places; or
  - (2) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block;
- (D) severing of the gun tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring;
- (E) severing of either of the gun trunnions and its trunnion mount in the turret;
- (F) severing of two sections from the perimeter of the hull turret aperture, each constituting a portion of a sector with an angle of no less than 60 degrees and, at a minimum, 200 millimetres in radial axis, centred on the longitudinal axis of the vehicle; and

- (G) severing of sections from both sides of the hull which include the final drive apertures, by vertical and horizontal cuts in the side plates and diagonal cuts in the deck or belly plates and front or rear plates, so that the final drive apertures are contained in the severed portions.

3. Procedure for destruction by explosive demolition:

- (A) hull, hatches and cornerplates shall be open to maximise venting;
- (B) an explosive charge shall be placed inside the gun tube where the trunnions connect to the gun mount or cradle;
- (C) an explosive charge shall be placed on the outside of the hull between the second and third road wheels, or between the third and fourth road wheels in a six road wheel configuration, avoiding natural weaknesses such as welds or escape hatches. The charge must be located within the radius of the turret casting. A second charge shall be placed on the inside of the hull on the same side of the tank, offset and opposite to the external charge;
- (D) an explosive charge shall be placed on the inside of the turret casting in the area of the main armament mounting; and
- (E) all charges shall be fired simultaneously so that the main hull and turret are cracked and distorted; the breech block is stripped from the gun tube, fused or deformed; the gun tube is split or longitudinally cut; the gun mount or cradle is ruptured so as to be unable to mount a gun tube; and damage is caused to the running gear so that at least one of the road wheel stations is destroyed.

4. Procedure for destruction by deformation:

- (A) removal of special equipment from the chassis, including detachable equipment, that ensures the operation of on-board armament systems;
- (B) removal of the turret, if any;
- (C) for the gun breech system, either:
  - (1) welding the breech block to the breech ring in at least two places; or
  - (2) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block;
- (D) severing of the gun tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring;
- (E) severing of either of the gun trunnions; and
- (F) the hull and turret shall be deformed so that their widths are each reduced by at least 20 percent.

5. Procedure for destruction by smashing:

- (A) a heavy steel wrecking ball, or the equivalent, shall be dropped repeatedly onto the hull and turret until the hull is cracked in at least three separate places and the turret in at least one place;
- (B) the hits of the ball on the turret shall render either of the gun trunnions and its trunnion mount inoperative, and deform visibly the breech ring; and
- (C) the gun tube shall be visibly cracked or bent.

SECTION IV. PROCEDURES FOR THE REDUCTION OF ARMoured COMBAT VEHICLES BY DESTRUCTION

1. Each State Party shall have the right to choose any of the following sets of procedures each time it carries out the destruction of armoured combat vehicles at reduction sites.

2. Procedure for destruction by severing:

- (A) for all armoured combat vehicles, removal of special equipment from the chassis, including detachable equipment, that ensures the operation of on-board armament systems;
- (B) for tracked armoured combat vehicles, severing of sections from both sides of the hull which include the final drive apertures, by vertical and horizontal cuts in the side plates and diagonal cuts in the deck or belly plates and front or rear plates, so that the final drive apertures are contained in the severed portions;
- (C) for wheeled armoured combat vehicles, severing of sections from both sides of the hull which include the front wheel final gearbox mounting areas by vertical, horizontal and irregular cuts in the side, front, deck and belly plates so that the front wheel final gearbox mounting areas are included in the severed portions at a distance of no less than 100 millimetres from the cuts; and
- (D) in addition, for armoured infantry fighting vehicles and heavy armament combat vehicles:
  - (1) removal of the turret;
  - (2) severing of either of the gun trunnions and its trunnion mount in the turret;
  - (3) for the gun breech system:
    - (a) welding the breech block to the breech ring in at least two places;
    - (b) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block; or
    - (c) severing of the breech casing into two approximately equal parts;
  - (4) severing of the gun tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring; and

- (5) severing of two sections from the perimeter of the hull turret aperture, each constituting a portion of a sector with an angle of no less than 60 degrees and, at a minimum, 200 millimetres in radial axis, centred on the longitudinal axis of the vehicle.

3. Procedure for destruction by explosive demolition:

- (A) an explosive charge shall be placed on the interior floor at the mid-point of the vehicle;
- (B) a second explosive charge shall be placed as follows:
  - (1) for heavy armament combat vehicles, inside the gun where the trunnions connect to the gun mount or cradle;
  - (2) for armoured infantry fighting vehicles, on the exterior of the receiver/breech area and lower barrel group;
- (C) all hatches shall be secured; and
- (D) the charges shall be detonated simultaneously so as to split the sides and top of the hull. For heavy armament combat vehicles and armoured infantry fighting vehicles, damage to the gun system shall be equivalent to that specified in paragraph 2, subparagraph (D) of this Section.

4. Procedure for destruction by smashing:

- (A) a heavy steel wrecking ball, or the equivalent, shall be dropped repeatedly onto the hull and the turret, if any, until the hull is cracked in at least three separate places and the turret, if any, in one place;
- (B) in addition, for heavy armament combat vehicles:
  - (1) the hits of the ball on the turret shall render either of the gun trunnions and its trunnion mount inoperative, and shall deform visibly the breech ring; and
  - (2) the gun tube shall be visibly cracked or bent.

SECTION V. PROCEDURES FOR THE REDUCTION OF ARTILLERY BY DESTRUCTION

1. Each State Party shall have the right to choose any one of the following sets of procedures each time it carries out the destruction of guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers, multiple launch rocket systems or mortars at reduction sites.

2. Procedure for destruction by severing of guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers, or mortars, that are not self-propelled:

- (A) removal of special equipment, including detachable equipment, that ensures the operation of the gun, howitzer, artillery piece combining the characteristics of guns and howitzers or mortar;
- (B) for the breech system, if any, of the gun, howitzer, artillery piece combining the characteristics of guns and howitzers or mortar, either:

- (1) welding the breech block to the breech ring in at least two places; or
- (2) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block;
- (C) severing of the tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring;
- (D) severing of the left trunnion of the cradle and the mounting area of that trunnion in the upper carriage; and
- (E) severing of the trails, or the base plate of the mortar, into two approximately equal parts.

3. Procedure for destruction by explosive demolition of guns, howitzers, or artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers that are not self-propelled:

- (A) explosive charges shall be placed in the tube, on one cradle mount in the upper carriage and on the trails, and detonated so that:
  - (1) the tube is split or longitudinally torn within 1.5 metres of the breech;
  - (2) the breech block is torn off, deformed or partially melted;
  - (3) the attachments between the tube and the breech ring and between one of the trunnions of the cradle and the upper carriage are destroyed or sufficiently damaged to make them further inoperative; and
  - (4) the trails are separated into two approximately equal parts or sufficiently damaged to make them further inoperative.

4. Procedure for destruction by explosive demolition of mortars that are not self-propelled:

explosive charges shall be placed in the mortar tube and on the base plate so that, when the charges are detonated, the mortar tube is ruptured in its lower half and the base plate is severed into two approximately equal parts.

5. Procedure for destruction by deformation of mortars that are not self-propelled:

- (A) the mortar tube shall be visibly bent approximately at its mid-point; and
- (B) the base plate shall be bent approximately on the centreline at an angle of at least 45 degrees.

6. Procedure for destruction by severing of self-propelled guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers or mortars:

- (A) removal of special equipment, including detachable equipment, that ensures the operation of the gun, howitzer, artillery piece combining the characteristics of guns and howitzers or mortar;
- (B) for the breech system, if any, of the gun, howitzer, artillery piece combining the characteristics of guns and howitzers or mortar, either:

- (1) welding the breech block to the breech ring in at least two places; or
- (2) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block;
- (C) severing of the tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring;
- (D) severing of the left trunnion and trunnion mount; and
- (E) severing of sections of both sides from the hull which include the final drive apertures, by vertical and horizontal cuts in the side plates and diagonal cuts in the deck or belly plates and front or rear plates, so that the final drive apertures are contained in the severed portions.

7. Procedure for destruction by explosive demolition of self-propelled guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers or mortars:

- (A) for self-propelled guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers or mortars with a turret: the method specified for battle tanks in Section III, paragraph 3 of this Protocol shall be applied in order to achieve results equivalent to those specified in that provision; and
- (B) for self-propelled guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers or mortars without a turret: an explosive charge shall be placed in the hull under the forward edge of the traversing deck that supports the tube, and detonated so as to separate the deck plate from the hull. For the destruction of the weapon system, the method specified for guns, howitzers, or artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers in paragraph 3 of this Section shall be applied in order to achieve results equivalent to those specified in that provision.

8. Procedure for destruction by smashing of self-propelled guns, howitzers, artillery pieces combining the characteristics of guns and howitzers or mortars:

- (A) a heavy steel wrecking ball, or the equivalent, shall be dropped repeatedly onto the hull and turret, if any, until the hull is cracked in at least three separate places and the turret in at least one place;
- (B) the hits of the ball on the turret shall render either of the trunnions and its trunnion mount inoperative, and deform visibly the breech ring; and
- (C) the tube shall be visibly cracked or bent at approximately its mid-point.

9. Procedure for destruction by severing of multiple launch rocket systems:

- (A) removal of special equipment from the multiple launch rocket system, including detachable equipment, that ensures the operation of its combat systems; and
- (B) removal of tubes or launch rails, screws (gears) of elevation mechanism sectors, tube bases or launch rail bases and their rotatable parts and severing them into two approximately equal parts in areas that are not assembly joints.

10. Procedure for destruction by explosive demolition of multiple launch rocket systems:

a linear shaped charge shall be placed across the tubes or launcher rails, and tube or launcher rail bases. When detonated, the charge shall sever the tubes or launcher rails, tube or launcher rail bases and their rotatable parts, into two approximately equal parts in areas that are not assembly joints.

11. Procedure for destruction by deformation of multiple launch rocket systems:

all tubes or launcher rails, tube or launcher rail bases and the sighting system shall be visibly bent at approximately the mid-point.

SECTION VI. PROCEDURES FOR THE REDUCTION OF COMBAT AIRCRAFT BY DESTRUCTION

1. Each State Party shall have the right to choose any one of the following sets of procedures each time it carries out the destruction of combat aircraft at reduction sites.

2. Procedure for destruction by severing:

the fuselage of the aircraft shall be divided into three parts not on assembly joints by severing its nose immediately forward of the cockpit and its tail in the central wing section area so that assembly joints, if there are any in the areas to be severed, shall be contained in the severed portions.

3. Procedure for destruction by deformation:

the fuselage shall be deformed throughout by compression, so that its height, width or length is reduced by at least 30 percent.

4. Procedure for destruction by use as target drones:

- (A) each State Party shall have the right to reduce by use as target drones no more than 200 combat aircraft during the 40-month reduction period;
- (B) the target drone shall be destroyed in flight by munitions fired by the armed forces of the State Party owning the target drone;
- (C) if the attempt to shoot down the target drone fails and it is subsequently destroyed by a self-destruct mechanism, the procedures of this paragraph shall continue to apply. Otherwise the target drone may be recovered or may be claimed destroyed by accident in accordance with Section IX of this Protocol, depending on the circumstances; and
- (D) notification of destruction shall be made to all other States Parties. Such notification shall include the type of the destroyed target drone and the location where it was destroyed. Within 90 days of the notification, the State Party claiming such reduction shall send documentary evidence, such as a report of the investigation, to all other States Parties. In the event of ambiguities relating to the destruction of a particular target drone, reduction shall not be considered complete until final resolution of the matter.

SECTION VII. PROCEDURES FOR THE REDUCTION OF ATTACK HELICOPTERS BY DESTRUCTION

1. Each State Party shall have the right to choose any one of the following sets of procedures each time it carries out the destruction of attack helicopters at reduction sites.

2. Procedure for destruction by severing:

(A) the tail boom or tail part shall be severed from the fuselage so that the assembly joint is contained in the severed portion; and

(B) at least two transmission mounts on the fuselage shall be severed, fused or deformed.

3. Procedure for destruction by explosive demolition:

any type and number of explosives may be used so that, at a minimum, after detonation the fuselage is cut into two pieces through that section of the fuselage that contains the transmission mounting area.

4. Procedure for destruction by deformation:

the fuselage shall be deformed throughout by compression so that its height, width or length is reduced by at least 30 percent.

SECTION VIII. RULES AND PROCEDURES FOR REDUCTION OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT LIMITED BY THE TREATY BY CONVERSION FOR NON-MILITARY PURPOSES

1. Each State Party shall have the right to reduce a certain number of battle tanks and armoured combat vehicles by conversion. The types of vehicles that may be converted are listed in paragraph 3 of this Section and the specific non-military purposes for which they may be converted are listed in paragraph 4 of this Section. Converted vehicles shall not be placed in service with the conventional armed forces of a State Party.

2. Each State Party shall determine the number of battle tanks and armoured combat vehicles it will convert. This number shall not exceed:

(A) for battle tanks, 5.7 percent (not to exceed 750 battle tanks) of the maximum level for holdings of battle tanks it notified at the signature of the Treaty pursuant to Article VII of the Treaty, or 150 items whichever is the greater; and

(B) for armoured combat vehicles, 15 percent (not to exceed 3,000 armoured combat vehicles) of the maximum level for holdings of armoured combat vehicles it notified at the signature of the Treaty pursuant to Article VII of the Treaty, or 150 items whichever is the greater.

3. The following vehicles may be converted for non-military purposes: T-54, T-55, T-62, T-64, T-72, Leopard 1, BMP-1, BTR-60, OT-64. The States Parties, within the framework of the Joint Consultative Group, may make changes to the list of vehicles which may be converted to non-military purposes. Such changes, pursuant to Article XVI, paragraph 5 of the Treaty shall be deemed improvements to the viability and effectiveness of the Treaty relating only to minor matters of a technical nature.

4. Such vehicles shall be converted for the following specific non-military purposes:

- (A) general purpose prime movers;
- (B) bulldozers;
- (C) fire fighting vehicles;
- (D) cranes;
- (E) power unit vehicles;
- (F) mineral fine crushing vehicles;
- (G) quarry vehicles;
- (H) rescue vehicles;
- (I) casualty evacuation vehicles;
- (J) transportation vehicles;
- (K) oil rig vehicles;
- (L) oil and chemical product spill cleaning vehicles;
- (M) tracked ice breaking prime movers;
- (N) environmental vehicles.

The States Parties, within the framework of the Joint Consultative Group, may make changes to the list of specific non-military purposes. Such changes, pursuant to Article XVI, paragraph 5 of the Treaty shall be deemed improvements to the viability and effectiveness of the Treaty relating only to minor matters of a technical nature.

5. On entry into force of the Treaty, each State Party shall notify to all other States Parties the number of battle tanks and armoured combat vehicles that it plans to convert in accordance with the provisions of the Treaty. Notification of a State Party's intention to carry out conversion in accordance with this Section shall be given to all other States Parties at least 15 days in advance in accordance with Section X, paragraph 5 of the Protocol on Inspection. It shall specify the number and types of vehicles to be converted, the starting date and completion date of conversion, as well as the specific non-military purpose vehicles to emerge after conversion.

6. The following procedures shall be carried out before conversion of battle tanks and armoured combat vehicles at reduction sites:

- (A) for battle tanks:
  - (1) removal of special equipment from the chassis, including detachable equipment, that ensures the operation of on-board armament systems;
  - (2) removal of the turret, if any;
  - (3) for the gun breech system, either:
    - (a) welding the breech block to the breech ring in at least two places; or

- (b) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block;
  - (4) severing of the gun tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring;
  - (5) severing of either of the gun trunnions and its trunnion mount in the turret; and
  - (6) cutting out and removal of a portion of the hull top armour beginning from the front glacis to the middle of the hull turret aperture, together with the associated portions of the side armour at a height of no less than 200 millimetres (for the T-64 and T-72, no less than 100 millimetres) below the level of the hull top armour, as well as the associated portion of the front glacis plate severed at the same height. The severed portion of this front glacis plate shall consist of no less than the upper third; and
- (B) for armoured combat vehicles:
- (1) for all armoured combat vehicles, removal of special equipment from the chassis, including detachable equipment, that ensures the operation of on-board armament systems;
  - (2) for rear-engined vehicles, cutting out and removal of a portion of the hull top armour from the front glacis to the bulkhead of the engine-transmission compartment, together with the associated portions of the side and front armour at a height of no less than 300 millimetres below the level of the top of the assault crew compartment;
  - (3) for front-engined vehicles, cutting out and removal of a portion of the hull top armour plate from the bulkhead of the engine-transmission compartment to the rear of the vehicle, together with the associated portions of the side armour at a height of no less than 300 millimetres below the level of the top of the assault crew compartment; and
  - (4) in addition, for armoured infantry fighting vehicles and heavy armament combat vehicles:
    - (a) removal of the turret;
    - (b) severing of either of the gun trunnions and its trunnion mount in the turret;
    - (c) for the gun breech system:
      - (i) welding the breech block to the breech ring in at least two places;
      - (ii) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block; or
      - (iii) severing of the breech casing into two approximately equal parts; and
    - (d) severing of the gun tube into two parts at a distance of no more than 100 millimetres from the breech ring.

7. Battle tanks and armoured combat vehicles being reduced pursuant to paragraph 6 of this Section shall be subject to inspection, without right of refusal, in accordance with Section X of the Protocol on Inspection. Battle tanks and armoured combat vehicles shall be deemed reduced upon completion of the procedures specified in paragraph 6 of this Section and notification in accordance with Section X of the Protocol on Inspection.

8. Vehicles reduced pursuant to paragraph 7 of this Section shall remain subject to notification pursuant to Section IV of the Protocol on Information Exchange until final conversion for non-military purposes has been completed and notification has been made in accordance with Section X, paragraph 12 of the Protocol on Inspection.

9. Vehicles undergoing final conversion for non-military purposes shall also be subject to inspection in accordance with Section X of the Protocol on Inspection, with the following changes:

- (A) the process of final conversion at a reduction site shall not be subject to inspection; and
- (B) all other States Parties shall have the right to inspect fully converted vehicles, without right of refusal, upon receipt of a notification from the State Party conducting final conversion specifying when final conversion procedures will be completed.

10. If, having completed the procedures specified in paragraph 6 of this Section on a given vehicle, it is decided not to proceed with final conversion, then the vehicle shall be destroyed within the time limits for conversion set forth in Article VIII of the Treaty in accordance with the appropriate procedures set forth elsewhere in this Protocol.

SECTION IX. PROCEDURE IN THE EVENT OF DESTRUCTION BY ACCIDENT

1. Each State Party shall have the right to reduce its reduction liability for each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty in the event of destruction by accident by an amount no greater than 1.5 percent of the maximum levels for holdings it notified at the signature of the Treaty for that category.

2. An item of conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall be deemed reduced, in accordance with Article VIII of the Treaty, if the accident in which it was destroyed is notified to all other States Parties within seven days of its occurrence. Notification shall include the type of the destroyed item, the date of the accident, the approximate location of the accident and the circumstances related to the accident.

3. Within 90 days of the notification, the State Party claiming such reduction shall provide documentary evidence, such as a report of the investigation, to all other States Parties in accordance with Article XVII of the Treaty. In the event of ambiguities relating to the accident, such reduction shall not be considered complete until final resolution of the matter.

SECTION X. PROCEDURE FOR REDUCTION BY MEANS OF STATIC DISPLAY

1. Each State Party shall have the right to reduce by means of static display a certain number of conventional armaments and equipment limited by the Treaty.

2. No State Party shall use static display to reduce more than one percent or eight items, whichever is the greater number, of its maximum levels for holdings it declared at the signature of the Treaty for each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty.

3. Notwithstanding paragraphs 1 and 2 of this Section, each State Party also shall have the right to retain in working order two items of each existing type of conventional armaments and equipment limited by the Treaty for the purpose of static display. Such conventional armaments and equipment shall be displayed at museums or other similar sites.

4. Conventional armaments and equipment placed on static display or in museums prior to the signature of the Treaty shall not be subject to any numerical limitations set forth in the Treaty, including the numerical limitations set forth in paragraphs 2 and 3 of this Section.

5. Such items to be reduced by means of static display shall undergo the following procedures at reduction sites:

- (A) all items to be displayed that are powered by self-contained engines shall have their fuel tanks rendered incapable of holding fuel and:
  - (1) have their engine(s) and transmission removed and their mounts damaged so that these pieces cannot be refitted; or
  - (2) have their engine compartment filled with concrete or a polymer resin;
- (B) all items to be displayed equipped with 75 millimetre or larger guns with permanently fixed elevation and traversing mechanisms shall have their elevation and traversing mechanisms welded so that the tube can be neither traversed nor elevated. In addition, those items to be displayed which use pinion and rack or pinion and ring mechanisms for traversing or elevating shall have three consecutive gear teeth cut off from the rack or ring on each side of the pinion of the gun tube;
- (C) all items to be displayed which are equipped with weapon systems that do not meet the criteria set forth in subparagraph (B) of this paragraph shall have their barrel and receiver group filled with either concrete or a polymer resin, beginning at the face of the bolt/breech and ending within 100 millimetres of the muzzle.

SECTION XI. PROCEDURE FOR REDUCTION BY USE AS GROUND TARGETS

1. Each State Party shall have the right to reduce by use as ground targets a certain number of battle tanks, armoured combat vehicles and self-propelled pieces of artillery.

2. No State Party shall reduce by use as ground targets numbers of battle tanks or armoured combat vehicles greater than 2.5 percent of its maximum level for holdings in each of those two categories as notified at the signature of the Treaty pursuant to Article VII of the Treaty. In addition, no State Party shall have the right to reduce by use as ground targets more than 50 self-propelled pieces of artillery.

3. Conventional armaments and equipment in use as ground targets prior to the signature of the Treaty shall not be subject to any numerical limitations set forth in Articles IV, V or VI of the Treaty, or to the numerical limitations set forth in paragraph 2 of this Section.

4. Such items to be reduced by use as ground targets shall undergo the following procedures at reduction sites:

- (A) for battle tanks and self-propelled pieces of artillery:
  - (1) for the breech system, either:

- (a) welding the breech block to the breech ring in at least two places; or
  - (b) cutting of at least one side of the breech ring along the long axis of the cavity that receives the breech block;
- (2) severing of either of the trunnions and its trunnion mount in the turret; and
- (3) severing of sections from both sides of the hull which include the final drive apertures, by vertical and horizontal cuts in the side plates and diagonal cuts in the deck or belly plates and front or rear plates, such that the final drive apertures are contained in the severed portions; and
- (B) for armoured combat vehicles:
- (1) for the gun breech system:
    - (a) welding the breech block to the breech ring in at least two places;
    - (b) cutting of at least one side of the breech ring along the axis of the cavity that receives the breech block; or
    - (c) severing of the breech casing into two approximately equal parts;
  - (2) severing of either of the gun trunnions and its trunnion mount in the turret;
  - (3) for tracked armoured combat vehicles, severing of sections from both sides of the hull which include the final drive apertures, by vertical and horizontal cuts in the side plates and diagonal cuts in the deck or belly plates and front or rear plates, so that the final drive apertures are contained in the severed portions; and
  - (4) for wheeled armoured combat vehicles, severing of sections from both sides of the hull which include the front wheel final gearbox mounting areas by vertical, horizontal and irregular cuts in the side, front, deck and belly plates so that the front wheel final gear box mounting areas are included in the severed portions at a distance of no less than 100 millimetres from the cuts.

SECTION XII. PROCEDURE FOR REDUCTION BY USE FOR GROUND INSTRUCTIONAL PURPOSES

1. Each State Party shall have the right to reduce by use for ground instructional purposes a certain number of combat aircraft and attack helicopters.

2. No State Party shall reduce by use for ground instructional purposes numbers of combat aircraft or attack helicopters greater than five percent of its maximum level for holdings in each of those two categories as notified at the signature of the Treaty pursuant to Article VII of the Treaty.

3. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty in use for ground instructional purposes prior to the signature of the Treaty shall not be subject to any numerical limitations set forth in Article IV, V or VI of the Treaty, or the numerical limitations set forth in paragraph 2 of this Section.

4. Such items to be reduced by use for ground instructional purposes shall undergo the following procedures at reduction sites:

(A) for combat aircraft:

- (1) severing of the fuselage into two parts in the central wing area;
- (2) removal of engines, mutilation of engine mounting points and either filling of all fuel tanks with concrete, polymer or resin setting compounds or removal of the fuel tanks and mutilation of the fuel tank mounting points; or
- (3) removal of all internal, external and removable armament and armament systems equipment, removal of the tail fin and mutilation of the tail fin mounting points, and filling of all but one fuel tank with concrete, polymer or resin setting compounds; and

(B) for attack helicopters:

severing of the tail boom or tail part from the fuselage so that the assembly joint is contained in the severed portion.

**PROTOCOL
ON PROCEDURES GOVERNING THE CATEGORISATION OF COMBAT
HELICOPTERS AND THE RECATEGORISATION OF MULTI-PURPOSE
ATTACK HELICOPTERS**

The States Parties hereby agree upon procedures and provisions governing the categorisation of combat helicopters and recategorisation of multi-purpose attack helicopters as provided for in Article VIII of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

SECTION I. GENERAL REQUIREMENTS FOR THE CATEGORISATION OF COMBAT HELICOPTERS

1. Combat helicopters shall be categorised as specialised attack, multi-purpose attack or combat support helicopters and shall be listed as such in the Protocol on Existing Types.

2. All models or versions of a specialised attack helicopter type shall be categorised as specialised attack helicopters.

3. Notwithstanding the provisions in paragraph 2 of this Section and as a unique exception to that paragraph, the Union of Soviet Socialist Republics may hold an aggregate total not to exceed 100 Mi-24R and Mi-24K helicopters equipped for reconnaissance, spotting, or chemical/biological/radiological sampling which shall not be subject to the limitations on attack helicopters in Articles IV and VI of the Treaty. Such helicopters shall be subject to exchange of information in accordance with the Protocol on Information Exchange and to internal inspection in accordance with Section VI, paragraph 30 of the Protocol on Inspection. Mi-24R and Mi-24K helicopters in excess of this limit shall be categorised as specialised attack helicopters regardless of how they are equipped and shall count against the limitations on attack helicopters in Articles IV and VI of the Treaty.

4. Each State Party that holds both combat support and multi-purpose attack models or versions of a helicopter type shall categorise as attack helicopters all helicopters which have any of the features listed in Section III, paragraph 1 of this Protocol and shall have the right to categorise as combat support helicopters any helicopters that have none of the features listed in Section III, paragraph 1 of this Protocol.

5. Each State Party that holds only combat support models or versions of a helicopter type included on both the Multi-Purpose Attack Helicopter and the Combat Support Helicopter lists in the Protocol on Existing Types shall have the right to categorise such helicopters as combat support helicopters.

SECTION II. GENERAL REQUIREMENTS FOR RECATEGORISATION

1. Only combat helicopters that are categorised as multi-purpose attack helicopters in accordance with the categorisation requirements set forth in this Protocol shall be eligible for recategorisation as combat support helicopters.

2. Each State Party shall have the right to recategorise individual multi-purpose attack helicopters that have any of the features set forth in Section III, paragraph 1 of this Protocol only by conversion and certification. Each State Party shall have the right to recategorise individual multi-purpose attack helicopters that do not have any of the features set forth in Section III, paragraph 1 of this Protocol by certification alone.

3. Each State Party shall use whatever technological means it deems necessary to implement the conversion procedures set forth in Section III of this Protocol.

4. Each combat helicopter subject to the recategorisation procedure shall bear the original manufacturer's serial number permanently stamped in a main airframe structural member.

SECTION III. PROCEDURES FOR CONVERSION

1. Multi-purpose attack helicopters being converted shall be rendered incapable of further employment of guided weapons by the removal of the following components:

- (A) provisions specifically for the attachment of guided weapons, such as special hardpoints or launching devices. Any such special hardpoints which are integral to the helicopter, as well as any special elements of general purpose hardpoints which are designed for use only by guided weapons, shall be rendered incapable of further employment with guided weapons; and
- (B) all integrated fire control and aiming systems for guided weapons, including wiring.

2. A State Party shall provide to all other States Parties the following information, either at least 42 days in advance of the conversion of the first helicopter of a type or at entry into force of the Treaty in the event that a State Party declares both multi-purpose attack helicopters and combat support helicopters of the same type:

- (A) a basic block diagram portraying all major components of guided weapon integrated fire control and aiming systems as well as components of equipment designed for the attachment of guided weapons, the basic function of the components described in paragraph 1 of this Section, and the functional connections of such components to each other;
- (B) a general description of the conversion process, including a list of components to be removed; and
- (C) a photograph of each component to be removed, illustrating its position in the helicopter prior to its removal, and a photograph of the same position after the corresponding component has been removed.

SECTION IV. PROCEDURES FOR CERTIFICATION

1. Each State Party that is recategorising multi-purpose attack helicopters shall comply with the following certification procedures, in order to ensure that such helicopters do not possess any of the features listed in Section III, paragraph 1 of this Protocol.

2. Each State Party shall notify all other States Parties of each certification in accordance with Section IX, paragraph 3 of the Protocol on Inspection.

3. Each State Party shall have the right to inspect the certification of helicopters in accordance with Section IX of the Protocol on Inspection.

4. The process of recategorisation shall be deemed complete when the certification procedures set forth in this Section have been completed regardless of whether any State Party exercises the certification inspection rights described in paragraph 3 of this Section and Section IX of the Protocol on Inspection, provided that within 30 days of receipt of the notification of completion of the certification and recategorisation provided pursuant to paragraph 5 of this Section no State Party has notified all other States Parties that it considers that there is an ambiguity relating to the certification and recategorisation process. In the event of such an ambiguity being raised, such recategorisation shall not be deemed complete until the matter relating to the ambiguity is resolved.

5. The State Party conducting the certification shall notify all other States Parties in accordance with Section IX of the Protocol on Inspection of completion of the certification and recategorisation.

6. Certification shall be conducted within the area of application. States Parties belonging to the same group of States Parties shall have the right to share locations for certification.

SECTION V. PROCEDURES FOR INFORMATION EXCHANGE AND VERIFICATION

All combat helicopters within the area of application shall be subject to information exchange in accordance with the provisions of the Protocol on Information Exchange and verification, including inspection, in accordance with the Protocol on Inspection.

PROTOCOL ON NOTIFICATION AND EXCHANGE OF INFORMATION

The States Parties hereby agree on procedures and provisions regarding notification and exchange of information pursuant to Article XIII of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

SECTION I. INFORMATION ON THE STRUCTURE OF EACH STATE PARTY'S LAND FORCES AND AIR AND AIR DEFENCE AVIATION FORCES WITHIN THE AREA OF APPLICATION

1. Each State Party shall provide to all other States Parties the following information about the structure of its land forces and air and air defence aviation forces within the area of application:

- (A) the command organisation of its land forces, specifying the designation and subordination of all combat, combat support and combat service support formations and units at each level of command down to the level of brigade/regiment or equivalent level, including air defence formations and units subordinated at or below the military district or equivalent level. Independent units at the next level of command below the brigade/regiment level directly subordinate to formations above the brigade/regiment level (i.e., independent battalions) shall be identified, with the information indicating the formation or unit to which such units are subordinated; and
- (B) the command organisation of its air and air defence aviation forces, specifying the designation and subordination of formations and units at each level of command down to wing/air regiment or equivalent level. Independent units at the next level of command below the wing/air regiment level directly subordinate to formations above the wing/air regiment level (i.e., independent squadrons) shall be identified, with the information indicating the formation or unit to which such units are subordinated.

SECTION II. INFORMATION ON THE OVERALL HOLDINGS IN EACH CATEGORY OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT LIMITED BY THE TREATY

1. Each State Party shall provide to all other States Parties information on:

- (A) overall numbers and numbers by type of its holdings in each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty; and
- (B) overall numbers and numbers by type of its holdings of battle tanks, armoured combat vehicles and artillery limited by the Treaty in each of the areas described in Articles IV and V of the Treaty.

SECTION III. INFORMATION ON THE LOCATION, NUMBERS AND TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT IN SERVICE WITH THE CONVENTIONAL ARMED FORCES OF THE STATES PARTIES

1. For each of its formations and units notified pursuant to Section I, paragraph 1, subparagraphs (A) and (B) of this Protocol, as well as separately located battalions/squadrons or equivalents subordinate to those formations and units, each State Party shall provide to all other States Parties the following information:

- (A) the designation and peacetime location of its formations and units at which conventional armaments and equipment limited by the Treaty in the following categories are held, including headquarters, specifying the geographic name and coordinates:
  - (1) battle tanks;
  - (2) armoured combat vehicles;
  - (3) artillery;
  - (4) combat aircraft; and
  - (5) attack helicopters;
- (B) the holdings of its formations and units notified pursuant to subparagraph (A) of this paragraph, giving numbers (by type in the case of formations and units at the level of division or equivalent and below) of the conventional armaments and equipment listed in subparagraph (A) of this paragraph, and of:
  - (1) combat support helicopters;
  - (2) unarmed transport helicopters;
  - (3) armoured vehicle launched bridges, specifying those in active units;
  - (4) armoured infantry fighting vehicle look-alikes;
  - (5) armoured personnel carrier look-alikes;
  - (6) primary trainer aircraft;
  - (7) reclassified combat-capable trainer aircraft; and
  - (8) Mi-24R and Mi-24K helicopters not subject to the numerical limitations set forth in Article IV, paragraph 1 and Article VI of the Treaty¹;

---

¹Pursuant to Section I, paragraph 3 of the Protocol on Helicopter Recategorisation.

(C) the designation and peacetime location of its formations and units, other than those notified pursuant to subparagraph (A) of this paragraph, at which the following categories of conventional armaments and equipment, as defined in Article II of the Treaty, specified in the Protocol on Existing Types, or enumerated in the Protocol on Aircraft Reclassification, are held, including headquarters, specifying the geographic name and coordinates:

- (1) combat support helicopters;
- (2) unarmed transport helicopters;
- (3) armoured vehicle launched bridges;
- (4) armoured infantry fighting vehicle look-alikes;
- (5) armoured personnel carrier look-alikes;
- (6) primary trainer aircraft;
- (7) reclassified combat-capable trainer aircraft; and
- (8) Mi-24R and Mi-24K helicopters not subject to the numerical limitations set forth in Article IV, paragraph 1 and Article VI of the Treaty¹; and

(D) the holdings of its formations and units notified pursuant to subparagraph (C) of this paragraph giving numbers (by type in the case of formations and units at the level of division or equivalent and below) in each category specified above; and, in the case of armoured vehicle launched bridges, those which are in active units.

2. Each State Party shall provide to all other States Parties information on conventional armaments and equipment in service with its conventional armed forces but not held by its land forces or air or air defence aviation forces, specifying:

(A) the designation and peacetime location of its formations and units down to the level of brigade/regiment, wing/air regiment or equivalent as well as units at the next level of command below the brigade/regiment, wing/air regiment level which are separately located or are independent (i.e., battalions/squadrons or equivalent) at which conventional armaments and equipment limited by the Treaty in the following categories are held, including headquarters, specifying the geographic name and coordinates:

- (1) battle tanks;
- (2) armoured combat vehicles;
- (3) artillery;
- (4) combat aircraft; and
- (5) attack helicopters; and

---

¹ Pursuant to Section I, paragraph 3 of the Protocol on Helicopter Recategorisation.

(B) the holdings of its formations and units notified pursuant to subparagraph (A) of this paragraph, giving numbers (by type in the case of formations and units at the level of division or equivalent and below) of conventional armaments and equipment listed in subparagraph (A) of this paragraph, and of:

- (1) combat support helicopters;
- (2) unarmed transport helicopters;
- (3) armoured vehicle launched bridges, specifying those in active units;
- (4) armoured infantry fighting vehicle look-alikes;
- (5) armoured personnel carrier look-alikes;
- (6) primary trainer aircraft;
- (7) reclassified combat-capable trainer aircraft; and
- (8) Mi-24R and Mi-24K helicopters not subject to the numerical limitations set forth in Article IV, paragraph 1 and Article VI of the Treaty.¹

3. Each State Party shall provide to all other States Parties the following information:

- (A) the location of its designated permanent storage sites, specifying geographic name and coordinates, and the numbers and types of conventional armaments and equipment in the categories listed in paragraph 1, subparagraphs (A) and (B) of this Section held at such sites;
- (B) the location of its military storage sites not organic to formations and units identified as objects of verification, independent repair and maintenance units, military training establishments and military airfields, specifying geographic name and coordinates, at which conventional armaments and equipment in the categories listed in paragraph 1, subparagraphs (A) and (B) of this Section are held or routinely present, giving the holdings by type in each category at such locations; and
- (C) the location of its sites at which the reduction of conventional armaments and equipment limited by the Treaty will be undertaken pursuant to the Protocol on Reduction, specifying the location by geographic name and coordinates, the holdings by type in each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty awaiting reduction at such locations, and indicating that it is a reduction site.

---

¹ Pursuant to Section I, paragraph 3 of the Protocol on Helicopter Recategorisation.

SECTION IV. INFORMATION ON THE LOCATION AND NUMBERS OF BATTLE TANKS, ARMoured COMBAT VEHICLES, ARTILLERY, COMBAT AIRCRAFT AND ATTACK HELICOPTERS WITHIN THE AREA OF APPLICATION BUT NOT IN SERVICE WITH CONVENTIONAL ARMED FORCES

1. Each State Party shall provide information to all other States Parties on the location and numbers of its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters within the area of application not in service with its conventional armed forces but of potential military significance.

(A) Accordingly, each State Party shall provide the following information:

- (1) in respect of its battle tanks, artillery, combat aircraft and specialised attack helicopters, as well as armoured infantry fighting vehicles as specified in Article XII of the Treaty, held by organisations down to the independent or separately located battalion or equivalent level designed and structured to perform in peacetime internal security functions, the location, including geographic name and coordinates, of sites at which such armaments and equipment are held and the numbers and types of conventional armaments and equipment in these categories held by each such organisation;
- (2) in respect of its armoured personnel carriers, heavy armament combat vehicles and multi-purpose attack helicopters held by organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions, the aggregate numbers in each category of such armaments and equipment in each administrative region or division;
- (3) in respect of its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters awaiting disposal having been decommissioned in accordance with the provisions of Article IX of the Treaty, the location, including geographic name and coordinates, of sites at which such armaments and equipment are held and the numbers and types at each site;
- (4) in respect of its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters, each State Party shall provide to all other States Parties, following entry into force of the Treaty and coincident with each annual exchange of information pursuant to Section VII, paragraph 1, subparagraph (C) of this Protocol, an identifiable location of each site at which there are normally more than a total of 15 battle tanks, armoured combat vehicles and pieces of artillery or more than five combat aircraft or more than 10 attack helicopters which are, pursuant to Article III, paragraph 1, subparagraph (E) of the Treaty, awaiting or are being refurbished for export or re-export and are temporarily retained within the area of application. Each State Party shall provide to all other States Parties, following entry into force of the Treaty and coincident with each annual exchange of information pursuant to Section VII, paragraph 1, subparagraph (C) of this Protocol, the numbers of such battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters. The States Parties shall, within the framework of the Joint Consultative Group, agree as to the form in which the information on the numbers shall be provided pursuant to this provision;

- (5) in respect of its battle tanks and armoured combat vehicles which have been reduced and are awaiting conversion pursuant to Section VIII of the Protocol on Reduction, the location, including geographic name and coordinates, of each site at which such armaments and equipment are held and the numbers and types at each site; and
- (6) in respect of its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters used exclusively for the purpose of research and development pursuant to Article III, paragraph 1, subparagraph (B) of the Treaty, each State Party shall provide to all other States Parties following entry into force of the Treaty and coincident with each annual exchange of information pursuant to Section VII, paragraph 1, subparagraph (C) of this Protocol the aggregate numbers in each category of such conventional armaments and equipment.

SECTION V. INFORMATION ON OBJECTS OF VERIFICATION AND DECLARED SITES

1. Each State Party shall provide to all other States Parties information specifying its objects of verification, including the total number and the designation of each object of verification, and enumerating its declared sites, as defined in Section I of the Protocol on Inspection, providing the following information on each site:

- (A) the site's designation and location, including geographic name and coordinates;
- (B) the designation of all objects of verification, as specified in Section I, paragraph 1, subparagraph (J) of the Protocol on Inspection, at that site, it being understood that subordinate elements at the next level of command below the brigade/regiment or wing/air regiment level located in the vicinity of each other or of the headquarters immediately superior to such elements may be deemed as not separately located, if the distance between such separately located battalions/squadrons or equivalent or to their headquarters does not exceed 15 kilometres;
- (C) the overall numbers by type of conventional armaments and equipment in each category specified in Section III of this Protocol held at that site and by each object of verification, as well as those belonging to any object of verification located at another declared site, specifying the designation of each such object of verification;
- (D) in addition, for each such declared site, the number of conventional armaments and equipment not in service with its conventional armed forces, indicating those that are:
  - (1) battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters awaiting disposal having been decommissioned in accordance with the provisions of Article IX of the Treaty or reduced and awaiting conversion pursuant to the Protocol on Reduction; and
  - (2) battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters held by organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions;
- (E) declared sites that hold battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft or attack helicopters awaiting or being refurbished for export or re-export and temporarily retained within the area of application or used exclusively for research and development shall be identified as such, and the aggregate numbers in each category at that site shall be provided; and

- (F) point(s) of entry/exit associated with each declared site, including geographic name and coordinates.

SECTION VI. INFORMATION ON THE LOCATION OF SITES FROM WHICH CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT HAVE BEEN WITHDRAWN

1. Each State Party shall provide annually to all other States Parties, coincident with the annual exchange of information provided pursuant to Section VII, paragraph 1, subparagraph (C) of this Protocol, information about the locations of sites which have been notified previously as declared sites from which all conventional armaments and equipment in the categories listed in Section III, paragraph 1 of this Protocol have been withdrawn since the signature of the Treaty if such sites continue to be used by the conventional armed forces of that State Party. The locations of these sites shall be notified for three years following such withdrawal.

SECTION VII. TIMETABLE FOR THE PROVISION OF INFORMATION IN SECTIONS I TO V OF THIS PROTOCOL

1. Each State Party shall provide to all other States Parties the information pursuant to Sections I to V of this Protocol as follows:
- (A) upon signature of the Treaty, with information effective as of that date; and, no later than 90 days after signature of the Treaty, each State Party shall provide to all other States Parties within the framework of the Joint Consultative Group any necessary corrections to its information reported pursuant to Sections III, IV and V of this Protocol. Such corrected information shall be deemed information provided at Treaty signature and valid as of that date;
  - (B) 30 days following entry into force of the Treaty, with information effective as of the date of entry into force;
  - (C) on the 15th day of December of the year in which the Treaty comes into force (unless entry into force occurs within 60 days of the 15th day of December), and on the 15th day of December of every year thereafter, with the information effective as of the first day of January of the following year; and
  - (D) following completion of the 40-month reduction period specified in Article VIII of the Treaty, with information effective as of that date.

SECTION VIII. INFORMATION ON CHANGES IN ORGANISATIONAL STRUCTURES OR FORCE LEVELS

1. Each State Party shall notify all other States Parties of:

- (A) any permanent change in the organisational structure of its conventional armed forces within the area of application as notified pursuant to Section I of this Protocol at least 42 days in advance of that change; and
- (B) any change of 10 percent or more in any one of the categories of conventional armaments and equipment limited by the Treaty assigned to any of its combat, combat support or combat service support formations and units down to the brigade/regiment, wing/air regiment, independent or separately located battalion/squadron or equivalent level as notified in Section III, paragraph 1, subparagraphs (A) and (B) and paragraph 2, subparagraphs (A) and (B) of this Protocol since the last annual exchange of information. Such notification shall be given no later than five days after such change occurs, indicating actual holdings after the notified change.

SECTION IX. INFORMATION ON THE ENTRY INTO AND REMOVAL FROM SERVICE WITH THE CONVENTIONAL ARMED FORCES OF A STATE PARTY OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT LIMITED BY THE TREATY

1. Each State Party shall provide to all other States Parties following entry into force of the Treaty coincident with each annual exchange of information provided pursuant to Section VII, paragraph 1, subparagraph (C) of this Protocol:

- (A) aggregate information on the numbers and types of conventional armaments and equipment limited by the Treaty which entered into service with its conventional armed forces within the area of application during the previous 12 months; and
- (B) aggregate information on the numbers and types of conventional armaments and equipment limited by the Treaty which have been removed from service with its conventional armed forces within the area of application during the previous 12 months.

SECTION X. INFORMATION ON ENTRY INTO AND EXIT FROM THE AREA OF APPLICATION OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT LIMITED BY THE TREATY IN SERVICE WITH THE CONVENTIONAL ARMED FORCES OF THE STATES PARTIES

1. Each State Party shall provide annually to all other States Parties following entry into force of the Treaty and coincident with each annual exchange of information provided pursuant to Section VII, paragraph 1, subparagraph (C) of this Protocol:

- (A) aggregate information on the numbers and types of each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty in service with its conventional armed forces that have entered the area of application within the last 12 months and whether any of these armaments and equipment were organised in a formation or unit;

- (B) aggregate information on the numbers and types of each category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty in service with its conventional armed forces that have been removed from, and remain outside of, the area of application within the last 12 months and the last reported locations within the area of application of such conventional armaments and equipment; and
- (C) conventional armaments and equipment limited by the Treaty in service with its conventional armed forces within the area of application which exit and re-enter the area of application, including for purposes such as training or military activities, within a seven-day period shall not be subject to the reporting provisions in this Section.

SECTION XI. CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT IN TRANSIT THROUGH THE AREA OF APPLICATION

1. The provisions of this Protocol shall not apply to conventional armaments and equipment that are in transit through the area of application from a location outside the area of application to a final destination outside the area of application. Conventional armaments and equipment in the categories specified in Section III of this Protocol which entered the area of application in transit shall be reported pursuant to this Protocol if they remain within the area of application for a period longer than seven days.

SECTION XII. FORMAT FOR THE PROVISION OF INFORMATION

1. Each State Party shall provide to all other States Parties the information specified in this Protocol in accordance with the procedures set forth in Article XVII of the Treaty and the Annex on Format. In accordance with Article XVI, paragraph 5 of the Treaty, changes to the Annex on Format shall be deemed improvements to the viability and effectiveness of the Treaty relating only to minor matters of a technical nature.

SECTION XIII. OTHER NOTIFICATIONS PURSUANT TO THE TREATY

1. After signature of the Treaty and prior to its entry into force, the Joint Consultative Group shall develop a document relating to notifications required by the Treaty. Such document shall list all such notifications, specifying those that shall be made in accordance with Article XVII of the Treaty, and shall include appropriate formats, as necessary, for such notifications. In accordance with Article XVI, paragraph 5 of the Treaty, changes to this document, including any formats, shall be deemed to be improvements to the viability and effectiveness of the Treaty relating only to minor matters of a technical nature.

ANNEX ON THE FORMAT FOR THE EXCHANGE OF INFORMATION

1. Each State Party shall provide to all other States Parties information pursuant to the Protocol on Information Exchange, hereinafter referred to as the Protocol, in accordance with the formats specified in this Annex. The information in each data listing shall be provided in mechanically or electronically printed form and in one of the six official languages of the Conference on Security and Cooperation in Europe. In each table (column a), each data entry shall be assigned a sequential line number.

2. Each set of listings shall begin with a cover page showing the name of the State Party providing the listings, the language in which the listings are being provided, the date on which the listings are to be exchanged and the effective date of the information set forth in the listings.

SECTION I. INFORMATION ON THE STRUCTURE OF LAND FORCES AND AIR AND AIR DEFENCE AVIATION FORCES WITHIN THE AREA OF APPLICATION

1. Pursuant to Section I of the Protocol, each State Party shall provide information on the command organisation of its land forces, including air defence formations and units subordinated at or below the military district or equivalent level, and air and air defence aviation forces in the form of two separate hierarchical data listings as set forth in Chart I.

2. The data listings shall be provided beginning at the highest level and proceeding through each level of command down to the level of brigade/regiment, independent battalion, and wing/air regiment, independent squadron or their equivalent. For example, a military district/army/corps would be followed by any subordinate independent regiments, independent battalions, depots, training establishments, then each subordinate division with its regiments/independent battalions. After all the subordinate organisations are listed, entries shall begin for the next military district/army/corps. An identical procedure shall be followed for air and air defence aviation forces.

(A) Each organisation shall be identified (column b) by a unique designator (i.e., formation or unit record number) which shall be used on subsequent listings with that organisation and for all subsequent information exchanges; its national designation (i.e., name) (column c); and, in the case of divisions, brigades/regiments, independent battalions, and wings/air regiments, independent squadrons or equivalent organisations, where appropriate, the formation or unit type (e.g., infantry, tank, artillery, fighter, bomber, supply); and

(B) for each organisation, the two levels of command within the area of application immediately superior to that organisation shall be designated (columns d and e).

Chart I: COMMAND ORGANISATION OF THE LAND FORCES AND AIR AND AIR DEFENCE AVIATION FORCES OF (State Party) VALID AS OF (date)

SECTION II. INFORMATION ON OVERALL HOLDINGS OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT SUBJECT TO NUMERICAL LIMITATIONS PURSUANT TO ARTICLES IV AND V OF THE TREATY

1. Pursuant to Section II of the Protocol, each State Party shall provide data on its overall holdings by type of battle tanks, armoured combat vehicles and artillery (Chart IIA) subject to the numerical limitations set forth in Articles IV and V of the Treaty (column b), and on its overall holdings by type of combat aircraft and attack helicopters (Chart IIB) subject to the numerical limitations set forth in Article IV of the Treaty (column b).

2. Data on armoured combat vehicles shall include the total numbers of heavy armament combat vehicles, armoured infantry fighting vehicles and armoured personnel carriers, and their number (column f/e) and type (column e/d) in each of these subcategories (column d/c).

3. In the case of battle tanks, armoured combat vehicles, artillery and armoured vehicle launched bridges, stored in accordance with Article X of the Treaty, the total of such equipment in designated permanent storage sites shall be specified (column g).

Chart IIA: OVERALL HOLDINGS OF BATTLE TANKS, ARMOURED COMBAT VEHICLES AND ARTILLERY SUBJECT TO NUMERICAL LIMITATION OF (State Party) VALID AS OF (date)

Chart IIB: OVERALL HOLDINGS OF COMBAT AIRCRAFT AND ATTACK HELICOPTERS SUBJECT TO NUMERICAL LIMITATION OF (State Party) VALID AS OF (date)

SECTION III. INFORMATION ON THE LOCATION, NUMBERS, AND TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT IN SERVICE WITH THE CONVENTIONAL ARMED FORCES

1. Each State Party shall provide a hierarchical data listing of all its land forces' and air and air defence aviation forces' organisations reported pursuant to Section III, paragraph 1 of the Protocol, formations and units reported pursuant to Section III, paragraph 2 of the Protocol and installations at which conventional armaments and equipment are held as specified in Section III, paragraph 3 of the Protocol.

2. For each organisation and installation, the information shall reflect:

(A) the formation or unit record number (column b) and designation of the organisation (column c) reported in Chart I. Separately located battalions/squadrons specified pursuant to paragraph 1 of this Section, formations and units reported pursuant to Section III, paragraph 2 of the Protocol and installations listed in accordance with Section III, paragraph 3 of the Protocol shall also be given a unique formation or unit record number (column b), and their national designation (i.e., name) (column c) shall be provided. Their position on the listing shall reflect their subordination with the exception of formations and units reported pursuant to Section III, paragraph 2 of the Protocol, which shall be specified together at the conclusion of the listing:

- (1) designated permanent storage sites shall be identified with the notation "DPSS" following the national designation; and
- (2) reduction sites shall be identified with the notation "reduction" following the national designation;

- (B) location (column d), including the geographic name and coordinates accurate to the nearest 10 seconds. For locations containing stationed forces, the host State Party shall also be included;
- (C) for each level of command from the highest down to the division/air division level, the overall total of conventional armaments and equipment in each category (columns f to m/l). For example, the overall total held by a division would be the sum of the holdings of all its subordinate organisations; and
- (D) for each level of command at the division level and below as specified in paragraph 1 of this Section, the number of conventional armaments and equipment by type under the headings specified in Charts IIIA and IIIB (columns f to m/l). In the armoured combat vehicle column in Chart IIIA (column g), the subcategories (i.e., armoured personnel carriers, armoured infantry fighting vehicles, heavy armament combat vehicles) shall be presented separately. In the attack helicopter column (column k/i), the subcategories (i.e., specialised attack, multi-purpose attack) shall be presented separately. The column (l) labelled "other" in Chart IIIB shall include battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes, and armoured vehicle launched bridges, if any, in service with the air and air defence aviation forces.

Chart IIIA: INFORMATION ON THE LOCATION, NUMBERS AND TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT PROVIDED PURSUANT TO SECTION III OF THE PROTOCOL ON INFORMATION EXCHANGE OF (State Party) VALID AS OF (date)

Chart IIIB: INFORMATION ON THE LOCATION, NUMBERS AND TYPES OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT PROVIDED PURSUANT TO SECTION III OF THE PROTOCOL ON INFORMATION EXCHANGE OF (State Party) VALID AS OF (date)

SECTION IV. INFORMATION ON CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT NOT IN SERVICE WITH THE CONVENTIONAL ARMED FORCES PROVIDED PURSUANT TO SECTION IV OF THE PROTOCOL ON INFORMATION EXCHANGE

1. Pursuant to Section IV of the Protocol, each State Party shall provide information on the location, number and type of its battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft and attack helicopters within the area of application but not in service with its conventional armed forces.

2. For each location, the information shall reflect:

- (A) the provision of Section IV of the Protocol pursuant to which the information is being provided (column b);
- (B) the location (column c):
  - (1) in respect of conventional armaments and equipment reported pursuant to Section IV, paragraph 1, subparagraph (A), sub-subparagraphs (1), (3) and (5) of the Protocol, the geographic name and coordinates accurate to the nearest 10 seconds of sites containing such equipment; and

- (2) in respect of conventional armaments and equipment reported pursuant to Section IV, paragraph 1, subparagraph (A), sub-subparagraph (2) of the Protocol, the national designation of the administrative region or division containing such equipment;
- (C) in respect of conventional armaments and equipment reported pursuant to Section IV, paragraph 1, subparagraph (A), sub-subparagraphs (1) and (2) of the Protocol, the national-level designation of organisations holding the equipment specified (column c); and
- (D) for each location, the number by type under the headings specified in Chart IV (columns d to h), except as follows:
  - in respect of conventional armaments and equipment reported pursuant to Section IV, paragraph 1, subparagraph (A), sub-subparagraph (2) of the Protocol, only the numbers in each category shall be provided solely for the administrative region or division specified (column c).

Chart IV: INFORMATION ON THE LOCATION OF CONVENTIONAL ARMAMENTS AND EQUIPMENT PROVIDED PURSUANT TO SECTION IV OF THE PROTOCOL ON INFORMATION EXCHANGE OF (State Party) VALID AS OF (date)

SECTION V. INFORMATION ON OBJECTS OF VERIFICATION AND DECLARED SITES

1. Pursuant to Section V of the Protocol, each State Party shall provide a listing of its objects of verification and declared sites, as defined in Section I of the Protocol on Inspection. Declared sites (Chart V) shall be listed in alphabetical order.

2. Information about each declared site shall include:

- (A) a unique designator (i.e., declared site record number) (column b) which shall be used with that site for all subsequent information exchanges;
- (B) the site's name and location using geographic name and coordinates accurate to the nearest 10 seconds (column c). For locations containing objects of verification of stationed forces, the host State Party shall also be included;
- (C) the point(s) of entry/exit associated with the declared site (column d);
- (D) a unique sequential number and the designation and formation or unit record number of all objects of verification stationed at the declared site as specified in Section III of this Annex (column e). Unique sequential numbers shall be assigned such that the number assigned to the last object of verification appearing in the listing shall equal the State Party's total number of objects of verification; and
- (E) the overall number of conventional armaments and equipment in each category specified in Section III of the Protocol held at the declared site and by each object of verification (columns f to p) and specifying, in addition:
  - (1) conventional armaments and equipment held in each category on the declared site belonging to an object of verification located at another declared site, specifying the designation and formation or unit record number of each such object of verification (column e); and

- (2) conventional armaments and equipment not belonging to an object of verification shall be identified with the following notations immediately following/below each such entry in columns f to p:
- (a) equipment held by organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions, with the notation "security";
  - (b) decommissioned equipment, with the notation "decommissioned";
  - (c) equipment awaiting or being refurbished for export or re-export, with the notation "export";
  - (d) reduced equipment awaiting conversion, with the notation "reduced"; and
  - (e) equipment used exclusively for research and development, with the notation "research."

Chart V: INFORMATION ON OBJECTS OF VERIFICATION AND DECLARED SITES OF (State Party) VALID AS OF (date)

3. Each State Party shall provide a listing of points of entry/exit (Chart VI). The listing shall assign a unique sequential numerical designator (column b) which shall be used to indicate the point(s) of entry/exit for each site provided pursuant to paragraph 2, subparagraph (C) of this Section. The location shall include the geographic name (column c) and coordinates accurate to the nearest 10 seconds (column d). The type(s) of transportation acceptable--"air," "sea," "ground"--for each point of entry/exit also shall be specified (column e).

Chart VI: POINTS OF ENTRY/EXIT (POE) OF (State Party) VALID AS OF (date)

Chart I: COMMAND ORGANISATION OF THE LAND FORCES AND AIR AND AIR DEFENCE AVIATION FORCES OF (State Party) VALID AS OF (Date)

Line Number	Formation or Unit Record Number	Designation of Formation or Unit	Subordination	
			1st Higher Echelon	2nd Higher Echelon
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)

Chart IIA: OVERALL HOLDINGS OF BATTLE TANKS, ARMOURED COMBAT VEHICLES AND ARTILLERY SUBJECT TO NUMERICAL LIMITATION OF (State Party) VALID AS OF (Date)

Line Number	Area	Category	Sub-Category	Type	Overall Number (including in DPSSs)	Number in DPSSs
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)

**Chart IIB: OVERALL HOLDINGS OF COMBAT AIRCRAFT AND
ATTACK HELICOPTERS SUBJECT TO NUMERICAL
LIMITATION OF (State Party) VALID AS OF (Date)**

Line Number	Category	Sub-Category	Type	Overall Number
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)

Chart IV: INFORMATION ON THE LOCATION OF CONVENTIONAL
ARMAMENTS AND EQUIPMENT PROVIDED PURSUANT TO SECTION IV
OF THE PROTOCOL ON INFORMATION EXCHANGE OF
(State Party) VALID AS OF (Date)

Line Number	Protocol Reference	Location	Battle Tanks	Armoured Combat Vehicles	Artillery	Attack Helicopters	Combat Aircraft
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)

Chart VI: POINTS OF ENTRY/EXIT (POE) OF (State Party) VALID
AS OF (Date)

Line Number	POE Record Number	Name of POE	Location	Type(s)
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)

PROTOCOL ON INSPECTION

The States Parties hereby agree on procedures and other provisions governing the conduct of inspections as provided for in Article XIV of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

SECTION I. DEFINITIONS

1. For the purposes of the Treaty:

- (A) The term "inspected State Party" means a State Party on whose territory an inspection is carried out in compliance with Article XIV of the Treaty:
  - (1) in the case of inspection sites where only a stationing State Party's conventional armaments and equipment limited by the Treaty are present, such a stationing State Party shall exercise, in compliance with the provisions of this Protocol, the rights and obligations of the inspected State Party as set forth in this Protocol for the duration of the inspection within that inspection site where its conventional armaments and equipment limited by the Treaty are located; and
  - (2) in the case of inspection sites containing conventional armaments and equipment limited by the Treaty of more than one State Party, each such State Party shall exercise, in compliance with the provisions of this Protocol, each in respect of its own conventional armaments and equipment limited by the Treaty, the rights and obligations of the inspected State Party as set forth in this Protocol for the duration of the inspection within that inspection site where its conventional armaments and equipment limited by the Treaty are located.
- (B) The term "stationing State Party" means a State Party stationing conventional armaments and equipment in service with its conventional armed forces outside its own territory and within the area of application.
- (C) The term "host State Party" means a State Party receiving on its territory within the area of application conventional armaments and equipment in service with the conventional armed forces of another State Party stationed by that State Party.
- (D) The term "inspecting State Party" means a State Party which requests and is therefore responsible for carrying out an inspection.
- (E) The term "inspector" means an individual designated by one of the States Parties to carry out an inspection and who is included on that State Party's accepted list of inspectors in accordance with the provisions of Section III of this Protocol.
- (F) The term "transport crew member" means an individual who performs duties related to the operation of a transportation means and who is included on a State Party's accepted list of transport crew members in accordance with the provisions of Section III of this Protocol.
- (G) The term "inspection team" means a group of inspectors designated by an inspecting State Party to conduct a particular inspection.

- (H) The term "escort team" means a group of individuals assigned by an inspected State Party to accompany and to assist inspectors conducting a particular inspection, as well as to assume other responsibilities as set forth in this Protocol. In the case of inspection of a stationing State Party's conventional armaments and equipment limited by the Treaty, an escort team shall include individuals assigned by both the host and stationing States Parties, unless otherwise agreed between them.
- (I) The term "inspection site" means an area, location or facility where an inspection is carried out.
- (J) The term "object of verification" means:
- (1) any formation or unit at the organisational level of brigade/regiment, wing/air regiment, independent battalion/artillery battalion, independent squadron or equivalent as well as any separately located battalion/squadron or equivalent unit at the next level of command below the brigade/regiment, wing/air regiment level holding conventional armaments and equipment limited by the Treaty at a location notified pursuant to Section III, paragraph 1, subparagraph (A) of the Protocol on Information Exchange;
  - (2) any designated permanent storage site, military storage site not organic to formations and units referred to in sub-subparagraph (1) of this subparagraph, independent repair or maintenance unit, military training establishment or military airfield at which conventional armaments and equipment limited by the Treaty are notified pursuant to Section III, paragraph 3, subparagraphs (A) and (B) of the Protocol on Information Exchange as being permanently or routinely present;
  - (3) a reduction site for conventional armaments and equipment limited by the Treaty as notified pursuant to Section III, paragraph 3, subparagraph (C) of the Protocol on Information Exchange;
  - (4) in the case of units below the level of battalion holding conventional armaments and equipment limited by the Treaty that are directly subordinate to a unit or formation above the level of brigade/regiment or equivalent, that unit or formation to which the units below the level of battalion are subordinated shall be considered an object of verification, if it has no subordinate unit or formation at the level of brigade/regiment or equivalent; and
  - (5) a formation or unit holding conventional armaments and equipment subject to the Treaty, but not in service with the conventional armed forces of a State Party shall not be considered an object of verification.
- (K) The term "military airfield" means a permanent military complex, not otherwise containing an object of verification, at which the frequent operation, i.e., launch and recovery, of at least six combat aircraft or combat helicopters limited by the Treaty or subject to internal inspection is routinely performed.
- (L) The term "military training establishment" means a facility, not otherwise containing an object of verification, at which a military unit or subunit using at least 30 conventional armaments and equipment limited by the Treaty or more than 12 of any single category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty is organised to train military personnel.

- (M) The term "military storage site" not organic to formations and units identified as objects of verification means any storage site, other than designated permanent storage sites or sites subordinate to organisations designed and structured for internal security purposes, holding conventional armaments and equipment limited by the Treaty without respect to organisational or operational status. Conventional armaments and equipment limited by the Treaty contained in such sites shall constitute a portion of the permitted holdings counted in active units pursuant to Article IV of the Treaty.
- (N) The term "declared site" means a facility or precisely delineated geographic location which contains one or more objects of verification. A declared site shall consist of all territory within its man-made or natural outer boundary or boundaries as well as associated territory comprising firing ranges, training areas, maintenance and storage areas, helicopter airfields and railroad loading facilities at which battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges are permanently or routinely present.
- (O) The term "specified area" means an area anywhere on the territory of a State Party within the area of application other than a site inspected pursuant to Section VII, IX or X of this Protocol within which a challenge inspection is conducted pursuant to Section VIII of this Protocol. A specified area shall not exceed 65 square kilometres. No straight line between any two points in that area shall exceed 16 kilometres.
- (P) The term "sensitive point" means any equipment, structure or location which has been designated to be sensitive by the inspected State Party or the State Party exercising the rights and obligations of the inspected State Party through the escort team and to which access or overflight may be delayed, limited or refused.
- (Q) The term "point of entry/exit" means a point designated by a State Party on whose territory an inspection is to be carried out, through which inspection teams and transport crews arrive on the territory of that State Party and through which they depart from the territory of that State Party.
- (R) The term "in-country period" means the total time spent continuously on the territory of the State Party where an inspection is carried out by an inspection team for inspections pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol from arrival of the inspection team at the point of entry/exit until the return of the inspection team to a point of entry/exit after completion of that inspection team's last inspection.
- (S) The term "baseline validation period" means, for the purpose of calculating inspection quotas, the specified time period consisting of the first 120 days following entry into force of the Treaty.
- (T) The term "reduction period" means, for the purpose of calculating inspection quotas, the specified time period consisting of the three years following the 120-day baseline validation period.
- (U) The term "residual level validation period" means, for the purpose of calculating inspection quotas, the specified time period consisting of the 120 days following the three-year reduction period.
- (V) The term "residual period" means, for the purpose of calculating inspection quotas, the specified time period following the 120-day residual level validation period for the duration of the Treaty.

- (W) The term "passive declared site inspection quota" means the total number of inspections of objects of verification pursuant to Section VII of this Protocol that each State Party shall be obliged to receive within a specified time period at inspection sites where its objects of verification are located.
- (X) The term "passive challenge inspection quota" means the maximum number of challenge inspections within specified areas pursuant to Section VIII of this Protocol that each State Party with territory within the area of application shall be obliged to receive within a specified time period.
- (Y) The term "active inspection quota" means the total number of inspections pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol that each State Party shall be entitled to conduct within a specified time period.
- (Z) The term "certification site" means a clearly designated location where the certification of recategorised multi-purpose attack helicopters and reclassified combat-capable trainer aircraft in accordance with the Protocol on Helicopter Recategorisation and the Protocol on Aircraft Reclassification takes place.
- (AA) The term "calendar reporting period" means a period of time defined in days during which the intended reduction of the planned number of items of conventional armaments and equipment limited by the Treaty in accordance with Article VIII of the Treaty is to be carried out.

SECTION II. GENERAL OBLIGATIONS

1. For the purpose of ensuring verification of compliance with the provisions of the Treaty, each State Party shall facilitate inspections pursuant to this Protocol.

2. In the case of conventional armaments and equipment in service with the conventional armed forces of a State Party stationed in the area of application outside national territory, the host State Party and the stationing State Party shall, in fulfillment of their respective responsibilities, cooperatively ensure compliance with the relevant provisions of this Protocol. The stationing State Party shall be fully responsible for compliance with the Treaty obligations in respect of its conventional armaments and equipment in service with its conventional armed forces stationed on the territory of the host State Party.

3. The escort team shall be placed under the responsibility of the inspected State Party:

- (A) in the case of inspection sites at which only a stationing State Party's conventional armaments and equipment limited by the Treaty are present and are under this State Party's command, the escort team shall be placed under the responsibility of a representative of the stationing State Party for the duration of the inspection within that inspection site where the stationing State Party's conventional armaments and equipment limited by the Treaty are located; and

(B) in the case of inspection sites containing conventional armaments and equipment limited by the Treaty of both the host State Party and the stationing State Party, the escort team shall be composed of representatives from both States Parties when conventional armaments and equipment limited by the Treaty of the stationing State Party are actually inspected. During the inspection within that inspection site, the host State Party shall exercise the rights and obligations of the inspected State Party with the exception of those rights and obligations related to the inspection of the conventional armaments and equipment limited by the Treaty of the stationing State Party, which shall be exercised by this stationing State Party.

4. If an inspection team requests access to a structure or premises utilised by another State Party by agreement with the inspected State Party, such other State Party shall, in cooperation with the inspected State Party and to the extent consistent with the agreement on utilisation, exercise the rights and obligations set forth in this Protocol with respect to inspections involving equipment or materiel of the State Party utilising the structure or premises.

5. Structures or premises utilised by another State Party by agreement with the inspected State Party shall be subject to inspection only when that other State Party's representative is on the escort team.

6. Inspection teams and sub-teams shall be under the control and responsibility of the inspecting State Party.

7. No more than one inspection team conducting an inspection pursuant to Section VII or VIII of this Protocol may be present at the same time at any one inspection site.

8. Subject to the other provisions of this Protocol, the inspecting State Party shall decide for how long each inspection team will stay on the territory of the State Party where an inspection is to be carried out, and at how many and at which inspection sites it will conduct inspections during the in-country period.

9. Travel expenses of an inspection team to the point of entry/exit prior to conducting an inspection and from the point of entry/exit after completion of the last inspection shall be borne by the inspecting State Party.

10. Each State Party shall be obliged to receive a number of inspections pursuant to Section VII or VIII of this Protocol not to exceed its passive declared site inspection quota for each specified time period: a 120-day baseline validation period, a three-year reduction period, a 120-day residual level validation period and a residual period for the duration of the Treaty. The passive declared site inspection quota shall be determined for each specified time period as a percentage of that State Party's objects of verification, excluding reduction sites and certification sites, located within the area of application of the Treaty:

- (A) during the first 120 days after entry into force of the Treaty, the passive declared site inspection quota shall be equal to 20 percent of a State Party's objects of verification notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange;
- (B) during each year of the reduction period, after completion of the initial 120-day period, the passive declared site inspection quota shall be equal to 10 percent of a State Party's objects of verification notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange;

- (C) during the first 120 days after completion of the three-year reduction period, the passive declared site inspection quota shall be equal to 20 percent of a State Party's objects of verification notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange; and
- (D) each year, commencing after completion of the 120-day residual level validation period, for the duration of the Treaty, the passive declared site inspection quota shall be equal to 15 percent of a State Party's objects of verification notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange.

11. Each State Party with territory within the area of application shall be obliged to accept challenge inspections as follows:

- (A) during the baseline validation period, during each year of the reduction period and during the residual level validation period, up to 15 percent of the number of inspections of declared sites which that State Party is obliged to receive on its territory of its own objects of verification as well as of objects of verification belonging to stationing States Parties; and
- (B) during each year of the residual period, up to 23 percent of the number of inspections of declared sites which that State Party is obliged to receive on its territory of its own objects of verification and of objects of verification belonging to stationing States Parties.

12. Notwithstanding any other limitations in this Section, each State Party shall be obliged to accept a minimum of one inspection each year of its objects of verification pursuant to Section VII of this Protocol, and each State Party with territory within the area of application shall be obliged to accept a minimum of one inspection each year within a specified area pursuant to Section VIII of this Protocol.

13. Inspection pursuant to Section VII of this Protocol of one object of verification at an inspection site shall count as one inspection against the passive declared site inspection quota of that State Party whose object of verification is inspected.

14. The proportion of inspections pursuant to Section VII of this Protocol on the territory of a host State Party within a specified time period used to inspect objects of verification belonging to a stationing State Party shall be no greater than the proportion which that stationing State Party's objects of verification constitute of the total number of objects of verification located on the territory of that host State Party.

15. The number of inspections pursuant to Section VII of this Protocol of objects of verification within a specified time period on any State Party's territory shall be calculated as a percentage of the total number of objects of verification present on that State Party's territory.

16. Inspection pursuant to Section VIII of this Protocol within one specified area shall count as one inspection against the passive challenge inspection quota and one inspection against the passive declared site inspection quota of the State Party on whose territory the inspection is conducted.

17. Unless otherwise agreed between the escort team and the inspection team, an inspection team's in-country period shall, up to a total of 10 days, not exceed the total number of hours calculated according to the following formula:

- (A) 48 hours for the first inspection of an object of verification or within a specified area; plus

(B) 36 hours for each sequential inspection of an object of verification or within a specified area.

18. Subject to the limitations in paragraph 17 of this Section, an inspection team conducting an inspection pursuant to Section VII or VIII of this Protocol shall spend no more than 48 hours at a declared site and no more than 24 hours in inspection within a specified area.

19. The inspected State Party shall ensure that the inspection team travels to a sequential inspection site by the most expeditious means available. If the time between completion of one inspection and arrival of the inspection team at a sequential inspection site exceeds nine hours, or if the time between completion of the last inspection conducted by an inspection team on the territory of the State Party where an inspection is carried out and the arrival of that inspection team at the point of entry/exit exceeds nine hours, such excess time shall not count against that inspection team's in-country period.

20. Each State Party shall be obliged to accept on its territory within the area of application simultaneously no more than either two inspection teams conducting inspections pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol or a number of inspection teams conducting inspections pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol equal to two percent of the total number of objects of verification that are to be inspected during a specified time period on the territory of that State Party, whichever number is greater.

21. Each State Party shall be obliged to accept simultaneously no more than either two inspection teams conducting inspections of its conventional armed forces pursuant to Section VII or VIII of this Protocol or a number of inspection teams conducting inspections of its conventional armed forces pursuant to Section VII or VIII of this Protocol equal to two percent of the total number of its objects of verification that are to be inspected during a specified time period, whichever number is greater.

22. Notwithstanding the provisions of paragraphs 20 and 21 of this Section, each State Party with military districts specified in Articles IV and V of the Treaty shall be obliged to accept on its territory within the area of application simultaneously no more than two inspection teams conducting inspections pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol within any one of those military districts.

23. No State Party shall be obliged to accept inspections pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol representing more than 50 percent of its passive declared site inspection quota in a calendar year from the same State Party.

24. Each State Party shall have the right to conduct inspections within the area of application on the territory of other States Parties. However, no State Party shall conduct more than five inspections annually pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol of another State Party belonging to the same group of States Parties. Any such inspections shall count against the passive declared site inspection quota of the State Party being inspected. It shall otherwise be the responsibility solely of each group of States Parties to determine the allocation of inspections for each State Party within its group of States Parties. Each State Party shall notify to all other States Parties its active inspection quota:

(A) for the baseline validation period, no later than 120 days after signature of the Treaty;

(B) for the first year of the reduction period, no later than 60 days after entry into force of the Treaty; and

- (C) for each subsequent year of the reduction period, for the residual level validation period and for each year of the residual period, no later than the 15th day of January preceding each such specified time period.

SECTION III. PRE-INSPECTION REQUIREMENTS

1. Inspections conducted pursuant to the Treaty shall be carried out by inspectors designated in accordance with paragraphs 3 to 7 of this Section.
2. Inspectors shall be nationals of the inspecting State Party or other States Parties.
3. Within 90 days after signature of the Treaty, each State Party shall provide to all other States Parties a list of its proposed inspectors and a list of its proposed transport crew members, containing the full names of inspectors and transport crew members, their gender, date of birth, place of birth and passport number. No list of proposed inspectors provided by a State Party shall contain at any time more than 400 individuals, and no list of proposed transport crew members provided by a State Party shall contain at any time more than 600 individuals.
4. Each State Party shall review the lists of inspectors and transport crew members provided to it by other States Parties and, within 30 days after receipt of each list, shall provide notification to the State Party providing that list of any individual whose name it wishes to be deleted from that list.
5. Subject to paragraph 7 of this Section, inspectors and transport crew members for whom deletion has not been requested within the time interval specified in paragraph 4 of this Section shall be considered as accepted for the purposes of issuing visas and any other documents in accordance with paragraph 8 of this Section.
6. Each State Party shall have the right to amend its lists within one month after entry into force of the Treaty. Thereafter, each State Party may once every six months propose additions to or deletions from its lists of inspectors and transport crew members, provided that such amended lists do not exceed the numbers specified in paragraph 3 of this Section. Proposed additions shall be reviewed in accordance with paragraphs 4 and 5 of this Section.
7. A State Party may request, without right of refusal, deletion of any individual it wishes from lists of inspectors and transport crew members provided by any other State Party.
8. The State Party on whose territory an inspection is conducted shall provide to the inspectors and transport crew members accepted in accordance with paragraph 5 of this Section visas and any other documents as required to ensure that these inspectors and transport crew members may enter and remain in the territory of that State Party for the purpose of carrying out inspection activities in accordance with the provisions of this Protocol. Such visas and any other necessary documents shall be provided either:
  - (A) within 30 days after the acceptance of the lists or subsequent changes in such lists, in which case the visa shall be valid for a period of no less than 24 months; or
  - (B) within one hour after the arrival of the inspection team and transport crew members at the point of entry/exit, in which case the visa shall be valid for the duration of their inspection activities.

9. Within 90 days after signature of the Treaty, each State Party shall provide notification to all other States Parties of the standing diplomatic clearance number for the transportation means of that State Party transporting inspectors and equipment necessary for an inspection into and out of the territory of the State Party in which such an inspection is conducted. Routings to and from the designated point(s) of entry/exit shall be along established international airways or other routes that are agreed upon by the States Parties concerned as the basis for such diplomatic clearance. Inspectors may use commercial flights for travel to those points of entry/exit that are served by airlines. The provisions of this paragraph relating to diplomatic clearance numbers shall not apply to such flights.

10. Each State Party shall indicate in the notification provided pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange a point or points of entry/exit in respect of each declared site with its objects of verification. Such points of entry/exit may be ground border crossing points, airports or seaports which must have the capacity to receive the transportation means of the inspecting State Party. At least one airport shall be notified as a point of entry/exit associated with each declared site. The location of any point of entry/exit notified as associated with a declared site shall be such as to allow access to that declared site within the time specified in Section VII, paragraph 8 of this Protocol.

11. Each State Party shall have the right to change the point or points of entry/exit to its territory by notifying all other States Parties no less than 90 days before such a change becomes effective.

12. Within 90 days after signature of the Treaty, each State Party shall provide notification to all other States Parties of the official language or languages of the Conference on Security and Cooperation in Europe to be used by inspection teams conducting inspections of its conventional armed forces.

SECTION IV. NOTIFICATION OF INTENT TO INSPECT

1. The inspecting State Party shall notify the inspected State Party of its intention to carry out an inspection provided for in Article XIV of the Treaty. In the case of inspection of stationed conventional armed forces, the inspecting State Party shall simultaneously notify the host and stationing States Parties. In the case of inspection of certification or reduction procedures carried out by a stationing State Party, the inspecting State Party shall simultaneously notify the host and stationing States Parties.

2. For inspections conducted pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol, such notifications shall be made in accordance with Article XVII of the Treaty no less than 36 hours in advance of the estimated time of arrival of the inspection team at the point of entry/exit on the territory of the State Party where an inspection is to be carried out and shall include:

- (A) the point of entry/exit to be used;
- (B) the estimated time of arrival at the point of entry/exit;
- (C) the means of arrival at the point of entry/exit;
- (D) a statement of whether the first inspection shall be conducted pursuant to Section VII or VIII of this Protocol and whether the inspection will be conducted on foot, by cross-country vehicle, by helicopter or by any combination of these;
- (E) the time interval between the arrival at the point of entry/exit and the designation of the first inspection site;

- (F) the language to be used by the inspection team, which shall be a language designated in accordance with Section III, paragraph 12 of this Protocol;
- (G) the language to be used for the inspection report prepared in accordance with Section XII of this Protocol;
- (H) the full names of inspectors and transport crew members, their gender, date of birth, place of birth and passport number; and
- (I) the likely number of sequential inspections.

3. For inspections conducted pursuant to Sections IX and X of this Protocol, such notifications shall be made in accordance with Article XVII of the Treaty no less than 96 hours in advance of the estimated time of arrival of the inspection team at the designated point of entry/exit on the territory of the State Party where an inspection is to be carried out and shall include:

- (A) the point of entry/exit to be used;
- (B) the estimated time of arrival at the point of entry/exit;
- (C) the means of arrival at the point of entry/exit;
- (D) for each inspection at a reduction or certification site, reference to the notification provided pursuant to Section IX, paragraph 3 or Section X, paragraph 5 of this Protocol;
- (E) the language to be used by the inspection team, which shall be a language designated in accordance with Section III, paragraph 12 of this Protocol;
- (F) the language to be used for the inspection report prepared in accordance with Section XII of this Protocol; and
- (G) the full names of inspectors and transport crew members, their gender, date of birth, place of birth and passport number.

4. The States Parties notified pursuant to paragraph 1 of this Section shall acknowledge in accordance with Article XVII of the Treaty receipt of notification within three hours. Subject to the provisions set forth in this Section, the inspection team shall be permitted to arrive at the point of entry/exit at the estimated time of arrival notified pursuant to paragraph 2, subparagraph (B) or paragraph 3, subparagraph (B) of this Section.

5. An inspected State Party receiving a notification of intent to inspect shall immediately upon its receipt send copies of such notification to all other States Parties in accordance with Article XVII of the Treaty.

6. If the State Party on whose territory an inspection is to be carried out is unable to allow the entry of the inspection team at the estimated time of arrival, the inspection team shall be permitted to enter the territory of that State Party within two hours before or after the notified estimated time of arrival. In such a case, the State Party on whose territory an inspection is to be carried out shall notify the inspecting State Party of the new time of arrival no later than 24 hours following the issuance of the original notification.

7. If the inspection team finds itself delayed more than two hours beyond the notified estimated time of arrival or beyond the new time of arrival communicated pursuant to paragraph 6 of this Section, the inspecting State Party shall inform the States Parties notified pursuant to paragraph 1 of this Section of:

- (A) a new estimated time of arrival, which in no case shall be more than six hours beyond the initial estimated time of arrival or beyond the new time of arrival communicated pursuant to paragraph 6 of this Section; and
- (B) if the inspecting State Party desires, a new time interval between arrival at the point of entry/exit and the designation of the first inspection site.

8. In the event non-commercial flights are used to transport the inspection team to the point of entry/exit, no less than 10 hours before the planned time of entry into the air space of the State Party on whose territory the inspection is to be carried out, the inspecting State Party shall provide that State Party with a flight plan in accordance with Article XVII of the Treaty. The flight plan shall be filed in accordance with the procedures of the International Civil Aviation Organisation applicable to civil aircraft. The inspecting State Party shall include in the remarks section of each flight plan the standing diplomatic clearance number and the notation: "CFE inspection aircraft. Priority clearance processing required."

9. No more than three hours following the receipt of a flight plan that has been filed in accordance with paragraph 8 of this Section, the State Party on whose territory an inspection is to be carried out shall ensure that the flight plan is approved so that the inspection team may arrive at the point of entry/exit at the estimated time of arrival.

SECTION V. PROCEDURES UPON ARRIVAL AT POINT OF ENTRY/EXIT

1. The escort team shall meet the inspection team and transport crew members at the point of entry/exit upon their arrival.

2. A State Party which utilises structures or premises by agreement with the inspected State Party will designate a liaison officer to the escort team who will be available as needed at the point of entry/exit to accompany the inspection team at any time as agreed with the escort team.

3. Times of arrival at and return to a point of entry/exit shall be agreed and recorded by both the inspection team and the escort team.

4. The State Party on whose territory an inspection is to be carried out shall ensure that luggage, equipment and supplies of the inspection team are exempt from all customs duties and are expeditiously processed at the point of entry/exit.

5. Equipment and supplies that the inspecting State Party brings into the territory of the State Party where an inspection is to be carried out shall be subject to examination each time they are brought into that territory. This examination shall be completed prior to the departure of the inspection team from the point of entry/exit to the inspection site. Such equipment and supplies shall be examined by the escort team in the presence of the inspection team members.

6. If the escort team determines upon examination that an item of equipment or supplies brought by inspectors is capable of performing functions inconsistent with the inspection requirements of this Protocol or does not meet the requirements set forth in Section VI, paragraph 15 of this Protocol, then the escort team shall have the right to deny permission to use that item and to impound it at the point of entry/exit. The inspecting State Party shall remove such impounded equipment or supplies from the territory of the State Party where an inspection is to be carried out at the earliest opportunity at its own discretion, but no later than the time when the inspection team which brought that impounded equipment or supplies leaves the country.

7. If a State Party has not participated during examination of equipment of an inspection team at the point of entry/exit, that State Party shall be entitled to exercise the rights of the escort team pursuant to paragraphs 5 and 6 of this Section prior to inspection at a declared site at which its conventional armed forces are present or of a structure or premises it utilises by agreement with the inspected State Party.

8. Throughout the period in which the inspection team and transport crew remain on the territory of the State Party where the inspection site is located, the inspected State Party shall provide or arrange for the provision of meals, lodging, work space, transportation and, as necessary, medical care or any other emergency assistance.

9. The State Party on whose territory an inspection is carried out shall provide accommodation, security protection, servicing and fuel for the transportation means of the inspecting State Party at the point of entry/exit.

SECTION VI. GENERAL RULES FOR CONDUCTING INSPECTIONS

1. An inspection team may include inspectors from States Parties other than the inspecting State Party.

2. For inspections conducted in accordance with Sections VII, VIII, IX and X of this Protocol, an inspection team shall consist of up to nine inspectors and may divide itself into up to three sub-teams. In the case of simultaneous inspections on the territory of States Parties that do not have military districts specified in Articles IV and V of the Treaty or within a single military district of a State Party with such military districts, only one inspection team may divide itself at the inspection site into three sub-teams, the others into two sub-teams.

3. Inspectors and escort team members shall wear some clear identification of their respective roles.

4. An inspector shall be deemed to have assumed his or her duties upon arrival at the point of entry/exit on the territory of the State Party where an inspection is to be carried out and shall be deemed to have ceased performing those duties after leaving the territory of that State Party through the point of entry/exit.

5. The number of transport crew members shall not exceed 10.

6. Without prejudice to their privileges and immunities, inspectors and transport crew members shall respect the laws and regulations of the State Party on whose territory an inspection is carried out and shall not interfere in the internal affairs of that State Party. Inspectors and transport crew members shall also respect regulations at an inspection site, including safety and administrative procedures. In the event that the inspected State Party determines that an inspector or transport crew member has violated such laws and regulations or other conditions governing the inspection activities set forth in this Protocol, it shall so notify the inspecting State Party, which upon the request of the inspected State Party shall immediately delete the name of the individual from the list of inspectors or transport crew members. If the individual is on the territory of the State Party where an inspection is carried out, the inspecting State Party shall promptly remove that individual from that territory.

7. The inspected State Party shall be responsible for ensuring the safety of the inspection team and transport crew members from the time they arrive at the point of entry/exit until the time they leave the point of entry/exit to depart the territory of that State Party.

8. The escort team shall assist the inspection team in carrying out its functions. At its discretion, the escort team may exercise its right to accompany the inspection team from the time it enters the territory of the State Party where an inspection is to be carried out until the time it departs that territory.

9. The inspecting State Party shall ensure that the inspection team and each sub-team have the necessary linguistic ability to communicate freely with the escort team in the language notified in accordance with Section IV, paragraph 2, subparagraph (F) and paragraph 3, subparagraph (E) of this Protocol. The inspected State Party shall ensure that the escort team has the necessary linguistic ability to communicate freely in this language with the inspection team and each sub-team. Inspectors and members of the escort team may also communicate in other languages.

10. No information obtained during inspections shall be publicly disclosed without the express consent of the inspecting State Party.

11. Throughout their presence on the territory of the State Party where an inspection is to be carried out, inspectors shall have the right to communicate with the embassy or consulate of the inspecting State Party located on that territory, using appropriate telecommunications means provided by the inspected State Party. The inspected State Party shall also provide means of communication between the sub-teams of an inspection team.

12. The inspected State Party shall transport the inspection team to, from and between inspection sites by a means and route selected by the inspected State Party. The inspecting State Party may request a variation in the selected route. The inspected State Party shall if possible grant such a request. Whenever mutually agreed, the inspecting State Party will be permitted to use its own land vehicles.

13. If an emergency arises that necessitates travel of inspectors from an inspection site to a point of entry/exit or to the embassy or consulate of the inspecting State Party on the territory of the State Party where an inspection is carried out, the inspection team shall so notify the escort team, which shall promptly arrange such travel, and if necessary, shall provide appropriate means of transportation.

14. The inspected State Party shall provide for use by the inspection team at the inspection site an administrative area for storage of equipment and supplies, report writing, rest breaks and meals.

15. The inspection team shall be permitted to bring such documents as needed to conduct the inspection, in particular its own maps and charts. Inspectors shall be permitted to bring and use portable passive night vision devices, binoculars, video and still cameras, dictaphones, tape measures, flashlights, magnetic compasses and lap-top computers. The inspectors shall be permitted to use other equipment, subject to the approval of the inspected State Party. Throughout the in-country period, the escort team shall have the right to observe the equipment brought by inspectors, but shall not interfere with the use of equipment that has been approved by the escort team in accordance with Section V, paragraphs 5 to 7 of this Protocol.

16. In the case of an inspection conducted pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, the inspection team shall specify on each occasion it designates the inspection site to be inspected whether the inspection will be conducted on foot, by cross-country vehicle, by helicopter or by any combination of these. Unless otherwise agreed, the inspected State Party shall provide and operate the appropriate cross-country vehicles at the inspection site.

17. Whenever possible, subject to the safety requirements and flight regulations of the inspected State Party and subject to the provisions of paragraphs 18 to 21 of this Section, the inspection team shall have the right to conduct helicopter overflights of the inspection site, using a helicopter provided and operated by the inspected State Party, during inspections conducted pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol.

18. The inspected State Party shall not be obliged to provide a helicopter at any inspection site that is less than 20 square kilometres in area.

19. The inspected State Party shall have the right to delay, limit or refuse helicopter overflights above sensitive points, but the presence of sensitive points shall not prevent helicopter overflight of the remaining areas of the inspection site. Photography of or above sensitive points during helicopter overflights shall be permitted only with the approval of the escort team.

20. The duration of such helicopter overflights at an inspection site shall not exceed a cumulative total of one hour, unless otherwise agreed between the inspection team and the escort team.

21. Any helicopter provided by the inspected State Party shall be large enough to carry at least two members of the inspection team and at least one member of the escort team. Inspectors shall be allowed to take and use on overflights of the inspection site any of the equipment specified in paragraph 15 of this Section. The inspection team shall advise the escort team during inspection flights whenever it intends to take photographs. A helicopter shall afford the inspectors a constant and unobstructed view of the ground.

22. In discharging their functions, inspectors shall not interfere directly with ongoing activities at the inspection site and shall avoid unnecessarily hampering or delaying operations at the inspection site or taking actions affecting safe operation.

23. Except as provided for in paragraphs 24 to 29 of this Section, during an inspection of an object of verification or within a specified area, inspectors shall be permitted access, entry and unobstructed inspection:

- (A) in the case of a specified area, within the entire specified area; or
- (B) in the case of an object of verification, within the entire territory of the declared site except within those areas delineated on the site diagram as belonging exclusively to another object of verification which the inspection team has not designated for inspection.

24. During an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol and subject to the provisions of paragraph 25 of this Section, inspectors shall have the right, within the areas cited in paragraph 23 of this Section, to enter any location, structure or area within a structure in which battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges are permanently or routinely present. Inspectors shall not have the right to enter other structures or areas within structures the entry points to which are physically accessible only by personnel doors not exceeding two metres in width and to which access is denied by the escort team.

25. During an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, inspectors shall have the right to look into a hardened aircraft shelter to confirm visually whether any battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges are present and, if so, their number and type, model or version. Notwithstanding the provisions of paragraph 24 of this Section, inspectors shall enter the interior of such hardened aircraft shelters only with the approval of the escort team. If such approval is denied and if the inspectors so request, any battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges in such hardened aircraft shelters shall be displayed outside.

26. During an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, except as provided in paragraphs 27 to 33 of this Section, inspectors shall have the right to have access to conventional armaments and equipment only in so far as is necessary to confirm visually their number and type, model or version.

27. The inspected State Party shall have the right to shroud individual sensitive items of equipment.

28. The escort team shall have the right to deny access to sensitive points, the number and extent of which should be as limited as possible, to shrouded objects and to containers any dimension (width, height, length or diameter) of which is less than two metres. Whenever a sensitive point is designated, or shrouded objects or containers are present, the escort team shall declare whether the sensitive point, shrouded object or container holds any battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges and, if so, their number and type, model or version.

29. If the escort team declares that a sensitive point, shrouded object or container does contain any of the conventional armaments and equipment specified in paragraph 28 of this Section, then the escort team shall display or declare such conventional armaments and equipment to the inspection team and shall take steps to satisfy the inspection team that no more than the declared number of such conventional armaments and equipment are present.

30. If, during an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, a helicopter of a type that is or has been on the multi-purpose attack helicopter list in the Protocol on Existing Types is present at an inspection site and is declared by the escort team to be a combat support helicopter, or if an Mi-24R or Mi-24K helicopter is present at an inspection site and is declared by the escort team to be limited pursuant to Section I, paragraph 3 of the Protocol on Helicopter Recategorisation, such a helicopter shall be subject to internal inspection in accordance with Section IX, paragraphs 4 to 6 of this Protocol.

31. If, during an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, an aircraft of a specific model or version of combat-capable trainer aircraft listed in Section II of the Protocol on Aircraft Reclassification is present at an inspection site and is declared by the escort team to have been certified as unarmed in accordance with the Protocol on Aircraft Reclassification, such an aircraft shall be subject to internal inspection in accordance with Section IX, paragraphs 4 and 5 of this Protocol.

32. If, during an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, an armoured vehicle declared by the escort team to be an armoured personnel carrier look-alike or an armoured infantry fighting vehicle look-alike is present at an inspection site, the inspection team shall have the right to determine that such vehicle cannot permit the transport of a combat infantry squad. Inspectors shall have the right to require the doors and/or hatches of the vehicle to be opened so that the interior can be visually inspected from outside the vehicle. Sensitive equipment in or on the vehicle may be shrouded.

33. If, during an inspection of an object of verification or within a specified area pursuant to Section VII or VIII of this Protocol, items of equipment declared by the escort team to have been reduced in accordance with the provisions in the Protocol on Reduction are present at an inspection site, the inspection team shall have the right to inspect such items of equipment to confirm that they have been reduced in accordance with the procedures specified in Sections III to XII of the Protocol on Reduction.

34. Inspectors shall have the right to take photographs, including video, for the purpose of recording the presence of conventional armaments and equipment subject to the Treaty, including within designated permanent storage sites, or other storage sites containing more than 50 such conventional armaments and equipment. Still cameras shall be limited to 35mm cameras and to cameras capable of producing instantly developed photographic prints. The inspection team shall advise the escort team in advance whether it plans to take photographs. The escort team shall cooperate with the inspection team's taking of photographs.

35. Photography of sensitive points shall be permitted only with the approval of the escort team.

36. Except as provided for in paragraph 38 of this Section, photography of interiors of structures other than storage sites specified in paragraph 34 of this Section shall be permitted only with the approval of the escort team.

37. Inspectors shall have the right to take measurements to resolve ambiguities that might arise during inspections. Such measurements recorded during inspections shall be confirmed by a member of the inspection team and a member of the escort team immediately after they are taken. Such confirmed data shall be included in the inspection report.

38. States Parties shall, whenever possible, resolve during an inspection any ambiguities that arise regarding factual information. Whenever inspectors request the escort team to clarify such an ambiguity, the escort team shall promptly provide the inspection team with clarifications. If inspectors decide to document an unresolved ambiguity with photographs, the escort team shall, subject to the provision in paragraph 35 of this Section, cooperate with the inspection team's taking of appropriate photographs using a camera capable of producing instantly developed photographic prints. If an ambiguity cannot be resolved during the inspection, then the question, relevant clarifications and any pertinent photographs shall be included in the inspection report in accordance with Section XII of this Protocol.

39. For inspections conducted pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol, the inspection shall be deemed to have been completed once the inspection report has been signed and countersigned.

40. No later than completion of an inspection at a declared site or within a specified area, the inspection team shall inform the escort team whether the inspection team intends to conduct a sequential inspection. If the inspection team intends to conduct a sequential inspection, the inspection team shall designate at that time the next inspection site. In such cases, subject to the provisions in Section VII, paragraphs 6 and 17 and Section VIII, paragraph 6, subparagraph (A) of this Protocol, the inspected State Party shall ensure that the inspection team arrives at the sequential inspection site as soon as possible after completion of the previous inspection. If the inspection team does not intend to conduct a sequential inspection, then the provisions in paragraphs 42 and 43 of this Section shall apply.

41. An inspection team shall have the right to conduct a sequential inspection, subject to the provisions of Sections VII and VIII of this Protocol, on the territory of the State Party on which that inspection team has conducted the preceding inspection:

- (A) at any declared site associated with the same point of entry/exit as the preceding inspection site or the same point of entry/exit at which the inspection team arrived; or
- (B) within any specified area for which the point of entry/exit at which the inspection team arrived is the nearest point of entry/exit notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange; or
- (C) at any location within 200 kilometres of the preceding inspection site within the same military district; or
- (D) at the location which the inspected State Party claims, pursuant to Section VII, paragraph 11, subparagraph (A) of this Protocol, is the temporary location of battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft or armoured vehicle launched bridges which were absent during inspection of an object of verification at the preceding inspection site, if such conventional armaments and equipment constitute more than 15 percent of the number of such conventional armaments and equipment notified in the most recent notification pursuant to the Protocol on Information Exchange; or
- (E) at the declared site which the inspected State Party claims, pursuant to Section VII, paragraph 11, subparagraph (B) of this Protocol, is the site of origin for battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft or armoured vehicle launched bridges at the preceding inspection site which are in excess of the number provided in the most recent notification pursuant to the Protocol on Information Exchange as being present at that preceding inspection site, if such conventional armaments and equipment exceed by 15 percent the number of such conventional armaments and equipment so notified.

42. After completion of an inspection at a declared site or within a specified area, if no sequential inspection has been declared, then the inspection team shall be transported to the appropriate point of entry/exit as soon as possible and shall depart the territory of the State Party where the inspection was carried out within 24 hours.

43. The inspection team shall leave the territory of the State Party where it has been conducting inspections from the same point of entry/exit at which it entered, unless otherwise agreed. If an inspection team chooses to proceed to a point of entry/exit on the territory of another State Party for the purpose of conducting inspections, it shall have the right to do so provided that the inspecting State Party has provided the necessary notification in accordance with Section IV, paragraph 1 of this Protocol.

SECTION VII. DECLARED SITE INSPECTION

1. Inspection of a declared site pursuant to this Protocol shall not be refused. Such inspections may be delayed only in cases of force majeure or in accordance with Section II, paragraphs 7 and 20 to 22 of this Protocol.

2. Except as provided for in paragraph 3 of this Section, an inspection team shall arrive on the territory of the State Party where an inspection is to be carried out through a point of entry/exit associated under Section V of the Protocol on Information Exchange with the declared site it plans to designate as the first inspection site pursuant to paragraph 7 of this Section.

3. If an inspecting State Party desires to use a ground border crossing point or seaport as a point of entry/exit and the inspected State Party has not previously notified a ground border crossing point or seaport as a point of entry/exit pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange as associated with the declared site the inspecting State Party desires to designate as the first inspection site pursuant to paragraph 7 of this Section, the inspecting State Party shall indicate in the notification provided pursuant to Section IV, paragraph 2 of this Protocol the desired ground border crossing point or seaport as point of entry/exit. The inspected State Party shall indicate in its acknowledgement of receipt of notification, as provided for in Section IV, paragraph 4 of this Protocol, whether this point of entry/exit is acceptable or not. In the latter case, the inspected State Party shall notify the inspecting State Party of another point of entry/exit which shall be as near as possible to the desired point of entry/exit and which may be an airport notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange, a seaport or a ground border crossing point through which the inspection team and transport crew members may arrive on its territory.

4. If an inspecting State Party notifies its desire to use a ground border crossing point or seaport as a point of entry/exit pursuant to paragraph 3 of this Section, it shall determine prior to such notification that there is reasonable certainty that its inspection team can reach the first declared site where that State Party desires to carry out an inspection within the time specified in paragraph 8 of this Section using ground transportation means.

5. If an inspection team and transport crew arrive pursuant to paragraph 3 of this Section on the territory of the State Party on which an inspection is to be carried out through a point of entry/exit other than a point of entry/exit that was notified pursuant to Section V of the Protocol on Information Exchange as being associated with the declared site it desires to designate as the first inspection site, the inspected State Party shall facilitate access to this declared site as expeditiously as possible, but shall be permitted to exceed, if necessary, the time limit specified in paragraph 8 of this Section.

6. The inspected State Party shall have the right to utilise up to six hours after designation of a declared site to prepare for the arrival of the inspection team at that site.

7. At the number of hours after arrival at the point of entry/exit notified pursuant to Section IV, paragraph 2, subparagraph (E) of this Protocol, which shall be no less than one hour and no more than 16 hours after arrival at the point of entry/exit, the inspection team shall designate the first declared site to be inspected.

8. The inspected State Party shall ensure that the inspection team travels to the first declared site by the most expeditious means available and arrives as soon as possible but no later than nine hours after the designation of the site to be inspected, unless otherwise agreed between the inspection team and the escort team, or unless the inspection site is located in mountainous terrain or terrain to which access is difficult. In such case, the inspection team shall be transported to the inspection site no later than 15 hours after designation of that inspection site. Travel time in excess of nine hours shall not count against that inspection team's in-country period.

9. Immediately upon arrival at the declared site, the inspection team shall be escorted to a briefing facility where it shall be provided with a diagram of the declared site, unless such a diagram has been provided in a previous exchange of site diagrams. The declared site diagram, provided upon arrival at the declared site, shall contain an accurate depiction of the:

- (A) geographic coordinates of a point within the inspection site, to the nearest 10 seconds, with indication of that point and of true north;
- (B) scale used in the site diagram;
- (C) perimeter of the declared site;
- (D) precisely delineated boundaries of those areas belonging exclusively to each object of verification, indicating the formation or unit record number of each object of verification to which each such area belongs and including those separately located areas where battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft, combat helicopters, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges belonging to each object of verification are permanently assigned;
- (E) major buildings and roads on the declared site;
- (F) entrances to the declared site; and
- (G) location of an administrative area for the inspection team provided in accordance with Section VI, paragraph 14 of this Protocol.

10. Within one-half hour after receiving the diagram of the declared site, the inspection team shall designate the object of verification to be inspected. The inspection team shall then be given a pre-inspection briefing which shall last no more than one hour and shall include the following elements:

- (A) safety and administrative procedures at the inspection site;
- (B) modalities of transportation and communication for inspectors at the inspection site;
and

- (C) holdings and locations at the inspection site, including within the common areas of the declared site, of battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft, combat helicopters, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes and armoured vehicle launched bridges, including those belonging to separately located subordinate elements belonging to the same object of verification to be inspected.

11. The pre-inspection briefing shall include an explanation of any differences between the numbers of battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft, combat helicopters or armoured vehicle launched bridges present at the inspection site and the corresponding numbers provided in the most recent notification pursuant to the Protocol on Information Exchange, in accordance with the following provisions:

- (A) if the numbers of such conventional armaments and equipment present at the inspection site are less than the numbers provided in that most recent notification, such explanation shall include the temporary location of such conventional armaments and equipment; and
- (B) if the numbers of such armaments and equipment present at the inspection site exceed the numbers provided in that most recent notification, such explanation shall include specific information on the origin, departure times from origin, time of arrival and projected stay at the inspection site of such additional conventional armaments and equipment.

12. When an inspection team designates an object of verification to be inspected, the inspection team shall have the right, as part of the same inspection of that object of verification, to inspect all territory delineated on the site diagram as belonging to that object of verification, including those separately located areas on the territory of the same State Party where conventional armaments and equipment belonging to that object of verification are permanently assigned.

13. The inspection of one object of verification at a declared site shall permit the inspection team access, entry and unobstructed inspection within the entire territory of the declared site except within those areas delineated on the site diagram as belonging exclusively to another object of verification which the inspection team has not designated for inspection. During such inspections, the provisions of Section VI of this Protocol shall apply.

14. If the escort team informs the inspection team that battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat helicopters, combat aircraft, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges that have been notified as being held by one object of verification at a declared site are present within an area delineated on the site diagram as belonging exclusively to another object of verification, then the escort team shall ensure that the inspection team, as part of the same inspection, has access to such conventional armaments and equipment.

15. If conventional armaments and equipment limited by the Treaty or armoured vehicle launched bridges are present within areas of a declared site not delineated on the site diagram as belonging exclusively to one object of verification, the escort team shall inform the inspection team to which object of verification such conventional armaments and equipment belong.

16. Each State Party shall be obliged to account for the aggregate total of any category of conventional armaments and equipment limited by the Treaty notified pursuant to Section III of the Protocol on Information Exchange, at the organisational level above brigade/regiment or equivalent, if such an accounting is requested by another State Party.

17. If, during an inspection at a declared site, the inspection team decides to conduct at the same declared site an inspection of an object of verification that had not been previously designated, the inspection team shall have the right to commence such inspection within three hours of that designation. In such case, the inspection team shall be given a briefing on the object of verification designated for the next inspection in accordance with paragraphs 10 and 11 of this Section.

SECTION VIII. CHALLENGE INSPECTION WITHIN SPECIFIED AREAS

1. Each State Party shall have the right to conduct challenge inspections within specified areas in accordance with this Protocol.

2. If the inspecting State Party intends to conduct a challenge inspection within a specified area as the first inspection after arrival at a point of entry/exit:

- (A) it shall include in its notification pursuant to Section IV of this Protocol the designated point of entry/exit nearest to or within that specified area capable of receiving the inspecting State Party's chosen means of transportation; and
- (B) at the number of hours after arrival at the point of entry/exit notified pursuant to Section IV, paragraph 2, subparagraph (E) of this Protocol, which shall be no less than one hour and no more than 16 hours after arrival at the point of entry/exit, the inspection team shall designate the first specified area it wishes to inspect. Whenever a specified area is designated, the inspection team shall, as part of its inspection request, provide to the escort team a geographic description delineating the outer boundaries of that area. The inspection team shall have the right, as part of that request, to identify any structure or facility it wishes to inspect.

3. The State Party on whose territory a challenge inspection is requested shall, immediately upon receiving a designation of a specified area, inform other States Parties which utilise structures or premises by agreement with the inspected State Party of that specified area, including its geographic description delineating the outer boundaries.

4. The inspected State Party shall have the right to refuse challenge inspections within specified areas.

5. The inspected State Party shall inform the inspection team within two hours after the designation of a specified area whether the inspection request will be granted.

6. If access to a specified area is granted:

- (A) the inspected State Party shall have the right to use up to six hours after it accepts the inspection to prepare for the arrival of the inspection team at the specified area;
- (B) the inspected State Party shall ensure that the inspection team travels to the first specified area by the most expeditious means available and arrives as soon as possible after the designation of the site to be inspected, but no later than nine hours from the time such an inspection is accepted, unless otherwise agreed between the inspection team and the escort team, or unless the inspection site is located in mountainous terrain or terrain to which access is difficult. In such case, the inspection team shall be transported to the inspection site no later than 15 hours after such an inspection is accepted. Travel time in excess of nine hours shall not count against that inspection team's in-country period; and

- (C) the provisions of Section VI of this Protocol shall apply. Within such specified area the escort team may delay access to or overflight of particular parts of that specified area. If the delay exceeds more than four hours the inspection team shall have the right to cancel the inspection. The period of delay shall not count against the in-country period or the maximum time allowed within a specified area.

7. If an inspection team requests access to a structure or premises which another State Party utilises by agreement with the inspected State Party, the inspected State Party shall immediately inform that State Party of such a request. The escort team shall inform the inspection team that the other State Party, by agreement with the inspected State Party, shall, in cooperation with the inspected State Party and to the extent consistent with the agreement on utilisation, exercise the rights and obligations set forth in this Protocol with respect to inspections involving equipment or materiel of the State Party utilising the structure or premises.

8. If the inspected State Party so wishes, the inspection team may be briefed on arrival at the specified area. This briefing is to last no more than one hour. Safety procedures and administrative arrangements may also be covered in this briefing.

9. If access to a specified area is denied:

- (A) the inspected State Party or the State Party exercising the rights and obligations of the inspected State Party shall provide all reasonable assurance that the specified area does not contain conventional armaments and equipment limited by the Treaty. If such armaments and equipment are present and assigned to organisations designed and structured to perform in peacetime internal security functions in the area defined in Article V of the Treaty, the inspected State Party or the State Party exercising the rights and obligations of the inspected State Party shall allow visual confirmation of their presence, unless precluded from so doing by force majeure, in which case visual confirmation shall be allowed as soon as practicable; and
- (B) no inspection quota shall be counted, and the time between the designation of the specified area and its subsequent refusal shall not count against the in-country period. The inspection team shall have the right to designate another specified area or declared site for inspection or to declare the inspection concluded.

SECTION IX. INSPECTION OF CERTIFICATION

1. Each State Party shall have the right to inspect, without right of refusal, the certification of recategorised multi-purpose attack helicopters and reclassified combat-capable trainer aircraft in accordance with the provisions of this Section, the Protocol on Helicopter Recategorisation and the Protocol on Aircraft Reclassification. Such inspections shall not count against the quotas established in Section II of this Protocol. Inspection teams conducting such inspections may be composed of representatives of different States Parties. The inspected State Party shall not be obliged to accept more than one inspection team at a time at each certification site.

2. In conducting an inspection of certification in accordance with this Section, an inspection team shall have the right to spend up to two days at a certification site, unless otherwise agreed.

3. No less than 15 days before the certification of recategorised multi-purpose attack helicopters or reclassified combat-capable trainer aircraft, the State Party conducting the certification shall provide to all other States Parties notification of:

- (A) the site at which the certification is to take place, including geographic coordinates;
- (B) the scheduled dates of the certification process;
- (C) the estimated number and type, model or version of helicopters or aircraft to be certified;
- (D) the manufacturer's serial number for each helicopter or aircraft;
- (E) the unit or location to which the helicopters or aircraft were previously assigned;
- (F) the unit or location to which the certified helicopters or aircraft will be assigned in the future;
- (G) the point of entry/exit to be used by an inspection team; and
- (H) the date and time by which an inspection team shall arrive at the point of entry/exit in order to inspect the certification.

4. Inspectors shall have the right to enter and inspect visually the helicopter or aircraft cockpit and interior to include checking the manufacturer's serial number, without right of refusal on the part of the State Party conducting the certification.

5. If requested by the inspection team, the escort team shall remove, without right of refusal, any access panels covering the position from which components and wiring were removed in accordance with the provisions of the Protocol on Helicopter Recategorisation or the Protocol on Aircraft Reclassification.

6. Inspectors shall have the right to request and observe, with the right of refusal on the part of the State Party conducting the certification, the activation of any weapon system component in multi-purpose attack helicopters being certified or declared to have been recategorised.

7. At the conclusion of each inspection of certification, the inspection team shall complete an inspection report in accordance with the provisions of Section XII of this Protocol.

8. Upon completion of an inspection at a certification site, the inspection team shall have the right to depart the territory of the inspected State Party or to conduct a sequential inspection at another certification site or at a reduction site if the appropriate notification has been provided by the inspection team in accordance with Section IV, paragraph 3 of this Protocol. The inspection team shall notify the escort team of its intended departure from the certification site and, if appropriate, of its intention to proceed to another certification site or to a reduction site at least 24 hours before the intended departure time.

9. Within seven days after completion of the certification, the State Party responsible for the certification shall notify all other States Parties of the completion of the certification. Such notification shall specify the number, types, models or versions and manufacturer's serial numbers of certified helicopters or aircraft, the certification site involved, the actual dates of the certification, and the units or locations to which the recategorised helicopters or reclassified aircraft will be assigned.

SECTION X. INSPECTION OF REDUCTION

1. Each State Party shall have the right to conduct inspections, without the right of refusal by the inspected State Party, of the process of reduction carried out pursuant to Sections I to VIII and X to XII of the Protocol on Reduction in accordance with the provisions of this Section. Such inspections shall not count against the quotas established in Section II of this Protocol. Inspection teams conducting such inspections may be composed of representatives of different States Parties. The inspected State Party shall not be obliged to accept more than one inspection team at a time at each reduction site.

2. The inspected State Party shall have the right to organise and implement the process of reduction subject only to the provisions set forth in Article VIII of the Treaty and in the Protocol on Reduction. Inspections of the process of reduction shall be conducted in a manner that does not interfere with the ongoing activities at the reduction site or unnecessarily hamper, delay or complicate the implementation of the process of reduction.

3. If a reduction site notified pursuant to Section III of the Protocol on Information Exchange is used by more than one State Party, inspections of the reduction process shall be conducted in accordance with schedules of such use provided by each State Party using the reduction site.

4. Each State Party that intends to reduce conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall notify all other States Parties which conventional armaments and equipment are to be reduced at each reduction site during a calendar reporting period. Each such calendar reporting period shall have a duration of no more than 90 days and no less than 30 days. This provision shall apply whenever reduction is carried out at a reduction site, without regard to whether the reduction process is to be carried out on a continuous or intermittent basis.

5. No less than 15 days before the initiation of reduction for a calendar reporting period, the State Party intending to implement reduction procedures shall provide to all other States Parties the calendar reporting period notification. Such notification shall include the designation of the reduction site with geographic coordinates, the scheduled date for initiation of reduction and the scheduled date for completion of the reduction of conventional armaments and equipment identified for reduction during the calendar reporting period. In addition, the notification shall identify:

- (A) the estimated number and type of conventional armaments and equipment to be reduced;
- (B) the object or objects of verification from which the items to be reduced have been withdrawn;
- (C) the reduction procedures to be used, pursuant to Sections III to VIII and Sections X to XII of the Protocol on Reduction, for each type of conventional armaments and equipment to be reduced;
- (D) the point of entry/exit to be used by an inspection team conducting an inspection of reduction notified for that calendar reporting period; and
- (E) the date and time by which an inspection team must arrive at the point of entry/exit in order to inspect the conventional armaments and equipment before the initiation of their reduction.

6. Except as specified in paragraph 11 of this Section, an inspection team shall have the right to arrive at or depart from a reduction site at any time during the calendar reporting period, including three days beyond the end of a notified calendar reporting period. In addition, the inspection team shall have the right to remain at the reduction site throughout one or more calendar reporting periods provided that these periods are not separated by more than three days. Throughout the period that the inspection team remains at the reduction site, it shall have the right to observe all the reduction procedures carried out in accordance with the Protocol on Reduction.

7. In accordance with the provisions set forth in this Section, the inspection team shall have the right to freely record factory serial numbers from the conventional armaments and equipment to be reduced or to place special marks on such equipment before reduction and to record subsequently such numbers or marks at the completion of the reduction process. Parts and elements of reduced conventional armaments and equipment as specified in Section II, paragraphs 1 and 2 of the Protocol on Reduction or, in the case of conversion, the vehicles converted for non-military purposes shall be available for inspection for at least three days after the end of the notified calendar reporting period, unless inspection of those reduced elements has been completed earlier.

8. The State Party engaged in the process of reducing conventional armaments and equipment limited by the Treaty shall establish at each reduction site a working register in which it shall record the factory serial numbers of each item undergoing reduction as well as the dates on which the reduction procedures were initiated and completed. This register shall also include aggregate data for each calendar reporting period. The register shall be made available to the inspection team for the period of inspection.

9. At the conclusion of each inspection of the reduction process, the inspection team shall complete a standardised report which shall be signed by the inspection team leader and a representative of the inspected State Party. The provisions of Section XII of this Protocol shall apply.

10. Upon completion of an inspection at a reduction site, the inspection team shall have the right to depart the territory of the inspected State Party or to conduct a sequential inspection at another reduction site or at a certification site if the appropriate notification has been provided in accordance with Section IV, paragraph 3 of this Protocol. The inspection team shall notify the escort team of its intended departure from the reduction site and, if appropriate, of its intention to proceed to another reduction site or to a certification site at least 24 hours before the intended departure time.

11. Each State Party shall be obliged to accept up to 10 inspections each year to validate the completion of conversion of conventional armaments and equipment into vehicles for non-military purposes pursuant to Section VIII of the Protocol on Reduction. Such inspections shall be conducted in accordance with the provisions of this Section with the following exceptions:

- (A) the notification pursuant to paragraph 5, subparagraph (E) of this Section shall identify only the date and time by which an inspection team must arrive at the point of entry/exit in order to inspect the items of equipment at the completion of their conversion into vehicles for non-military purposes; and
- (B) the inspection team shall have the right to arrive at or depart from the reduction site only during the three days beyond the end of the notified completion date of conversion.

12. Within seven days after the completion of the process of reduction for a calendar reporting period, the State Party responsible for reductions shall notify all other States Parties of the completion of reduction for that period. Such notification shall specify the number and types of conventional armaments and equipment reduced, the reduction site involved, the reduction procedures employed and the actual dates of the initiation and completion of the reduction process for that calendar reporting period. For conventional armaments and equipment reduced pursuant to Sections X, XI and XII of the Protocol on Reduction, the notification shall also specify the location at which such conventional armaments and equipment will be permanently located. For conventional armaments and equipment reduced pursuant to Section VIII of the Protocol on Reduction, the notification shall specify the reduction site at which final conversion will be carried out or the storage site to which each item designated for conversion will be transferred.

SECTION XI. CANCELLATION OF INSPECTIONS

1. If an inspection team finds itself unable to arrive at the point of entry/exit within six hours after the initial estimated time of arrival or after the new time of arrival communicated pursuant to Section IV, paragraph 6 of this Protocol, the inspecting State Party shall so inform the States Parties notified pursuant to Section IV, paragraph 1 of this Protocol. In such a case, the notification of intent to inspect shall lapse and the inspection shall be cancelled.

2. In the case of delay, due to circumstances beyond the control of the inspecting State Party, occurring after the inspection team has arrived at the point of entry/exit and which has prevented the inspection team from arriving at the first designated inspection site within the time specified in Section VII, paragraph 8 or Section VIII, paragraph 6, subparagraph (B) of this Protocol, the inspecting State Party shall have the right to cancel the inspection. If an inspection is cancelled under such circumstances, it shall not be counted against any quotas provided for in the Treaty.

SECTION XII. INSPECTION REPORTS

1. In order to complete an inspection carried out in accordance with Section VII, VIII, IX or X of this Protocol, and before leaving the inspection site:

- (A) the inspection team shall provide the escort team with a written report; and
- (B) the escort team shall have the right to include its written comments in the inspection report and shall countersign the report within one hour after having received the report from the inspection team, unless an extension has been agreed between the inspection team and the escort team.

2. The report shall be signed by the inspection team leader and receipt acknowledged in writing by the leader of the escort team.

3. The report shall be factual and standardised. Formats for each type of inspection shall be agreed by the Joint Consultative Group prior to entry into force of the Treaty, taking into account paragraphs 4 and 5 of this Section.

4. Reports of inspections conducted pursuant to Sections VII and VIII of this Protocol shall include:

- (A) the inspection site;
- (B) the date and time of arrival of the inspection team at the inspection site;

- (C) the date and time of departure of the inspection team from the inspection site; and
- (D) the number and type, model or version of any battle tanks, armoured combat vehicles, artillery, combat aircraft, combat helicopters, reclassified combat-capable trainer aircraft, armoured personnel carrier look-alikes, armoured infantry fighting vehicle look-alikes or armoured vehicle launched bridges that were observed during the inspection, including, if appropriate, an indication of the object of verification to which they belonged.

5. Reports of inspections conducted pursuant to Sections IX and X of this Protocol shall include:

- (A) the reduction or certification site at which the reduction or certification procedures were carried out;
- (B) the dates the inspection team was present at the site;
- (C) the number and type, model or version of conventional armaments and equipment for which the reduction or certification procedures were observed;
- (D) a list of any serial numbers recorded during the inspections;
- (E) in the case of reductions, the particular reduction procedures applied or observed; and
- (F) in the case of reductions, if an inspection team was present at the reduction site throughout the calendar reporting period, the actual dates on which the reduction procedures were initiated and completed.

6. The inspection report shall be written in the official language of the Conference on Security and Cooperation in Europe designated by the inspecting State Party in accordance with Section IV, paragraph 2, subparagraph (G) or paragraph 3, subparagraph (F) of this Protocol.

7. The inspecting State Party and the inspected State Party shall each retain one copy of the report. At the discretion of either State Party, the inspection report may be forwarded to other States Parties and, as a rule, made available to the Joint Consultative Group.

8. The stationing State Party shall in particular:

- (A) have the right to include written comments related to the inspection of its stationed conventional armed forces; and
- (B) retain one copy of the inspection report in the case of inspection of its stationed conventional armed forces.

SECTION XIII. PRIVILEGES AND IMMUNITIES OF INSPECTORS AND TRANSPORT CREW MEMBERS

1. To exercise their functions effectively, for the purpose of implementing the Treaty and not for their personal benefit, inspectors and transport crew members shall be accorded the privileges and immunities enjoyed by diplomatic agents pursuant to Article 29; Article 30, paragraph 2; Article 31, paragraphs 1, 2 and 3; and Articles 34 and 35 of the Vienna Convention on Diplomatic Relations of April 18, 1961.

2. In addition, inspectors and transport crew members shall be accorded the privileges enjoyed by diplomatic agents pursuant to Article 36, paragraph 1, subparagraph (b) of the Vienna Convention on Diplomatic Relations of April 18, 1961. They shall not be permitted to bring into the territory of the State Party where the inspection is to be carried out articles the import or export of which is prohibited by law or controlled by quarantine regulations of that State Party.

3. The transportation means of the inspection team shall be inviolable, except as otherwise provided for in the Treaty.

4. The inspecting State Party may waive the immunity from jurisdiction of any of its inspectors or transport crew members in those cases when it is of the opinion that immunity would impede the course of justice and that it can be waived without prejudice to the implementation of the provisions of the Treaty. The immunity of inspectors and transport crew members who are not nationals of the inspecting State Party may be waived only by the States Parties of which those inspectors are nationals. Waiver must always be express.

5. The privileges and immunities provided for in this Section shall be accorded to inspectors and transport crew members:

- (A) while transiting through the territory of any State Party for the purpose of conducting an inspection on the territory of another State Party;
- (B) throughout their presence on the territory of the State Party where the inspection is carried out; and
- (C) thereafter with respect to acts previously performed in the exercise of official functions as an inspector or transport crew member.

6. If the inspected State Party considers that an inspector or transport crew member has abused his or her privileges and immunities, then the provisions set forth in Section VI, paragraph 6 of this Protocol shall apply. At the request of any of the States Parties concerned, consultations shall be held between them in order to prevent a repetition of such an abuse.

PROTOCOL ON THE JOINT CONSULTATIVE GROUP

The States Parties hereby agree upon procedures and other provisions relating to the Joint Consultative Group established by Article XVI of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty.

1. The Joint Consultative Group shall be composed of representatives designated by each State Party. Alternates, advisers and experts of a State Party may take part in the proceedings of the Joint Consultative Group as deemed necessary by that State Party.

2. The first session of the Joint Consultative Group shall open no later than 60 days after the signing of the Treaty. The Chairman of the opening meeting shall be the representative of the Kingdom of Norway.

3. The Joint Consultative Group shall meet for regular sessions to be held two times per year.

4. Additional sessions shall be convened at the request of one or more States Parties by the Chairman of the Joint Consultative Group, who shall promptly inform all other States Parties of the request. Such sessions shall open no later than 15 days after receipt of such a request by the Chairman.

5. Sessions of the Joint Consultative Group shall last no longer than four weeks, unless it decides otherwise.

6. States Parties shall assume in rotation, determined by alphabetical order in the French language, the Chairmanship of the Joint Consultative Group.

7. The Joint Consultative Group shall meet in Vienna, unless it decides otherwise.

8. Representatives at meetings shall be seated in alphabetical order of the States Parties in the French language.

9. The official languages of the Joint Consultative Group shall be English, French, German, Italian, Russian and Spanish.

10. The proceedings of the Joint Consultative Group shall be confidential, unless it decides otherwise.

11. The scale of distribution for the common expenses associated with the operation of the Joint Consultative Group shall be applied, unless otherwise decided by the Joint Consultative Group, as follows:

- 10.35% for the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Italian Republic, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America;
- 6.50% for Canada;
- 5.20% for the Kingdom of Spain;
- 4.00% for the Kingdom of Belgium, the Kingdom of the Netherlands and the Republic of Poland;

- 2.34% for the Czech and Slovak Federal Republic, the Kingdom of Denmark, the Republic of Hungary and the Kingdom of Norway;
- 0.88% for the Hellenic Republic, Romania and the Republic of Turkey;
- 0.68% for the Republic of Bulgaria, the Grand Duchy of Luxembourg and the Portuguese Republic; and
- 0.16% for the Republic of Iceland.

12. During the period that this Protocol is applied provisionally in accordance with the Protocol on Provisional Application, the Joint Consultative Group shall:

- (A) work out or revise, as necessary, rules of procedure, working methods, the scale of distribution of expenses of the Joint Consultative Group and of conferences, and the distribution of the costs of inspections between or among States Parties, in accordance with Article XVI, paragraph 2, subparagraph (F) of the Treaty; and
- (B) consider, upon the request of any State Party, issues relating to the provisions of the Treaty that are applied provisionally.

**PROTOCOL
ON THE PROVISIONAL APPLICATION OF CERTAIN PROVISIONS OF
THE TREATY ON CONVENTIONAL ARMED FORCES IN EUROPE**

To promote the implementation of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe of November 19, 1990, hereinafter referred to as the Treaty, the States Parties hereby agree to the provisional application of certain provisions of the Treaty.

1. Without detriment to the provisions of Article XXII of the Treaty, the States Parties shall apply provisionally the following provisions of the Treaty:

- (A) Article VII, paragraphs 2, 3 and 4;
- (B) Article VIII, paragraphs 5, 6 and 8;
- (C) Article IX;
- (D) Article XIII;
- (E) Article XVI, paragraphs 1, 2(F), 2(G), 4, 6 and 7;
- (F) Article XVII;
- (G) Article XVIII;
- (H) Article XXI, paragraph 2 ;
- (I) Protocol on Existing Types, Sections III and IV;
- (J) Protocol on Information Exchange, Sections VII, XII and XIII;
- (K) Protocol on Inspection, Section II, paragraph 24, subparagraph (A) and Section III, paragraphs 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11 and 12;
- (L) Protocol on the Joint Consultative Group; and
- (M) Protocol on Reduction, Section IX.

2. The States Parties shall apply provisionally the provisions listed in paragraph 1 of this Protocol in the light of and in conformity with the other provisions of the Treaty.

3. This Protocol shall enter into force at the signature of the Treaty. It shall remain in force for 12 months, but shall terminate earlier if:

- (A) the Treaty enters into force before the period of 12 months expires; or
- (B) a State Party notifies all other States Parties that it does not intend to become a party to the Treaty.

The period of application of this Protocol may be extended if all the States Parties so decide.

Wydawca: Urząd Rady Ministrów

Redakcja: Departament Prawny, 00-583 Warszawa, Al. Ujazdowskie 1/3, P-29.

Organizacja druku i kolportaż: Wydział Wydawnictw i Poligrafii Gospodarstwa Pomocniczego URM,
02-903 Warszawa, ul. Powsińska 69/71, P-1, tel. 694-67-52, 694-67-50 i 694-67-03, telefaks (2) 694-62-06.

Tłoczono z polecenia Prezesa Rady Ministrów w Zakładach Graficznych „Tamka” S.A., Zakład nr 1, Warszawa, ul. Tamka 3.

Minister do spraw Unii Europejskiej

Adam Szłapka

DPUE.720.11.2024.AM(3)
Warszawa, 18 stycznia 2024 r.
Dot.: DPT.650.1.2024/1 z 8.01.2024 r.

Pan Radosław Sikorski
Minister Spraw Zagranicznych

Opinia

o zgodności z prawem Unii Europejskiej zawieszenia stosowania *Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie, podpisanego w Paryżu dnia 19 listopada 1990 r.*, wyrażona przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej

Szanowny Panie Ministrze,

w związku z przedłożonym projektem wniosku o zawieszenie stosowania umowy międzynarodowej pozwalam sobie wyrazić poniższą opinię.

Zawieszenie stosowania umowy nie jest sprzeczne z prawem Unii Europejskiej.

Z wyrazami szacunku

Adam Szłapka
Minister do spraw Unii Europejskiej
/dokument podpisany elektronicznie/